

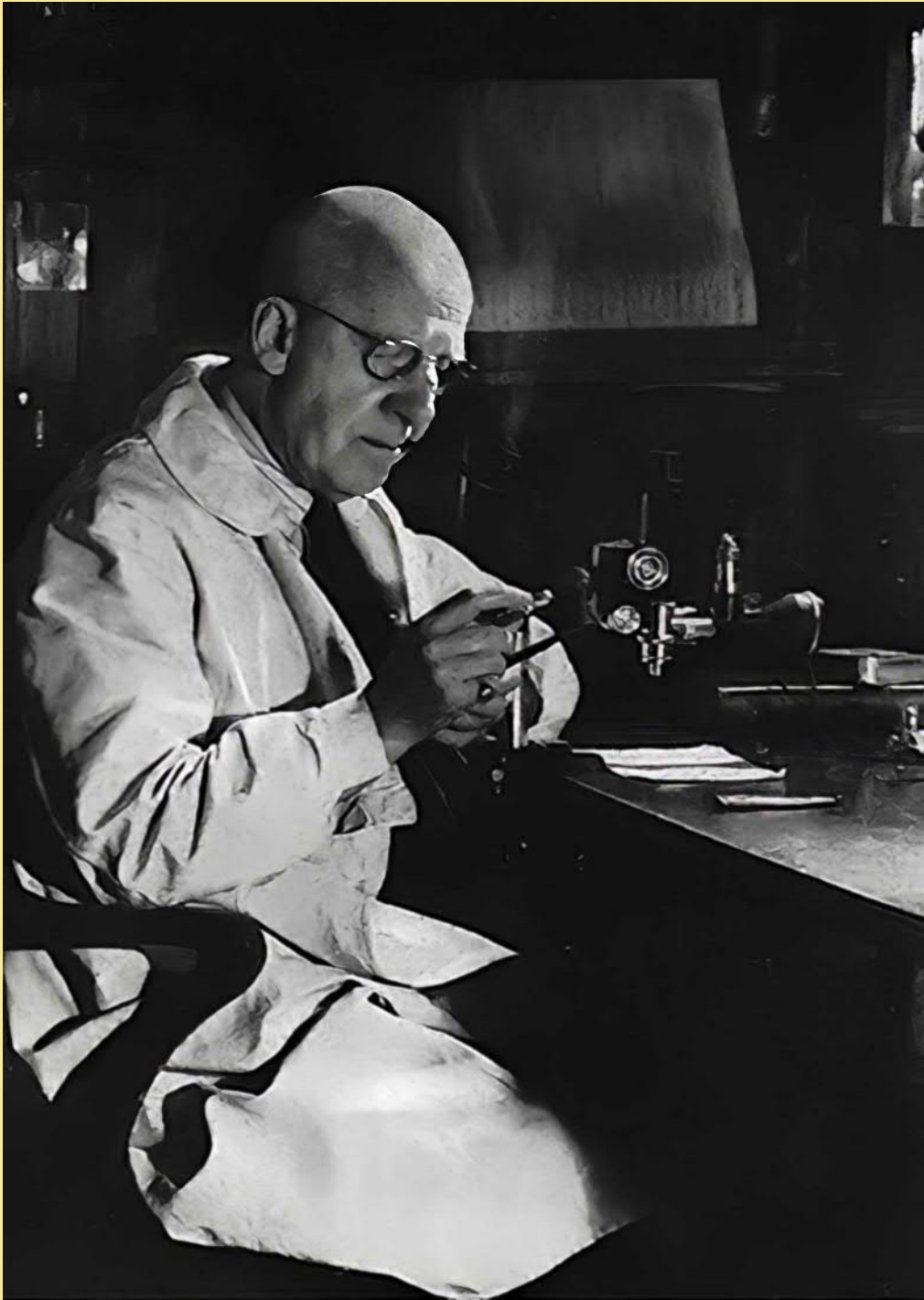
VEERTIG
JAREN
PEURDERS
WERK

C.J.VAN LEDDEN HULSEBOSCH

VEERTIG JAREN SPEURDESWERK

ALLE AUTEURSRECHTEN VOORBEHOUDEN.
*Nadrukken en vertalen is verboden, óók van
gedeelten van den tekst.*

Opname Jan Giesen

C. J. Van Kesteren Hulzebosch.

VEERTIG JAREN SPEURDEERSWERK

LOSSE SCHETSEN

DOOR

C. J. VAN LEDDEN HULSEBOSCH

CRIMINALIST EN
OUD-POLITIEDESKUNDIGE
TE AMSTERDAM

VIJFDE DRUK.

DIGITALE RECONSTRUCTIE DOOR [CHARLES BERGER](#) (2024)

KEMINK EN ZOON N.V. DOMPLEIN 2 UTRECHT — 1947

*Aan de Nagedachtenis van mijn
Onvergetelijken Vader.*

VOORWOORD

*van den E.A. Heer Officier van Justitie bij de
Amsterdamsche Rechtbank Mr. H. A. Wassenbergh.*

Gevolg gevende aan het mij aangename verzoek van de uitgevers, een woord te schrijven bij de teboekstelling van eenige herinneringen uit de roemrijke loopbaan van onzen grooten politiedeskundige Van Ledden Hulsebosch, welke onder den titel „Veertig Jaren speurderswerk” het licht zien, meen ik allereerst den schrijver dank te mogen brengen voor zijn goed besluit, een ongetwijfeld te verwachten, zeer uitgebreiden lezerskring van eenige zijner belevenissen op de hoogte te stellen.

De meer deskundigen onder de lezers zullen met leergierigheid en groote belangstelling van den inhoud dezer gedenkschriften kennis nemen; voor ieder ander, die dit boek ter hand neemt, zal het lezen een aangename verpoozing beteekenen; beide categorieën echter zullen bewondering gaan gevoelen voor den man, die op soms bijna wonderbaarlijke — dan weer op schijnbaar zoo eenvoudige wijze, misdadigers wist te ontmaskeren, of, wat nog mooier is, erin slaagde, onomstootelijk aan te toonen, dat een verdachte, tegen wien zeer ernstige verdenkingen waren gerezen, onmogelijk de schuldige kon zijn.

Jarenlang heb ik in mijne qualiteit van Officier van Justitie bij de Amsterdamsche Rechtbank geregeld den heer Van Ledden Hulsebosch bij ernstige misdrijven te hulp geroepen en heb hem vele malen op de plaats van het misdrijf aan het werk gezien. Inderdaad wordt er dan gespeurd, d.w.z. er wordt gezocht naar sporen, welke tot het vinden van den dader kunnen leiden. Dit is een taak, waarvoor een scherp verstand, een even scherp waamemingsvermogen en een zeer hechte wetenschappelijke ondergrond wordt vereischt. Het is een verheugend feit, dat vele leden van ons voortreffelijk Amsterdamsch politiecorps in ruime mate over deze hoedanigheden, en capaciteiten beschikken, doch de gelukkige combinatie van al deze vereichten is bij uitstek het bezit van onzen grooten politiedeskundige Van Ledden Hulsebosch en dit stempelt hem tot den „primus inter pares”.

Zeer valt het te loven, dat de schrijver erin is geslaagd, bij het neerschrijven dezer schetsen een hinderlijk gebruik van het woordje „ik” te vermijden, hetgeen een zeer moeilijke opgave is voor iemand, die zijne ondervindingen, waarbij zijn persoonlijk optreden een zoo overwegende

VOLGORDE DER SCHETSEN.

	Blz.
Voorwoord	IX
Inleiding	1
Voorwoord bij den Tweeden druk	2
Mijn eerste expertise in Maart 1902	3
Schatgraverij in kachelasch	7
Als deskundige voor het Hof in Gent	15
Verdwijning eener partij brilljanten	25
Eigenaardige stofsporen	32
Poudre de riz!	35
Fl. 67.000 aan effecten opgespoord	38
De moord op notaris C. S. te Gorinchem	42
Een politieke aanslag. . . ?	49
De moord in de Celebesstraat	58
Diefstal aan een bank door een politiehond opgehelderd	62
Hij had de „stille getuige” in de hand!	66
De moord op den kattenboer	69
Schoencrême-was!	79
Amateurkiekjes als bewijsmiddel	85
„Visitekaartjes“	89
Het hing van één haartje af	96
Moord of zelfmoord. .?	100
Kruimeldiefje	103
Gefingeerde Overval	108
Wie draagt de schade?	113
Vergift	120
Hoe de geheimzinnige diefstallen aan het laboratorium van Professor Saltet werden opgehelderd	142
Een flauwe studentengrap, waarvoor zwaar is geboet	147
De oneerlijke postbeambte	151
Hoe de eerste lamp voor Ultraviolet—stralen-onderzoek in ons land kwam	157
Het verraderlijke glassplintertje	168
Het lijk in den koffer	170
Het afgesneden vrouwenhoofd	176
Stofjes leverden het bewijs	180

	Blz.
Hulp aan de Belgische Justitie	182
De anonieme brief	185
Knap speurhondenwerk	187
De moord op Tonia Schovers	194
Bommen!	201
Sigaretten met waterschade!	214
Verradelijke bloedspoortjes	218
Brandstichters	224
Van Wien is dit zakmes. . . . ? Wiens sleutelbos is dit?	235
De zakkenrolster	238
Hij had het zwart op wit!	242
Een insluipdief met. . . logica	247
De bewijs-leverende phonograafrol	250
Restauratie en reconstructie van documenten	257
Verkoolde papieren	267
Een noodsprong!	271
Het „gele poedertje”	275
Souches!	280
Wat één klein bloedspatje getuigde	287
Hoe de gestolen juweelenschat teruggevonden werd	291
Valschemunters	297
De handige oplichter	303
Gefingeerde of werkelijke postdiefstal?	309
Epiloog	315

INLEIDING.

De Wetenschappelijke Speurkunst heeft zich immer in een bijzonder groote belangstelling mogen verheugen, niet alleen van de zijde dergenen, die de resultaten van haar arbeid bij het vellen van vonnissen hadden te verwerken, maar — wellicht nog sterker! — van den kant van het groote publiek. Dit laatste, vaak verzot op de meestal zoutelooze detectiveverhalen, door zoovele beginnelingen geschreven, die poogden, Conan Doyle te evenaren, beschouwde de speurkunst nooit correct. Wie een getuige moet ondervragen, dient allereerst de taal van dien getuige volkomen te verstaan. Spreekt die een vreemde taal, dan zal de ondervrager wèl doen, de hulp van een goeden tolk in te roepen, omdat hij anders gevaar loopt, „verklaringen” van den getuige te noteeren, die laatstgenoemde nimmer beoogd heeft, af te leggen.

Hans Gross, in leven Hoogleraar aan de Universiteit te Graz, was de eerste, die de criminalistiek in vaste banen leidde. Hij wees op het groote belang der „stille getuigen”, die toch altijd de waarheid vertellen (hetgeen van levende getuigen lang niet altijd beweerd kan worden!), maar waar- schuwde, tegen tē lichtvaardige verhooren dier stille getuigen. „Indien ge hunne taal niet ten volle verstaat, waag u dan niet aan een verhoor, doch laat dat liever aan een „tolk” over!” Dáármede bedoelde Gross, dat in dusdanige gevallen de hulp van een deskundige zoude worden inge- roepen, die wèl de taal dier stille getuigen verstaan en hunne openbaringen op juiste wijze interpreteeren kon.

De criminalistiek stelt zich ten doel, de diverse soorten sporen — dus: de stille getuigen — grondig te bestudeeren, om uit hunne aanwe- zigheid, ligging, eigenschappen, enz. de conclusies te kunnen trekken, die zouden bijdragen tot de „reconstructie van het strafbare feit” Aldus moet de „wetenschappelijke speurkunst” uit de sporen op de plaats des misdrijs (òf uit de sporen des misdrijs, aanwezig op lichaam of kleeding des daders) haar gegevens halen, deze opbouwen en dááruit afleidingen maken, aldus het volle inzicht verkrijgende op het gepleegde misdrijf.

De schrijvers der detectiveromans werkten precies andersom en schreven — als het ware — hun boek van achteren naar voren; vandaar dan ook, dat — toen Conan Doyle op zekeren nacht uit zijn bed getrom- meld werd, waarbij men hem dringend verzocht, bij een moordgeschie- denis zijn aandeel in het onderzoek te willen nemen — het openhartige antwoord kwam: „Dát kan ik niet! Ik schrijf mijn boeken zóó, dat ik

eerst de ontkenning uitwerk, en dan terug ga, telkens verder, totdat ik bij het begin van alles. . . . het misdrijf zelf, ben aangekomen!”

De wetenschappelijke speurder moet wérkelijk uit alles, wat hij waarneemt, zijne deducties maken.

Op aandrang van eenige vrienden stelde ik een serie gevallen, die ik in mijn loopbaan sedert 1902 behandelde, te boek. Het zijn losse schetsen, zonder eenige franje elk geval behandelende, terwijl ik een paar schetsen eraan toevoegde, die ik in den loop der jaren ten dienste van een feuilleton of voor een voordracht samenstelde.

Dankbaar vermeld ik hier de gewaardeerde hulp van mijn vriend K. H. BROEKHOFF, die zich bereid verklaarde, de revisie op zich te nemen, om hier en daar een „klein schaafstreekje” te geven, zooals hij het bescheiden wilde noemen!

Amsterdam, 1946.

C. J. VAN LEDDEN HULSEBOSCH.

MIJN EERSTE EXPERTISE.

Het was een zonnige Zondag in Maart, en in 1902. Mijn Vader was voor een conferentie naar Brussel toe. Nadat ik in den voormiddag nog wat had zitten microscopiseeren (voorbereiding voor mijn doctoraal examen in de pharmacie!), had ik het plan, den namiddag voor een fietstochtje te gebruiken.

Daar werd gescheld en een telegram, aan mijn Vader gericht, bezorgd. De inhoud luidde: „Namens Justitie verzoek ik U onmiddellijk hierheen te komen in verband met onderzoek zedenmisdrif — de Commissaris van Politie Delange, ALKMAAR”.

Ik spoedde mij naar het telegraafkantoor met het plan, den heeren te berichten, dat mijn Vader, buitenslands vertoevende, niet kon komen, toen ik ervaren moest, dat Zondagsnamiddags géén gelegenheid bestond, naar Alkmaar een telegram te verzenden.

Wat nu te doen. . . ? Ik waagde het niet de zaak dan maar terzijde te leggen en achtte het raadzaam, het advies in te winnen van den Officier van Justitie, Mr. Von Baumhauer, met wien ik reeds kennis had gemaakt. Meermalen kwam hij, uit belangstelling voor Vaders werk, binnenloopen, wanneer een of ander belangrijk onderzoek in behandeling was en zoo stonden wij meermalen samen in het laboratorium naar Vaders arbeid te kijken. Maar aan diens woning in de Vossiusstraat kreeg ik bericht, dat „mijnheer de deur uit was”. Dán maar naar den substituut-Officier van Justitie Mr. Baart de la Faille, die een eindje verderop in dezelfde straat woonde. Deze was gelukkig thuis! Nadat ik hem het telegram had laten lezen, en gevraagd had, wát thans te moeten doen, luidde diens lakonieke antwoord: „Jongeman, wanneer je Vader er niet is, dan ga jij er maar heen!” Ik wist niet, of ik het wel recht verstond en merkte onmiddellijk in alle bescheidenheid op, dat ik nog student was; dat ik nog voor mijn doctoraal-examen zat en dus nog niet afgestudeerd was...

„Dat is minder; wij vragen niet naar titels, maar naar geschiktheid, gezond verstand en speurzin; iemand, die wèl een apothekers-diploma bezit, doch de rest mist, is voor ons minder waard dan iemand, die al geruimen tijd achter de coulissen zijn Vader bij deze soort arbeid gadeslaat en terzijde staat; dus pak jij gauw het noodige bijeen en ga naar Alkmaar in plaats van je Vader!” Ronduit gezegd, vond ik het een angstig iets, maar. . . had te gehoorzamen. Het leek mij daarom wenschelijk een visitekaartje met een enkel woord „ter introductie” te ontvangen, waar-

door ik mij gevrijwaard achten kon van elke verdenking, eigenmachtig in de plaats van mijn Vader dezen arbeid te gaan overnemen! En dát kreeg ik natuurlijk van hem mee.

Thuis pakte ik vlug eenige instrumenten bij elkaar, stopte die bij den microscoop in diens kist, en ging per eerstvertrekkenden trein naar Alkmaar.

Het is moeilijk, mijn gemoedstoestand te schilderen; eensdeels gevoelde ik mij erg gecoiffeerd over het feit, dat de Officier van Justitie mij waardig keurde, Vaders voetstappen te gaan drukken en „voelde” ik mij enorm voornaam, als „deskundige” op stap te gaan; maar daarnaast kon ik mij, overtuigd van mijn geringe dosis „ervaring”, onmogelijk losmaken van een gevoel van angst, dat ik er misschien weinig of niets van terecht zou brengen. Zelfstandig speuren is nog iets anders dan hooren en zien, hoe een ander het doet!

Mijn entree in het oude gebouw, waarin gelijkstraats het politiebureau was ondergebracht, zal ik nooit vergeten. Ik stapte er binnen, in de eene hand mijn microscoopkist, in de andere een koffertje met verdere instrumenten, en weldra klonk een ietwat barsche stem: „Wie is U en wat wilt U hier?” — Toen ik mijn naam noemde en wilde uiteenzetten, hoe het kwam, dat ik verscheen, in plaats van mijn Vader, liet men mij daartoe geen tijd, viel mij in de rede met de juiste opmerking: „Wij hadden natuurlijk Uw Vader bedoeld!” Toen vertoonde ik het visitekaartje van Mr. Baart de la Faille, den substituut-Officier van Justitie, hetgeen ietwat ophelderend scheen te werken. Met een: „Zoo, zoo. . . nu, gaat U dáár maar even zitten!” werd mij een stoel aangewezen tegen den wand van het vertrek, terwijl op een drietal meter afstands van mij eenige heeren in druk gesprek waren over „het” geval.

Ik zal den Lezer de bijzonderheden van die onsmakelijke geschiedenis sparen — die doen niets ter zake — maar juist een paar bijkomstigheden, die ik nimmer vergeten zal, zijn het vermelden alleszins waard: ze gaven mij den eersten „zet” in de goede richting; luister: daar waren twee kroongetuigen, die in het bosch, waar het strafbare feit gepleegd zou zijn, den dader bijna op heeterdaad overrompeld hadden; beiden verklaarden, hoe daar op den vochtigen boschgrond een zwart boekenzeiltje gelegen had, edoch er bestond een principieel meeningsverschil tusschen die twee ongetwijfeld geloofwaardige menschen, nopens de kwestie, of het boekenzeiltje met den zwartgelakten kant naar boven òf naar beneden gelegen had; de een hield met de grootste zekerheid vol, dat het zwart boven was, terwijl de ander met evengroote zekerheid onder eede verklaren wilde, dat het wit van het zeiltje naar boven was gekeerd. Geen wonder,

dat de dienaren van Vrouwe Justitia over dit punt — al was het er dan ook een van lagere orde bij dit gerechtelijk onderzoek — zekerheid trachten te verkrijgen, uitsluitend met het oogmerk, te ervaren, wie van deze „kroongetuigen” zóó positief de plank kon misslaan, en tòch zijn verklaring met den eed durfde bekrachtigen!

En zoo stonden dan op dat oogenblik, waarop ik mijn joyeuse entrée gemaakt had, eenige heeren rondom de tafel, waarop het boekenzeiltje lag; de Rechtercommissaris, de Officier van Justitie, de Politiecommissaris, een dokter en de griffier — allen filosofeerden over het vraagstuk en van ieders kant kwamen „pro's” en „contra's” voor witten- en zwarten kant van het boekenzeiltje, hetwelk meermalen in de handen werd genomen, om het van alle kanten goed te kunnen beschouwen.

Op zeker oogenblik werd ik getroffen door den toon, waarop ik in de beslissing van de vraag gemoeid werd: „Maar we hebben hier onzen *deskundige*. . . .” hetgeen een misschien minder juisten indruk van sarcasme op mij uitoefende. Nooit zal ik vergeten, hoe die opmerking dat kleine woordje van vier letters op mijn lippen bracht, en hoeveel moeite het mij kostte, het „binnen” te houden. Het is in sommige omstandigheden voor een beginneling zoo moeilijk, den mond te houden, en volle aandacht aan de zaak zelve te schenken, zonder zich door gevoeligheden te laten afleiden.

Ik hield mij dus bij het beschouwen van het zeiltje! Toen volgde de vraag van den ouden Rechtercommissaris voor strafzaken Mr. Lagerwey: „Zeg eens, jonge man, wát onderstelt U?” en — misschien nog onder den indruk van de wijze, waarop ik in het onderzoek betrokken werd, antwoordde ik kortaf: „Ik behoef hier niets te onderstellen, want ik kan bewijzen, dat het boekenzeiltje met den zwarten kant omlaag en de witte zijde omhoog gelegen heeft”. En natuurlijk moest ik hem dat bewijs leveren.

„Wanneer” — zoo was ongeveer mijn redeneering — „een boekenzeiltje op den vochtigen boschgrond gelegd wordt met den zwartgelakten kant naar boven, dan zal ongetwijfeld de onderliggende witte weefselzijde rijkelijk water van den bodem in zich opzuigen; ik geef toe, dát er inderdaad meerdere natte plekken op den witten kant van het zeiltje gevonden worden, doch wijs er nadrukkelijk op, dat die plekken niet zoo grillig van vorm zijn, als misschien bij eersten blik gemeend wordt; het zijn alle figuren, door cirkellijnfragmenten begrensd: hier en daar een zuiver ronde natte plek, elders vlekken, uit tal van elkaar gedeeltelijk bedekkende cirkels gevormd. En, wanneer de heeren nu nòg eens — gelijk daarstraks — het zeiltje tegen het licht beschouwen, dan zullen zij kunnen zien, hoe

juist de gaatjes in het zwarte lak, waar dus het zeiltje „doorzichtig” is, de middelpunten vormen van al die cirkels van vocht; had het zeiltje op de witte zijde gelegen — het water van den bodem zou nimmer zoo correct cirkels rondom die gaatjes hebben getooverd; neen — juist doordat het zeil op den zwarten kant lag, kon het vocht van den boschgrond alleen maar via die gaatjes in het weefsel dringen, waarin het zich dan met vrijwel gelijke snelheid naar alle richtingen voortbewoog; zóó ontstonden de cirkelvormige natte plekken; het zeiltje m o e t derhalve op zijn zwartgelakten kant gelegen hebben” En, toen ik weer naar mijn stoel wilde teruggaan, verzocht de Rechtercommissaris mij, „erbij te blijven”. Het ijs was gebroken . . . . . ik had mijn entrée gemaakt.

Mr. Lagerwey, mijn eerste opdrachtgever, een sympathieke figuur, die ik steeds nog vóór mij zie, had blijkbaar schik in mijn optreden en droeg mij op, den volgenden dag terug te komen, teneinde nog een aantal „sporen” in den vorm van haren, vlekken en stofdeelen, vergelijkenderwijs te onderzoeken.

En ik had het succes, en het onvergetelijke genoegen, ook in de eerstvolgende dagen, tot — ik mag gerust zeggen wederzijdsche — voldoening met dien magistraat samen te werken.

Zoo had ik de groote satisfactie over mijn debuut en wanneer mij later de herinnering aan deze eerste expertise levendig werd, kwamen mij steeds voor den geest de bekende woorden: „Van Alkmaar begon de Victorie!”

* * *

SCHATGRAVERIJ IN. . . KACHELASCH.

„Daar is een eenvoudig mannetje, dat u te spreken vraagt”, zoo klonk het uit den mond van een mijner bedienden, toen ik op zekeren morgen, gedurende mijn spreekuur, tusschen de bezoeken in, even een versche pijp stopte. „Laat maar binnenkomen!” sprak ik, benieuwd, wat die bezoeker voor nieuws kwam brengen.

Het was in de oorlogsjaren 1914—1918, toen zoovele grondstoffen en ook producten, schaarsch waren en voor menigen „kleinen” man in 't geheel niet verkrijgbaar, waardoor deze dan op middelen zon, zelf het benoodigde te gaan vervaardigen.

Met langzame schreden, het hoofd voorover gebogen, en iets verdrietigs in zijne trekken, kwam een, naar schatting 45-jarig mannetje binnen, zijn verzoek herhalende, mij voor enkele oogenblikken te mogen berooven van mijn kostbaren tijd. Ik liet hem plaatsnemen en kreeg allereerst een blikken sigarettendoosje vóór mij op de tafel, dat mijn bezoeker zwijgend opende, de lippen samenpersend, als om zich in te houden van een uitbarsting van smart. Er kwam aanvankelijk geen woord over zijne lippen. In het inmiddels geopende doosje zag ik een vuilzwarte, modderachtige massa. Het stilzwijgen duurde mij, (eerlijk gezegd), wèl wat héél lang, zoodat ik de vraag stelde, wát dat wel was. . . .

Langzaam gingen zijne lippen van elkaar en met een blik, die mij eventjes onheilspellend leek, antwoordde hij mij: „Geld, banknoten!”

Ik wil eerlijk bekennen, dat ik aanvankelijk vreesde, met een gek te doen te hebben (ik had al eens méér een geestesranke bij mij op spreekuur gehad, die mij genoeg zorg gaf, om hem weer „fatsoenlijk de deur uit te krijgen!”), maar 's mans rustige, in-droeve gelaatsuitdrukking vervulde mij met medelijden: misschien wel een stakker, die middenin een menschelijke tragedie verkeerde, en ik moest het hem gemakkelijk maken, mij — desnoods bij stukjes en brokjes — uiteen te zetten, wáárin hij mijn hulp noodig had.

En werkelijk met veel geduld kreeg ik het volgende verhaal hortend en stotend te hooren:

Vele jaren ben ik werkzaam in het bekleedingsbedrijf, waarbij ik veel passement gebruik; dat werd in de laatste tijden zóó schaarsch, dat mijn concurrenten en ik aan den, grond raakten, omdat wij dat eenvoudige, doch voor het afwerken toch onmisbare goedje, niet meer konden betrekken, tenzij wij daarvoor fabelachtige prijzen wilden neerleggen. Zoo-

doende overwogen mijn zwager en ik, door tusschenkomst van een kennis, uit Duitschland een machine te laten komen — althans, wanneer we daarvoor gelden zouden kunnen opnemen! — waardoor wij dan onze benoedigheden niet alleen zelf zouden kunnen fabricceeren, doch buitendien in concurreerende bedrijven afzetgebied voor onze producten zouden kunnen vinden.

We konden het samen tot driehonderd gulden kapitaal brengen; het leek er niet naar, dat we dáárvor de vereischte machine konden betrekken; die kostte met vrachten en invoerrechten meer dan tweeduizend gulden! Doch ziet, wij vonden een philanthroop, die ons op ons eerlijke gezicht tweeduizend gulden leende, en overgelukkig bestelde ik de machine, die binnen een paar weken hier verwacht kan worden.

Bij gebrek aan een brandkast borg ik dit bedrijfskapitaal, dat ik in den vorm van bankbiljetten in huis had, in een ledige blikken verfdoo, waaruit de tuben met hard geworden verf konden worden weggegooid, en die verfdoo stond achter een rij boeken in mijn kast in de huiskamer. Alleen mijne vrouw wist, dat dáár mijn schat verborgen was.

Het was jongstleden Zondag een mooie, zonnige Aprildag, zoodat we tot een wandelingetje besloten. Alvorens de woning te sluiten, haalde ik de verfdoo te voorschijn; die mocht niet in die kast blijven staan; wanneer er eens een dief in huis kwam, die den inhoud der kast over de vlakte ging slapen. . . . neen, dan was het beter, de verfdoo in het kacheltje te plaatsen. . . . dáárin zoude immers geen enkele inbreker naar „geld” gaan zoeken! En zoo plaatste ik de doos bovenop de uitgebrande, koude kolenresten in het cilindrische kacheltje — u weet wel, zoo’n losse cilinder, met lossen, opengewerkten mantel omgeven, die samen op ’n draaibaar stuk staan en zodoende in den schoorsteenmantel òf daarvóór gedraaid kunnen worden.

Toen we van onze wandeling thuishkwamen, was het weer eenigermate veranderd; het zonnetje was schuil gegaan en we hadden het beiden zelfs kil gekregen, zoodat mijn vrouw heel goed bemerkte, dat ik, thuis gekomen, voor het raam aan de straat, in mijne handen. zat te wrijven, om het bloed daarin wat sneller te laten stroomen. . . .

Dat goede wijf, met de beste bedoelingen beziel. . . . om het mij aangenaamer en „warmer” te maken, liep naar het keukentje, haalde eenige turven, wat houtjes en de petroleumkan; legde alle brandstof in het kacheltje, goot er een scheutje petroleum overheen en stak er den brand in. . . . ik hoorde de vlam in de schoorsteenpijp zuigen. . . .! Toen opeens drong het tot mijn bewustzijn door, dat mijn geld. . . . het geld van mijn weldoener een prooi der vlammen ging worden. Meer schreeuwend

dan vragend, gaf ik mijn vrouw uiting van mijn angst en zij — laconiek-kalm — vroeg: „Maar dat geld heb je toch zeker al lang weer in de kast teruggelegd. . . . ?”

Ik was te zeer verbijsterd van schrik, om goed te kunnen nadenken; ik liet mij, nota bene! — door die vraag van mijn vrouw nog bewegen, om in de kast te gaan zoeken. . . . òf ik het dáár had teruggelegd, om, toen ik daar niets vond, tot de overtuiging te komen, dat mijn, geld snel op weg was, in asch over te gaan.

In mijn zenuwachtigheid nam ik met twee vloermatten het cilindrisch gedeelte van de kachel op en liep ermede naar de keuken, waarbij een vlam uit de pijpopening mijn haar bijna in brand stak. Naar den gootsteen in de keuken. . . .! Mijn vrouw draaide de waterkraan open en ik keerde het kacheltje ondersteboven boven den gootsteen, waarbij eerst de brandende houtjes en turven neervielen; ze brandden nog. . . . en werden geleidelijk door den waterstraal gebluscht. Maar o, wat 'n ramp! Mijn verfdooisje, door de hitte opengesprongen, viel met fel brandenden papierinhoud in den gootsteen, en — alsof dat nog niet erg genoeg was, plofte het zware ijzeren rooster uit de kachel daarbovenop, waarbij de verkoolde resten der banknoten eenvoudig vermorzeld werden en als apotheose viel de inhoud van de aschlade over dat alles heen, zoodat de gootsteenafvoer, verstopt geraakt, niets meer doorliet en de waterkraan deswege moest worden gesloten.

Ik was niet in staat, één woord te spreken; ik gevoelde mij als had ik een mokerslag op mijn hoofd gekregen en, viel in de woonkamer wanhopig in een stoel neer, schreiende als een kind.

Mijne vrouw — akelig kalm — kwam even later binnen en trachtte mij te troosten met haar „ja, daar is nu niets meer aan te veranderen, het is nu eenmaal gebeurd. . . . we moeten erin berusten!” Maar wát ik beginnen moest tegenover mijn geldschieter, tegenover mijn compagnon, wiens kleine spaarpotje er toch óók in zat en tegenover den machinefabrikant, die den boel misschien al had afgezonden. . . . dát leerde ze mij niet! Ik heb den geheelen verderen Zondag geen kruimel meer door mijn keelgat kunnen krijgen. Mijn vrouw ruimde den rommel in de keuken aan kant; schepte de grofste deelen uit den gootsteen, om die in het op de achterveranda staande vuilnisvat te storten en spoelde met rijkelijk veel water de verdere resten uit den gootsteen weg. . . .

Maandagmorgen. Ik had een ellendigen nacht gehad; was onafgebroken gekweld door de gedachte, hoe ik mijn geldgever en mijn zwager van de ramp moest in kennis stellen. Tegen tien uur ging ik dan vanochtend het eerst naar mijn weldoener A. toe, en vertelde hem met bevende stem,

wat er gebeurd was; de woorden stokten me telkens in de keel, meneer!

Toen de heer A. mijn uiteenzetting had aangehoord, informeerde hij, wáár de meeste resten uit de kachel gebleven waren; „In den vuilnis-emmer”, antwoordde ik. Daarop vroeg hij mij, of die er nog was, dan wel of de vuilnisman hem al geledigd had. Ik kon daarop antwoorden, dat in onze straat de vuilnisman op Dinsdag, Donderdag en Zaterdag komt om huisvuil op te halen, zoodat de emmer met inhoud er nog was. „Gelukkig!” riep de heer A. opeens uit. „Niet weggooien hoor! Op den Nieuwendijk woont de politiescheikundige en die moet ongetwijfeld in staat zijn, de resten der bankbiljetten — voorzooverre nog in den vuilen rommel in den emmer aanwezig — te herkennen, te fotografeeren, en. . . . ik acht de mogelijkheid niet uitgesloten, dat er op die manier nog een aardig deel van het geld terecht komt. Ga dáár dus eens heen!”

En zoo ziet U mij dan hier, meneer, met een sigarettendoosje vol van den rommel uit den vuilnisemmer als monster; de rest kan ik u natuurlijk óók brengen, maar ik wilde U eerst maar eens een proefje laten zien. . . .”

Tot zoover 's mans verhaal. Hij had alles zenuwachtig-bevend verteld en ik was diep vervuld van medelijden met dat eenvoudige brave mannetje, wien ik nog niet eens met een hartgrondig „Ja!” durfde antwoorden, toen hij mij stotterend vroeg, of ik hem hoop gaf, dat hij zijn geld terug zoude krijgen. . . .

Ik kon niet meer doen, dan hem beloven, *mijn best te zullen doen* om hem te helpen.

Na een paar uren telefoneerde hij mij al, om te informeeren, of ik misschien al goed nieuws had. Och, wat een eigenaardige voorstelling had dat mannetje van het moeitevolle werk, dat ik ondernomen had. Ik wist waarlijk zelf nog niet, welken koers ik met dien vuilen rommel, dien chaos van kolenresten, kolenasch, houtskool, turfresten en snippertjes onherkenbaar zwart-verkoold papier te zetten had!

Avond aan avond besteedde ik al mijn vrijen tijd aan deze puzzle en had allereerst den inhoud van het sigarettendoosje in een schaal met water overgebracht, waarbij de zwaardere minerale stoffen der kachelasch zich op den bodem verzamelden, terwijl de lichtere stukjes van verkoold hout en verkoold papier meer neiging tot zweven hadden òf op de oppervlakte dreven. De houtresten kon ik gemakkelijk met pincetten verwijderen; de stukjes verkoold papier werden eerst met een miniatuur-vischschip, vervaardigd van een klein stukje fijnmazig kopergaas, „opgevischt” en in een bakje schoon water overgebracht voor de eerste inspectie.

De man had gesproken van banknoten; er was aan deze verkoelde papierresten niets aangaande de herkomst te zien; *vermoedelijk* had ik

met verkoold bankpapier te doen. . . . maar het zouden evengoed restanten van verkoelde minnebrieven kunnen zijn! Blijven er ook bij andere catastrophen veelal herkenningsteekenen behouden, die op de oppervlakte der verkoelde snippers beter te onderscheiden zijn. . . . denklijk was hier niets te onderkennen door de aanwezigheid van een afdekkingslaag van petroleumzwartsel, dat zich allerwege had afgezet uit de roetende vlammen der aangewende olie.

Ik had een paar zwarte stukjes papierkool afgespoeld en voorzichtig gedroogd, waarna ik ze met een uiterst klein druppeltje celluloidlak op een schoone glasruit vastzette. Deze werd vertikaal tegen den wand geplaatst en één mijner camera's met het „oog” daarop gericht. Verschillende platensoorten werden geprobeerd; verschillende lichtbronnen wierpen afwisselend haar schijnsel over de geheimzinnige zwarte snippers en bij iedere opname werd. . . . een dood, zwart voorwerp weergegeven door de plaat, zonder dat eenige bijzonderheid zichtbaar werd, die openbaren kon, van wát voor papier die snippers oorspronkelijk deel hadden uitgemaakt. Zoo had ik al eenige avonden „vermorst” met deze vruchteloze proefnemingen en toch gaf ik mijn pogen niet op! Op zekeren avond was ik weer naar mijn fotografisch laboratorium getrokken, had opnieuw „ingesteld” op de — mij langzamerhand irriteerende! — zwarte snippers en legde mijn dertiende fotografische plaat in de cassette. Wéér een andere belichtingswijze, wéér een ander lichtfilter vóór het objectief der camera. .

Na expositie trok ik met de cassette naar de donkere kamer om de plaat te ontwikkelen, en wie schetst mijn blijdschap , toen ik duidelijk de teekening zag opkomen van een der hoekmedaillons van een banknoot van tweehonderd gulden? Keurig stonden daar de cijfers 200, omgeven met de eigenaardige golflijn, zooals die op de biljetten der toenmalige uitgaaf voorkwam!

Nu was ik erachter! Achter elkander kon ik nu een aantal grootere en kleinere fragmenten verkoold papier reinigen, drogen en voor de lens zetten, om langs exploratief-fotografischen weg te ontdekken, wat voor „teekening” of „opschrift” daarop gestaan had. Feitelijk is deze laatste uitdrukking minder juist: het stond er nòg op. . . . alleen kon ons oog het niet onderscheiden en was alleen deze speciale fotografische plaat, onder de speciale omstandigheden van belichting en gebruik van lichtfilters, in staat, dat alles waar te nemen en te openbaren!

Ik maakte aldus eenige foto's af en staakte toen even mijn werkzaamheden. Zou de Nederlandsche Bank voor dergelijke „kieken” nieuwe biljetten geven? Zou zij dáármede genoegen nemen? En hoe zou het gaan met het aantal gelijksoortige biljetten. . . . ?

Ik trok naar het Rokin, waar ik welwillend ontvangen werd door den chef der bankbiljetten-afdeeling, die hierin niet eigendunkelijk een beslissing kon nemen, doch mij eenige dagen geduld verzocht om deze belangrijke kwestie met de Directie der Nederlandsche Bank te overleggen, welke in hare vergadering zou beslissen.

Nadat harerzijds nog een onderzoek was ingesteld naar de omstandigheden, waaronder de boel verbrand was en naar den persoon die door de ramp getroffen was, kreeg ik bericht, dat men voor dit bijzondere geval eene uitzondering zou maken en — met het oog op mijn persoon en het volle vertrouwen, dat ook dáár in mij werd gesteld — aan den getroffene *die* bankbiljetten zou restitueeren, waarvan ik de identiteit zou kunnen vaststellen langs den weg, dien ik bereids gevolgd had.

Toen ging ik verder aan het zoeken. Ik merkte reeds op, dat dit alles zich afspeelde in den tijd, toen we nog de gele biljetten van 25 gulden, de groene van 40, de paarse van 60 en de witte van hogere waarden (100, 200 en 300) hadden. Bij al deze stond in cijfers de waarde in elk der vier hoeken, door een ornament van gebogen, bandvormige lijsten omgeven. Middenop de biljetten stond in hoofdletters voluit de waarde aangegeven; nu was het eigenaardige, dat het model dezer laatste letters voor elke soort biljetten weer anders was; in de letters van het zestig-guldenbiljet waren zelfs in de dikke gedeelten kleine verwijdingen, waarbinnen, heel klein het getal „60” stond; lang niet ieders oog was op die eigenaardigheid gevallen — zelfs niet in de bankwereld, wanneer honderden biljetten dagelijks door de vingers gleden!

Ik heb zoo allereerst een „stalencard” gemaakt, bevattende de verschillende lettertypen der diverse biljetten. De Directie der Nederlandsche Bank was mij ook hierin alweer behulpzaam, door mij van elke soort één biljet als „monster” mede te geven. . . . de Lezer begripe wèl: „als monster zonder waarde”, want een ponsmachine had er de nummers uitgehaald, terwijl — voor alle zekerheid! — het woord „WAARDELOOS” met ruime perforatiegaatjes door het biljet geplaatst was. Maar voor mijn onderzoek waren deze „waardelooze” banknoten alleszins voldoende, om er de lettertypen en zooveel méér van te kunnen bestudeeren.

Kreeg ik nu op een foto van een zwart stukje verkoolde massa hoofdletters te zien, b.v. NDE — dan wist ik spoedig, of deze letters behoord hadden tot HONDERD, TWEEHONDERD of DRIEHONDERD, wijl al die waarde-aanduidingen, zooals gezegd, met totaal andere lettertypen aangegeven stonden.

Weldra rezen nieuwe vragen bij mij: wanneer ik uit een foto de letters ONDE haal, afkomstig van een biljet van F. 100 — en op een andere

foto de letters GULD — eveneens van een biljet van F. 100 afkomstig, dan wordt daarmee slechts van één biljet van F. 100 het bestaan bewezen: beide fragmenten toch kunnen van één verbrand biljet afkomstig wezen. Hoe leg ik het aan, om zoovél mogelijk voor mijn klantje te redden? En dan gevoelde ik, dat ik alle zorgen eraan te besteden had, dat géén stukjes verder verkruiden dan ze al deden! Zoo vond ik b.v. de letters GULD van een bankbiljet van F. 200, en op een andere foto de letters DEN van een *soortgelijke* banknoot. Was van het laatstbedoelde verkoelde stukje één puntje afgebroken en de letter D ervan losgeraakt, dan zou men aan de Nederlandsche Bank terecht hebben opgemerkt, dat de stukjes, met onderscheidenlijk GULD en EN erop, best van éénzelfde banknoot afkomstig konden zijn. Thans werd door die enkele letter D vóór de letters EN b e w e z e n, dat *dit* fragment van een tweede biljet van F. 200 afkomstig moest zijn!

Zoo kwam ik ten slotte met mijn foto's en met mijn lijstje van de uit te keeren „echte, nieuwe” biljetten. En als den dag van gisteren herinner ik mij die geheele conferentie. Zoo legde ik dertien foto's over met het getal 40, omgeven door gebogen lijsten, genomen van hoekmedaillons van biljetten van die waarde. Men maakte de calculatie: „Daarvoor krijgt U vier biljetten van veertig gulden terug; aan elk biljet zitten er vier medaillons — had U er twaalf, dan kreeg U drie biljetten, de dertiende foto geeft U recht op een vierde biljet van F. 40.”

„En tóch pretendeer ik dertien biljetten van veertig gulden voor deze dertien foto's!” merkte ik lachend op, en gaf daarbij de volgende toelichting:

„Ik heb de figuren op de verschillende biljetten grondig naar hun vorm bestudeerd; er staan inderdaad vier hoekmedaillons op één biljet, máár. . . die medaillons zijn v e r s c h i l l e n d van vorm; de gebogen lijnen slingeren zich op uiteenlopende wijze om de grootere cijfers van het getal 40 heen; bij drie dezer omlijstingen loopt het encadrement met een bolle lijn om den „neus” van de 4 heen — bij het medaillon uit den linker onderhoek van de banknoot echter bevindt zich juist vis-à-vis dien „neus” een inspringende hoek in die omlijsting; het lijkt wel, alsof daar twee hoekige figuren elkander vijandig aankijken. Ik herhaal, dat men dit typische vormsel uitsluitend aan het medaillon van den linker onderhoek aantreft — n i e t aan een der drie andere hoekfiguren. Thans toon ik U aan, hoe a l mijne betreffende fotografieën de omschreven vormen laten zien. . . het zijn dus a l l e m a l foto's van linker-benedenhoeken van evenzooveel banknoten van F. 40!” En — met de opmerking:

„U heeft warempel onze biljetten nog aandachtiger bestudeerd dan wijzelf” noteerde men DERTIEN bankbiljetten van veertig gulden op het lijstje erbij!

Zoo telden wij geleidelijk op . . . . tot er een totaal van veertienhonderd en vijftig gulden werd verkregen. Méér had ik uit de „modder” niet kunnen halen. Het waren in ieder geval twee derden van hetgeen in de verfdooos was opgeborgen geweest!

En na de sombere stemming, waarin mijn mannetje de eerste dagen na de ramp geweest was, klaarde zijn gezicht niet weinig op, toen ik hem kon berichten, dat hij door mijn foto's 66 procent van het verlorene door de Nederlandsche Bank zoude terugbetaald krijgen.

* * *

ALS DESKUNDIGE VOOR HET HOF IN GENT.

Wanneer in eenige rechtszitting een tegendeskundige bezwaren komt te berde brengen tegen het rapport, door den deskundige van het Openbaar Ministerie uitgebracht, dan wordt heel gemakkelijk in dien deskundige-à-décharge iemand gezien, die zich liet bewegen, met „schijnmotieven” een spaak in het wiel te komen steken; geen wonder dan ook, dat maar al te vaak de houding van achter de groene tafel tegenover zulke personen iets minder „welwillend” is — wat ik betreur! In aanmerking nemende, dat alle arbeid der deskundigen „mensenwerk” is, waarin gefaald kán worden, moet open oor geleend worden aan diegenen, welke uit volle overtuiging eene andere meening tegenover die der deskundigen à charge wenschen te stellen.

Al moet ik ook toegeven, dat er meermalen personen in de rechtszaal verschenen zijn, door den advocaat als „deskundige à décharge” gepresenteerd, wier deskundigheid ernstigen twijfel kon doen rijzen, en al zijn er gevallen voorgekomen, waarin een contra-deskundige optrad, die „wijl ’t zoo goed betaald werd door den advocaat” wel bereid was, aan het uitgebrachte rapport te gaan tornen en de Rechters in twijfel te brengen. . . . toch mag allerminst gegeneraliseerd worden en maakte ik — de enkele keeren, waarin ik uit overtuiging mijne stem kwam verheffen t e g e n een uitgebracht deskundigenrapport — volle aanspraak op erkenning mijner meening, op aandachtig aanhooren mijner bezwaren. Ja, ik weet niet hoevele keeren mij — vooral van buitenaf, waar een plaatselijke deskundige een rapport pro Justitia had uitgebracht — gevraagd werd, dat rapport te komen bestrijden, te gaan uiteenrafelen. . . . om den cliënt misschien vrij te krijgen! En altijd stelde ik als eersten eisch, dat ik volledig kennis zoude nemen van alle dossierstukken, om dan, na het vestigen eener *eigen* meening, te beslissen, of naar mijne meening het uitgebrachte rapport c o r r e e t was (in welk geval op mijne assistentie allerminst te rekenen viel) dan wel, of ik overtuigd was, dat aan de hand van de in het bewuste rapport uiteengezette gronden n i e t eene zoo vèr strekkende eindconclusie getrokken mocht worden. Maar. . . . die laatste gevallen zijn wèl zeldzaam geweest. Van één moge ik U hier iets vertellen.

In het voorjaar nu van 1933 vroeg de advocaat v. L. uit Gent mij, wanneer ik mij voor een onderhoud betreffende een dringende aangelegenheid beschikbaar kon stellen; den avond van dien dag was mijn

bezoeker al bij mij, om mijn hulp en bijstand te verzoeken in de strafzaak tegen zijn cliënt die — hij wilde het mij wel bezweren — volkomen onschuldig werd vervolgd. Ik kreeg dan ongeveer het navolgende te hooren:

In het dorpje E. woonde op een oud kasteel de Douairière d. C. met haar twee jongste dochters. Haar oudste dochter, gehuwd, woonde in Knocke, haar oudste zoon stond aan het hoofd van een klooster, terwijl haar jongste zoon — tot verdriet van de gansche familie — zich van alles had losgemaakt, en eene „verhouding” had met een protestantsch meisje, met wie hij gaarne zoude huwen. . . . wanneer maar niet de geheele familie zich zoo sterk daartegen kante. De familie ging nog verder, en liet hem niet meer tot het kasteel toe. De bedoelde jongeman gevoelde zich diep gekrenkt, aldus te worden bejegend, als ware hij de grootste schooier, terwijl hij toch zijn aanspraken als eerlijk mensch wilde laten gelden, al hield hij ook innig van een meisje, dat niet den godsdienst zijner familie beleed.

Al méér dan eens had hij bij zijn oudste zuster in Knocke en bij haar echtgenoot erop aangedrongen, mama tot andere gedachten te brengen, hetgeen misschien nog wel gelukt zoude zijn — het moederhart is toch altijd nog iets „bijzonders” — maar de jongere, ongehuwde, inwonende zusters gooiden hem telkenmale weer roet in het eten, hetgeen hij, verstoeten door zijne Moeder, natuurlijk allerverschrikkelijkst vond. Kon hij Háár nu maar eens alléén treffen, z o n d e r die zusters erbij. . . . edoch, dat was verre van gemakkelijk. Toch had hij voor een poosje een poging gedaan; was op zekeren zomerschen avond als een dief op het terrein van het kasteel geslopen; had, om géén kiezel te laten knarsen, onder de hooge heesters door, in de tuinaarde langs het voetpad geloopt, totdat hij voor een der vensters het gelaat zijner Moeder kon onderscheiden; hij had haar gadegeslagen, hopende, dat hun blikken elkaar mochten ontmoeten, in welk geval hij haar verzocht zou hebben, héél even naar buiten te komen, om hem aan te hooren, maar. . . . zijne zusters waren weer in Moeders nabijheid en droefgeestig was hij weer naar zijne woning getrokken, enkele kilometers buiten het dorp, in eene andere gemeente liggende, waar hij met de vrouw, die hij zijne echtgenootte begeerde te noemen, intrek genomen had. Het was een lief, klein villaatje, waarnaast eene garage voor zijn twoseater.

Sedert dezen vruchteloozen tocht naar het kasteel waren een paar weken voorbij gegaan. Jacques — zoo heette onze vriend — besloot op zekeren avond met zijn „vrouwtje” nog eens naar Knocke te tuffen, om andermaal een beroep te doen op de tusschenkomst zijner oudste zuster,

en een einde te doen komen aan de hem voortdurend kwellende disharmonie in de familie.

Op dienzelfden avond was het gebeurd. . . .

Korten tijd na het middernachtelijk uur was in het kasteel duidelijke brandlucht waargenomen; weldra waren allen uit hun eersten slaap gewekt; de brandweer werd telefonisch gealarmeerd en was vlug ter plaatse. Bij het eerste onderzoek bleek al spoedig, dat hier opzet in het spel moest zijn: in een der brandstoffenkelders — dien voor het brandhout — waren, tusschen de opgetaste blokken in, op tal van plaatsen, oude lappen en stukken papier, alle met lichtbrandbare vloeistof gedrenkt, aangebracht, welke daarna moesten ontvlamd zijn. De omstandigheid, dat — door het gesloten zijn der deuren en ramen — het vuur, weldra gebrek aan zuurstof krijsende, in omvang vanzelf afnam, had ertoe geleid, dat de brand geen erger gevolgen gehad had, dan het wegbranden van wat oud hout en gedeelten eener daarboven gelegen balk. Hoe de dader moest zijn binnengekomen, was gauw gezien: daar was een ronde koker, omstreeks zestig centimeter in doorsnede, loopende van de binnenplaats naast den zijmuur van het kasteel, naar den kolenkelder, welke koker diende voor het storten van kolen; van boven kon een ijzeren deksel den koker afdekken, waarna een beugel met oog en hangslot voor behoorlijke afsluiting kon zorgen. Juist twee dagen tevoren waren vijftig hectoliter anthraciet bezorgd en door dien koker heen gestort in den kelder, waar een paar man de kolen terzijde in een hok geschept hadden. In en aan den voet van dien koker was 't nog een barre stoffrommel met fijn gruis.

Aldus had men den toestand snel overzien, toen het blusschingswerk teneinde was; hier moest kwaadwilligheid — ongetwijfeld wraak — in het spel zijn; de dader was — het liet geen twijfel — heel goed met den toestand op de hoogte; hij had blijkbaar geweten, dat het op genoemd deksel zittende hangslot gemakkelijk te forceeren was, waardoor het weinig moeite kostte, langs den koker in de kelders te komen.

Droevig maar wáár was het, toen op eene vraag van den kant van de Politie, of men eenig vermoeden durfde uitspreken, onmiddellijk van de zijde der dochters der bewoonster beweerd werd: „C'est Jacques qui a fait ça” En de moeder sprak deze beschuldiging n i e t tegen!

De afstand naar het villaatje van Jacques was niet groot — vooral niet voor een auto, zoodat de gendarmen in enkele oogenblikken daar aangekomen waren en het tweetal, dat juist was ingeslapen na den rit van Knocke naar huis, op luide wijze uit het bed hadden geroepen, vorderend, de voordeur terstond te openen.

Al verzeerden beiden — elk voor zich — eensluidend, dat ze samen

naar Knocke waren geweest, van dáár zeer laat in den avond weggegaan waren, onderweg, op een nauwkeurig aangeduide plaats hulp hadden verleend bij een panne, en — eenmaal thuisgekomen — direct naar kooi waren gegaan — van hun verhalen werd geen sikkepit geloofd en Jacques moest zich maar gereed maken, om als arrestant de gendarmen naar het Huis van Bewaring te volgen.

De politiemannen konden zich ervan overtuigen, dat de motor van den wagen nog een beetje warm was — dat moest natuurlijk wezen van den laatsten rit naar het dorpje E., waar de wagen wel naast het terrein van het kasteel gewacht zoude hebben, opdat de brandstichter zich na uitvoering zijner daad snel uit de voeten kon maken. . . . enz., enz.

Maar naar „stille getuigen” werd géén behoorlijk onderzoek ingesteld. Of de man geen overall bezat? Jawel, die was sedert eenige dagen in handen der waschvrouw — het kon navraag lijden! en een tweeden overall bezat hij niet! Het costuum, dat blijkbaar pas uitgetrokken was en over een stoel hing, moest hij maar aantrekken en dan meegaan. En hij ging mede. . . . voor héél wat maanden preventieve hechtenis!

Den morgen, volgende op den nacht. van den brand, kwam de Politie nog eens terug tot het instellen van verdere naspeuringen. En hoe voldaan was men, toen — tusschen de rhododendron-struiken in, een voetspoor, een indruk in de tuinaarde, aangetroffen werd. Zonder tijd te verliezen, haalde men gips, om er volgens de regelen der kunst, een afgietsel van te vervaardigen. Véél was het niet; de hak was nauwelijks te onderkennen; de zool stond wel aardig afgedrukt en kwam ook op het gipsafgietsel goed tot zijn recht.

De lage schoenen van Jacques — fabriekswerk — welke in beslag genomen waren, stelde de Justitie in handen van een deskundige in Brussel, tezamen met genoemd gipsafgietsel, met opdracht, na te gaan, of het spoor in den tuingrond daarin gemaakt moest zijn door een der schoenen van den verdachte.

(Hoe jammer, dat niemand tot de overweging kwam, dat — om door dien zwartbestoven kolenkoker af te glijden en weer omhoog te komen, de kleeding gewaagd moet worden aan algeheele vernieling, en onmiskenbare sporen van dat reisje moet medenemen; bij J.'s kleerenkast, noch elders in de woning, werd met succes naar zwartbestoven kleedingstukken gespeurd; later nam men eenvoudig aan, dat ook die zwartbestoven kleeding wel vóór het naar-bed-gaan op energieke wijze gereinigd of verdonkeremaand zoude zijn!)

Reeds in eerste instantie stond de zaak voor den verdachte erg slecht, al waren er ook ten slotte uitsluitend vermoedens en één „aanwijzing”,

namelijk het rapport van den deskundige, die pertinent kwam verklaren, dat het voetspoor, waarin het gipsafgietsel was gevormd, teweeg gebracht moest wezen door den rechterschoen van J., thans als vergelijkingsstuk van overtuiging ter Zitting aanwezig! En al wees de advocaat ook nadrukkelijk erop, dat honderdduizenden schoenen van ditzelfde model en formaat in gebruik waren, en door getuigenis van één der dienstboden van het kasteel aantoonde, dát Jacques veertien dagen vóór den brand op een avond heimelijk naast het grindpad over den tuingrond geloopt had. . . . Jacques werd veroordeeld tot een zware gevangenisstraf.

Het zal ieder duidelijk zijn, dat zijn verdediger onmiddellijk in hooger beroep ging.

Hij had rechts en links opnieuw gezocht naar middelen, om de onschuld van zijn cliënt te bepleiten; de omstandigheid, dat het tijdstip van diens vertrek uit Knocke op dien ongeluksavond niet op de minuut nauwkeurig was aan te geven, gevoegd bij het feit, dat het maken van den omweg, om via het ouderlijk kasteel naar huis te rijden — vooral wanneer met 'n beetje méér snelheid gereden werd, óók al „op de klok” weinig verschil gaf, dat alles speelde Jacques leelijk parten; en de getuigenis van zijn levensgezellin werd tout-court van de hand gewezen!

Toen kreeg Mr. v. L. uit Gent — 's mans verdediger, zooals men weet — den inval, om in Amsterdam mijne assistentie te zoeken. Hij was op een der lezingen geweest, die ik in een der mooie zalen van het Gerechtshof te Gent had gehouden en had gegronde hoop, dat — nu toch voor hèm vaststond, dát Jacques onschuldig was, die deskundige uit Amsterdam met wetenschappelijke middelen die onschuld zou kunnen bewijzen.

En zoo zat hij dan bij mij thuis op kantoor, om het geheele relaas te geven en mij dan op verschillende vragen te antwoorden.

Maar dat gipsafgietsel dan, dat toch met de schoenen overeenkwam, aan verdachte toebehoorende. . . . ?!

Ja, dáárover kon de advocaat geen deskundig oordeel vellen, maar 't was eenvoudig onmogelijk, omdat Jacques onschuldig was!

Na breed overleg werd besloten, dat ik Donderdags naar Gent zoude komen — althans, indien het Openbaar Ministerie kon goedkeuren, dat ik aan de Griffie de overtuigingsstukken zelfstandig onderzocht, omtrent welke beslissing ik nog even bericht zou krijgen. En de toestemming daartoe werd direct gegeven; de Procureur-Generaal, die — met de leden van het Hof (Cour d'Assises) — óók mijne voordracht met demonstraties had bijgewoond, had daaraan zoodanige herinneringen bewaard, dat hij — „in het belang van de Waarheid” — ook mij gaarne de gelegenheid

wilde bieden, een oordeel over de ter Griffie liggende „bewijsmiddelen” te vellen.

De tocht op dien Donderdag naar het mooie Paleis van Justitie te Gent stond in het teeken: „La Vérité est en marche!”; alle officieele beambten, van den portier af, tot den Procureur des Konings en de ambtenaren ter „Grefte” toe, gaven blijk mij te kennen en herinneringen aan de voordracht van destijds bewaard te hebben, in hooge mate benieuwd naar de rol, die ik in de veelbesproken zaak nu voor het Assisenhof zou vervullen. Ieder was ervan overtuigd, dat zelfs het Openbaar Ministerie alles gedaan had, om mede te werken, de Waarheid te dienen en den contra-deskundige in alles behulpzaam te zijn. De Ambtenaren ter Griffie hadden speciale opdracht gekregen, dien Hollandschen expert in alle mogelijke opzichten inlichtingen te geven.

Doch hoe zou laatstgenoemde het eraf brengen, tegenover de bewijsgronden, die zijn Brusselsche Collega had aangevoerd, en waartegenover zich nog niemand geplaatst had om den beklaagde, dien de Rechtbank reeds veroordeelde, te redden. . . . ?

Allereerst kreeg ik dan den bewusten gipsafdruk van het voetspoor met de schoenen van verdachte vóór mij. Ik heb deze geruimen tijd met mijn stereo-microscop nauwkeurig onderzocht en — met het rapport van mijn Brusselschen collega ernaast — gecontroleerd, of ik óók aan de waarnemingen, die hij opsomde, voldoende grond had, om eene zoo vèr strekkende conclusie te trekken.

Op mijn verzoek haalde een der rechercheurs voor mij een hoeveelheid tuinaarde uit den kasteeltuin, van de plaats, waar het voetspoor onder de rhododendron-struiken was gevonden, bij de overhandiging waarvan behoorlijk ambtseedig proces-verbaal door hem werd opgemaakt.

En zoo trok ik tegen den avond naar Amsterdam terug, met het zakje tuingrond en. . . een massa nieuwe indrukken.

* * *

De eerstvolgende dagen besteedde ik geheel en al aan proefnemingen, waarbij ik — het ging toch maar om controleproeven — een kinderschoentje onder verschillende omstandigheden in bakjes met grond afdruckte, enz. — om dàn van de afdrukken gipsafgietsels te maken, netjes genummerd, om precies te weten, wáár in mijn verslag sprake van dit en van dat afgietsel was.

Het werd een uitgebreid verslag, dat ik op schrift stelde — in tweevoud, nl. één voor het Assisenhof en één voor den advocaat v. L. Vijf dagen na mijn onderzoek ter Griffie aldaar, moest ik Dinsdagmorgens

daaropvolgende ter Zitting in Gent wezen. Wijl 't mij gerieflijker voorkwam, reisde ik den voorafgaanden avond tot Antwerpen en had nu 's andrenndaags behoorlijk tijd, naar de plaats van bestemming te gaan.

Bij het binnengaan van het gerechtsgebouw had de portier mij spoedig opgemerkt. „Namens den Heer President van het Assisenhof moest ik mijnheer verzoeken, achter de zaal in de kleedkamer van de heeren te komen — ik zal er u even heen geleiden” en weldra werd ik een vertrek binnengevoerd, langs welks wand elk der magistraten zijn eigen kleerkastje had. Men was juist bezig, zich te kleeden: de President en de Procureur-Generaal hingen zich een vuurroode toga om, hier en daar met wit bont afgezet; de raadsheeren en de griffier droegen zwarte toga's, eveneens met witte bontranden opgemaakt. Ieder speldde zich de groote kruizen der verkregen ridderorden op de borst, waarna elk zich een paar meter breed lint in de nationale kleuren om de heupen wond en dat met een grooten strik zijdelings liet afhangen. Welk een tegenstelling met den eenvoud, waarmede ten onzent tijdens de rechtspraak de Heeren achter de groene tafel gekleed zijn!

Nadat de zitting begonnen was — buiten mijn tegenwoordigheid! - werden eerst alle andere getuigen verhoord, zoodat het nog een aardig poosje duurde, vóór het *mijn* beurt was. Och, vervelen behoefde ik mij allerminst. Door het openslaande venster had ik een aardig gezicht op een druk verkeerspunt en had ik buitendien niet, volgens vaste gewoonte, mijn vaktijdschriften bij mij?

Ten leste hoorde ik dan mijn naam afroepen en ik stond weldra tegenover den President, die — evenals bij ons — begon met de gebruikelijke vragen naar naam, leeftijd, beroep en woonplaats. Toen werd mij nadrukkelijk de vraag gesteld, welchen godsdienst ik had. . . . zulks in verband met den af te leggen eed! Al naar gelang men katholiek, protestant of jood is, wordt de eerste eedsformule, de tweede òf de derde voorgezegd, om dan door den getuige te worden herhaald. En alle eedsformules (van 'n behoorlijken omvang, dien ik op omstreeks honderd woorden schatte) had dan de President nog vóór zich in de Vlaamsche èn Fransche taal; zoo wordt er dan — al naar gelang landaard en geloof, de passende formule opgeslagen en voorgelezen — bij drie, vier woorden tegelijk, die dan eerst weer nagezegd moeten worden, vóór het volgende viertal wordt voorgezegd!

En na het afleggen van den eed sprak dan de President: „En nu gaat ge tien meters achterwaarts en zet U in dien grooten stoel, om dan aan de heeren Gezworenen duidelijk en langzaam uiteen te zetten, wát U van deze zaak bekend is!”

Achter mij was een groote ruimte, aan het achtereinde waarvan de bedoelde groote leunstoel stond. Daarin plaatsgenomen hebbende, had ik links vóór mij, langs den wand der zaal, twee lange banken, als van de ouderlingen in de kerk, en daarin zaten de twaalf juryleden — de meest uiteenloopende typen nam ik in één blik waar. En tegenover die jurybanken, dus aan mijn rechterhand, waren ook twee lange banken; in de voorste zaten de twee advocaten van verdachte, terwijl achter dezen de door twee gendarmen geflankeerde verdachte — of „beklaagde”, zooals die dáár nog genoemd werd.

Ik sprak toen duidelijk en vooral langzaam, om de verschillen, die er tusschen het Vlaamsch en het Nederlandsch nog bestaan, zoo weinig mogelijk storend te doen zijn, en begon den heeren te verzoeken, mij goed te laten blijken, wanneer het mocht zijn, dat mijne woorden niet ten volle werden verstaan.

Wat ik toen te vertellen had, was omstreeks het volgende:

„Aan de Griffie heb ik allereerst het gipsafgietsel vergeleken met den rechterschoen van beklagde; die schoen is allerminst iets bijzonders, doch een fabrieksschoen van model en grootte, zooals er duizenden gedragen worden; kenmerkende slijtageplekken of andere typeerende elementen als zoolbeslag, gummi-hakken, dat alles o n t b r e e k t. Van den hak vertoont het gipsafgietsel n i e t s meetbaars. Slechts de zool laat vergelijking toe en die laat — zooals ik reeds zeide — slechts weinig *specifieks* waarnemen. Alhoewel ik op een ruim dertigjarige criminalistische praktijk mag bogen, reken ik het mijn plicht, U hierbij te verklaren, dat ik ervoor zoude terugdeinzen, om op grond van deze weinige punten van algemeene overeenkomst in vorm, het afgietsel — of liever: het voetspoor, voor identiek met den schoen te verklaren.

Máár, mijne Heeren! — zelfs al mocht ge geneigd zijn, aan Uwen Belgischen expert ten deze méér vertrouwen te schenken, wanneer hij wèl genoeg overeenkomstpunten aanwezig acht, zelfs dán nog blijf ik volhouden, dat hiermede de schuld van beklagde allerminst wordt aangetoond!

Wat de schoenen betreft: ik heb, met behulp van mijn stereoscopischen mikroscoop (den z.g.n. binoculaire) de beide schoenen met de meeste zorg bestudeerd, niet alleen op de ondervlakte der zolen, maar ook op alle andere plaatsen en naar sporen van anthraciet gezocht. De omstandigheid, dat al dat zoeken vergeefsch was, het feit dus, dat nergens, in géén der kleine holten der zolen, noch nabij de gaatjes van de

veters, noch op eenigerlei andere plaats, één korreltje glanzend anthraciet aanwezig is, spreekt boekdeelen!

Hij, die door den kolenkoker omlaag gleeed en daar beneden in dien kelder door het fijne gruis liep, m o e t zich zóóveel van dat zwarte poeder in de poriën van zijn zolen getreden hebben, dat daarvan nog tallooze partikels thans terug te vinden zouden zijn. Voetenvegen op de gebruikelijke manier zou — al deed men 't nóg zoo energiek — allerm minst baten, om uit de diepere gaatjes van de zolen alle zwarte stof te verwijderen. Vandaar dan ook, dat ik hier durf te verklaren: hij, die in dien kolenkelder liep, *kán deze schoenen niet gedragen hebben*, mijne Heeren!

En nu nog eene opmerking over dat gipsafgietsel. Gij hebt het allen in de hand genomen en aandachtig beschouwd, evenals mijn geachte collega. Maar tóch mag ik betwijfelen, of gij óók gezien hebt, wat *mij* aan dat gipsafgietsel zoo buitengewoon getroffen heeft. Kijk: op het zoolvlak van dit gipsstuk bevinden zich drie kleine verhevenheden, als doorgesneden pillen op het vlak liggende. Die hebben nu mijn bijzondere aandacht getrokken.

Vorige week Donderdag nam ik — dank zij de vriendelijke hulp van de Griffie-ambtenaren — een hoeveelheid van den bewusten tuingrond van bij het kasteel mede naar mijn laboratorium en nam dáárin proeven met een klein kinderschoentje. Hier ziet gij gipsafgietsels, van voetsporen, met dit schoentje in meer genoemde tuinaarde gemaakt. Die gipsafgietsels laten effen, gladde zoolvlakken zien. Welnu — ik heb hier óók een afgietsel van een kinderschoenspoor, dat precies dezelfde halve pillekes op den zool vertoont; mag ik U verklaren, hoe die ontstaan zijn? Door een paar regendruppels, die in het voetspoor vielen vóórdat ik er mijn gipsafgietsel van maakte!

En zóó kan ik U dan verklaren, dat het geïncrimineerde voetspoor met zijn drie bultjes op het zoolvlak (in het oorspronkelijke spoor waren dat natuurlijk stipt genomen, kuiltjes!) óók door evenzooveel r e g e n d r u p p e l s is getroffen geworden, vóór de Politie het met gips vulde. Maar dán, Mijne Heeren, leg ik U hierbij over een authentieke verklaring van het Meteorologisch Instituut te Brussel, waardoor komt vast te staan, dat het in den nacht van den brand op het kasteel, n i e t geregend heeft. Twee dagen tevoren viel de laatste regen. Wanneer dus het gipsafgietsel, dat de Politie van het voetspoor maakte, mij onomstootelijkzeker verkondigt, dat er in dat voetspoor r e g e n d r u p p e l s gevallen zijn, dan is ook dááruit af te leiden, dat het een spoor was, dat reeds e e r d e r ter plaatse in den grond was afgedrukt — en dan is het alles-

zins aannemelijk, wat beklaagde erkent: dat hij onder die rhododendrons langs geloopt is, toen hij twee weken vóór den brand zijne Moeder wilde trachten te ontmoeten. Ik heb gezegd!”

* * *

Er was een oogenblik stilte. Toen vroeg de President aan mijn Brusselschen collega, wát deze wel hierop te zeggen had, en met de grootst denkbare belangstelling wachtte ik diens antwoord af. Véél was het niet! Ik hoorde hem letterlijk zeggen, terwijl zijn gelaatstrekken en zijn gebaren een soort minachting verrieden: „Ah, Monsieur le Président, ce ne sont que des expériences au laboratoire!”

Er volgden nog veel redevoeringen van de zijde van het Openbaar Ministerie en van die der verdedigers; ik heb ze niet aangehoord: waar men mij toestond, te vertrekken, heb ik den eerstvolgenden trein naar Amsterdam genomen, om nog 's avonds thuis te zijn.

Den volgenden dag reeds kreeg ik van den verdediger Mr. v. L. een telegram, waarin hij mij berichtte, dat de Jury eenparig tot vervroegde uitspraak besloten had en *vrijspraak* had verlangd. Waarmede het Hof bij groote meerderheid had ingestemd!

* * *

VERDWIJNING EENER PARTIJ BRILJANTEN.

De gebroeders X, handelaars in diamanten, hielden kantoor zoowel te Amsterdam als in Antwerpen. Al naar gelang de kooplust hier òf ginds grooter was, bracht men „goede” partijen, dus: edel goed, in Amsterdam, dan wel in Antwerpen ter beurze.

De oudste hunner bleef meestal in Amsterdam; de jongere reisde het meest heen en weer.

Op het kantoor te Amsterdam was de oude boekhouder Y reeds vele jaren bij X in betrekking; hij was de vertrouweling der beide firmanten geworden, en met hem werden schier alle belangrijke transacties behandeld. Voor hèm waren er op kantoor, om zoo te zeggen, géén geheimen. Zij hadden voor beperkten tijd een partij schitterend-mooi goed in handen — een partij waterheldere briljanten, eene grossierswaarde van omstreeks honderdduizend gulden vertegenwoordigende. Op dat oogenblik rekende men den kooplust in België grooter — dus werd besloten, deze diamanten op de Antwerpsche beurs te brengen.

Nu zou men kunnen meenen, dat niets eenvoudiger was, dan ze mede te nemen naar België; invoerrechten werden op geslepen diamanten niet geheven, dus ook te dien opzichte bestond geenerlei beletsel. Maar er was tòch een bezwaar: wanneer X junior, die „Wein, Weib und Gesang” kende, tegen den avond in Antwerpen kwam, meestal op een tijdstip, waarop bankgebouwen gesloten en safeloketten ontoegankelijk waren, dan liep hij den ganschen avond te passagieren met het kostbare goedje bij zich, en dát oordeelden geen van beide firmanten veilig. Neen, dán was het veel verkieslijker, in het begin van den namiddag het pakket als aangeteekend stuk in handen van de posterijen te stellen, geadresseerd „aan den Heer X Junior, Diamantbeurs te Antwerpen” en hij kon er zeker van zijn, den volgenden dag, bij de opening der beurs het voor hem bestemde pakket in handen te krijgen.

En zoo besloot men dan ook in dit geval, de kostbare steenen in een aangeteekend pakje naar Antwerpen te sturen.

Nadat men de partijtjes nog eens had bewonderd, gingen X Senior en de boekhouder Y s a m e n tot het inpakken over. Een kartonnen doosje van het gebruikelijke model, werd met de dichtgevouwen papiertjes, waarin de diamanten, gevuld, waarna een taai stuk lichtblauw linnenpapier, als een openliggende enveloppe, vier slippen dragende, met die slippen over het cartonnen doosje werd dichtgeplakt, en vervolgens ver-

zegeld. Ook dit voerde de oudste firmant, bijgestaan door zijn boekhouder, uit. Eerst schreef hij zelf even het adres op het pakket, terwijl Y een eindje kaars ontstak, om de lakpijp warm te maken.

Ze hebben toen samen het pakket verzegeld; X legde de porties gesmolten zegellak op de plaknaden, terwijl de ander den voor het verzegelen gebruikten zegelring van X senior daarin drukte.

Enkele oogenblikken later bracht de boekhouder het pakje, dat op de tafel was blijven liggen, naar het naburige hulp-postkantoor, en overhandigde zijn patroon na terugkeer het ontvangstbewijs.

Tot zoover was alles gedgegaan.

Den volgenden namiddag kwam de brievenbesteller, die op de Antwerpsche diamantbeurs het pakket had af te leveren, naar X junior toe, en liet hem „voor ontvangst” afteekenen. Alle lakzegels waren uiterlijk ongeschonden. X Junior, die temidden van een groep andere diamanthandelaren stond, riep toen met luider stemme, dat men eens naderbij moest komen, om het buitengewoon mooie goedje te zien, dat in dit pakje uit Amsterdam was aangekomen. Toen aller oogen op het pakje gericht waren, scheurde X junior het blauwe papier open en haalde het cartonnen doosje daaruit, om. . . . tot ieders verbazing, daaruit een papier te voorschijn te brengen, waarin géén diamanten, doch een hoopje glanzende rijwieltkogeltjes lag te rollen! Tableau!

Zijn eerste gang was naar het telegraafkantoor, om zijnen broeder van den diefstal in kennis te stellen. Och, de verzekeringsmaatschappij, die alle zendingen — mits ze behoorlijk ter post ingeschreven waren als aangeteekend stuk — „dekte”, zoude wel de schade geheel vergoeden, maar. . . . tòch was het een schrik!

Toen X senior het telegram gekregen had, meldende, dat het — gelukkig onder de oogen van zoovele getuigen! geopende — doosje géén diamanten, doch waardelooze rijwieltkogeltjes bevatte, belde deze allereerst de verzekeringmaatschappij op, om haar kennis te geven van hetgeen gebeurd was; daarna ging hij naar de Politie, die hem verwees naar den Commissaris van het Bureau Pietershal, den heer Heeroma, die in het naspeuren van postmisdrijven zekere reputatie verkregen had, zoodat men het groote belang ervan inzag, hèm het onderzoek van postmisdrijven over te laten; hij bracht er doorgaans méér van terecht dan een ander!

En zoo werd eenige oogenblikken later X senior toegelaten tot de kamer van dien gewieksten speurder, wien hij een breedvoerig relaas gaf van alles, wat op inpakken, verzenden en openen-na-ontvangst van het pakketje betrekking had.

Zwijgend, zijn vorschenden blik onafgebroken op den „aangever” richtende, had de Commissaris het gansche relaas aangehoord; toen het ten einde was, knikte hij eens even en verzocht zijn bezoeker, zich voor enkele oogenblikken naar een naburig vertrek te begeven, wijl even een onderhoud met een ander noodzakelijk was.

Toen hij alleen in zijne kamer was, belde de Commissaris mij op, vertelde mij, wáár ’t om ging en sprak zijn wensch uit, dat ook ik eens het geheele verhaal zou aanhooren; dat zou echter zoo weinig mogelijk moeten opvallen. Ik zou direct naar zijn kamer doorloopen, en plaats nemen aan een afzonderlijk tafeltje bij het raam, waar ik quasi-belangstellend een daar liggend oud dossier zou doorbladeren, in werkelijkheid echter open oor aan de hernieuwde aangifte van X-senior leenende.

En aldus geschiedde het; ik knikte even goê-dag en nam aan de tafel bij het venster plaats. Middenin de kamer, gewapend met pen en papier, hoorde de Commissaris ten tweeden male de aangifte aan.

Toen de laatste volzin op papier gebracht was, en hem de aangifte in haar geheel was voorgelezen, teekende X senior het proces-verbaal en kon vertrekken. „Nu, wat denk jij daarvan?” vroeg de Commissaris; en uit mijn blik kon hij al voldoende opmaken, dat ik het geval allerminst vertrouwde. Ook mij was het opgevallen, dat er zoo „bijzonder goed” voor getuigen gezorgd was, zoowel bij het sluiten en posten van het pakje als bij het openen in Antwerpen. Dát juist kwam ook mij verdacht voor, en onwillekeurig liet ik mij ontvallen: „Hoe jammer, dat het pakje in Antwerpen ligt; wat had ik dát graag eens nader onderzocht, om na te gaan, wàt die stille getuige mij te vertellen heeft!” (Zooals uit ontvangen telegrammen van den kant der Antwerpsche politie was gebleken, had deze het opengescheurde pakje reeds aan de Griffie der Antwerpsche Rechtbank gedeponeed). Ik wees er voorts op, dat ik *als deskundige der Amsterdamsche Politie* mijn terrein voor speurtochten door de stadsgrenzen afgebakend achtte, zoodat ik zonder bijzondere opdracht, waarbij vrijheid tot het maken der reis- en verblijfkosten naar het buitenland, het pakje wel niet onder de oogen zou kunnen bekomen. „Daaraan weet ik wel een mouw te passen!” merkte de Commissaris op.

Weldra had hij telefonisch contact gezocht met een der directeuren van de Firma, die als assurantiebezorgster de post voor het transport der diamanten had afgesloten; hij vernam toen, dat X senior niet alleen had kennis gegeven van de verdwijning der briljanten, doch tevens geïnformeerd had, wanneer hij zijn 100.000 gulden kon komen incasseeren! Onnoodig dus, de stemming van dien assuradeur te schilderen. Deze, al te goed begrijpende, dat een spoedig, degelijk onderzoek van groote waarde

voor zijne maatschappij kon wezen, gaf onmiddellijk „plein pouvoir”, om mij naar Antwerpen te laten gaan, met opdracht, de zaak grondig te onderzoeken, en daarover schriftelijk rapport uit te brengen aan de verzekeringsmaatschappij.

Ik aanvaardde die opdracht, op voorwaarde, dat ik mij bovendien volle vrijheid kon reserveeren, de uitkomsten van mijn expertise óók aan den Officier van Justitie ter kennis te brengen, waartegen van gene zijde natuurlijk niet het geringste bezwaar bestond.

Zoo ging ik tegen den avond naar Antwerpen, waar ik te laat aankwam, om dienzelfden dag nog iets te ondernemen voor mijn onderzoek.

Den volgenden morgen was ik, bij de opening der bureaux, bij den „Onderzoekingsrechter” in het Paleis van Justitie, wien ik mijn kaartje had doen overhandigen en die mij terstond op de meest welwillende wijze verklaarde te zullen helpen.

Ik kreeg het pakje in handen — hetwelk, zooals mij later bleek, bereids door een der „Officiers de Police”, den heer Ernest Goddefroy, geinspecteerd was — en kon, in een vrije kamer naast die van genoemden magistraat, den ganschen dag voor mijn onderzoek toegemeten krijgen.

Alle bijzonderheden hier te vermelden, die mij leerden, dat het pakketje slechts één keer gesloten geweest was, en n i e t tusschentijds geopend en opnieuw gesloten was, acht ik overbodig en minder gewenscht; het zij voldoende, hier mede te deelen, dat ik tot de volste overtuiging kwam, dat dit pakje *rijwielkogeltjes bevat had, toen het ter post werd bezorgd*, en géén briljanten. *Hoe* ik dat wist, doet hier minder ter zake.

Niet in de gelegenheid zijnde, en den tijd missende, tot het maken van de noodige fotografische opnamen van de kleppen en andere onderdeelen van het pakje, bleef mij niet anders over, dan mijn matige talenten in de teekenkunst aan te wenden, en schetsjes, ter toelichting van het uit te brengen verslag, te maken.

Het was mij in zekeren zin een voldoening, toen — terwijl ik mijn paperassen inpakte en op weg was naar den Onderzoekingsrechter om hem het pakje in dank weder ter hand te stellen — genoemde Officier de Police binnenkwam; hij had van mijn komst en het doel daarvan vernomen, wilde gaarne kennis maken en was bijzonder nieuwsgierig naar mijn eindconclusie. Toen ik hem die had medegedeeld, haalde hij een doorslag tevoorschijn van het voorloopige rapport, dat hij na ampele bestudeering van het corpus delicti, aan zijn chef had uitgebracht: daarbij bleek ons, dat wij beiden tot éénzelfde conclusie waren gekomen.

Nog dienzelfden avond keerde ik naar Amsterdam terug en stelde — in zeer verkorten vorm, bijna uitsluitend het eindresultaat mijner be-

vindingen bevattende — een voorloopig rapport-proces-verbaal op, dat ik, overeenkomstig diens verzoek, onmiddellijk aan den Officier van Justitie toezond.

Deze vond daarin aanleiding, aan de Rechtbank een bevel tot huiszoeking te vragen, zoowel ten kantore van de firma, als aan de privé-woningen van de gebroeders X, welk bevel gegeven werd.

Nog steeds was het een duister punt, hoe het mogelijk was, dat de boekhouder Y, een achtenswaardige figuur, pertinent kon blijven verklaren, dat hij de diamanten in het pakket had *z i e n* gaan, en buitendien hijzelf het pakket aan de post had afgegeven!

Ook *dát* duistere punt wilde ik verklaren.

En opnieuw ondervroeg ik dien boekhouder over alles, wat tijdens het verpakken en het verzegelen van het pakje was gebeurd; mij was al opgevallen, dat X-senior, wiens zegelring voor het vervaardigen der zeven lakzegels dienen moest, dezen ring aan zijn boekhouder had ter hand gesteld met de opdracht, deze in de hoopjes zegellak te drukken, welke hij — X-senior — op het pakje zou smeren of laten druipen, en — zoo vroeg ik mij af: waarom behield X senior niet zelf den ring in zijne hand en liet hij niet het aanbrengen der likken lak aan zijn boekhouder over. . . . ? Aldus nadenkende, kwam ik gaandeweg tot klaarheid: ik heb den boekhouder verzocht, nog eens precies zoo'n pakje, met *mij* samen te verzegelen, op volkomen dezelfde manier, als waarop hij het met zijn patroon gedaan had en gaarne was deze daartoe bereid. Keurig plaatste hij den ring, dien hij aan den top van zijn wijsvinger gestoken had, telkenmale in het lak, wanneer ik een likje daarvan op het omhulsel van ons „proefpakje” gesmeerd had.

Toen dit pakje „verzegeld” was en ik de verzekering van Y verkregen had, dat het met het bewuste pakketje „volmaakt hetzelfde” was verlopen, had ik het al gezien. . . . voor mij was het vraagstuk opgelost!

Alleen moest ik *nòg méér* van dien boekhouder weten; er moest aan diens relaas over de inpakkerij nog iets ontbreken, waarschijnlijk iets, wat Y van te ondergeschikt belang achtte, maar wat voor mijn reconstructie onontbeerlijk was. Wederom liet ik hem vertellen, hoe de diamanten in het pakje waren geborgen en hoe onmiddellijk het papier om het doosje met kostbare steenen was heengeplakt, waarna X senior het adres had geschreven en het pakje tezamen met Y had verzegeld.

En toen. . . . ja, wat was er toen, op *dát* oogenblik gebeurd, toen het verzegelen ten einde was? Was Y er toen onmiddellijk mede naar het postkantoor geloopt?

Neen. . . . thans herinnerde Y zich het intermezzo volkomen, dat zich

toen had afgespeeld. X-junior was binnengekomen, om reisgeld voor zijn tocht naar Antwerpen te halen; hij had, met zijn broer pratende, en een muurkast naderende, waarin een kistje sigaren stond, lachende daaruit een handjevol sigaren genomen, opmerkende, dat hij die voor de reis nog net gebruiken kon; X senior had zich kwasi-boos gehouden en lachend „opgespeeld”, om dan plotseling tot Y te zeggen: „nu, neem *jij* dan óók maar een sigaar uit het kistje”. X senior zat toen aan de tafel, naast het zoojuist verzegelde pakje. En op dat moment moet het gebeurd zijn, namelijk: het verwisselen van het pakje met diamanten tegen een *volkomen gelijksoortig* pakje, waarin de rijwieltkogeltjes gestopt waren. Dáárom had X senior den lakstaaf gedirigeerd; hij toch had ervoor te zorgen, dat eenzelfde aantal lakzegels — zeven — op het pakje diamant zoude aangebracht worden, waarop ook dezelfde hand, die van X senior — het adres geschreven had van zijn broeder te Antwerpen. En waarin vond ik steun bij deze redeneering?

Het proefpakket, dat ik tezamen met Y „verzegeld” had, vertoonde — zooals te verwachten was — de monogrammen a l l e in éézelfden stand; Y immers had den zegelring niet van zijn wijsvinger afgehad en dezen steeds in denzelfden stand in de hoopjes lak gedrukt. Maar met het pakje, dat ik in Antwerpen had geïnspecteerd, het pakje met de rijwieltkogeltjes, was het anders! Dáárop kwamen de lakzegels voor met het monogram (van denzelfden zegelring!) in v e r s c h i l l e n d e s t a n d e n — een gevolg van het feit, dat bij het verzegelen van dát pakje, X (senior òf junior, dat is nooit opgehelderd!) telkens den ring uit de hand legde, om weer een nieuw likje zegellak op het pakje te smeren, dán weer den ring ter hand te nemen, en dien erin te drukken, zooals hij den ring toevallig in de hand genomen had, z o n d e r eraan te denken, bij het leggen van elk zegel den ring telkens in denzelfden stand te brengen.

De zekerheid, wie der twee gebroeders den truc had uitgehaald, kon nimmer worden vastgesteld, zoodat de Officier van Justitie dan ook van vervolging moest afzien. Dát er echter getracht was, de verzekeringsmaatschappij op te lichten, gevoelde iedereen; *dát is als vaststaande aangenomen*, ook bij de civiele procedure, die de gebroeders X tegen de verzekeringsmaatschappij gingen instellen. Middelerwijl was door X senior reeds aan de assurantie een „bemiddelingsvoorstel” gedaan en een lager bedrag genoemd, waarmede men zich dan maar tevreden zou stellen — hetgeen natuurlijk werd afgewimpeld!

De heeren X hadden hun advocaat nog een „deskundige” aange-
wezen, die verklaren kwam, n i e t aan het pakketje te hebben kunnen

zien, dat het mèt rijwielkogeltjes erin was ter post bezorgd. . . . (!) Zulke verklaringen had men van duizenden anderen óók kunnen verkrijgen. Van de andere zijde had men echter mijne verklaringen èn die van den heer Goddefroy, hetgeen genoeg werd geacht!

Het proces werd door de diamantkooplieden verloren; ze kregen geen cent „schadevergoeding(?)” — hadden echter wèl alle kosten der procedure nog te voldoen!

* * *

EIGENAARDIGE STOFSPOREN.

In een der buurten benoorden het IJ, waar veel „kleine” luiden wonen, verliet op zekeren dag de huisvrouw voor een paar uren hare woning, om haar man, die elders aan het werk was, diens eten te gaan brengen en meteen nog een paar boodschappen in de stad te doen. In den loop van den laten namiddag kwam zij thuis, en deed toen de droeve ontdekking, dat er iemand in hare woning was geweest en daar gestolen had. Zij miste een nikkelen horloge met ketting, dat aan een haakje tegen den muur boven het ledikant had gehangen, zoomede zes imitatie-zilveren lepeltjes.

Zij waarschuwde terstond de Politie, die — als gold het een grooten bankdiefstal — op behoorlijke wijze de zaak in onderzoek nam; ze zond een rechercheur, die aan het einde zijner naspeuringen — niet anders had kunnen ontdekken dan een deuk — denkelijk van een knie-indruk — vóór in het zeildoek, waarmede een divan was overtrokken. Vermoedelijk had de onbekende bezoeker belang gesteld in hetgeen in een cartonnen doos zat, die achterop den divan, steunende tegen den wand, stond; nu — daarin waren slechts wat oude, afgedraaide gramfoonplaten aanwezig. Bij dat vooroverbuigen, om in die doos te kijken, had de onbekende ongetwijfeld met een zijner knieën die deuk in het zeildoek gedrukt en — het stond degelijk in de was gewreven! — op de ietwat kleverige oppervlakte waren stoffige streepjes zichtbaar, klaarblijkelijk bij het contact met die knie, als spoor van een „Manchester”-broek achtergebleven. Er zat dus stof vóór op die broek. Méér had de speurder niet gevonden. Deze omstandigheid, gevoegd bij de overweging, dat hij niet wist, op welke wijze bij genoemd spoor van stoffige streepjes had te verduurzamen, leidde ertoe, dat mij verzocht werd, hem even te komen assisteeran. De fototechnische dienst van de centrale recherche wist óók niet, op welke manier die flauwe, nauwelijks „sprekende” stoflijntjes, in die holle, glanzende plek van het divanzeil, het beste te fotografeeren waren. En zoo trok ik naar het aangegeven adres, waar ik den rechercheur met de nog danig nerveuze bewoonster aantrof. Hij wees mij op het lijnenspoor. . . . naar hij meende, de eenige aanwijzing. . . . en noodigde mij uit (dat deden meerderen mijner oud-leerlingen!), bij mijn onderzoek „hardop te denken”; men volgde gaarne mijn gedachtengang bij de te maken deducties! Natuurlijk voldeed ik graag aan dat verzoek; sedert Januari 1914 tot taak hebbende, de Politie van Rijk en Gemeente te onderrichten in de „Wetenschappelijke Speurkunst”, rekende ik het mij immer tot aangename plicht, mijn leerlingen en oud-

leerlingen zooveel mogelijk te doen profiteeren van mijn kennis. En, de daad bij het woord voegende, luidde het „verslag” dan ongeveer als volgt:

„Eerst eens een algemeenen indruk opnemen: het ziet er hier eenvoudig, doch netjes uit; alles even proper. . . . behalve juist dit zeildoek-overtrek van den divan waarop allerlei stof ligt. . . .” Hier werd ik plotseling in mijn gedachtengang onderbroken door de juffrouw, die spijtig-nijdig tusschenbeide kwam met: „Da’s van die vuilak, meneer, die hier de boel gestole hêt”

„Och” — zoo ging ik verder — „zit dat zóó? Dán interesseert mij de aard van dat stof natuurlijk buitengewoon; laat ons dan eens trachten, te weten te komen, wát dat voor stofdeelen en kruimeltjes zijn; ik neem een briefkaart en verzamel daarmede een hoeveelheid van de zandkorrel-groote deeltjes, om die met de loupe te bekijken”.

Ik bemerkte gauw, dat ik met opgedroogde metselspecie, z.g.n. mortel, te doen had; nu was het de vraag: versch of oud? Dáárvan toch moest afhangen, of degene, die — zonder twijfel bij het vooroverbukken uit nieuwsgierigheid voor de doos gramfoonplaten! — de deuk in het divan-zeil drukte, aan het *b o u w e n* dan wel aan het *s l o o p e n* was geweest. Mijn tabakspijp brandde nog (een fatale gewoonte, gedurende den geheelen dag een warme pijp in den mond te hebben!), dus een paar kruimeltjes van die mortel op het vuur mijner pijp gebracht en onmiddellijk een stukje koud glas daarboven gehouden in schuinsgerichten stand; bij gebrek aan iets anders, nam ik daarvoor een mijner brillenglazen; ik zag géén condensatievlek. . . . er zat blijkbaar géén — of nagenoeg geen — water in de specie. . . . dus een *slooper*. . . .

Mijn oog viel op één extra groote korrel specie. Die had nog iets extra te vertellen; die sprak: „Ik ben véél groter dan de andere korrels; ik kon gemakkelijker van ’s mans kiel vallen, dan de fijnere deeltjes en zou *hier* niet liggen, wanneer hij met me van Buiksloot gekomen was; dán zou ik véél eerder van zijn kleeding gevallen zijn. Ik lig juist hier, doordat hij mij over een korten afstand dragende, meebracht van een *dichtbij gelegen* sloopwerk”.

En wéér viel de bewoonster mij in de rede met haar opmerking: „Hiernaast, bij de bureu, wordt in den kelder gewerkt; daar maakt men een doorgang naar den kelder van het naburige huis, en zijn ze al den geheelen morgen aan het hakken geweest. . . .”

De boodschap, die ik den rechercheur daarop gaf, luidde derhalve: Informeer, welke metselaar twee huizen verder bezig is, een doorgang van

den eenen kelder naar den andere te hakken; hij zal een Manchester-broek dragen met een langgerekte stofvlek op een der knieën. Breng hem even aan het Bureau-Adelaarsweg en geef mij dan bericht.

Het was even over twaalfen geworden; de werklieden hadden hun arbeid onderbroken voor het twaalfuurtje. Wij deden insgelijks. Toen ik met de koffietafel gereed was, kreeg ik een telefoontje, om mij te berichten, dat de bewuste vriend aan het bureau vol ongeduld op mijne komst wachtte(!).

In den namiddag ging ik op bezoek bij den metselaar, die als vermoorde onschuld zat te kijken en zich echt van den domme hield. Na de gebruikelijke vragen betreffende zijn naam, leeftijd, enz. ten behoeve van mijn op te maken proces-verbaal, noodigde ik hem uit, zijn broek even uit te trekken. Beurtelings werden de op de hoogte der knieën gelegen oppervlakken van de broekspijpen platgelegd op een stuk „folie” (dat is een op papier uitgestreken kleverige laag gelatine, aanvoelende als hectograaf-specie), waarna een zacht kloppen op het weefsel ertoe leidde, dat — wàt er nog aan stofdeelen in de broek ter plaatse zat, op de kleverige laag der folie kwam te zitten. Merkwaaardig stemde toen in vorm de daarbij „gekopieerde” stofvlek met die van het divanzeil volmaakt overeen.

Tot schrik en ontsteltenis van den dienstdoenden brigadier, nam ik 's mans broek in beslag, als stuk van overtuiging. De arrestant bleef zonder pantalon aan het bureau. En zijne wederhelft, ernstig bezwaar makende, om de Zondagsche broek aan de Politie mede te geven, die toch, zoo beweerde zij, tèn goed was, om in een arrestantencel te worden „glad gere-den”, begreep niet, in welk lastig parket zij genoemden brigadier bracht. Zonder broek kon de man toch niet bij den Officier van Justitie worden voorgeleid! Gelukkig had men aan het bureau nog een z.g.n. drenkelingenpak beschikbaar en. . . de metselaar zag er spoedig weer toonbaar uit!

Juist was ik, in mijn laboratorium teruggekeerd, bezig met het te boek stellen mijner bevindingen, toen opnieuw de telefoon ging. De Politie van het Bureau-Adelaarsweg gaf mij kennis, dat onze vriend, blijkbaar het hopelooze van zijn toestand inziende, besloten had, dan maar liever ronduit alles te bekennen!

* * *

De Politie van het Bureau Marnixstraat — méér bekend als het Bureau-Raampoort — riep eens mijne hulp in voor de navolgende historie:

Een weduwnaar — 'n dikke vijftiger — had weer trouwplannen opgevat. Zijn uitverkorene, die de woning — een bovenhuis aan de Nassaukade — wat ongeriefelijk achtte, had haar zin doorgedreven, en er zouden eenige vertimmeringen aan kamers en zolder plaats vinden, vóór het huwelijk zoude gesloten worden.

Toen dat alles voltooid was, volgden de tocht naar het Stadhuis en een bescheiden huwlijksreisje.

Nu wilde het toeval — of het ongeluk? — dat, op den avond, bij de thuiskomst van het „jonge paar”, juist een tweetal inbrekers de woning inspecteerde. Onraad vermoedende en het binnenkomen der bewoners bespeurende, moestende vreemde gasten vlug hunne maatregelen nemen; de één kon ongemerkt naar den zolder vluchten, waar hij zich voorloopig achter een stapel koffers, manden en kisten verborg. De ander zag geen kans meer, naar boven te komen en zoo gevoelde deze klant zich genoodzaakt, zich te verstoppen in de slaapkamer. . . . onder de echtelijke sponde! Gelukkig voor hem, had het ledikant nog al hooge pooten, zoodat hij zich snel wegwerken kon!

De bewoners bemerkten niets van de aanwezigheid van „derden”; zij maakten heelemaal geen haast; bleven nog een poosje babbelen. . . . óók nog, toen de slaapkamer betrokken was, totdat eindelijk het rustige ademen van beiden, voor den man *onder* het bed het overtuigend teeken was, dat het moment thans gunstig geacht moest worden, om aan vertrekken te denken. Middelerwijl had terzelfder tijd de meneer van den zolder het plan opgevat, te probeeren, onbemerkt naar buiten te komen. Met zijn schoenen in de hand, op kousevoeten, kwam hij de zoldertrap afdalen, maar o, hoe hatelijk kraakten meerdere der treden. . . .! En, zooals te verwachten was: de bewoner hóórde dat gekraak, begreep, dat er onraad was, wipte uit zijn bed en spoedde zich naar het portaal, waar hij nog precies gelegenheid had, te zien, hoe iemand vóór hem de trappen afstormende, de straatdeur had geopend en naar buiten was gerend. Al liep ook de man-in-pyama nõg zoo vlug naar beneden, van de straatdeur uit kon hij niet meer uitmaken, in welke richting de ongenooide bezoeker ontkomen was. Terwijl hij uitkeek naar een agent (die trouw bleef aan den regel: hoe méér je 'm noodig hebt, des te kleiner de kans dat je 'r een ziet!), speelde

zich op de slaapkamer inmiddels het navolgende drama af: de klant van onder het bed, den toestand helder overziende, zag duidelijk in, dat het voor hem noodzakelijk was, ook thans, vóór er Politie kwam, zijn biezen te pakken. Héél kalm en voorzichtig kwam hij met reptiel-achtige bewegingen van onder het ledikant wegschuifelen, zóó zoetjes-aan, dat hij de hoop koesterde, de Bruid onkundig van zijn heengaan te kunnen laten. Maar dat liep anders af, dan hij verwacht had! Het jonge vrouwtje besepte zonneklaar, dat er onder haar ledikant „iets leefde” — wát, dàt wist ze niet; maar in elk geval moest en zou ze onmiddellijk de slaapkamer verlaten! Ze slingerde haar beenen buiten het bed, toen. . . . o gruwel! — zij plotseling haar voetzool op den stoppelbaard van de naar voren gekropen tronie zette. Toen kòn ze niet verder, kroop weer in bed en begon hard te gillen. Dit was het sein voor den „kruipenden” man, om haast te maken. Hij was in ’n wip vanonder het bed te voorschijn gesprongen, greep het vrouwtje krampachtig bij de keel, zoodat wurging nabij was, en beet haar toe: „Nog één kik en ik vermoord je!”

De in angstzweet badende vrouw koos den verstandigsten weg en zweeg!

Terwijl ze haar pijnlijken hals wreef en zich rekenschap van de situatie gaf, bemerkte zij, hoe de inbreker de slaapkamerdeur uitrende en de trap bij sprongen afdaalde. Bij de straatdeur stond de bewoner. . . . zou deze bij machte zijn, den aanstormenden kerel vast te houden? De woesteling stooft met een vaart tegen den man aan, duwde hem met zijn elleboog tegen de borst, tengevolge van welk offensief papa met zijn achterhoofd tegen den deurstijl gesmakt werd (en sterretjes zag verschieten!), zonder houvast op den kerel te krijgen; ook die ontkwam!

Maar de bewoner had den inbreker goed bekeken en. . . . min of meer herkend. Het was nu alleen maar de vraag: wáár had hij die tronie nog ’s eerder gezien. . . . ? Geruimen tijd moest hij zijn overspannen hersenen ermede pijnigen, alvorens hij „Eurêka!” kon roepen; het was zonder den minsten twijfel de vent, die — toen de kamertjes boven op zolder vertimmerd werden, hout voor den timmerman gebracht had, het kòn niet missen!

Zelden was het hem gelukt, zoo vlug in zijn bovenkleeren te schieten als thans en hij spoedde zich naar het nabijzijnde Politiebureau, om daar aangifte van het gebeurde te doen.

Dank zij de herkenning van dien tweeden gast, had de Politie weinige uren later het tweetal aan het bureau. Zoodra ik van een en ander kennis had genomen, achtte ik het van belang, van deze twee arrestanten, in dit speciale geval, het vuil van onder hunne nagels te verzamelen, om

eenig inzicht te verkrijgen in den aard der substantie, die dáár vergaard was!

Al waren er kleine moeilijkheden aan verbonden, van deze twee gasten het nagelvuil te verzamelen — het gelukte, en ik kreeg het keurig netjes, volgens voorschrift, in afzonderlijke papiertjes gevouwen en gemerkt met den naam van den „belanghebbende”, aan mijn laboratorium bezorgd.

De zwarte en grijze kruimeltjes werden op horlogeglasjes in wat water opgeweekt en daardoor geschikt gemaakt voor het microscopisch onderzoek. Dat leverde een aardig resultaat op: het nagelvuil van dien snaak, die onder het bed gelegen had, bevatte onder meer: resten van poudre de riz. Dat kon best onder zijn nagels geraakt zijn, toen hij die dame zoo krachtig bij den hals greep! Het bestond echter niet uitsluitend (zooals de naam zoude doen verwachten!) uit rijstemeel, maar ik vond er een tweede meelsoort bij, die mij deed vragen: „Kan het ook zijn, dat die dame zich bedient van een *mengsel* van toiletpoeders”?

De recherche ging op onderzoek uit en. . . kwam mijn vraag bevestigend beantwoorden. Het eene poeder — verrukkelijk van geur — was een beetje kostbaar, vandaar, dat zij er een ander, goedkooper blanketsel doorheen gemengd had; de rechercheur bracht mij een klein proefje, dat hij uit de poederdoos had meegenomen.

De samenstelling dáárvan klopte volkomen met hetgeen ik in het nagelvuil van mijn klant had aangetroffen.

Een veroordeeling volgde. . . !

* * *

67.000 GULDEN AAN EFFECTEN OPGESPOORD.

Het was in de oorlogsjaren '14—'18; het aantal „vermogensdelicten” scheen eerder toe- dan af te nemen.

Op zekeren avond kreeg ik een telegram van den Rechtercommissaris van het Arrondissement Heerenveen, inhoudende opdracht, om 's andren-daags tijdig tot hem te komen, in verband met een aangifte van een diefstal van zevenenzestig duizend gulden aan effecten op een boerderij te Sondel.

Het was van het station af nog een klein uur tuffen, vóór wij in een gehucht de boerderij bereikt hadden, waar marechaussee en Rijksveldwacht rondom het huis duidelijk maakten, dat dáár iets bijzonders moest hebben plaats gevonden.

De bewoner — de landbouwer v. d. G. — liep wanhopig, banden-wringend, half-waanzinnig rond, telkens opnieuw uitgripende, dat degene, die den dief met zijn effecten te pakken kreeg, op een belooning van twee-duizend gulden kon rekenen.

Mijn opdrachtgever deelde mij in korte trekken het volgende mede: v. d. G. was, precies een week geleden, hierheen verhuisd; zodoende was de inventaris nog niet op orde en stond de brandkast nog in de voor-gang, een dikken meter van de voordeur af, tegen den muur. Toen v. d. G. gisterenavond de brandkast opensloot, ontdekte hij tot zijn ontzetting, dat vrijwel alle papieren van waarde, daaruit verdwenen waren. „Russen en Oostenrijkers” had men laten liggen! Vermoedens waren gerezen tegen twee Belgische geïnterneerden, die bij de vorige bewoners van dit perceel ingekwartierd waren geweest en de inrichting van het huis door en door moesten kennen — misschien wel in het bezit van duplicaatsleutels van vóór- of achterdeur waren! Er was reeds Politie op uitgetrokken, om die Belgen op te sporen. . . . misschien zaten ze reeds „opgeborgen”.

De boer zette mij allerlei mogelijkheden uiteen, op wèlke wijze dan wel de dader of daders in zijn huis gekomen zouden kunnen zijn, maar. . . . contrôle mijnerzijds leidde er niet toe, dat ik hem in één dier hypothesen kon steunen.

Ik liet mij de brandkast openmaken, en bemerkte daarbij, welk een merkwaardige antiquiteit deze brandkast vormde! Om één der leeuwen-koppen, die vóór op de deur zaten, zijdelings te doen wegspringen, om daardoor het sleutelgat te laten vrijkomen, moest men aan het bodemvlak, naast een der voorpooten, een knopje opwaarts drukken, terwijl men — òm

den sleutel in het slot te kunnen ronddraaien, een tweede knopje tegelijkertijd moest indrukken!

En dat geheim zouden de dieven hebben moeten kennen. . . . ?!

Ik was allerminst geneigd, in deze richting méé te gaan, en informeerde dus, of er meerdere sleutels van dit slot bestonden. Ja, er lag nog een duplicaat in een der laatjes van een oude secretaire, en dat exemplaar wilde v. d. G. mij onmiddellijk halen. Ik verbood hem, dien sleutel aan te raken — hij zou mij dien slechts aanwijzen. Uit het bewuste laatje nam ik voorzichtig den sleutel ter hand en inspecteerde met de loupe den baard en de opening der „pijp”. Toen ontdekte ik in laatstgenoemde zooveel stofdeelen en — op den buitenrand van den baard — een dusdanig gelijkmatige, dunne roestlaag, dat ik mijne overtuiging kon uitspreken, dat met dien duplicaat-sleutel de brandkast in jongsten tijd in géén geval geopend was geworden. Dán had zulks dus met 's mans gewonen sleutel moeten geschieden. Dien bewaarde hij des nachts onder zijn hoofdkussen.

De boerin liep nu- en dan door de gang en het viel mij op, hoe haar figuur geen twijfel liet, of binnen afzienbaren tijd zou de ooievaar op deze boerderij komen. Het is bekend, hoe sommige vrouwen tijdens de zwangerschap, meer of mindere sterke neigingen tot kleptomanie vertoonen en ik achtte het noodig, mijne meening aan den Rechtercommissaris kenbaar te maken — aan hèm overlatende, of de komst van een medicus gewenscht was, om haar — desnoods aan den lijve — te onderzoeken, met het oog op de kansen, dat zij de effecten onder hare kleeren verborg; deze magistraat wilde echter niets daarvan weten, en verklaarde overtuigd te zijn, dat de gestolen effecten al een heel eind wèg zouden zijn. Ik daarentegen verzekerde hem, dat naar mijne opvatting, de waardepapieren nog allemaal onder „dit dak” waren, en dat 't er dus op aan kwam, ze te zoeken en te vinden. De overtuiging, waarmede ik deze meening uitte, leidde ertoe, dat mijn voorstel werd aanvaard, om alle hoekjes en gaatjes van het huis te gaan doorzoeken. Dat beteekende wat! Och, wat een inventaris! Op den zolder stond een stapel kleine karpetjes, beddekleedjes, vloermatten, enz. van ongeveer een meter hoog; daar rondomheen stonden wel tien groote roodkoperen waterketels — van die ouderwetsche, met een klepje op de tuitopening en de meeste inventarisstukken stonden over de vloeren verspreid!

Terwijl nu de Rechtercommissaris en de Officier van Justitie boven in het huis begonnen te zoeken — daarbij alles van zijn plaats halende - wilde ik de brandkast, welke uitwendig slechts de vingerafdrukken van den boer en de boerin scheen te bevatten, óók inwendig eens op de aanwezigheid van mogelijk vreemde vingerafdrukken onderzoeken. Ik

noodigde v. d. G. daarom uit, mij de kast open te zetten, hetgeen deze toen. . . . niet kon doen, doordien de deur op onrustbarende manier klemde. Alhoewel mijn opdrachtgever aanvankelijk weinig lust scheen te gevoelen, uit een naburig dorp een smid te laten ontbieden, drong ik er toch dermate op aan, de kast voor mij te doen opensluiten, dat een der marechaussee's naar het dichtstbijzijnde plaatsje Balk tufte, om vandaar een smid te halen. Deze klopte en probeerde en. . . . kreeg de deur open, waarna ik op mijn gemak het interieur van de kast kon gaan onderzoeken. De anderen waren allen bovenin het huis aan 't rommelen.

Op de bovenste „plank” lagen eenige Russische en Oostenrijksche aandeelen — onderin enkele, niets ter zake doende snuisterijen.

Het viel mij op, dat de brandkast hoog van kap was, in verband waarmee ik het licht van mijn lantaarn in de kast opwaarts deed stralen, terwijl ik met een zakspiegeltje, dat als „spionnetje” dienst deed, in de kast omhoog keek. Daar trof mijn blik een klein, driehoekig, wit voorwerpje — een stukje papier. Om dat beter te kunnen beschouwen, liet ik, ruggelings tegen de geopende kast zittende, het hoofd achterover, op de „Russen en Oostenrijkers” liggen, en zag toen, dat het plafond der kast niet horizontaal, doch schuins-oplopend was. Ik waagde vlug een paar nagels eraan, zette mijn vingertoppen bezijden het zoeven genoemde driekante stukje papier, dat uit meerdere lagen bleek te bestaan, trok. . . . en daar viel met veel geraas de ware bovenste plank omlaag. . . . op haar plaats, en dáár bovenop. . . . lagen de „verdwenen” effecten!

Tijdens de verhuizing, enkele dagen geleden, had men de brandkast ruggelings op een boerenwagen vervoerd; bij dat transport was de bovenste ijzeren steunplaat naar het topgedeelte der kast gehobbeld, en dáár vastgeklemd geraakt, met een driehoekige punt van een der opgevouwen stukken ertusschen. Ze was blijven zitten, toen de brandkast in het nieuwe huis op haar plaats werd gezet. De omstandigheid, dat V. d. G. zelf de schifting gemaakt had tusschen de waardevolle- en de waardelooze papieren (die hij een plank lager afzonderlijk had liggen), leidde ertoe, dat alleen de eerstgenoemde „verdwijnen” konden!

Ik riep „Eurêka!” naar boven — de leden der rechterlijke macht kwamen omlaag; v. d. G., die het eerst naast de brandkast stond, toonde zich aanvankelijk verbaasd, ontstak toen eenigermate in booze stemming en vroeg mij op verwijtenden toon, wáár ik die effecten nu ineens vandaan gehaald had. Lachend antwoordde ik hem, dat ik ze voor den dag getooverd had en vroeg hem in aansluiting daarop, of hij soms nõg een ledige brandkast had!

De zending was ten einde — de auto bracht ons weldra weer naar Heerenveen terug. Mijn amanuensis, die de koffers te dragen had, vroeg mij zachtjes, of v. d. G. woord gehouden had, en de in uitzicht gestelde belooning had uitgekeerd, toen hij zijn effecten terugkreeg. . . .

Maar. . . . deze „fideele boer” wees er nadrukkelijk op, dat die belooning uitgelooft was voor dengeen, die den dief met den buit aanhield, zoodat de belooning thans — nu er van diefstal geen sprake was geweest — niet zou worden uitgekeerd!

Desondanks ging ik voldaan huiswaarts!

* * *

DE MOORD OP NOTARIS C. S. TE GORINCHEM.

Op een Donderdagavond in November 1931 had ik in Veendam voor de Volks-Universiteit een voordracht gehouden en met den ochtendtrein reisde ik den volgenden morgen terug naar huis. Zoo was althans mijn plan! Verdiept in mijn tijdschriften, bemerkte ik, hoe wij Amersfoort bereikt hadden en overwoog juist, dat het uur genaderd was, waarop de Hollander zoo gaarne zijn „kopje troost” pakt. De trein stopte; ik legde mijn tijdschriften naast mij op de bank (schuins tegenover mij in 't hoekje zat mijn eenige reisgenoot in den coupé), toen in de zijgang een der voorbijlopende personen mijn naam afriep. Ik reageerde terstond en vernam toen, dat per radio-omroep de Officier van Justitie te Dordrecht mijn „aanhouding” verzocht had, in verband met een in Gorinchem gepleegden moord, bij de opheldering waarvan hij mijn hulp begeerde, zoodat hij — aan mijn woning vernomen hebbende, dat ik per trein van Veendam naar Amsterdam reisde — thans een beroep op de radio-luisteraars gedaan had, om mijn route spoedig naar Gorinchem te leiden.

Ik nam een kaartje via Kesteren naar Gorinchem onder inwisseling van het niet-afgelegde traject van mijn biljet Veendam-Amsterdam, telegrafeerde naar Gorinchem, dat ik „opgespoord” en op weg was, — ook naar huis, dat ik anderen koers gezet had — en kwam na een oponthoud te Kesteren (groot genoeg voor een twaalfuurtje), tegen drie uur in Gorinchem aan, waar de Politiecommissaris mij door een zijner manschappen liet afhalen en begeleiden naar het huis van den notaris, waar een dichte menigte nieuwsgierigen de straat vóór de deur vulde.

Ik vond er den Rechtercommissaris met zijn griffier en den Officier van Justitie, zoomede den Commissaris van Politie, terwijl de oudste klerk van den vermoorden notaris verschillende inlichtingen gaf.

Het was jammer, dat ik — zoo geheel onvoorbereid — geen enkel stuk gereedschap bij mij had. Mijn zware handvalies bevatte slechts de lichtbeeldplaatjes van den vorigen avond! Mijn eerste werk was dan ook, Amsterdam op te bellen, om opdracht te geven, dat een mijner assistenten onmiddellijk met „den” koffer, waarin de verschillende toestellen en benodigdheden voor het eerste onderzoek ter plaatse, naar mij zou toekomen.

Inmiddels kreeg ik de officieele opdracht voor het onderzoek in deze duistere zaak, waarbij mij — voor assistentie bij het technische gedeelte der fotografische opnamen en vingerafdrukken — de assistentie van

Inspecteur van Politie Tas uit Rotterdam (die onderweg was!) werd toegezegd.

Het was „raak” geweest — zooals we dat noemen. In het voorvertrek — privé-kantoor van den notaris — stond middenin een bureau-ministre. Daarachter een bureaustoel. Tusschen dezen laatste en den schoorsteen, lag, languit op den rug, het doode lichaam, waarvan vooral het hoofd, zeer veel wonden en bloedbezoedelingen vertoonde. Het was blijkbaar tegen den schoorsteenmantel geslagen; had dáárvan bij den val, een stuk marmer meegesleurd. . . . dat vóór de nis op den grond lag, terwijl andere stukken van het marmeren ornament zich naast het bovenlichaam bevonden, dat gedeeltelijk achter het gaskacheltje in de nisruimte uitgestrekt lag.

De klerk vertelde, hoe er een dikke vijfduizend gulden uit een in de brandkast aanwezige bankbiljettentasch meegenomen waren en noemde het geheele geval een groot raadsel.

Mijn verlangen naar de uit Amsterdam onderweg zijnde hulpmiddelen onderdrukkend, besteedde ik toch volle aandacht aan alles om mij heen. Mijn blik ging over de schrijftafel, waaraan de overledene blijkbaar tot het laatste oogenblik had zitten werken (hij lag met zijn vulpen nog in de hand!) en vandaar over het slachtoffer, welks kleeding ook veel bloedsporen vertoonde.

Na enkele oogenblikken moest ik mij beklagen, wijl er rondom mij tē veel geroezemoes was van pratende personen, een bijna permanent rate-lend telefoontoestel, zoodat ik ronduit verklaren moest, onder dusdanige omstandigheden niet te kunnen werken; men had te bedenken, dat ik een maximale inspanning van mijn denkvermogens moest aanwenden, om uit hetgeen ik vermocht waar te nemen, de noodige gevolgtrekkingen te maken. Toen werd het telefoontoestel buiten gebruik gesteld — de pratende omstanders zochten een ander vertrek voor hun verdere besprekingen op en — ik was alleen. . . . alleen met den verslagene en diens omgeving, waar de stille getuigen mij zooveel hadden te vertellen.

Alleen de klerk. . . . die zou mij eenige inlichtingen te geven hebben; ik was reeds zóóver, dat ik begreep, onder de relaties van den overledene te moeten zoeken naar diens moordenaar, en vroeg thans den klerk, mij uit de gevoerde correspondentie van de laatste twee, drie weken, die brieven uit te zoeken, welke verband konden houden met een of ander lid van de clientèle, die „in bijzondere gemoedsstemming” zoude kunnen verkeerē. Ik gaf hem nog aan, dat het zoeken allereerst gericht moest zijn op iemand, wiens naam met de letter S. begon. . . .

De Officier van Justitie — belangstellend in hetgeen ik reeds had

waargenomen en gecombineerd — vroeg mij, wáártoe ik reeds geconcludeerd had. Ik antwoordde hem, dat de notaris in het vergevorderde uur van den voorafgaanden avond iemand had ontvangen in zijn spreekkamer, wiens naam vóór of tijdens het bezoek, op het weekkalenderblad, liggende op de schrijftafel vóór hem, genoteerd was. Achteraf had de bezoeker, ongetwijfeld tevens de persoon, die den notaris vermoordde, het noodig gevonden, dat blaadje, vermeldende de dagen der loopende week, van dat kalenderblok af te scheuren, waarbij klaarblijkelijk de linkerhand in de buurt der perforatuur geleund had op de ruggelings omgevouwen bladen der vorige weken, terwijl de rechterhand het blaadje der loopende week, mèt de notitie, daaruit scheurde. Op de rugzijde der „vorige week” was iets van een vuilen afdruk der linkerhand waar te nemen, waarvan het mij twijfelachtig scheen, of die veel voor het identiteitsonderzoek zou kunnen bijdragen, maar. . . . het blaadje der toekomstige week, slechts één enkele notitie bevattende, liet mij op den „Donderdag” een zeer flauwen indruk in de papieroppervlakte waarnemen, veroorzaakt door een krachtig geschreven potloodnotitie in het vakje van den Donderdag *dezer* week. En. . . . daarin kon ik een forsche hoofdletter S terugvinden. Zou de naam, beginnende met een S, den moordenaar genoopt hebben, juist dát blaadje van den kalender te verwijderen?

Het was in zekeren zin een verblijdend iets, toen de notarisklerk mij, aan de hand zijner nasporingen in de in- en uitgaande brieven der laatste twee weken kwam verklaren, dat een zekere S. uit Woerden tot de cliëntèle van dit notariskantoor behoorende, zich den laatsten tijd dermate misdragen had, dat de notaris hem laatstelijk in zeer pittige krachttermen tot de orde had moeten roepen, en had moeten waarschuwen, dat de Justitie een klacht zou ontvangen, wanneer S. niet binnen een week de gelden, die hij van den notaris onder valsche voorwendselen had weten los te krijgen, terugzond. Zoude die méér van den moord weten. . . . ?

Op dezen Vrijdag arbeide ik den ganschen dag in het huis van den moord, om licht te krijgen in de duistere zaak, die zich gisterenavond tusschen half acht en half negen in dat voorvertrek had afgespeeld.

Inmiddels had ik den Commissaris van Politie verzocht, iemand naar Woerden te zenden, om na te gaan, wáár de bewuste S. gisterenavond had vertoefd, en terstond was een zijner rechercheurs naar Woerden vertrokken, waar hij — zooals ik later vernam — de woning van S. gesloten gevonden had. . . . ; op reis!

Ik had echter aan nog méér sporen geheimen te ontfutselen. De

bloedsporen werden bestudeerd; rustig naast het lijk zittend, onderzocht ik alle grootere en kleinere bloedvlekken, -vegen, -druppels en -spatten, mijzelf de vraag stellende, wát daarin te lezen viel. Op een gegeven oogenblik kon ik verklaren: „Dat bloed dáár. . . verloor de *dader!* Die was dus óók verwond!” Ongeloovig keek men mij aan; hoe ik dàt nu zoo beslist beweren kon? En het was tòch eenvoudig. . . . als je 't maar wist!

Het slachtoffer had héél wat bloed verloren — uit meerdere wonden aan het achterhoofd, en uit een paar schrammen aan het gelaat. In de omgeving van het lijk vond ik op tal van voorwerpen bloedvlekken. Bij het inventariseeren der verschillende bloedsporen kwamen ook eenige bloedvlekken aan de beurt, die op de beide broekspijpen onder kniehoogte aanwezig waren; toen viel mij op, dat deze. . . . zuiver rond van vorm waren! Die konden derhalve onmogelijk van de wonden van het slachtoffer afkomstig zijn. Uit diens wonden zouden toch vallende bloeddruppels op de broekspijpen hoogstens langgerekte streepjes teweeggebracht hebben, terwijl de onderhavige sporen zuiver-ronde, gedruppelde vlekjes vormden, die daar door *loodrecht* neergevallen druppels veroorzaakt moesten wezen op de horizontaal gestrekte broekspijp; maar dan moest dat bloed van een ander. . . . *van den dader* afkomstig zijn!

Nadat ik dit punt had vastgesteld, gevoelde ik de noodzakelijkheid, uit te zoeken, aan welk lichaamsdeel de dader verwond moest zijn.

Buiten het vertrek, waarin zich het drama had afgespeeld, vertoonde de lange, smalle zijgang, leidende naar het achterhuis en de keuken, eenige bloedsporen, welke *bezijden* den ganglooper op de marmeren steenen waren neergevallen. Dit feit kon er op duiden, dat de verwonding aan een der handen aanwezig was geweest. Gaande naar de keuken, lagen de meeste druppels ter rechterzijde, terwijl links van den looper slechts sporadisch bloeddruuppels gevonden werden. Wellicht wees dit erop, dat de rechterhand verwond was geraakt. In het heengaan naar de waterkraan had die sterker gebloed, dan toen de dader — na lafenis bij het koele water — door de gang teruggelopen was. Zoowel de waterkraan als óók de handgreep aan de brandkast vertoonden bloedsporen.

Ik verzocht, op de hoogte gehouden te worden van al hetgeen de naar Woerden gezonden rechercheur zou ervaren en nam mij voor om — zoodra ik mocht vemomen hebben, dat S. aangetroffen was met een versche verwonding aan een zijner handen — terstond persoonlijk naar Woerden te gaan voor verder zelfstandig onderzoek.

De volgende dag ging voorbij; in den voormiddag was de prosector uit Leiden — mijn oude vriend Hulst — met de sectie doende geweest.

In den namiddag verzamelden mijn medewerker Tas en ik al wat er voor daktyloscopisch onderzoek aan sporen te verzamelen viel en des avonds pakten wij onze koffers in, om vóór den nacht bij onze Penaten terug te zijn. In Rotterdam namen wij afscheid van elkaar. . . . niet vermoedende, dat wij enkele uren later elkaar in Woerden zouden terugzien!

Ik was met mijn assistent Viëtor even na tien thuisgekomen; hij beijverde zich, de koffers leeg te pakken en al datgene, wat voor nader onderzoek in aanmerking kwam, naar mijn privé-laboratorium te brengen. Binnen het kwartier ging de telefoon en. . . . vernam ik, dat in Woerden het echtpaar S. aangehouden was, terugkerende uit Rotterdam, waar op royale wijze Sinterklaas-inkopen waren gedaan; óók hoorde ik, dat S. een lapje om zijn rechter-wijsvingertop had. . . .

Mijn besluit stond vast; er ging geen trein meer naar Woerden; dus bestelde ik een auto— order gevende, te zorgen voor een „verschen” chauffeur. . . . het kon wel laat worden vannacht! Te elf uur kwam de wagen voor en reden wij naar het stille Woerden, waar de meeste inwoners al sliepen! Het was een stukje na middernacht, toen onze auto voor het kleine politiebureau van Woerden stil hield; in de agentenkamer vond ik een gillende vrouw — de echtgenoot van S., welke in een hysterischen toeval door een drietal agenten plat op een matras gehouden werd en de gansche buurt met krijschende stem bij elkander gilte; in het naburige vertrek bevonden zich de Burgemeester van Woerden, de inspecteur van Politie, de Gorinchemsche rechercheur en. . . . S., een verschrikkelijk stotterende zenuwknop van ’n dertig jaren.

Op een naburig tafeltje was alles uitgestald, wat het echtpaar bij zijne aanhouding, uit Rotterdam aan inkoop bleek meegebracht te hebben; de rieten koffer, waarin alles meegebracht was, behoorde eveneens tot de nieuwe aanwinsten; daarin vond men lekkers en snuisterijen voor de kleinen en de grooten. . . . tot een fijn-opgemaakt kippetje toe, zóó van den poelier!

Hij trachtte alles héél plausibel te maken, maar had daar wèl lang werk mede, aangezien hij met zijn stotteren tienmaal zoo lang over elken volzin deed als een gewoon mensch!

Bij inspectie van zijn verwonden vinger kreeg ik te hooren, dat hij dezen verwond had tusschen de ketting van zijn fiets — maar het tijdstip dat hij daarvoor opgaf was niet in harmonie met de verschheid van deze verwonding. . . .!

Toen ik hem vroeg, of hij den notaris C. S. kende, gaf hij dat toe, al was het héél lang geleden, sedert hij contact met dezen magistraat gehad had. Ik maakte hem erop attent, dat ik enkele uren tevoren nog

den brief gezien had, welken S. zelf een paar dagen geleden aan dien notaris had geschreven, zoomede kopie van het antwoord, dat daarop aan hem gezonden was. Hij keek direct vreemd op, wjl ik zoo „op de hoogte” bleek te zijn. Ik zeide hem -ronduit, de zaak niet te vertrouwen en gaf onomwonden den wensch te kennen, dat ik wel eens graag een kijkje in S's woning zou willen nemen. Vóór ik het wist, flapte S. eensklaps uit: „D . d . . d . . d . . dàt m . . m . . m . . màg je!” waarna ik den burgemeester, die getuige was van ons gesprek, en die dus gehoord had, dat de bewoner mij hier onomwonden toestond, in zijn woning te gaan kijken, uitnoodigde, mij derwaarts te vergezellen.

De woning was kortelings, wegens schulden aan het gemeentelijk electriciteits-bedrijf, afgesneden van het stroomnet; zodoende had de Burgemeester den directeur van dezen tak van dienst verzocht, ons behulpzaam te zijn, en een nood-aansluiting te maken voor onze zoeklicht-lampen. Deze directeur ging voorop! Dank zij diens hulp hadden wij weldra in de verschillende vertrekken van S.'s woning met de meegebrachte krachtige lampen een zee van licht, waarbij alle hoekjes en gaatjes konden worden nagezocht.

Zooals de zaak stond (er waren slechts mijnerzijds ernstige vermoedens tegenover S. gerezen) hadden wij slechts toestemming van den bewoner, in diens woning eens „rond te kijken” — en allerminst, om daar de inventarisstukken te gaan beschadigen. Later is gebleken, dat in een der matrassen de vrouw van S. een groot gedeelte van het gestolen geld weggestopt had; dàt vonden wij bij deze oppervlakkige huiszoeking dus niet! Maar ik trof in het bijkeukentje een achter de deur opgehangen gestreept sporthemd aan, waarvan de linkermouw nabij de manchet vochtig was, ongetwijfeld een gevolg van slechts gedeeltelijk geslaagde uitwaschpogingen, ingesteld, om versche bloedsporen, die op dien mouw geraakt waren, te verwijderen. Natuurlijk nam ik dat hemd in beslag en vond later bij aandachtig onderzoek in mijn laboratorium, ook nabij de knoopsluiting, nog *versche bloedsporen*.

Van die bloedsporen wist S. mij al evenmin een bevredigende verklaring te geven!

Zondagsmorgens te acht uur waren wij met onze auto weer aan het laboratorium terug, en ik rekende gemakkelijk uit, dat ik precies 24 uur onafgebroken aan het werk was geweest. . . . zonder rusttijd te nemen, anders, dan om vlug iets te eten!

's-Maandags nam in Gorinchem de Commissaris van Politie den derwaarts gevoerden S. een langdurig verhoor af en schelde mij tegen den avond — te vijf uur — op, om als zijne meening te uiten, dat S. niet de

dader was, hetgeen ik terstond moest tegenspreken. Er volgde een nieuw verhoor, denkelijk in krachtiger bewoordingen, en een half uur later ging de telefoon opnieuw: „Intercommunaal Regeeringsgesprek, met Gorin-Chem!” . . . . en toen deelde de Commissaris mij voldaan mede, dat S. hem ten slotte, gezwicht voor het door mij aangevoerde bewijzenmateriaal bekend had, den notaris voor den grond geslagen te hebben; na diens val tegen het marmerwerk van den schoorsteenmantel, trachtend overeind te komen, hadden een paar extra klappen tot een spoedig intredenden dood geleid!

Ook den diefstal gaf hij toe en verklaarde, het gestolen geld in de matras verstoppt te hebben.

* * *

EEN POLITIEKE AANSLAG?

In het provinciestedje M. heerschte op zekeren laten nazomerschen avond aan een der buitensingels de rust, die bij het naderende middernachtelijke uur paste. De meeste inwoners waren al onder de wol gekropen en hol klonken de voetstappen van 'n enkelen voetganger over de straat. Plotseling deed een knal als van een kanon alle rust wijken. Onmiddellijk in aansluiting op dien knal volgde gerinkel van glasscherven en geroep van „Brand!”

Al spoedig bemerkte men, dat uit een der smalle, oude huisjes aan den Singel, één dier vele panden, die „betere tijden” gekend hebben, rook en vlammen een uitweg vonden uit een naar buiten geperste deur van de kelderruimte; aan den voorgevel daarboven waren bijkans alle glasruiten door het geweld der plaats gehad hebbende explosie stukgeslagen en in scherven vóór het pand terechtgekomen. Een paar toegeschoten wandelaars zagen, hoe een jongeman van omstreeks twintig jaren, hevig ontdaan, uit het huis de straat opsnelde; vlug ontdeed hij zich van een blauwen kiel, welke aan de achterzijde vlam gevat had, waarbij hij met ontbloot bovenlichaam, ernstig door vuur verwond, door voorbijgangers werd overgebracht naar den medicus, die onmiddellijke opname in een ziekenhuis noodzakelijk achtte.

De brandweer was het vuur, dat tot de kelderruimte beperkt bleef, spoedig meester. Het had slechts de zoldering van den kelder en de daaronder liggende balken lichtelijk aangegrepen. Erger gevolgen had de voorafgegane ontploffing met zich gebracht: van de belétage waren de vloerdelen hier en daar als het ware opgelicht, waarbij ze, half om haar as gedraaid, omgekeerd, met de draadnagels omhoog, op de balken waren komen te liggen. Tot bovenin het perceel, waarin meerdere kleine slaapvertrekken gevonden werden, waren scherven van gebroken huisraad stille getuigen van de kracht der ontploffing.

De jongen, die in het gelaat en op den rug, leelijke brandwonden opgelopen had, verklaarde bij zijn eerste verhoor, hoe hij — door de warmte in huis niet kunnende slapen — nog even de straat was opgelopen, waarbij hij gehoord had, hoe er een verdacht geluid uit den kelder kwam. Daar hij wilde weten, of er in den kelder eenig onraad was, had hij zich daarheen begeven; het was daar volslagen duister, toen hij, van de tuinkamer uit, door een klein gangetje de kelderdeur passeerende, de ruimte betrad; daarom had hij even een lucifer aangestoken en — toen bij het

licht daarvan niets bijzonders gezien was — den nagenoeg afgebranden lucifer naast zich op den steenen grond geworpen. Op dat oogenblik was eensklaps alles rondom hem vuur-en-vlam geweest, waarbij een oorverdoovende knal hem heftig had doen schrikken. Gevoelende, dat zijn blauwe kiel, dien hij als eenige bekleeding van het bovenlichaam aan had, van achteren in brand stond, had hij — de straat op vluchtende — dien kiel uitgetrokken en op den grond geworpen, waar voorbijgangers hem doofden, oprapten, en aan den veldwachter overhandigden.

De jongen werd in het ziekenhuis opgenomen; den volgenden dag werd hem een nieuw verhoor afgenomen, waarbij eensluitende verklaringen werden afgelegd als den voorafgaanden avond.

Terwijl men naar eene verklaring zocht voor deze vreemdsoortige ontploffing, deden weldra tal van praatjes de ronde. De omstandigheid, dat in hetzelfde perceel aan den Singel, in een ruime achterkamer de plaatselijke afdeeling der A.J.C. haar vast vergaderlokaal had, en prenten, op de vereeniging betrekking hebbende, aan den voorgevel van het huis waren opgehangen, voerden al spoedig in de buurt tot een vage onderstelling, die onmiddellijk als een „gegrond” vermoeden in de pers geuit werd, t.w. als zou van den kant der communisten een „bom” in dien kelder zijn neergelegd, dus: een zuiver politieke aangelegenheid?

De Justitie, die terstond kennis gekregen had van het gebeurde, gaf opdracht, de kelderruimte onder permanente politiebewaking te houden, totdat Zij, bijgestaan door een deskundige, den toestand in oogenschouw zou genomen hebben.

Een telegram van den Rechtercommissaris voor Strafzaken riep mij naar de „plaats des misdrijs”, waar mij opdracht gegeven werd, een onderzoek in te stellen naar de oorzaak van explosie en brand in dien kelder.

De toestand van den jongen in het ziekenhuis was van dien aard, dat de behandelende medicus liever de eerste dagen géén bezoek toeliet; zodoende kreeg ik géén kans, den eenigen getuige, die i n d e n k e l d e r geweest was tijdens de ontploffing, en die, bij navraag, misschien nog belangrijke punten zou kunnen aangeven, te ondervragen, zoodat mij niet anders overbleef, dan ter plaatse te zoeken naar „stille getuigen”, in de hoop, dat die mij het gezochte Licht in de duisternis konden brengen. . . .

Het was in den kelder een chaotische herrie: de plankendeur, die aan de voorzijde met een deel van haar kozijn naar buiten geperst was geworden, had men provisorisch weer op haar plaats gezet. Een — nimmer gebruikte — verbindingsdeur, die eertijds wellicht toegang tot den kelder van het nevenpand verleend had (waarin thans een zaak in

porselein, aardewerk en huishoudelijke artikelen gevestigd was), bleek door den luchtdruk tot in den anderen kelder te zijn weggeperst, waarbij ze — naar ik tijdens het onderzoek hoorde — een groote stelling, op eenige planken den geheelen voorraad aan serviezen, enz. bevattende, omvergeworpen had, waardoor alles aan gruis lag! (De brandverzekeringmaatschappij liet destijds de schade *voor de arme winkelierster*. . . . wijl de schade toch *n i e t* een gevolg van brand, doch van eene ontploffing was geweest! Handig, niet-waar? Men werd aldus wèl wantrouwend en wist haast niet, wien men in den arm moest nemen om hulp en bijstand, alvorens zich aan eenige verzekeringmaatschappij te binden! Naar ik gehoord heb, zijn die toestanden thans veel verbeterd.)

Een der politiebeambten, die het eerst na de ontdekking van den brand, erbij geweest was, lichtte mij zooveel mogelijk in, en vertelde mij onder méér, dat één der velen, die als „belangstellenden” het blusschingswerk hadden aanschouwd, zich beroemende op een zeer scherpen reuk, was komen verklaren, dat hij „kruitdampgeuren” had geroken — hetgeen dan inderdaad het „on-dit” zou kunnen ondersteunen, waarbij van een aanslag door middel van een bom-met-helsche-machine sprake was.

Nadat ik mij dan eerst een algemeenen indruk had verschaft van de situatie in het geheele perceel, begon ik het speciale onderzoek in de kelderruimte, waarbij dan natuurlijk als vraag nummer één de kwestie aan de orde kwam, of ook mijnerzijds aanleiding kon bestaan, de gedachte aan bom- of kruitaanslag (in welken vorm dan ook) te ondersteunen. Ik overwoog, dat kruit — doch daarnaast ook vele andere explosiestoffen van soortgelijk karakter — bepaalde verbrandingsproducten geeft, welke, tegen de koude muren in het aldaar condenseerende water komende, geheel of gedeeltelijk in dat water konden oplossen; aan één zijde was de kelderwand nog met ouderwetsche vierkante, geglazuurde tegeltjes bekleed: de op die tegeltjes zittenden aanslag — rijkelijk met „vuildeelen” vermengd! — heb ik met reine wattenproppen, die lichtelijk bevochtigd waren, schoongemaakt, en aldus den twijfelachtigen „aanslag” spoedig in een goed sluitende flesch overgebracht in mijn koffer. Ik kan hier wel al terstond verklaren, dat ik in allerlei denkbare richtingen de wattenproppen in mijn laboratorium heb onderzocht op ontledingsproducten, die daarvoor in aanmerking konden komen, doch daarbij geen enkele positieve aanwijzing mocht verkrijgen. De volkomen afwezigheid van sporen nitriet en sulfiet schonk mij reeds de overtuiging, dat van kruitdamp niet in 't minst sprake kon zijn; trouwens: kruitdamp is een zóó algemeen bekende geur, dat bezwaarlijk aan te nemen was, dat bij een explosie van kruit — waarbij dan héél wat kruitdamp ontwikkeld zou moeten wezen —

het reukzintuig van slechts één, zegge één enkeling, daardoor getroffen werd; neen, dán hadden allen, die na de ontploffing waren toegesnel en rook uit den kelder zagen stroomen, dien damp als kruitdamp moeten herkennen, terwijl de bewering van dien enkeling thans door niemand werd onderstreept!

Al was het ook daar beneden tamelijk donker — mijn „lichtkoffer” bewees alweer zijn goede diensten. Een haspel, waarop vijftig meter gummikabel gewikkeld zitten, zorgde ervoor, dat de krachtige nitrachotlamp mij een zee van licht in den kelder bracht, waardoor tot in de diepste hoekjes en gaatjes alles te doorsnuffelen was.

Wanneer men voor dusdanige raadseltjes geplaatst wordt, zoo meent de buitenstaander wel eens, dat volgens een bepaald schema of programma gearbeid wordt, om de oplossing te vinden. Niets is minder waar. Ik weet van tevoren nooit, wèlk grooter of kleiner voorwerp, dan wel welke ligging of kleur van eenig onderdeel, als „stille getuige” iets te vertellen heeft. En zoo is het in dergelijke gevallen mijne gewoonte altijd geweest, mijn blik kahn over alles en alles te laten gaan, mij rekenschap gevende van aanwezigheid, ligging, kortom van alles, wat aan de dingen, die ik zie, waar te nemen valt. Nu eens kan een object, door de plaats, waarop het zich bevindt, mij iets zeggen; dán weer valt iets af te leiden uit het feit, dat zeker object plaatselijk in een staat verkeert, waaruit vastgesteld kan worden, dat van 'n zekere richting uit, bepaalde invloeden (hitte als anderszins) zich hebben doen gelden. Men wéét eenvoudig van tevoren niet, Wèlke inventarisstukken van zoo'n rommelkelder, als stille getuigen iets te verklaren hebben; men moet ze z o e k e n, dat is de heele kwestie!

En zoo zette ik mij op een ouden stoel-zonder-zitting, waarop ik een deksel eener oude kist gelegd had, neer, verzocht aan alle belangstellenden, die er van de zijde van Politie en bewoners aanwezig waren (de laatstgenoemden op verzoek der Politie, om mij eventueele vragen te kunnen beantwoorden), mij voor een poosje met mijn assistent alléén te laten, en liet toen mijn blik langzaam langs de wanden, zoldering en vloer gaan, om dan weer de houten voorwerpen (oude stoelen, een driepootig tafeltje, kistplanken, afvalhout van een timmerman, enz.) aan eene inspectie te onderwerpen. . . . „of ze soms iets te zeggen hadden”. . . . ?

Laat ik nu eerst eens den Lezer in weinige trekken beschrijven, hoe de ruimte was ingedeeld. Wanneer men uit het achterhuis door een klein gangetje den drempel der kelderdeur overschreed, had men links van zich een massa brandhout liggen, bijeengehouden door een paar oude deuren, die van dezen hoek van den kelder een soort schapenhokje maakten, door-

dien ze languit op haar kant gezet waren op den steenen keldervloer. Zooals ik al zeide, lag er bij dat brandhout veel afval uit timmermanswerkplaatsen, als kleine stukjes balk, plint, kraalhout, van vloerdelen, latten, enz.

Liet men den blik nu van dit brandhout verder langs den linkerwand naar de richting van de straat gaan, dan zag men eerst de weggedrukte deur, achterover liggende in een soort poortje in den steenen muur; daarachter lag al het porselein en aardewerk in puin! Bij die deur hing aan een spijker een zéér oud, versleten mansvest, rafelig en vies. Met onzen blik verder gaande, komen we bij de straatdeur, die de Politie provisorisch weer in het kozijn der onderpui bevestigd had en rechts daarvan een stukje puimuur, waartegen een bos oud rafelig scheepstouw afstak, dat aan een der balken was opgehangen. De rechterwand liet wat ouden rommel zien, die in mijn constructie géén rol gespeeld heeft; meer naar ons toe, stond tegen den rechtermuur een fiets, vóór welke, plat op den grond, een tien-sportig laddertje lag, bijna evenwijdig met den voorkant van het „schapenhok”, dat ik zoeven beschreef; tusschen de ladder èn het voorste schot der houtopslagplaats was slechts een smal pad van den keldervloer overgebleven en. . . . daarop stond een ledige benzinebus; neen, ledig was ze niet: er was een kleine hoeveelheid bluswater in geraakt; niettemin was er de benzinegeur nog goed aan waar te nemen. Naar mij werd verklaard, stond dit blik, gedeeltelijk gevuld, steeds in den kelder. De benzine werd gebruikt bij het plakken van fietsbanden.

Nu had ik bijzondere redenen, om allereerst dat oude vest en dat stuk oud touw aan een „verhoor te onderwerpen”; ik nam ze een voor een bij mij en inspecteerde ze nauwkeurig met de loupe. En beide getuigen verklaarden mij eensluidend, dat de zwartverkoalde uiteinden, die aan de *allerfijnste* uitsteeksels van draden en vezelbundels gevonden werden, hun ontstaan te danken hadden aan het feit, dat ze héél, héél even — misschien slechts een klein onderdeel, ’n veertigste of ’n vijftigste deel eener seconde! — met een groote vlam in aanraking waren geweest. Juist het feit, dat die twee voorwerpen zelf niet verbrand waren, doch dat de aanwezigheid van vuur ter plaatse slechts die fijne uitsteekseltjes had doen verzengen, bewees mij, dat dat vuur er slechts een *uiterst klein moment* mede in aanraking kón geweest zijn; van zóó korten duur is alleen de explosievlam. Die vult meestentijds het gansche vertrek, tot in de uiterste hoeken, in die kleine spanne tijds, *geheel* op, de sporen van hare aanwezigheid slechts achterlatende op de toppen der fijnste vezels en haren, welke dan, door die kortstondige vlam op de besproken wijze lichtelijk verschroeid, soms verkoold worden.

Nu ik van bepaalde explosiestoffen, zooals die in bommen gebruikt

worden, géén ontledingsproducten gevonden had, lag het voor de hand, te gaan vragen, welke stoffen, die géén blijvende resten achterlaten na de ontleding, dán in aanmerking konden komen, en — gezien de ledige benzinebus — ging mijne gedachte het allereerst in die richting!

Wanneer benzine wordt uitgegoten, gaan spoedig de meest vluchtige gedeelten dier vloeistof verdampen; en de daardoor gevormde gasvormige stoffen mengen zich heel gemakkelijk met de lucht tot een min of meer explosief gasmengsel — hetzelfde, dat, in juiste verhoudingen bereid, in de motoren onzer automobielen tot ontploffing gebracht wordt!

Zoo lag het vermoeden voor de hand, dat hier — ongetwijfeld „om brand te stichten” — benzine uitgegoten was geworden; dat, nadat een deel daarvan in gasvorm was overgegaan, een lucifer aangestoken was, die het zoeven besproken explosieve gasmengsel tot ontploffing bracht, waarna de explosievlam op haar beurt de benzine, die nog als vloeistof aanwezig was gebleven, had doen ontvlammen.

Zoo stond ik dan weer voor de vraag: wáár werd die benzine uitgegoten? Vind ik nog andere aanwijzingen, dat er juist een brandbare vloeistof uitgegoten is geworden?

In het „schapenhok” had het bovenste hout gebrand — niet fel — en tóch was daarboven de houten zoldering van den kelder stevig aangestast door de oplaaiende vlammen. Maar zulke hooge vlammen konden nauwelijks uit die stukjes hout opgelaaid zijn, wijl die slechts oppervlakkig gebrand hadden; géén ervan was erg diep ingebrand. Derhalve moest er iets anders geweest zijn, dat bij verbranding zoo’n hoog-oplaaiende vlam gaf. . . . misschien de benzine? Wederom vroeg ik mij af, òf hier inderdaad een vloeistof over het hout uitgegoten geweest was; en zoo ging ik, op mijn geïmproviseerde werkkruk zittende, uit het schapenhok alle stukjes hout, een voor een opdiepen en na grondige inspectie terzijde leggen. Bovenin het hok vond ik slechts houtstukken, die rondom door de vlam aangegrepen bleken te zijn; maar lager in den voorraad komende, was ik zoo gelukkig, meerdere stukjes te vinden, die mij een bijzondere „mededeeling” te doen hadden; daar waren er, welke verkoolde, bruinzwarte oppervlakkige figuren vertoonden, op onmiskenbare wijze verkondigende, dat daar *vloeistof* geloopt had, welke gebrand had en op de bevochtigde plaatsen aldus de thans herkenbare zwarte figuren had doen ontstaan. En. . . . waar ik aldus gemerkte stukjes van planken, latten of balkjes vond. . . . overal waren de uiteinden van die vloeistofstroom lijntjes naar den vloer gericht. Bovendien waren meerdere korte stukjes bout aan het uiteinde der houtvezels (dus op het zoogenaamde kopsche hout) dieper ingebrand dan op de andere zijvlakken —

een gevolg van de omstandigheid, dat in het kopsche hout zooveel gemakkelijker de brandbare vloeistof „ingezogen”, om niet te zeggen „opgeslurpt” was geweest, en dáár de benzinevlam langeren tijd verterend op het hout had kunnen inwerken.

Aldus leerde ik tegelijkertijd de plaatsen kennen, waar de grootste scheut benzine over het losse hout in het schapenhok uitgegoten was!

Maar tegenover deze houtopslagplaats, in het hoekje, dat de in den kelder binnentredende rechts van zich had, hadden óók wat houtjes gebrand; dáárover moest veel minder benzine uitgegoten geweest zijn — te oordeelen naar de kleinere oppervlakte, waarover dáár de zoldering te lijden had gehad van het vuur; hier was dus véél kleinere scheut benzine gekomen!

Bij de beschrijving van de kelderruimte gaf ik reeds aan, hoe voor het afschutten van de ruimte voor houtopslag een paar oude deuren op haar kant gezet waren. Aan de voorzijde zaten — omstreeks 25 centimeter van den grond af — een paar houten latten daarop gespijkerd, die voor het „verband” hadden te zorgen. Aan één dier latten vond ik óók een gering brandspoor; en dat zat voornamelijk aan den onderkant, die naar den grond gericht was; boven die lat vertoonde de verf der deur óók een aangebrande plek, die echter pas 'n centimeter of vijf b o v e n de lat voornoemd, opwaarts begon te loopen. Dit alles wees erop, dat op d e n v l o e r iets gebrand had, en dat de daaruit gevormde vlam van onderen tegen de lat, daarvóór langs èn dan, een eindje daarboven, tegen den voorkant der deur gespeeld had. Ik vond, ondanks geduldig zoeken, op de tegels van den vloer géén resten van hout, papier als anderszins; daar moest dus iets gebrand hebben, dat hoegenaamd geen resten achterliet — ongetwijfeld ook benzine. Dat was echter slechts een klein beetje geweest — wellicht een scheutje, dat per ongeluk(!) gemorst was.

Er kwam licht in de zaak! Nu was nog maar de vraag: „Wie is de dader?” Willy W. — de jongeman, die nog tot herstel zijner brandwonden in het ziekenhuis verpleegd werd — was in mijn oog „sterk verdacht”.

Weldra kwamen echter — toen de Justitie, mijn voorloopige indrukken vernomen hebbende, W.W. bij ontslag uit het ziekenhuis naar het Huis van Bewaring deed overbrengen — spontane uitingen van familie, bureu, vrienden, partijgenooten van den gearresteerde, groote brieven, om te getuigen van hunne sympathie met den eenvoudigen, aardigen jongen, dien niemand, maar dan ook niemand, van zóó'n gemeene daad verdenken kon; immers, toen de brand uitbrak, lagen alle huisgenooten (hij was commensaal!) in diepe rust.

Maar de oude brigadier-rijksveldwachter had mij reeds ingelicht

omtrent het impulsief karakter van den ietwat zonderlingen jongen, die eenerzijds door zijn houding ieders sympathie wist te winnen, doch aan den anderen kant onder den invloed van vreemde elementen, met wie hij omging, soms „rare dingen kon doen”

Na de overbrenging naar het ziekenhuis had de Politie 's mans geheele plunje in beslag genomen; ik wenschte die ook nog eens nader te onderzoeken. Het blauwe kieltje vertelde mij, dat langs den rug van hem, die het droeg, binnenlangs, een vlam opgegaan was; de eene wollen sok vertoonde lichte schroeivlekken, die door een laag, daarlangs opstekend vlammetje daarop gekomen konden zijn; was dát misschien van de „gemorste” benzine vóór het „schapenhok”?

Had dat benzineblik altijd in dien kelder op die plaats gestaan, waar de Politie het ledig aantrof? Naar mij door de huisgenooten werd verzekerd, stond die bus als regel *n i e t* in het keldertje.

Nu vertelde mij de vrouw van den bewoner, hoe zij op den dag, voorafgaande aan den nachtelijken brand, de fiets — toebehoorende aan een tijdelijk afwezigen commensaal — in den kelder „in veiligheid” gebracht had, om te voorkomen, dat andere bezoekers van het clublokaal er gebruik van zouden gaan maken. Zij had, in het duister, de fiets over de treden van de plat liggende ladder voortgeduwd, zelf *naast* die ladder op het smalle strookje keldervloer bezijden het „schapenhok” loopende, en. . . had op haar weg *n i e t s* ontmoet; conclusie: dan stond de benzinebus dáár op dát moment ook nog *n i e t*! Dan was die later, ongetwijfeld bij het voorbereiden van den brand, in den kelder gebracht!

W. W. was de eenige, die, tegen het naderen van middernacht, *n i e t* naar zijn bed gegaan was; voorgevende, de warmte van de slaapkamer voorloopig nog te schuwen, was hij in de benedenkamer op een divan blijven liggen, toen de anderen naar bed trokken.

Ik gaf in mijn verslag aan de Justitie niet alleen eene reconstructie van de feiten, maar voegde daaraan toe, de moreele overtuiging te hebben, dat W. W., die brandsporen op zijn kleeren had, erop wijzende, dat h i j juist dáár gestaan had, waar de *p a s u i t g e g o t e n* benzine was gaan branden, de *pleger* van het strafbare feit (opzettelijke brandstichting met behulp van benzine) *m o e s t* zijn.

Niettemin bleef W. W. volhouden, onschuldig te zijn; hij had gerommeld in den kelder gehoord, enz., enz., zooals hij in eersten aanleg verklaard had tegenover de Politie te M.

Zelfs de gemoedelijkheid, waarmede de Rechtercommissaris den verdachte de waarde van het door mij uitgebrachte verslag voor oogen

hield, bracht in diens houding geenerlei verandering, zoodat mij door den Rechtercommissaris verzocht werd, op een nader te bepalen tijdstip voor een onderhoud met hem en den verdachte, naar Alkmaar over te komen.

Juist had ik, na ontvangst van dien brief, mijn antwoord gepost, waarin ik den dag mijner overkomst bekend maakte, toen ik weer een schrijven van den bedoelden Rechter van Instructie ontving, luidende als volgt:

„U kunt mijn vorige schrijven als niet ontvangen beschouwen. Hedenmorgen heeft W. mij bekend, den brand te hebben gesticht, en wel *precies* op de in Uw verslag uiteengezette wijze. Hij had gaandeweg ingezien, zijn leugens tegenover Uw verslag niet te kunnen staande houden. Het zoeken is thans nog naar de beweegredenen van zijn daad, waaromtrent hij zich niet wenscht uit te laten.”

Later is toch aan het licht gekomen, dat W. W., die als werkelooze veel te danken had aan het echtpaar, bij wie hij kost en inwoning kreeg, gemeend had, een „wederdienst” te kunnen bewijzen, door hun huisje, dat toch naar hij meende, goed verzekerd was, in brand te steken. Waren dan de verzekeringspenningen uitgekeerd, dan had daarvan weer een nieuw huisje moeten gebouwd worden en. . . er zou weer w e r k gekomen zijn!

* * *

DE MOORD IN DE CELEBESSTRAAT.

Het was nog in de eerste jaren mijner carrière (Juli 1903, de Heer Mr. Von Baumhauer was nog Officier van Justitie), toen ik telefonisch door dezen ontboden werd naar het perceel Celebesstraat 24 te Amsterdam/Oost, waarin gelijkstraats een schoenmakerswerkplaatsje gevestigd was; daarachter lag de woning van den schoenmaker, die daar met zijn vrouw èn zijn broeder woonde. Deze laatste had géén fraai verleden; hij had al een gevangenisstraf achter den rug en moest wèl dankbaar wezen, dat zijn oudere broer hem, na het ontslag uit Leeuwarden, de broederhand had toegestoken en hem opleiding in het schoenmakersbedrijf beloofd had, terwijl de jongere broeder bovendien op kost en huisvesting kon rekenen.

Nadat in den voormiddag van den bewusten dag — zooals ons later duidelijk werd — nog enkele „klanten” met reparatiewerk in de werkplaats waren geweest, was het den bureu opgevallen, dat ná den middag het huis gesloten bleef, terwijl ook na aanhoudend schellen n i e t werd opengedaan. Men vond zulks in zoodanige mate bevreemdend, dat de Politie gewaarschuwd werd; het had er allen schijn van, dat men een angstig voorgevoel had

Toen de Politie door een smid het slot van de straatdeur had laten openen, aanschouwden de binnentredenden een afgrijselijk schouwspel: achterin de smalle gang, vóór den drempel van de deur der achterkamer, lag het ontzielde lichaam van de vrouw des huizes, op verschrikkelijke wijze om het leven gebracht, badende in bloed. De zijmuren van de gang waren op zóó rijkelijke wijze met bloed bespat, dat er geen plekje ter grootte eener briefkaart te ontdekken was, waar géén bloed zat. Men had onmiddellijk de deur weer gesloten en de Justitie gewaarschuwd, die — zooals ik begon te zeggen — mij gelastte, óók derwaarts te komen. Zóó kwam het, dat ik tot de eersten behoorde, die de plaats des misdrijs ná de ontdekking te aanschouwen kregen.

Hier moge ik opmerken, dat dit helaas lang niet altijd vaste regel was. Immers al te vaak werd getracht, z o n d e r deskundige hulp tot klaarheid te komen, vergetende, dat juist in eersten aanleg het groote gevaar bestaat, dat den „stillen getuigen” het eeuwig zwijgen wordt opgelegd, zooals het geval was bij den opzienbarenden moord op den industrieel L. te Rotterdam, waarbij mijn hulp ingeroepen werd. . . . tien dagen na den moord, toen het slachtoffer reeds lang en breed onder de

groene zoden rustte, nadat op de plaats des misdrijs de schoonmaaksters, gevolgd door schilder en stucadoor volledig alle „viezigheid” (zóó noemde men de waardevolle stille getuigen!) weggeruimd hadden en er voor den deskundige hoegenaamd *niets* meer te vinden was als punt van uitgang voor eenige deductie!

Doch ter zake! Ik keer terug naar de Celebesstraat, waar ik dus alles zoo versch mogelijk, in ongerepten toestand vóór mij had.

Ik nam het slachtoffer goed in oogenschouw, bestudeerde verschillende sporen van voeten, die zich met bloed op den houten vloer der werkplaats en der keuken hadden afgedrukt, en ging zwijgend mijn gang.

Inmiddels hadden rechercheurs bij een der burens vernomen, dat er hier in huis nog al eens oneenigheid tusschen man en vrouw was; dat de man op reis was gegaan naar zijne ouders in Groningen . . . . zoodat het mogelijk of waarschijnlijk geacht werd, dat de echtvriend zijne vrouw zou vermoord hebben — in verband met welk vermoeden inmiddels een inspecteur van Politie den trein naar Groningen genomen had . . . .

Ik verzocht eene buurvrouw, om mij eene persoonsbeschrijving van den schoenmakersbaas te geven, waarbij mij een aantal gegevens werden verstrekt, die mij weinig houvast gaven, doch daarnaast een paar mededeelingen die belangrijker waren; zoo verklaarde zij mij: „Het is een rijzige figuur met donkerbruin krullend haar”, en hierop kon ik onmiddellijk invallen: „Dan is hij de moordenaar *n i e t*! De moordenaar heeft een gansch ander signalement: die is *klein* van gestalte, hij heeft *lichtblond*, *sluik* hoofdhaar; bovendien is hij *linkshandig* (dáár, bij dát raam is zijne plaats aan de schoenmakerstafel!), zijn voornaam begint met een L., evenals zijn familienaam, en hij is hier in huis inwonende; achter-boven is zijn kamer.”

„Maar dan is het de inwonende broer van den schoenmaker!” was onmiddellijk het antwoord der buurvrouw; en die jongeman, uit medelijden in huis opgenomen, had dus zijne schoonzuster om het leven gebracht!

Men vorderde, dat ik mijne deducties terstond zou toelichten, aan welk verzoek ik gaarne voldeed:

Aan het slachtoffer, dat ruggelings op den gangvloer lag, had ik, geklemd tusschen een pareltje van haar pinkring en een der tandjes van de montuur, een lichtblond hoofdhaar gevonden, bijna kaarsrecht, zonder eenige krul erin. Er zat een worteluiteinde aan, hetwelk — ik kon het met de loupe waarnemen — uiterst kleine vetsmeerpropjes bevatte, erop duidende, dat, ná het verlaten der hoofdhuid, deze haarwortel nog nergens tegenaan geschuurd had, dus: in de laatste levensmomenten van het

slachtoffer ter plaatse moest geraakt zijn, m.a.w. zoo goed als zeker van den moordenaar afkomstig moest zijn. Het is toch merkwaardig, hoe vaak een slachtoffer zijn moordenaar naar de haren grijpt, zoodat dáárom onze eerste aandacht altijd aan de handen van een slachtoffer geschonken wordt, om te zien, òf er soms een moordenaarshaar in geklemd zit.

De dader van dit misdrijf had dus lichtblond, sluik hoofdhaar.

De wijze waarop en de richting waarin de verwondingen waren toegebracht, gaven mij intuïtief den indruk, dat die door een linkshandig persoon waren veroorzaakt. Mijn vermoeden werd zekerheid, toen ik, onder een bedstede in de gang, een weggeslingerd overhemd vond - kleine maat — waarvan de linkermouw door èn door bezoedeld was met versch bloed. Datzelfde overhemd bracht mij als merkteeken de letters L. L. — zoodat ik daardoor aanwijzing kreeg op den waarschijnlijksten naam des daders.

De kleine maat overhemd was in harmonie met de kleine voetafdrukken en de kleine pasjes, die de voeten bij 't afdrukken met bloed gemaakt hadden; een en ander wees op een klein postuur. Een vergelijkend onderzoek naast de later met stempelinkt afgedrukte voetzolen van een verdachte, zoude succes kunnen hebben.

Toen ik op een eenpersoons bovenkamertje in een kast linnengoed gevonden had, alles gemerkt met „L. L.”, werd mij duidelijk, dat de dader inwonend moest wezen en waar ik in de schoenmakerswerkplaats kon vaststellen, dat de eene stoel gewoonlijk werd ingenomen door een kleinen, linkshandigen man, daar was de gevolgtrekking niet zoo heel erg gewaagd, dat de dader van dezen moord en die kleine linkshandige schoenmaker dezelfde waren.

(Op diens plaats vond ik op de tafel juist hamer en els l i n k s liggen, terwijl die gereedschappen van den anderen schoenmaker aan diens rechterhand lagen; de kleine afmetingen van den spanriem, over den stoelrug van nummer één opgehangen, sterk afstekende bij die van den riem van den ander, gaven mede het recht, aldus te deduceeren).

Hadden alle besproken sporen mij nauwkeurig ingelicht omtrent den persoon des daders — het onderzoek van verdere, hier niet nader te behandelen, stille getuigen bracht mij volkomen tot de verdere bijzonderheden van dit misdrijf; ze deden mij tijdstip, motief en alle détails van de afschuwelijke daad kennen. Toen de dader — die, op grond mijner aanwijzingen, op aanplakbiljetten gesignaleerd werd, met verzoek om zijn aanhouding en voorgeleiding — besepte, niet wèg te kunnen komen, zichzelf bij de Politie was komen aanmelden en voor den Rechtercommissaris met een „bekentenis” uit den hoek kwam, die tal van onjuistheden inhield,

kon ik hem, op grond mijner waarnemingen en van hetgeen de stille getuigen zoo ruimschoots aangeduid hadden, van zijne leugens overtuigen en zodoende dwingen tot een waarheidsgetrouw relaas zijner wandaad.

De kerel kreeg levenslang; hij maakte door ophanging in zijn cel korten tijd na zijne veroordeeling een einde aan zijn leven.

* * *

DIEFSTAL AAN EEN BANK DOOR EEN POLITIE-HOND OPGEHELDERD.

Het was in de dagen, waarin het Bureau-Pietershal het erg volhandig had met verschillende vermogensdelicten, toen twee rechercheurs van dat Bureau zich tot mij wendden met de vraag, of ik wilde probeeren, vingerafdrukken te voorschijn te roepen op een receptis van duizend gulden, hetwelk een rol speelde in een eigenaardige zaak aan een der groote banken hier ter stede. Daar had men voor ongeveer een maand bemerkt, dat uit een van de kluisen een receptis van duizend gulden was verdwenen. De directie kon, noch wilde gelooven, dat hier kwade trouw in het spel zou zijn, nam voorloopig aan, dat het papier tusschen andere documenten „eventjes verdwaald” was en binnen korten tijd zou terugkeeren, doch was teleurgesteld, toen na vier weken geduld, het verdwenen stuk weg bleef zoodat toen officieele „aangifte” van het geval bij de Politie van het Bureau-Pietershal moest volgen.

Tengevolge dezer aangifte, was op de eerstverschijnende recherche-lijst óók bedoeld receptis met nummers etc. vermeld. Men kan zich de verbazing der bankdirectie voorstellen, toen het verloren stuk 's andren-daags weer op zijn oude plaats in de kluis lag, maar . . . . tevens ontdekt werd, dat thans een ander, gelijkwaardig stuk, in ruil voor het terugge-keerde, was weggenomen. Dát mocht wèl brutaal heeten!

Zoодоende hoopte men, dat vingerafdrukken ons nader konden brengen tot dengeen, die dit receptis in handen gehad had.

Ik had niet al te veel vertrouwen in dusdanig experiment; ten eerste weet ik bij ondervinding, hoe zelden op gedrukte stukken bruikbare vingerafdrukken verschijnen, en ten tweede begreep ik maar al te goed, dat er al zoo velen vóór en ná den dief dat document in de vingers gehad zouden hebben, terwijl iemand, die den geheelen dag papieren door de vingers laat gaan, niet voldoende „drukt” in den vorm van zweet produceert, om op a l die stukken deugdelijke vingerafdrukken te stem-pelen! Ten slotte was het een koel jaargetijde, waarin de handen van den normalen mensch weinig last van de warmte hadden! En zodoende zon ik op een ander experiment.

Weldra stond mijn plan de campagne vast: den twee rechercheurs droeg ik op, naar de bewuste bank te gaan en aan de directie te verzoeken, een denkbeeldige lijn te trekken, waarbinnen de dader zoude moeten gezocht worden, en waarbuiten in geen geval iemand verdacht kon

worden. Van alle, binnen dat cordon vallende personen nu, moesten de rechercheurs de zakportefeuille voor een paar uurtjes in beslag nemen, doch daarbij ervoor zorgen, dat elke portefeuille in een nieuwe enveloppe werd geborgen, dragende den naam van den eigenaar. Tegen drie uur in den namiddag zouden ze met de gezamenlijke portefeuilles op de binnenplaats van het Hoofdbureau komen; daar konden wij destijds nog ongestoord experimenteeren, wijl toen de politie-auto's daar nog géén standplaats hadden. Ikzelf was er al een half uur vroeger, en ontmoette er den hondendresseur Water, die zijn beroemden speurhond Albert èn een anderen discipel meegebracht had. Allereerst wilde ik eens nagaan, of de honden goed gedisponeerd waren — ja, dat scheelt nog al eens den eenen dag bij den andere! — hetgeen ik door een eenvoudige proef zou controleren. Ik verzocht den dresseur, door zijn honden te laten nagaan, òf er tusschen en achter de heesters, die langs den zijgevel van het gebouw èn langs het buitenhek stonden, bijgeval papieren lagen, afkomstig uit *mijn* portefeuille (er lagen tallooze papieren; slechts een drietal daarvan was echter uit *mijn* zak gekomen). Water gaf den honden eerst „lucht” aan mijn lederen zakportefeuille, waarna de order „zoek” werd gegeven; het duurde niet lang, of op volmaakt correcte wijze hadden de speurhonden de van *mij* afkomstige papieren aan hun baas geapporteerd. Toen stelde ik de vraag, of de honden aan hunnen baas konden kenbaar maken, van wien de dubbelgevouwen briefkaart was, die aan den voet van een der heesters lag; daarbij verzekerde ik hem, dat de eigenaar zich bevond temidden eener vrij groote schare „belangstellenden”, die — min of meer als figuranten — het experiment meemaakten.

Nadat lucht genomen was aan de bedoelde briefkaart trokken de honden langzaam, intensief aan alle beenen snuffelende, langs de gelederen en. . . eensklaps was een hoofdinspecteur van de afdeeling verkeerswezen als eigenaar aangewezen geheel waarheidsgetrouw!

Nu de bruikbaarheid èn de geschiktheid der honden voldoende was komen vast te staan, werden de 38 enveloppen, waarin de rechercheurs een evengroot aantal portefeuilles van de bankbeambten hadden meegebracht, in handen van den dresseur gesteld; deze liet ruimte maken, en etaleerde de portefeuilles, welke elk bovenop hun envelop gelegd werden, zoodanig over de binnenplaats, dat onderlinge afstanden van ongeveer anderhalven meter vrijgelaten werden, om te voorkomen, dat de geur van het eene stuk hinderlijk voor het andere kon worden. Dan liet de dresseur zijn hondjes aan het bewuste recepis lucht nemen; het was doodstil, en men hoorde regelmatige snuifbewegingen, waarmede de honden om beurten „lucht” namen. Na eenigen tijd rondgelopen te hebben, nam

elk der honden naast een eigen portefeuille plaats en gaf door luid geblaf te kennen, denzelfden geur van het receptis dáár te hebben teruggevonden! Het was wonderlijk t w e e portefeuilles! Bij de meeste omstanders was de eerste gedachte: de honden moeten zich vergissen; maar het kòn toch wezen, dat de lucht van twee personen aan het document hing, en dat de eene hond luchtje A — de andere luchtje B herkend had.

Uit één der vensters van de belétage aanschouwde een der procuratiehouders der bewuste bank het spuurwerk; hij vroeg, welke namen op de twee enveloppen onder de aangeduide portefeuilles stonden en. . . verzekerde mij, dat het een abuis moest wezen; men had op ganschelijk andere personen verdenking

Hij schrok zelfs min of meer, toen ik den rechercheurs mijn verzoek kenbaar maakte, de beide heeren, wier portefeuilles door de honden waren aangewezen, even te gaan halen; maar ik verzekerde hem, dat ik genoeg vertrouwen in de honden had, om onder de gegeven omstandigheden te handelen zooals ik deed, en voegde er 'n beetje ondeugend aan toe, dat — mochten de honden blijk geven, zich vergist te hebben, zij niet zouden nalaten, netjes hunne verontschuldiging daarvoor aan te bieden. . . *als 't noodig mocht zijn!*

Na een goed kwartiertje kwamen de rechercheurs met twee kantoorbedienden van de bank op de binnenplaats. Ik liet een twintigtal personen, op behoorlijke onderlinge afstanden, zich verspreiden over de binnenplaats en zette willekeurig de kantoorbedienden daar tusschenin. Toen trok de dresseur met zijn helpers weer aan het werk; de hondeneuzen werden wéér beurtelings tegen het receptis gedrukt onder het commando „ruiken!”, waarna de viervoeters opdracht kregen, te gaan zoeken, en het bevel „Stel den man!” hoorden. Doodsche stilte; angstig-kalm deden de speurders hun werk, snuffelden aan alle broekspijpen, zich in allerlei kronkelende lijnen door de menigte voortbewegend, totdat, eensklaps beiden, de een rechts, en de andere links van *éénzelfde* persoon staande, door luid geblaf te kennen gaven, dat ze „het” geurtje hadden teruggevonden. De hond Albert, blijkbaar bang, dat zijn baas zijn bedoelingen nog niet voldoende zou begrijpen, ging op de achterpooten staan, steunende met zijn voorpooten tegen den onbeweeglijk vastgenagelden bankbeambte, die krijtwit van schrik was geworden.

De rechercheurs verzochten laatstgenoemde met hen naar binnen te gaan, alle anderen keerden terug naar hun werk, óók ik, en het experiment was voor heden geëindigd.

Toen ik een uurtje later in mijn huiskamer zat, ging de telefoon; de procuratiehouder der bank wilde de eerste zijn, om mij het behaalde

succes mede te deelen. De bewuste persoon had den rechercheurs weldra bekend, de dader van den diefstal te zijn. Het stuk, dat hij in ruil voor het gesignaleerde, weggenomen had, was verborgen. . . . op een der W.C.'s van de bank, en wel achter het plankje, waarop de rol closetpapier met zijn beugel vast zit. Na eerst de bovenste twee schroeven een eindje te hebben losgedraaid, had hij het document erachter laten glijden en daarna genoemde schroeven weer aangedraaid!

Het raadsel, hoe de honden aanvankelijk twee portefeuilles konden aanwijzen, werd ook opgehelderd: de persoon, wien de tweede portefeuille toebehoorde, zat met den dader aan eenzelfde dubbel schrijfbureau; hij had het bewuste receptis een paar dagen onder zijn berusting gehad, om te trachten, het te gelde te maken; had daarvan echter ten slotte liever afgezien en het teruggegeven. Aldus was ook een weinigje van diens lichaamsgeur aan het document gekomen!

* * *

HIJ HAD DE STILLE GETUIGE „IN DE HAND”.

Het gebeurde vele jaren geleden; in ieder geval vóór Juli 1916; ik was namelijk nog niet door de Gemeente Amsterdam benoemd tot „Wetenschappelijk adviseur bij den opsporingsdienst”, zooals mijn officieele titel in mijn eerste aanstellingsacte luidde.

Wèl werd ik van Maart 1902 af, op de plaats van ernstige misdrijven geroepen, maar dan altijd door de Justitie. Bij kleinere misdrijven, wanneer niet de directe hulp van een wetenschappelijk speurder noodzakelijk geacht werd, deed men 't zonder deskundige; en dan ging zoo vaak het aardigste materiaal verloren . . . . !

Meerdere rechercheurs echter hadden de gewoonte, mijn raad in te winnen, wanneer ze voor eenig probleem zaten en dien gaf ik gaarne . . . . uit liefde voor de goede zaak.

Zoo kwam op zekeren morgen de brigadier-rechercheur T. van het Bureau Pieter Aertszstraat mij het volgende mededeelen:

In den afgeloopen nacht is er bij den paardenhandelaar X, die een villa bewoont, gelegen aan den Amstel, een eind voorbij de laatste huizen der (toenmalige) „kom”, ingebroken. Er is onder méér een zwaar zilveren inktstel meegenomen. De inkt is tevoren eruit gegoten. Het was een kostbaar kunstwerk, herinnering aan een gewonnen sportwedstrijd. Misschien thans reeds in den kroes versmolten als oud-zilver!

Er waren vermoedens in zekere richting gerezen tegen een ouden bekende, die in dien nacht toevallig, langs den Amstel kuierend, was aangetroffen. T. had te zijnen huize onmiddellijk een bezoek afgestoken, doch daarbij niets van den kostbaren inktkoker gevonden. Wèl had hij op 's mans rechterhand vlekken zien zitten, die sterk op inktvlekken geleken. Daarover eene opmerking makende, had de rechercheur ten antwoord gekregen: „Och, dat is wat wagensmeer, dat ik vanmorgen aan mijn hand heb gekregen. . . . !”

En of *ik* nu in staat was, na te gaan, of die vlekken inderdaad van wagensmeer afkomstig waren dan wel van inkt.

Ongetwijfeld was ik daartoe in staat. Maar ik gevoelde er weinig voor, mijn kennis, mijn tijd en mijn chemicaliën nòg langer voor niets te geven. Daarom gaf ik T. den raad, zich tot den Officier van Justitie te wenden, hèm te vertellen, hoe op dit oogenblik véél afhing van die vlekken op verdachte's hand, en dan mede te deelen, dat ik wèl bereid was, mijn hulp te verleen, mits ik daartoe van justitieele zijde opdracht ontving.

Dan toch zoude ik mijn onkostennota bij mijn rapport kunnen indienen. . . . Gespeculeer op gratis-hulp kon ik niet langer uitstaan. Mijn studiereizen, nieuwe instrumenten en boeken eischten toch voortdurend tē groote geldelijke offers!

Een half uurtje later ging de telefoon; een der substituut-Officieren van Justitie informeerde belangstellend, hoeveel dat onderzoek zoude moeten kosten, wat in ruime mate op mijn lachspieren werkte. Ik waagde het, eene wedervraag te stellen: „Moet het voortaan aangenomen werk worden?” informeerde ik. De magistraat, begrijpende, dat ik moeilijk van te voren nauwkeurig den benoodigden tijd kon afmeten, en wèl wetende, dat ik allermint de gewoonte had, de rekeningen ten laste van „Justitia” aan te dikken, zeide dan ook spoedig: „Nu, gaat uw gang dan maar . . . . het moet tōch gebeuren en ik vertrouw, dat het zoo'n kostbare geschiedenis wel niet zal worden!”

Snel pakte ik een aantal fleschjes met chemische vloeistoffen in een koffertje; eenige stukken filtreerpapier, glazen staafjes en 'n notitieboekje voltooiden de bagage en toen . . . . naar het bureau voornoemd, waar de arrestant voorloopig was vastgehouden.

Ik plaatste eerst mijn „chemicaliën-voorraad” als een uitstalling op de tafel, zette daar een kom met water naast, en verzocht T., het proefkonijn, binnen te brengen.

Met een droog „goeiemorrege” kwam hij binnen en nam op mijn verzoek plaats op een stoel nabij een der vensters, waar ik goed licht had voor het waarnemen der eventueele verkleuringen, die — als 't inderdaad inktvlekken waren — bij de behandeling met de verschillende chemische stoffen zouden gaan optreden. Daaraan was echter eenig risico verbonden: papier heeft géén „gevoel”; enkele bijtende stoffen konden echter de menschelijke huid op een minder aangename wijze irriteeren, en dáárop diende ik bedacht te zijn. Het was juist daarom, dat ik een natten lap bij de hand hield, om — zoodra ik de te verwachten verschijnselen waargenomen had — de vreemde stoffen onmiddellijk van de huid weer weg te vegen!

Hij nam dan plaats op den aangewezen stoel en bemerkende, dat ik mij buitengewoon voor die vlekken op zijne hand interesseerde — zeide hij, op schampere wijze lachende: „Een ieder kan toch zóó wel zien, dat het vlekken van wagensmeer zijn; en dan wordt er botweg beweerd, dat het inktvlekken zijn!”

Ik trachtte zoo gemoedelijk mogelijk den man ervan te overtuigen, dat — wanneer het werkelijk vlekken van wagensmeer waren — *mijn* onderzoek de gewenschte zekerheid zoude brengen, en verzocht hem, zijne hand op te houden als vroeg hij een aalmoes.

In een oogenblikje tijds had ik op de donkere vlekken, die de binnen-vlakte zijner hand vertoonde, kleine druppeltjes uit de verschillende chemicaliënfleschjes geplaatst; overal traden verkleuringen op, die ik terstond aan een tijdelijk-aangesteld secretaris doorgaf, om ze te noteeren.

In diepst stilzwijgen zat mijn cliënt de operatie te volgen. Gelukkig bood zijn huid voldoende weerstand aan de inwerking der chemicaliën gedurende de korte oogenblikken van contact; had ik de eindverkleuringen waargenomen, dan haastte ik mij, met vochtig filtreerpapier en daarna met een natten doek, de huid weer schoon te wasschen.

Dat alles volgde het slachtoffer in stomme verbazing; zijn mond was geleidelijk gaan openhangen, zóózeer was hij verdiept in het experiment, dat op z i j n huid werd toegepast! Hij moest het wèl belangrijk achten.

Opeens lanceerde hij eene opmerking: „Tjonge, tjonge, wat gaat die recherche tegenwoordig toch vooruit . . . !” Hij had wèl gelijk!

Mijn onderzoek was ten einde; de geduldige patiënt kon inrukken!

Vragend keek hij mij aan. „Of hij misschien weten mocht, tot welke uitspraak mijn onderzoek leidde . . . .”

Ik verklaarde hem, open kaart te willen spelen, en deelde dan mede, dat ik niet alleen met zekerheid had vastgesteld, dat de vlekken op zijne hand door i n k t waren teweeggebracht, maar bovendien nog kon aangeven, welke inktsoort het was. Ik waagde zelfs de groote waarschijnlijkheid uit te spreken, dat het Stephens' Blue-Black wrighting fluid was geweest, de Engelsche inkt, die in bruine steenen kruiken in den handel komt.

Rechercheur T. ging op verder onderzoek uit en trok weer naar de woning van den benadeelde. Een uurtje later telefoneerde hij mij, dat hij in beslag genomen had een bijna ledige kruik van Stephens' Blue-Black, welke inkt daar uitsluitend gebruikt werd en ook in den gestolen inktkoker aanwezig was geweest.

De snaak viel door de mand en kreeg een veroordeeling!

* * *

DE MOORD OP DEN KATTENBOER.

Het was een kille Januarimorgen in 1918. In het noordelijkst gedeelte der provincie Noord-Holland, in het dorpje Breezand, was, tijdens het ochtendgloren, reeds volle bedrijvigheid in de boerderijen; de koeien waren al gemolken en de bussen melk werden stuk voor stuk „naar den weg” gebracht, waar de vrachtrijder ze straks zoude ophalen om ze naar de zuivelfabriek over te brengen.

Echter bleef het in één perceel rustig; de deur bleef gesloten en er kwamen géén melkbussen naar buiten. . . .

De naaste buur, die zijn gansche melkopbrengst al aan den weg geplaatst had, kreeg al gauw argwaan, dat daar iets niet in orde was, en wandelde naar de voordeur van den alleenwonenden, bejaarden buurman; op zijn kloppen werd niet opengedaan. Dan maar eens aan de achterdeur geprobeerd, welke directen toegang tot den koestal gaf, waarin een zestal koeien met gezwollen uiers op de melkers stond te wachten. De deur was niet gesloten. Achter de koeien langs liep hij naar de verbindingsdeur met de woning, waar doodsche stilte heerschte. In het groote vertrek stond een klein petroleumlampje, dat de oude man gewend was, des avonds op den hoogen rand van de schouw te plaatsen — om aldus het licht door de geheele kamer te verspreiden — thans middenop de tafel, wat den binnentredende niet weinig verwonderde. Het schijnsel van het lampje viel tusschen de dunne, witte gordijntjes door, in de bedstede. Toen de bezoeker daarheen zijn blik gericht had, week hij ontzet even terug. . . . buurman lag daar dood. . . . op afschuwelijke wijze vermoord; achterover liggend op het kussen, dat doordrenkt was met bloed; een gapende wonde op het voorhoofd, de polsen stijf saamgesnoerd met een vettig touw, dat gewoonlijk gebruikt werd, om de achterpooten der koeien, tijdens het melken, aaneen te binden. Hij stond op de beenen te trillen en had eenige minuten noodig, om zich voldoende rekenschap te geven van het verschrikkelijke, wat zich hier had afgespeeld en om naar buiten te hollen, teneinde een knecht naar den rijksveldwachter te sturen, die in het dorp gestationneerd was. Deze haastte zich naar de plaats des misdrijs, nam vluchtig den toestand op, sloot de woning af, en gaf de strengste voorschriften het terrein niet te betreden; zijn telegram aan den Officier van Justitie te Alkmaar was gauw verzonden, en ook zijn directe chef, de brigadecommandant der Rijksveldwacht, had natuurlijk al eerder een boodschap gekregen, zich onmiddellijk naar Breezand te begeven.

Alvorens ijlings naar Breezand te gaan, verzond de Alkmaarsche Justitie een telegram naar Amsterdam, aan schrijver dezer regelen,

hem gelastende, ter fine van onderzoek, onmiddellijk over te komen.

Er zou binnen een half uur een trein vertrekken; de zoogenaamde moordkoffer — bevattende alle zaken, welke bij zulk een eerste onderzoek ter plaatse noodig kunnen zijn — stond voor het grijpen; altijd gepakt, klaar voor elke reis „pro Justitia”.

Alles was nog onaangeroerd gebleven; niemand had, ná den Rijksveldwachter, die zich slechts heel even in het vertrek begeven had, om te zien, wát er gebeurd was, de kamer betreden, een onverbiddelijke noodzakelijkheid, om de „stille getuigen” te sparen.

Wat een verschil met een moordgeval in de groote stad . . . ! Dáár gaat het anders! Nadat dáár een van de straat geroepen politieagent het eerst kennis neemt van den moord, waarschuwt hij zijn chefs. De brigadier komt, gevolgd door den inspecteur en den hoofdinspecteur. Maar de inmiddels op het bureau aangekomen inspecteur, speciaal met het onderzoek der justitieele zaken belast, haast zich óók naar de plaats des misdrijs. De Commissaris is óók onderweg; deze laat den deskundige der Politie roepen òf — zooals sommige Commissarissen plachten te doen - hij laat dien „wetenschappelijken adviseur” t h u i s, uit vrees, dat *deze* de zaak opheldert, wat „jammer zoude wezen, wanneer we het eens *zonder* hem, zèlf konden opknappen; dan behoeft *die* ook geen succesje erbij te hebben en krijgen *wijzelf* de pluim op den hoed” Jammer maar, dat op deze manier zooveel bedorven werd, zooals bij een moord in den IJpolder in 1933, waar heusch wel sporen des daders te vinden zullen geweest zijn, doch waar de Commissaris, die de leiding had, zich inbeeldde, dat hij zelf die sporen óók wel kon vinden en uitwerken . . . . wat een ijdele hoop bleek te zijn!

Is dan de Commissaris van politie aanwezig, dan verschijnt een enkele keer nog de — door een der zenuwachtige bureu gewaarschuwde — geneeskundige dienst ten toonee, zoomede de speciale ploeg speurders van het Hoofdbureau, die bij ernstige gevallen haar hulp aan de afdeelingbureaux komt verleen. Inmiddels arriveert het Parket (Officier van justitie, de Rechtercommissaris en diens griffier), zoomede de deskundige, die zich — dit moge een ieder wèl begrijpen! — in dit huis vol menschen weinig gedisponeerd gevoelt voor een onderzoek, dat toch algeheele gedachtenconcentratie vereischt, naast een rustige omgeving, vrij van alles, wat zijne gedachten àfleiden kan. Iedereen meent een steentje te kunnen en te mogen bijdragen; het slachtoffer werd al een beetje verlegd door een der eerstaanwezigen, omdat er anders haast niemand kon passeeren in de nauwe gang! Zóó komt het in de groote stad meermalen voor . . . . wat èrg te betreuren is!

Dáár, in Breezand, was het in dat opzicht véél en véél beter! Alles onaangeroerd gebleven, tot de komst van het Parket en den deskundige!

Mijn eerste werk was, mij op de hoogte te stellen van de korte voor-geschiedenis, welke de buurman — een eenvoudig boertje, dat 't nog goed te pakken had van den schrik over zijn ontdekking van den moord — mij duidelijk en helder uiteenzette. Van hem vernam ik ook, hoe de vermoorde boer de gewoonte had, zelf zijn huishoudinkje te voeren, zijn potje te koken en zijn kleine bedrijf uit te oefenen, altijd met de regelmatigheid van den tredmolen 's morgens zijn bussen melk aan het hek van het oprijpad plaatsende. Ook, hoe die oude man altijd 's nachts licht in het vertrek begeerde en daartoe het kleine petroleum-lampje, dat hem niet in de oogen mocht schijnen, op den rand van de schouw plaatste. Instinctmatig had hij, in de doodenkamer binnenkomende, dat lampje, hetwelk toen op de tafel stond, uitgeblazen. . . . maar zonder het aan te raken!

Om alles correct in den vorm te houden, werd ik eerst benoemd en beëdigd. Het moet op elken buitenstaander wèl een eigenaardigen indruk maken, wanneer ik hem vertel, dat ik, sedert Maart 1902 voor het Gerecht werkende, niettemin voor e l k e zaak, die mij in onderzoek gegeven werd, opnieuw den „eed als deskundige” had af te leggen! Hier in Breezand, was het in 'n wip klaar; anders was het de keeren, waarin ik b.v. eene reis naar Winschoten moest maken, om dáár den eed af te leggen voor een onbeteekenend onderzoek, dat de Rechtercommissaris dáár mij wenschte op te dragen. Een ganschen dag van mijn kostbaren tijd weg-gesmeten, reis- en verblijfkosten, en dat alles om een gril, mij persoonlijk te willen beëdigen! Gelukkig bleven dat zeldzaamheden: meestal gaf een Rechtercommissaris van buiten de boodschap dóór aan zijn ambtgenoot te Amsterdam, die dan „bij rogatoire commissie” — zooals de term luidt — de benoeming en beëdiging in orde bracht.

Ik legde dus den eed af en kon aan mijn onderzoek beginnen. Mijn eerste werk was, den toestand eens goed opnemen, om een algemeenen indruk te krijgen van de inrichting van het vertrek en om na te gaan, langs welken weg de dader of daders binnengekomen waren. Dat zou ongetwijfeld geschied zijn via het kleine raampje van den koestal, naast de deur gelegen, weinig grooter dan een W.C.-raampje en omstreeks op manshoogte in den muur aangebracht.

De oude man bleek in bed liggende, overvallen te zijn; men had hem den schedel ingeslagen — blijkbaar met een instrument, dat op ongeveer een meter afstand der bedstede op den grond lag; het was een moersleutel, zooals we bij de fiets ook wel toekregen, met inhammen, passende op verschillende moergrootten; alleen was deze moersleutel véél

zwaarder, forscher, en voor grootere moeren passend dan het gereedschap der fiets. Op het platte middendeel van het gereedschapsstuk stond, in verheven letters, de naam „Bamford” te lezen. Deze was mij onbekend; ik informeerde rondom mij en hoorde van een der boeren uit de buurt, die ons nog eenige inlichtingen was komen brengen, dat Bamford de naam van een groote stoom-machine was, geschikt voor dorschen en zooveel andere werkzaamheden méér. Wie zoo'n Bamford-machine had? Ja, daar waren er in boven-Noord-Holland bij zijn weten slechts drie in gebruik, en wel op de boerderijen van drie met name genoemde landbouwers. Twee dezer waren best op de fiets vlug te bereiken, en zoo zond ik terstond den veldwachter met dien sleutel erop uit, om na te gaan, welke der drie boeren den moersleutel zijner Bamford-machine miste. Ik drukte hem op 't hart, het vettige stuk bindtouw, dat aan den sleutel zat, daaraan bevestigd te laten; dat kon een punt te meer voor de herkenning vormen.

Middelervvjl zocht ik in de kamer verder naar sporen. Het meerge-noemde petroleumlampje, dat op de tafel brandende was gevonden, was in ieder geval één der voorwerpen, die in dadershand geweest waren, en waarop vingerafdrukken aanwezig konden zijn; die te vinden, scheen mij uiterst twijfelachtig toe, gezien het feit, dat de buitenkant van dat lampje „zoo vet als een slak” was van de petroleum. Wanneer ik dáárop het gebruikelijke instuifmiddel — allerfijnst aluminium-bronspoeder — met een dasharen kwast zoude aanbrengen, met het oogmerk, genoemd poeder op de — misschien nog kleverige(!) — lijntjes van den vingerafdruk te laten hechten, dan zoude ongetwijfeld de gansche oppervlakte van het viesvettige (lampje het poeder vasthouden; dan zou de dasharen kwast spoedig zóódanig met petroleum bezoedeld worden, dat die op alle plekken, waar géén „kleefkracht” was, de glasoppervlakte vettig maken zou. . . . ik had nauwelijks den moed, het gebruikelijke instuifprocédé hierop toe te passen; en toch bleef mij niets anders over, en onder het motto „erop of eronder!” begon ik, heel voorzichtig, aan één kant de buitenzijde van het reservoir te bepoederen en voorzichtig met den kwast af te borstelen. Ik bemerkte spoedig, dat de kwast zelf vettige streepjes ging maken; vlug een schoonen kwast genomen (daarom is het goed, meerdere exemplaren in den koffer mee te nemen!) en daarmee de behandeling voortgezét. Zoowaar, er kwam een groep fijne lijntjes te voorschijn of ik er iets mede zoude bereiken, bleef een vraag; en toch besloot ik, alles te doen, wat maar mogelijk was, want: de kans was groot, dat dit spoor van des daders vingers afkomstig was. Het lampje werd, onder de grootst mogelijke voorzorgen, in een klein kistje opgeborgen, en wel zoodanig, dat de geheele oppervlakte vrij, onaangeroerd, bleef en het daktyloscopische

spoor derhalve ongerept! Het kwam bij mijn bagage te staan en zou in mijn laboratorium verder onderzocht worden. Teneinde mij te vergewissen, of het een vingerafdruk van den bewoner was, vervaardigde ik volgens de regelen der kunst een zoogenaamd daktyloscopisch signalement van het slachtoffer, dat wil zeggen: ik drukte achtereenvolgens de tien vingertoppen eerst op een zwartgemaakte glasplaat en daarna op een vel papier, in welks hokjes telkens één vingerafdruk kwam te staan; thans kon het gevonden spoor vergeleken worden!

Over een stoelleuning hing een colbertjasje van den vermoorden landbouwer; duidelijk was te zien, hoe — bij het leeghalen van de zakken, de voeringstof daarvan binnenstbuiten getrokken was; op de tafel lag een oude, gladlederen zakportefeuille; pogingen, dáárop vingerafdrukken te ontdekken, faalden. Het viel niet mee, in deze viezige omgeving vingerafdrukken te vinden, want het poeder bleef vrijwel overal hechten, als gevolg van het kleverig-vettige karakter, dat in deze huishouding letterlijk alle voorwerpen vertoonden. Men kon wèl bemerken, dat een grondige schoonmaakbeurt in zéér langen tijd aan dezen inventaris vreemd gebleven was!

Intusschen was er nieuws aangaande den Bamford-sleutel binnen gekomen: de veldwachter had den landbouwer gevonden, die, als eigenaar eener Bamford maai- en bindmachine den sleutel als zijn verdwenen eigendom had herkend aan het vettige stuk touw, waarmede de sleutel geregeld naast de machine in de schuur tegen den muur opgehangen was.

Die sleutel m o e s t den vorigen ochtend meegenomen wezen door drie mannen, die toestemming hadden gehad, den nacht in de hooischuur door te brengen. Het waren drie lugubere typen geweest. Gevraagd was, of de boer een persoonsbeschrijving van die landloopers kon geven; dat was wèl wat véél gevraagd . . . ! Maar tòch, hoe weinig onze man ook ter signaleering der drie onbekenden vermocht te geven . . . we kwamen er niettemin een stapje verder mede; geschatten leeftijd en benaderde lichaamslengten gaf hij ons aan, zoomede, hoe één der kerels rood haar, een andere een stijf rechterbeen had.

Nu bezit de recherche aan het Hoofdbureau te Amsterdam een uitgebreid kaartsysteem, waarin alle „klanten” een kaart hebben, waarop alle herkenningsteekens genoteerd staan. Het doorzoeken dezer kasten met kaarten wordt aanzienlijk vereenvoudigd door de aanwezigheid van gekleurde ruitertjes, welke op den bovenrand van elke kaart geplaatst kunnen worden op één der dertig genummerde vakjes, waarin die bovenrand verdeeld is.

Zoo geeft één bepaald hokje gegevens aangaande de coiffure aan;

van de tien soorten gekleurde ruitertjes (zoo noemen wij de bliken klemmetjes, die op dat ééne hokje gezet kunnen worden) — heeft elke kleur haar beteekenis; daaromtrent geeft de „sleutel” van het kaartsysteem elke opheldering. Beteekent dus, om een voorbeeld te geven, een rood ruitertje op hokje 9 dat de op de kaart beschreven persoon rood haar bezit, dan behoeft men, na het openen eener lade, waarin duizenden kaarten opgeborgen staan, slechts een liniaal over de gezamenlijke hokjes nummer 9 te houden, om terstond de in die linie vallende roode ruitertjes te vinden; dat zijn de roodharigen onder onze cliëntèle. En weldra werden eenige namen uit het kaartsysteem genoteerd voor nadere contrôle. Op een ander hokje worden verminkingen, „defecte” ledematen, enz. aangeduid, en de opgaaf, dat één der drie onbekenden een stijf rechterbeen bezat, voerde ons tot twee kaarten; de op één dezer gesignaleerde persoon liep niet vrij rond; hij logeerde op dat tijdstip op Rijkskosten in Leeuwarden — de andere kòn dus in aanmerking komen.

Bij naspeuren bleek, dat hij voor den nacht van den moord een deugdelijk alibi had. Maar de recherche wist uit te vorschen, wie zijn vaste vrienden waren, met wie hij „erop uit trok”. En nu bleek toevaligerwijze, dat één dier vrienden rood haar had. Deze laatste èn „der Dritte im Bunde” waren spoedig geïnterneerd en ik kreeg van de Alkmaarsche Justitie weldra de daktyloscopische signalementen, dat zijn de formulieren, waarop de vingers dezer lieden waren afgedrukt. Nu en dan wordt die bezigheid wel pianospelen genoemd!

Het onderzoek van het petroleumlampje verliep niet zonder hindernissen. Ik had — zooals ik reeds vertelde — aan één kant een groep fijne lijntjes van een vingerafdruk gevonden, waarvan spoedig een foto genomen was, waarbij rekening te houden viel met de tamelijk sterke kromming van het oppervlak van het reservoir. Want: alles moet natuurlijk haarscherp op de foto komen!

Weldra had ik uit het signalementsformulier van den eenen verdachte een bepaalden vinger aangezien, die 't wel zoude kunnen zijn, en waarmede het onderzoek voortgezet werd. Maar — hoezeer ook de vormgelijkenis mij trof — ik stiet telkenmale op verschilpunten hoe was dat nu toch mogelijk?

Ik nam ten slotte, in plaats van den afdruk, het fotografisch negatief voor mij en bemerkte, dat dáármee de afdruk op het signalementsformulier wèl overeenstemde! En toen ik een vergroot n e g a t i e f op papier had vervaardigd, kon ik een voldoende aantal punten — méér dan noodzakelijk geacht wordt voor identificatie! — aantekenen; daarbij kwam vast te staan, dat *die* vinger van *dezen* man het lampje moest hebben aangeraakt!

De verklaring van dit vreemdsoortige, zéér zelden optredende verschijnsel is de volgende:

Als regel wordt, bij het plaatsen van een vingerafdruk, een weinigje materie *achtergelaten*, hetzij zweet, of andere „stempelinkt”, welken de fijne lijntjes van de vingertophuid deponeeren op het aangeraakte oppervlak. Dàn staat, zooals wij het noemen, de afdruk POSITIEF op het voorwerp. Waar de lijntjes afgedrukt staan, raakte de vingertophuid dat voorwerp aan.

Maar, zoodra eenig voorwerp bezoedeld is met een uiterst dun laagje stof, petroleum als anderszins, is het mogelijk, dat een *droge* vingertop bij aanraking n i e t iets *achterlaat*, doch daarentegen juist iets m e e n e e m t van het aangeraakte voorwerp. En nu moest in het onderhavige geval een *droge* vinger, bij aanraking van het vettige oppervlak der petroleumlamp met de zoogenaamde papillairlijnen van den vingertop, juist plaatselijk de vettigheid van het glas hebben weggenomen; tusschen die aanrakingsplaatsen in, waar het glas dus, strikt genomen, n i e t werd aangeraakt, bleef het dunne petroleumhuidje zitten; dät nam het aluminium-brons van mijn dasharen kwast over, zoodat, tegen den gewonen regel in, de in zilverwit opgekomen lijnen n i e t overeenkwamen met de papillairlijnen van den vingertop, maar met de tusschen die lijnen inliggende open ruimten! Door het zoogenaamde fotografisch omkeerprocédé kwam hier dus het bewijs voor de identiteit te voorschijn!

Ik telegrafeerde dit eerste resultaat terstond aan den Rechtercommissaris in Alkmaar, die den betrokkene mijn telegram voorlegde; en, na lezing daarvan legde de man terstond een volledige bekentenis af. Daarbij gaf hij een breedvoerig relaas van den geheelen tocht met z'n kameraad B naar de hoeve van den kattenboer (aldus heette de vermoorde man in de omgeving, wijl hij, als liefhebber van katten, meerdere dezer dieren bij zich in huis hield); hoe zij, terzijde van het huis gekomen zijnde, eerst de schoenen hadden uitgetrokken, en toen achter elkander door het nauwe raampje van den koestal waren gekropen; hij, A. voorop, en B. achter hem aan; hoe B. (en hier begon A. bij zijn verhaal te lachen) te dicht op het randje van de greppel achter de koeien langs, geloopt had en op 'n gegeven oogenblik met den rechervoet weggeleden was. . . . waar- bij hij tot over de enkels in de niet nader te omschrijven materie was weggezakt, welk feit een zacht gesmoord vloekje over zijne lippen had doen komen; B. zoude daarna, met één hand tegen den deurstijl leunende, den natten voet hebben opgetrokken, en met de hand de pappige stof van zijn kous hebben weggestreken!

Daarop volgde dan een breedvoerig verhaal van de laffe, wreede

daad tegenover den ouden man, die in zijn slaap werd doodgeslagen; hardhoorigheid had hem belet, onraad te bespeuren. Na den moord had men hem de polsen aaneengebonden en een prop in den mond geduwd, enkel uit vrees, dat het slachtoffer nog mocht „bijkomen”. Bij het zoeken van geld, was alleen in 's mans zakportefeuille een klein bedrag gevonden; na dat eruit genomen te hebben, had de dief — op de hoogte van de daktyloscopische mogelijkheden! — de buitenzijde van de gladlederen portefeuille duchtig met een punt van het tafelkleed afgeveegd, om er „de vingerafdrukken weer vanaf te vegen!”

Na deze bekentenis kon de Rechtbank direct insluiting, voorloopig voor den eersten termijn van dertig dagen, gelasten; meerdere keeren werd A. in verhoor genomen en gaandeweg trad tot in de kleinste bijzonderheden alles aan het licht; al kwam nu ook door deze bekentenis van A. vast te staan, dat B. mededader was — zoolang deze niet bekende, òf bewijsmateriaal tegen zich aangevoerd zag, kon nooit een vonnis tegen hem uitgesproken worden.

En zoo gebeurde het, dat de Rechtercommissaris mij, onder mededeeling van al wat de bekentenis van A. geleerd had, de vraag stelde, of ik, aan de hand dáárvan, meende, nog iets ten dienste van de bewijsoverlevering te kunnen doen.

Mijn eerste wensch was, nader onderzoek in te stellen op de schoenen van B. Deze waren toch bij het verlaten der moordhoeve aangetrokken. . . . de rechterschoen over een met koemest bezoedelde kous heen. De vraag, die ik mijzelf stelde, was deze: is er van dien koemest in den rechterschoen nog iets terug te vinden?

En zoo werd aan een der veldwachters te Alkmaar opgedragen, om in de cel van B. diens schoeisel in beslag te nemen, in ruil waarvoor hem een paar Rijksschoenen werd verstrekt.

Gedwee begon B. de veters zijner bottines los te rijgen; dan richtte hij zich opeens tot den veldwachter en zeide: „Wil zoo goed zijn, in uw proces-verbaal de verklaring neer te schrijven, die ik u thans afleg: ik heb deze bottines zelf, zoo goed en zoo kwaad, als dat ging, gerepareerd; toen ik er laatst mee over de veemarkt in Purmerend liep, sijpelde daar op zeker oogenblik de koemest door een gat naar binnen; ik wensch deze mededeeling in de stukken opgenomen te zien!”

Pang! Deze sluwert voorzag mijn geheele bedoeling en was mij — om het zoo maar uit te drukken — thans weer één zet op het schaakbord vóór!

Mèt de schoenen ontving ik het betreffende proces-verbaal, waarin ik die handige opmerking van B. las. Is het te verwonderen,

dat ik daarna onmiddellijk ging peinzen over een nieuwen „zet” op 't bord?

Ik liet de schoenen onaangeroerd in het pakket zitten en nam gaarne a priori aan, dat er in den rechterschoen opgedroogde koemest aanwezig was. Bleef voor mij de vraag, of er mogelijkheid bestond, *die* koemestresten te herkennen als afkomstig uit den stal van den kattenboer, en die te onderscheiden van koemest uit andere stallen. Ik wenschte dat na te gaan, en wel met de hulp van onze viervoetige assistenten — de puike speurhonden, die t o e n nog bij de Amsterdamsche Politie beschikbaar waren; vooral de hond Albert van den dresseur Water, vertoonde herhaaldelijk fenomenale praestaties.

En zoo droeg ik den veldwachter te Breezand op, twaalf goed gereinigde jampotten met schroefdeksel te verzamelen, deze te nummeren van 1—12 en in één dezer (n'importe, wèlke!) koemest uit den stal van wijlen den kattenboer te brengen, zorg dragende, dat in de elf andere jampotten koemest kwam uit elf andere, in de omgeving liggende koe-stallen. Een betreffend proces-verbaal, waarin een lijst aanwezig zou zijn, aangevende, van welke boerderij elk monster koemest afkomstig was, werd mij, tezamen met de twaalf jampotten, in gesloten enveloppe overhandigd.

Aan het toenmalig Hoofdbureau van Politie aan den O.Z. Achterburgwal te Amsterdam vertoonde de binnenplaats een gansch anderen aanblik als later; er stonden rondom fleurige heesters; de kleine steentjes van het plaveisel waren nog niet doordrongen met smeerolie enz. van de motorrijtuigen, die later op en aan die binnenplaats gestationneerd zijn en deze plaats ongeschikt gemaakt hebben voor experimenteeren met speurhonden. Maar in 1918 ging dat nog opperbest; en zoo ben ik met de bovengenoemde jampotjes naar die binnenplaats getrokken, waar de verschillende voorbereidselen gemaakt werden voor de zoogenaamde „sorteerproef” der verschillende monsters koemest. De dresseur Water zou met zijn twee speurhonden komen.

Ik had 72 velletjes papier bij mij, te weten zes series, alle onderscheidenlijk genummerd van 1—12. De zes papiertjes, genummerd 1, werden alle bedeed met een beetje koemest uit jampot 1; uit jampot 2 werden kleine hoeveelheden materiaal gesmeerd over de zes papieren, genummerd 2, enzovoort, waarna de binnenplaats op de meest willekeurige wijze „belegd” werd met de verzameling onsmakelijke papieren; achter de heesters, tot in de uiterste hoeken, over het binnenvak, kortom, overal lagen de papieren verspreid. Achter, in eene later tot garage ingerichte ruimte, lag het pakket met de schoenen, en in een naast die ruimte ge-

legen lokaliteit bevonden zich de twaalf jampotten op een oude tafel naast elkaar.

De dresseur arriveerde met zijn viervoeters, die de meest denkbare belangstelling aan den dag legden voor de etalage op de binnenplaats en terstond gaf ik mijn wensch te kennen, te weten: of de hondenneuzen zoodanige verschillen tusschen de koemestmonsters vermochten waar te nemen, dat zij mij, zonder fouten te maken, de papieren van elke soort, bijeen konden brengen. De dresseur nam een willekeurig papiertje; er stond het cijfer 3 op; na het commando „zoek”, snuffelden de honden tusschen de dozijnen papieren door en apporteerden keurig net, zonder één keer zich te vergissen, de andere papieren met hetzelfde nummer, aan hun baas. Zoo ging het met drie andere series, die op even onberispelijke wijze hereenigd werden; toen kwam het groote moment: ik liet door den dresseur „lucht” geven aan den *linkerschoen* uit het pakket, verzoekende, de mogelijk daarbij passende papiertjes te laten opsporen. Ik nam opzettelijk — zonder iemand daarvan iets te vertellen! — den linkerschoen, om proefondervindelijk vast te stellen, dat deze vrij was van iets, wat in den andere wèl gevonden werd.

De honden snoven aan dien linkerschoen, keken hun baas dan eerst aan, alsof ze met een blik van verstandhouding wilden te kennen geven, dat ze den geur goed in zich opgenomen hadden en . . . . trokken de binnenplaats rond, tusschen alle heesters door, alle papiertjes besnuffelende, maar kwamen kort daarna vertwijfeld bij hun baas, die in hun trouwen blik duidelijk kon lezen: „Nu schijn je het toch mis te hebben, ouwe, want dat luchtje is hier op de binnenplaats tusschen al die geparfumeerde documenten *niet* aanwezig!”

En dan liet de dresseur zijn helpers beurtelings aan den rechterschoen uit het pakket ruiken. Met een vastberadenheid, die terstond uit hunne kordate houding sprak, zonder te twifelen, direct doortastend, apporteerden de dieren alle papiertjes, genummerd 7, en min of meer overmoedig over het spontaan applausje van enkele omstanders — die inmiddels van mij vernomen hadden, hoe uit het proces-verbaal duidelijk werd, dat de koemest nummer 7 uit den koestal van den vermoorden kattenboer afkomstig was — sprong de hond Albert naar de tafel met jampotten en — zonder complimenten — stak hij den snuit in jampot 7 en apporteerde deze aan zijn baas, die zich haastte, zijn lievelingen als belooning een tractatie toe te stoppen.

Aldus was wèl duidelijk gebleken, dat in den rechterschoen koemest uit den stal van den kattenboer aanwezig was!

De beide mannen kregen hun welverdiende straf van de Rechtbank!

* * *

SCHOENCREME-WAS.

„Daar is iemand, die U wenscht te spreken meneer”, en de loopjongen overhandigde mij een kaartje, waarop een naam als Jansen of Polak, die mij derhalve weinig uitsluitel gaf, aangaande de daarmede bedoelde persoonlijkheid. Ik liet dezen binnenkomen en had daarna tegenover mij een klein, onaanzienlijk mannetje, die — naar hij verklaarde — met den handel zijn kost verdiende. En dan in ongeregelde goederen, liefst in waren, die een „gokkie” toelieten. Zoo had hij onlangs een partij „goed” gekocht, waarvan noch de aanbieder, noch hijzelf, wist, wàt het was! Enkel en alleen als „gokkie” „Ik kocht het bij de partij tegen f 0.40 het kilo, en achtte de kans mogelijk, dat het misschien spul was, dat een gulden per kilo waard was. . . . !”

Zoo had hij ook nu weer op een mazzeltje gehoopt en een paar honderd kilo „was” gekocht. . . . die misschien geen was was, maar dan wel iets kon wezen, véél en véél kostbaarder. . . .

Ik vergat nog den Lezer mee te deelen, dat de geschiedenis, waarom het hier gaat, zich afspeelde in de jaren '17—'18, toen, tengevolge van blokkade, tal van handelswaren duurder en duurder werden, sommige waren haast niet meer te krijgen (of werden vastgehouden in pakhuizen, om nòg voordeeliger tijden af te wachten). Zoo waren b.v. de artikelen schellak en bijenwas aanzienlijk in prijs gestegen, omdat er bijna niets meer van aan de markt kwam. Schoencremefabrikanten hadden voor de door hen benoodigde grondstof (bijenwas of aardwas) steeds hooger prijzen te betalen. Geen wonder dus, dat de kooplui in ongeregelde goederen zich spoedig trachtten meester te maken van partijtjes dezer waren, hopende, ze dan met behoorlijke (veelal onbehoorlijke) winst van de hand te kunnen doen.

Zoo was het nu ook hèm gegaan. Hij had een partij gele, wasachtige stof kunnen koopen. Of de waar uit bijenwas dan wel uit eenige aardwas-soort bestond, wist hij niet. Misschien was het wel héél wat anders. . . . wie weet, hoe zeldzaam, kostbaar goedje, vandaar, dat hij de partij tegen veertig cents per kilo gekocht had. Bleek het was te zijn, bruikbaar voor schoencreme, dan kon hij ze prachtig van de hand zetten! Maar — nu hij zijn waar trachtte te verkoopen, vroeg iedereen, wàt het voor spul was, zoodat hij thans een onderzoek, een „attest” verlangde te hebben. Wèl had hijzelf al proeven genomen en getracht, de onbekende materie te smelten, door een handvol ervan op een kolenschep in de kachel boven het vuur

te houden, maar géén smeltingsverschijnselen waargenomen! Dus: of ik nu maar de identiteit van die onbekende stof wilde vaststellen en hem een attest geven; hopelijk kon hij het goedje dan met een mooie winst van de hand doen, hetgeen toch *zonder* attest minder gemakkelijk bleek.

Hij stortte een deel van de kosten vooruit, wat ik noodig vond, omdat de opdrachtgever mij zijn woonplaats liever wilde verzwijgen! Hij, zou over een paar dagen wel eens aankomen, om te hooren, of zijn rapport al gereed lag!

* * *

De groote wereldbrand maakte ook zeeën onveilig, doordat verschillende naties het noodig gevonden hadden, mijnen te leggen. Vele dezer gevaarlijke dingen dreven vrij op zee rond, slechts een uiterst klein kopje boven het watervlak uitstekend. Nu en dan werd er zoo'n verraderlijk onding door de zee op strand gezet.

Langs onze kusten wist de bevolking al spoedig algemeen, dat het levensgevaarlijk was, die mijnen, zooals ze aanspoelden, aan te raken. Werd toch één contactknopje ingedrukt, dan volgde onmiddellijk de verschrikkelijkste explosie.

Bepaalde militaire autoriteiten, die geheel op de hoogte waren van de constructie dezer oorlogswerktuigen, stuurden dan de daarvoor aangezezen personen, welke volgens de regelen der kunst het cardinale ontstekingsmechanisme demonteerden, waardoor direct gevaar geweken was en sloopten dan ook het verdere gedeelte, waarbij dan de chemische bestanddeelen, behoorende tot de gevaarlijkste explosiestoffen, op een hoop bijeen kwamen te liggen op het strand.

Aanvankelijk werden deze stoffen, die — tenzij een explosief materiaal er naast ontplofte en alles zoude doen detonneeren — op zichzelf niet zóó gevaarlijk waren, voortdurend bewaakt, totdat ze van overheidswege werden vervoerd naar de Artillerie-werkplaatsen aan de Hembrug. Maar dat toezicht verslaptte; des nachts kwamen er lugubere elementen, die de hun totaal onbekende stoffen wegroofden, zonder te weten, wat ermede aan te vangen. Een enkele hunner, die op de hoogte was, speelde een deel der ontplofbare stof in handen van een anarchistisch aangelegd jongmensch, die er dankbaar „gebruik” van maakte bij den bouw van bommen; later althans trof ik die stof aan bij een onderzoek van bommen, te zijnen huize gevonden, met de bewuste explosiestof als hoofdbestanddeel!

* * *

Maar — dat ook dit trotyl (of trinitrotoluol) zijn weg zoude vinden naar schacheraars, die het voor „was” hielden en er zelf mede zouden experimenteren, door een kolenschep vol van dat goedje in de brandende kachel te houden, aandachtig oplettende, of het wilde smelten. . . . dàt had ik niet verwacht. En tòch bleek zulks het geval!

Nauwelijks had ik bij mijn chemisch onderzoek bemerkt, met welk gevaarlijk explosiefmiddel ik te doen had, of ik stelde mij terstond in verbinding met den chef der centrale recherche. Deze schrok begrijpelijkerwijs óók bij de gedachte, dat — wie weet, wèlk onrustbarend groot kwantum van die stof — in handen van leeken „ergens” in de oude stad bijeen lag en vreesde, dat het niet gemakkelijk zoude wezen, met 'n zoet lijntje alles in handen te krijgen. Ik stelde hem gerust en verzocht hem, het in vertrouwen aan mij over te laten.

Ik kon mijn opdrachtgever niet bereiken; diende dus zijn komst af te wachten; bij zijn bezoek 's andrenndaags informeerde hij, hoe ver ik met de analyse was en hoorde toen, dat ik er nog niet mee gereed was dat ik nog een paar stukjes méér wilde hebben, wjl hij mij een ontoereikende hoeveelheid ter beschikking had gesteld.

„O, u kunt er genoeg van krijgen — ik heb een heele partij van dat goedje in handen, maar ik laat dat aan niemand bemerken! Ik zal u dezer dagen nog wat ervan brengen hoor!”

Bij zijn vertrek poogde ik hem een bediende achterna te sturen, om te zien, waarheen mijn klant trok, maar die kwam even later onverrichter zake terug met de boodschap, dat sinjeur naar het Centraalstation was gegaan en een kaartje naar Den Haag had genomen. . . .

Tòch lag de gevaarlijke partij goed niet buiten Amsterdam, zooals nader zou blijken.

Den volgenden dag kwam het heerschap terug en stelde mij een handvol bruine wasachtige stukken ter beschikking, den wensch uitsprekende, dat ik hem nu met een paar dagen zoude kunnen opgeven, wàt het precies was.

Ik bemerkte bij beschouwing van het laatstelijk ontvangen monster, hoe dàt uit tweeërlei soorten stof bestond; het waren allebei even gevaarlijke explosiefmiddelen. Ik vond thans in dit feit een motief, om met een zoet lijntje de hand op de partij te kunnen leggen.

Toen dan ook twee dagen later mijn cliënt wéér verscheen, vertelde ik hem, dat het tweede monster n i e t gelijk geweest was aan het eerste; dat hierin *twee* ietwat verwante stoffen aanwezig waren; dat ik moeilijk aan dit enkele handjevol materiaal zien kon, of de gansche partij zus of zóó moest heeten, wàt dus de hoofdschotel was. Ja, zei ik, indien ik dezer

dagen eens, toevallig bij U in de buurt zijnde, een blik op de partij kon werpen, dan zou het mij gemakkelijker vallen, te beslissen, of het stof A is, met 'n beetje B vermengd, dan wel omgekeerd. (Ik mocht mij niet al te begeerlijk toonen, bij de partij te komen en sprak daarom van een „toevallig in de buurt zijn”).

Hij hapte! Wanneer ik zóó vriendelijk zou willen zijn. . . . !

Nu ik wist, wáár de boel zat, nam ik gauw mijn maatregelen. Het behoefde hem allermint te verwonderen, indien het toeval, dat ik in de buurt van zijn pakhuis kwam, zich heel gauw voordeed. Inmiddels had ik van de werkplaatsen aan de Hembrug een paar man met een auto aangevraagd, die zich over de partij trotyl zouden ontfermen, en deze wachtten op vijf minuten afstand van het bewuste pand op nadere orders, toen ikzelf naar het opgegeven adres van mijn cliënt trok. Buiten de deur stonden twee rechercheurs verdekt opgesteld, die mijne orders ten spoedigste konden uitvoeren.

Bij het binnentreden op 's mans kantoortje aan de Nieuwe Heerengracht verklaarde hij het „erg prettig” te vinden, dat ik al zoo gauw in de gelegenheid was, hem uitsluitel te geven, want de partij was alweer zoo goed als verkocht! En alwéér overgegaan in andere handen van iemand, die even onbekend was met den aard van hetgeen hij op de „bonnefooi” insloeg; eigenaardige „handel” toch!

Zijn pakhuis was pal in de buurt; of wij er maar meteen even heen zouden gaan? Natuurlijk vond ik dat opperbest en volgde hem naar een benedenpand, waarin later een garage gevestigd werd. In de holle ruimte lagen rollen cocosmatten en zooveel andere verschillende artikelen, terwijl meer op den achtergrond een viertal groote vaten zichtbaar was, naast elkaar overeind staande, en alle overvol — met 'n kop erop, zou men kunnen zeggen — van het bruingele gevaarlijke goedje. En bij het binnengaan in deze ruimte liet mijn cliënt dood kalm een eindje brandende sigaar, al pratende, op zijn lip wiegelen, óók toen hij zich bij het naaste vat ietwat voorover boog, zeggende: „hier staat de boel”.

Nu heeft de Lezer zich misschien afgevraagd, waarom ik langs dusdanigen omweg tot mijn doel wilde komen. Ik zal het hem uitleggen.

Sedert de oprichting van mijn laboratorium — in 1883 door mijn Vader — mocht mijn zaak zich verheugen in een onbegrensd vertrouwen. Reclame-achtige, bombastische aanbevelingsrapporten schrijven over artikelen, die niet elken toets konden doorstaan, hetzij doordat ze zich op het terrein der kwakzalversmiddelen bevonden of uit anderen hoofde op minachtende wijze konden worden aangekeken, lag nimmer op onzen weg.

Ook de meergenoemde handelaar kwam tot mij, omdat hij vertrouwen

in mijn laboratorium stelde. Wat zou die man nu wel kunnen zeggen, wanneer ik hem 's andrenदाags de Politie op zijn dak gestuurd had, „omdat hij gevaarlijke stoffen in huis had”; terwijl hij daarvan zelf niet het flauwste vermoeden kon hebben! Neen, dáárom gaf ik er de voorkeur aan, met een zoet lijntje die waren in handen te krijgen en hem dan als „reddende engel” voor ongelukken te behoeden. Aldus zou ik evengoed en zeker mijn einddoel bereiken, zonder het vertrouwen in mijn zaak, in mijn persoon, bij mijn opdrachtgever te verspelen!

„Hier staat de boel” — zoo klonken zijn woorden en wij stonden temidden der vaten met hoogst-gevaarlijke ontploffingsmiddelen, waarbij mijn klantje al pratende het stompje sigaar op zijn onderlip liet wiebelen! Met onverstoorbare kalmte maakte ik een beweging naar 's mans mond, pakte het rookertje daaruit en wierp het met fikschen zwaai de straat op. Nooit zal ik het gelaat van den ander vergeten, dat aanvankelijk stom van verbazing was, dan heel even glimlachend, maar dan opeens neiging tot verstoord-zijn vertoonde; ik gaf onmiddellijk de noodige opheldering voor dit bruut optreden en eenigermate theatraal riep ik uit: „Om Godswil mijnheer, rook niet naast deze allergevaarlijkste springstof! Wanneer er een ontploffing optreedt, gaat dit heele huizenblok eraan, met alle menschen, die erin en erbij zijn! Om alle gevaar dáárvoor weg te nemen, was ik genoodzaakt, de brandende sigaar uit uw mond te verwijderen!”

De man verbleekte even — herstelde zich weer en was dan eensklaps in volle actie; vliegensvlug haastte hij zich naar een tot de bovenverdieping leidende trap en schreeuwde naar boven de lijst der namen af van de menschen, die dáár vertoefden. „Kom direct naar omlaag, het is te gevaarlijk boven!” En zich dan tot mij wendende: „Hoe kom ik van dat gemeene, gevaarlijke goedje nu af? Zouden we het met mekaar hier-vóór in de gracht kunnen werpen?”

Ik moest hem dezen maatregel allersterkst ontraden, daarbij wijzende op het groote gevaar, dat te zijner tijd ontstaan kon voor een baggermachine, zoodra die met uitdiepen van de vaargeul zoude beginnen. „Neen mijnheer” — zoo sprak ik — „maakt u zich daarover geen zorgen; *ik* heb reeds maatregelen genomen, om u van dit gevaarlijke goedje te bevrijden en binnen enkele oogenblikken komen bevoegde hulpkrachten, om de vier vaten bij u weg te halen”.

En de man, die — hadde ik de zaak anders behandeld — misschien boos zoude geweest zijn over het weghalen van zijn koopwaar, en die ongetwijfeld zou rondgebazuind hebben, dat „geheimen bij mij niet veilig zouden zijn” — wist thans niet, hoe hij mij zijn dankbaarheid zou

hebben te toonen voor het verstandige optreden, waardoor van hem, zijn gezin, de geheele buurt, dreigend levensgevaar werd weggenomen.

Ik wenkte de buiten wachtende rechercheurs; dezen kregen opdracht, bij de vaten te blijven ter bewaking, totdat straks vanwege de artillerie-inrichtingen door een auto met mannetjes voor het transport, alles zou zijn opgeruimd. Zij kregen nadere instructies, wáár ze moesten wezen en op oordeelkundige wijze ging de explosiefstofvoorraad naar de werkplaat-sen der artillerie, waar bij onderzoek weldra bleek, dat het trotyl van onberispelijke samenstelling was, zoodat besloten werd, den kostprijs aan den laatsten eigenaar te vergoeden. Deze kwam er aldus ook nog „zonder kleerscheuren” af! Zodoende waren alle partijen over den afloop dezer zaak tevreden — wat anders lang niet altijd het geval is!

* * *

AMATEURKIEKJES ALS BEWIJSMIDDEL.

Een aantal jaren geleden brachten ons de criminalistische tijdschriften een aardig geval van deductie, waarbij een simpel kiekje een voorname rol speelde.

In Texas was op zekeren dag in de nabijheid van een meisjeskostschool een vreemdsoortig pakketje gedeponereerd, dat bij openen een helsche machine met gevaarlijke ontplofbare stoffen bleek te bevatten. Door tijdig ingeroepen hulp van een militair deskundige kon het uurwerk toen tot stilstand gebracht worden en het gevaarlijke werktuig onschadelijk worden gemaakt.

Reeds weinige dagen later had de politie een verdachte gearresteerd, een landlooper, dien men tot het plegen van dezen laaghartigen aanslag in staat achtte, doch die elke schuld hardnekkig ontkende. Dat hielp hem echter weinig; hij werd in arrest gehouden en daarvoor meenden de autoriteiten dan ook alleszins het recht te hebben, zoodra een vijftal kostschoolmeisjes de een na de ander kwamen verklaren, dat een kwartiertje vóór de bom gevonden was, de verdachte man in de buurt der kostschool was gezien. Nu dient men te weten, dat het tijdstip, waarop de bom het eerst gezien werd, omstreeks te tien uur in den morgen viel; de arrestant bezwoer echter, dat hij daar in de omgeving van het pensionnaat *n i e t* in den voormiddag, echter pas later in den námiddag vertoefd had. . . . wat natuurlijk niemand geloofde, om reden niet minder dan vijf meisjes eensluidende verklaringen aflegden over het aantreffen van den verdachte in den vóórmiddag. De eene wist 't zich nog beter en positiever te herinneren dan de andere!

Zoo werd het voor den enkeling, die zijn onschuld bij hoog en bij laag volhield, met den dag kritieker, want op dusdanig misdrijf stond natuurlijk een zware straf!

De advocaat, die den beklagde zou terzijde staan, zag er dan ook aanvankelijk weinig hoop in, om zijn cliënt buiten het gevang te houden, maar. . . . zon op middelen, teneinde de betrouwbaarheid van het vijftal meisjes-getuigen in deze te toetsen. Daartoe zou hij echter eerst in de rechtszaal, tijdens de behandeling der zaak, gelegenheid krijgen.

De Zittingsdag was gekomen en na een langdurig streng verhoor van den beklagde, waarbij deze onafgebroken zijn onschuld bezwoer en met klem verklaarde, dat hij eerst in den námiddag van den ongeluksdag ter plaatse was gekomen, naderde het oogenblik, waarop de kostschoolmeisjes

verhoord zouden worden. Dezen legden een voor een weer hare verklaringen af, zooals die reeds bij den instructierechter breedvoerig op papier waren gezet.

Toen na dit verhoor de President aan den verdediger vroeg, of deze bijgeval nog eenige vraag wenschte te stellen, antwoordde deze, dat bij den meisjes stuk voor stuk, en afzonderlijk, iets wilde vragen. En hij drong er toen op aan, te willen weten, wááruit ieder meisje nu precies afleidde, wáárdoor zij precies wist, dat het in den voormiddag was geweest, en wáárom niet de beklagde, zooals deze beweerde, in den namiddag ginds geweest kon zijn. En. . . . daar rees bij een paar meisjes de eerste twijfel; die wisten het precies, omdat de andere vriendinnetjes het precies hadden waargenomen. En die anderen. . . . ? Die konden het zoo nauwkeurig weten, omdat over het zien van den landlooper nog een grapje verkocht was, toen ze op de hooge stoep vóór den schoolingang stonden, kijkend over de schuins oplopende leuning, terwijl een paar studenten zich beijverden, van het groepje een kiek te maken.

„En is dat kiekje gelukt?” informeerde de advocaat.

„Ja zeker! Het zit thuis in een album; ik zou het er wel even uit kunnen halen en het U laten zien!” was het toen.

En de verdediger verzocht de behandeling der zaak voor eenige uren te onderbreken, opdat eerst nader kennis genomen zou kunnen worden van bedoelde foto.

Het meisje kwam een uurtje later de foto brengen en het kwam uit: vijf guitig lachende meiskes, achter elkaar op de verschillende treden staande en blikkende zijwaarts over de leuning naar den fotograaf. Dus hadden ze, terwijl dat kiekje gemaakt werd, den man gezien, met een pak onder den arm . . . . welk pak volgens den verdachte manufacturen — zijn „negotie” zou bevat hebben, hetgeen nog niemand gelooven wilde.

Rechts op de foto zag men den zijmuur der school, waartegenaan dakpansgewijs over elkaar liggende, horizontale planken gespijkerd waren. De verdediger ontdekte op de zesde plank van onderen een schaduw, die — hij kende de situatie aan de school — daarop geworpen moest zijn door de dakgootpunt van een zijvleugel van het naburige kerkgebouw en een kans op redding van zijn cliënt flitste door 's mans brein. Die schaduw moest toch naar volle waarheid kunnen getuigen, op welk oogenblik zij precies dáár gevallen was.

Hij zette den rechters op populaire wijze zijn zienswijze daaromtrent uiteen. Hoe de zon elken dag een andere baan volgt en in den loop der Meimaand (het feit had toch op 22 Mei plaatsgevonden) steeds grooter, hooger baan aan den hemel beschrijft om op den langsten dag des jaars

haar hoogste punt te bereiken en dan weer in dezelfde geleidelijkheid lagere banen te doorlopen tot het bereiken van den kortsten dag. . . .

En dagelijks op haar baan opklimmend tot het hoogste punt — dat van vollen middag! — en dan weer afdalend tot de kim. Ongetwijfeld moest een *schaduw* in deze zaak LICHT brengen!

Een professor in de astronomie werd ter assistentie geroepen; deze bepaalde nauwkeurig de ligging der kostschool en stand en hoogte van de bewuste dakgootpunt ten opzichte van het vlak, waarop de schaduw tijdens het nemen der kiek geworpen was. Aan de hand der plankenbedekking was het heel gemakkelijk, op den muur zelf nauwkeurig het punt te vinden, waar het uiteinde der schaduw destijds was gevallen. En de professor rapporteerde, dat hem na nauwkeurig onderzoek gebleken was, hoe de bewuste kiek moest zijn genomen op den 22sten Mei, des namiddags om 2 uur en 24½ minuut!

Het Recht eischte contrôle; de beklagde werd voorloopig in vrijheid gesteld, en men wilde wachten, tot het wéér 22 Mei zoude zijn. Als de zon dien dag nu maar volop wilde schijnen! En dat deed ze. Op het terrein naast de kostschool waren de professor met eenige assistenten bijeen en — nadat er één minuut vóór het kritieke moment een foto was genomen (waarop de schaduw nog iets te laag viel) volgde, op het aangegeven tijdstip de opname, de „contrôle-kiek”, terwijl nog een minuut later een opname gemaakt werd, die weer een verplaatsing der schaduw over denzelfden afstand als tusschen de beide andere opnamen waarneembaar was, liet vaststellen. Aldus bracht de amateur-opname, toegelicht door den professor in de sterrenkunde, de waarheid naar voren de redding voor den onschuldigen arrestant!

* * *

Een volgend geval, waarbij een foto als veelzeggende „stille getuige” optrad, is eveneens merkwaardig, al durf ik hiervoor géén waarborgen geven van „wáár gebeurd”. Men denke dan maar: *se non è vero . . .*

In Weenen was omstreeks half Juni een ernstig misdrijf gepleegd en de politie moest lang zoeken, vóór zij een spoor in handen kreeg. Dat leidde naar een Italiaan, die inmiddels de plaat gepoetst had naar het buitenland; het was een sportsman, die veel in kringen van atleten, speer- en discuswerpers verkeerde. Men had hem langen tijd gemist, zonder te weten, waar hij zat, zonder te weten, dat de politie hem zocht.

In de volgende maand Maart, dus omstreeks negen maanden later, waagde hij zich weer in Oostenrijk, en vertoonde zich zelfs in Weenen,

waar hij weldra herkend en aangehouden werd. Ondervraagd over hetgeen er in Juni was gebeurd, beweerde hij pertinent, een vol jaar buiten Weenen te zijn geweest, die stad dus vóór Maart van het vorige jaar reeds te hebben verlaten, en in het afgelopen jaar geen voet in Oostenrijk meer te hebben gezet.

Toen gebeurde het: men vertoonde hem een amateurfoto, die hem ten voeten uit, met een speer in de hand, liet zien. Aan de speer en de omgeving stelde men vast, dat dit plaatje in het Sportpaleis te Weenen moest zijn opgenomen, binnen de laatste anderhalf jaar, wijl een stuk aanbouw daarop voorkwam, dat nog niet langer ter plaatse stond. Men ging nog verder en leverde het bewijs, dat de foto omstreeks *m i d d e n J u n i* moest genomen wezen, immers: overwegende de geografische ligging van Weenen, kan alleen in een der dagen, liggende nabij den 21ten Juni — en dan nog wel alleen omstreeks het uur van 's middags twaalf — een vertikaal staande speer een schaduw werpen, die slechts 45 % der lengte van het voorwerp zelf heeft. Aldus stelde men met zekerheid vast, dat deze man op genoemde plaats gefotografeerd moest zijn midden op één der dagen nabij den langste van het jaar!

* * *

„VISITEKAARTJES!”

Lezeres en Lezer — voorgeval ge preutsch zijt, of, eerder dan een ander mensch geneigd, iets „shocking” te vinden — weet dan, dat ik U *hier* al wil waarschuwen, *niet* verder te gaan met deze schets. Sla ze rustigjes over en neem de volgende vóór U — die is véél „netter”. Maar er zullen vele Lezers zijn, die ’t zoo erg niet vinden en óók kennis willen nemen van werkzaamheden uit het criminalistisch laboratorium, die doorgaans „achter de coulissen” blijven en waarover de kranten — gelukkig maar! — in den regel het stilzwijgen bewaren.

Ziezoo — nu heb ik mijn plicht gedaan en den preutschen gelegenheid gegeven, naar het volgende hoofdstuk over te stappen; nu kan ik veilig verder praten en wil het dan hier hebben over de „stille getuigen”, die inbrekers nu en dan op hun operatieterrein achterlaten en die dan euphemistisch „visitekaartjes” genoemd worden.

Meermalen vroeg men mij, waarom de inbrekers toch zoo onsmakelijk en „vies” zijn, om haast altijd dergelijke souvenirs voor de Politie achter te laten. Het antwoord is gauw gegeven. Een ieder weet, hoezeer de spijsverteringsorganen onderworpen zijn aan psychische invloeden en daarop reageeren. Vervult iets ons van walging, dan kan het wezen, dat de maag zich gereedmaakt voor een retourzending. Grijpt plotselinge angst ons aan, dan reageert een ander deel van ons digestiekanaal er onmiddellijk op; velen bespeuren dat al, wanneer een bezoek aan den tandmeester of de gang naar een examen moet ondernomen worden. Is het nu niet alleszins verklaarbaar, dat ook de inbreker soortgelijke onderzinking opdoet? Zoodra hij in zijn heimelijken arbeid iets meent te hooren, wat hem verontrusten kan, gaat ook *zijn* „intérieur” terstond een sterkverhoogde mobiliteit vertoonen, waaraan zekere consequenties verbonden zijn, niet waar? De nerveuze inbreker waagt het dan echter op dat moment niet, zich te verplaatsen, extra deuren in huis te gaan openen (er mocht eens een politieagent achter staan!) en zoekt zodoende *n i e t* de speciaal voor deze visitekaartjes bestemde verzamelplaats op; dáár, waar hij zich op dat oogenblik bevindt, meent hij de surprise te moeten achterlaten en. . . . (men zegt, volgens oud bijgeloof van joodschen oorsprong), hecht hij er bijzondere beteekenis aan, de plaats van ontvangst voor dat visitekaartje zoodanig te kiezen, dat de hoogere temperatuur van meergenoemd „spoor” zoo lang mogelijk behouden blijft; immers: zoo lang dáár de hoogere temperatuur behouden blijft, slaagt de Politie

er n i e t in, eenig spoor van den dader te vinden! Is het dan niet begrijpelijk, dat altijd naar bijzondere bewaarplaatsen wordt uitgezien, welke voldoende waarborgen bieden tot het behoud der temperatuur van den haar toevertrouwd inhoud?

Verstopt onder de noodige zachte kussens op een canapé vond ik zoo'n visitekaartje; óók eenmaal in een dichtgeslagen bed; in een salon, onder een op den grond uitgespreide tijgervacht en dan weer eens met stapels kranten afgedekt.

Op het redactie-bureau van een klein plaatselijk nieuwsblad — sedert lang ter ziele — was op zekeren Maandagmorgen alles in rep en roer: er waren 's nachts inbrekers geweest en de eerstaanwezige employé's hadden de Politie al terstond gealarmeerd; deze was spoedig met haar onderzoek begonnen en daar verscheen de hoofdredacteur, die ook met ontzetting den chaos zag, waarin zijn privé-kantoor verkeerde. Volgens zijn gewoonte schopte hij vlug zijn elastiekbottines uit en stak beide kousevoeten in een fijnen bonten voetenzak . . . nu, dàt had hij toen beter kunnen nalaten, omdat die voetenzak als étui voor visitekaartjes was in gebruik genomen, wat nieuwe consternatie gaf, toen de pechvogel als een hulpeloze even later met zijn beenen in de hoogte in zijn stoel zat te razen en te tieren over die „gemeene” kerels!

Het was nu mijn Vader, die als eerste het denkbeeld opperde, eene — tot dusverre onbekende — studie te ondernemen, om te ervaren, welke veranderingen nu precies al onze voedings- en genotmiddelen ondergaan bij hunne passage door het geheele digestiekanaal. Het was in de laatste jaren der vorige eeuw, toen hij dezen reuzenarbeid ondernam, waarbij het af en toe noodig was, zijn gansche menu uit slechts één enkel artikel te laten bestaan — tamelijk eentonig hoor! — teneinde zekerheid te hebben, dat al wat hij 's andrenदाags bij zijn onderzoek vond, tot de overblijfselen van dàt artikel behoorde. Een „modus operandi” (werk-methode) had hij daarvoor zelf samen te stellen en het werken ging met de meest primitieve hulp-gereedschappen èn den microscoop, die in de allerfijnste deelen, nadat deze door langdurig spoelen en wasschen gereinigd waren, de kenmerken hielp ontdekken, waaraan elke spijsrest te herkennen zoude zijn. Aan de hand zijner studie-uitkomsten werden van de 360 voornaamste microscopische praeparaten microfoto's vervaardigd, waarvan ik een groot gedeelte voor mijne rekening nam, en waarvan een ander deel door den fotograaf Laddé verzorgd werd, wjl mijne studie aan de Universiteit toen niet gedoogde, dat ik tè veel tijd aan het maken der microfotografieën offerde.

Al die foto's dienden als illustraties in het standaardwerk „Makro-

und mikroskopische Diagnostik der menschlichen Exkrementen" (Uitg. Julius Springer, Berlijn) dat mijn onvergetelijke Vader over deze studie schreef en dat zijns gelijke nog niet vond. Allerwege wordt het nog als „het" boek over deze materie erkend bij het onderzoek der visitekaartjes.

Reeds tijdens zijne studie had bij gelegenheid, de daarbij verworven kennis toe te passen, wanneer de Politie „visitekaartjes" bracht met de vraag, wát er omtrent den dépositeur te zeggen viel. Hier moge nog opgemerkt worden, dat het onderzoek dezer stille getuigen niet alleen de geheimen ontsluitte aangaande de genoten menu's der laatste paar dagen (in sommige gevallen wel eens van meerdere dagen terug, wanneer hij, die het visitekaartje achterliet, een trage digestie had!) maar óók konden bij den gang van dit onderzoek ziekelijke afwijkingen aan het licht komen, als bloedlichaampjes, eieren van darmparasieten, òf laatstgenoemde „commensaals" zelf, in hun geheel, dan wel in fragmenten.

Een van de eerste succesnummers had betrekking op een inbraak, waarbij de daders via een naburig, leegstaand huis, door de dakgoten en een zolderluik heen, toegang tot het bewuste perceel gekregen hadden. Het was in een engros-zaak van manufacturen; op de zolders bevonden zich kisten, waarin oude „stalenkaarten" met opgehechte lapjes der verschillende stoffen. Dáárbij, niet ver van het opengebroken dakluik nu, was het visitekaartje door de Politie in de dakgoot ontdekt. Het was door naar binnen geslagen regen tamelijk „verwaterd" en de brigadier, die het vond, zag er een roode kleur in, die hem spontaan tot de diagnose bracht: „de kerel heeft roode kool gegeten!". Deze uitlating nu werd door een nieuwsgierig dienstmeisje, dat door een naburig dakluik naar al dat gedoe stond te kijken, opgevangen en, wetende, hoe de „krant" destijds voor elk oorspronkelijk berichtje 'n kwartje gaf, liep zij vlug naar het redactie-bureau van een der groote bladen in de buurt, waar zij de voorloopige uitkomsten van het politie-onderzoek „in kleuren en in geuren" vertelde; in de avondeditie stond te lezen, hoe gewiekt de Politie al à prima vista had vastgesteld, dat de groote X daags te voren roode kool gegeten moest hebben. Ook mijn Vader las het bericht en. . . moest er hartelijk om lachen. Hij wist namelijk maar al te goed, dat de vezelstoffen der roode kool, die onverteerd door het darmkanaal worden uitgescheiden, daaruit kleurloos — laat ik zeggen: wit — te voorschijn komen (althans na het gebruikelijke waschproces!), en hoe de roode plantenkleurstof geheel door het lichaam wordt verteerd. In dit opzicht zien de resten van roode- en van witte kool er oogenschijnlijk hetzelfde uit; slechts door microscopisch onderzoek zijn de kenmerkende verschillen waar te nemen. En kort nadat hij het bericht in de krant gelezen had, bracht de Politie de sur-

prise — netjes in een jampot verpakt! — aan het laboratorium. Er was inderdaad iets roods in te zien; dit ontpopte zich bij het reinigingsproces als een lapje rood flanel, hetwelk de groote X — bij gebrek aan papier-materiaal — als „servetje” had gebruikt! En de spijsresten bleken afkomstig te zijn van aardappelen en uien — een simpel maal! — waarna klaarblijkelijk een stukje kokosnoot als dessert was genoten.

's Andrendaags had de recherche al vermoedens op zekeren ouden klant gekregen, die — daarvoor kwamen al méér motieven naar voren — in voorloopig arrest werd gezet. Natuurlijk ontkende sinjeur alle schuld.

De rechercheurs, van mijn Vader de uitkomsten van diens onderzoek vernomen hebbende, achtten het toch wel van beteekenis, eens uit te vorschen, wàt er ten huize van den arrestant in de afgelopen dagen aan den middagdisch gebmikt was en. . . ze gingen met de vrouw des huizes een praatje maken. Ook die had in de krant gelezen van het diagnostisch politie-onderzoek en- de conclusie: „roode kool” Toen dan ook de rechercheurs langs hun neus weg vroegen, wàt er in de vorige dagen op tafel was geweest, zeide de vrouw triomfantelijk: „Jawel! U dacht zeker, dat wij roode kool gegeten hadden, niet waar? Neen hoor, nèt mis! Wij hebben aardappelen met uien gegeten en 'n stukje kokosnoot toe; onze buurvrouw Pieterse kan dat óók getuigen, want ze heeft bij ons gegeten dien dag!” Tableau! Men kan nagaan, hoe de getuigenis van die buurvrouw van waarde was voor het bewijsmateriaal!

Nadat ik in 1902 mijn Vader in het laboratorium was opgevolgd, kreeg ik de Politie- en Justitie-onderzoekingen te verrichten. Waar mijn Vader, die géén reukzin had, deze soort expertises altijd zonder eenig blikken of blozen doen kon, daar gevoelde zijn opvolger zoo nu en dan bij die onderzoekingen eenigen weerzin — kan 't anders? En, nadat ik het vraagstuk rijpelijk in theorie had uitgewerkt, construeerde ik een apparaat, waar binnenin een systeem van grovere en steeds fijner wordende zeefbodems boven elkander, dat — aangesloten op de waterleiding, al het minder-smakelijke werk van de voorbereiding, het wasschen en spoelen der onderzoekingsmaterie, automatisch verrichtte en het deugdelijk-gereinigde materiaal, gereed voor onderzoek met de loupe en den microscoop, gesorteerd op de verschillende zeefbodems, opleverde. Toen ik in 1913 aan het Institut de Police scientifique der Universiteit te Lausanne bij Professor Reiss een cursus volgde en hem over mijn apparaat sprak, verzocht hij mij terstond, er voor hem óók een te laten maken en. . . hij doopte het instrument: „Coprolysator” (of Coprolyseur), waarvan het eerste deel, afgeleid van het Grieksche „kopros” duidelijk de bestemming uitdrukt. Tevens noodigde hij mij toen uit, den volgenden

dag *zijn* college-uur over te nemen, om zijn studenten een en ander over het onderzoek dezer visitekaartjes in criminalistische gevallen te vertellen, aan welk verzoek ik toen gaarne heb voldaan.

In het begin van den oorlog 1914—1918, toen er aardig wat Duitsche deserteurs over onze grens kwamen, waren daaronder meerdere onguere elementen; zoo werd door twee dezer lieden een inbraak gepleegd in een café, waarachter een kegelbaan; uit laatstgenoemde namen zij een hangend kastje mede, waarin, achter een glasruit een zilveren lauwerkans en allerlei medaljes hingen, tropeeën van kegelwedstrijden. Den morgen na de inbraak, toen de caféhouder aangifte van den diefstal had gedaan en men op een grasveldje achter het Centraalstation het vernielde kastje — natuurlijk *z o n d e r* de medaljes! — gevonden had, in vereeniging met een „visitekaartje”, kwam er van het politiebureau aan het Singel een bericht binnen, dat zich dáár twee arrestanten bevonden, die midden in den nacht langs de Spuistraat geloopt hadden, iets onder hunne regenjassen verbergende, en — zonder daarvan iets te bemerken — zilveren lauwerblaadjes op hun pad verloren hadden! Een nachtwaker, die het bemerkt had, waarschuwde een agent, die voor de arrestatie had gezorgd. Ik kreeg het „visitekaartje” met bijlage (een deel van een brief, als „servetje” gebruikt) in onderzoek en rapporteerde in den loop van den namiddag aan den inspecteur van den justitieelen dienst aan het Bureau-Singel, hoe merkwaardig ik dit onderzoeksobject had gevonden; het bestond uitsluitend uit resten van brood en van leverworst; geen enkele rest van groenten, noch van vleesch, vruchten als anderszins! Ik uitte mijn ernstig vermoeden, dat degeen, die dàt had achtergelaten, meerdere dagen streng „dieet” van brood-met-leverworst zoude gevolgd hebben. De bedoelde inspecteur herhaalde even de hem opgegeven uitkomst, en opeens hoorde ik door de telefoon, hoe in zijn omgeving een homerisch gelach opsteeg. Vragende naar de oorzaak van die vreugde, vertelde hij mij, dat de eene arrestant, zekere Emil K., juist een uur geleden aan een langdurig verhoor onderworpen was geworden; hoe hij alle schuld van zich afgeworpen had; de op hem gevonden medaljes had hij voor „negotie” van een onbekende gekocht, enz. enz. Maar aan het eind van zijn verklaring had hij, als het ware om medelijden op te wekken, gezegd: „Hab’ Mitleid, ich bin ein Elender; hab’ seit vierzehn Tag’ blos Brot mit Leberwurst gegessen!” Dàt klopte dus prachtig! En als klap op den vuurpijl kon ik nog verklaren, dat het „servetje” een deel was van een uit Elberfeld verzonden brief, aanvangende met: „Lieber Emil!”

En ziehier een geval, dat zich in Drente afspeelde, waar men in

twee aaneengrenzende gemeenten op zekeren morgen de ontdekking deed, dat er in de Zuivelfabriek was ingebroken. De vorm dezer inbraken was eenzelfde — het zouden wel leden van één bende zijn geweest, daaraan viel niet te twifelen. En, wat de zaak nog merkwaardiger maakte: in beide zuivelfabrieken was een „visitekaartje” achtergelaten voor welke verpakking en expeditie naar mijn laboratorium de brigadecommandant der Rijksveldwacht prachtig zorgde. Ik kreeg tegen den avond van denzelfden dag twee jampotten „met inhoud” — zooals de aanhangétiketten vermeldden, ter fine van oriënteerend onderzoek. . . .

Dat het geheele leven van den criminalist een groote leerschool vormt, bleek ook alweer bij deze expertise. Toen ik de verschillende spijzenresten vergeleek, en daarbij zeer groote overeenkomsten ontdekte in de combinaties der gebruikte voedings- en genotmiddelen (o.a. een krentenbroodje en pinda's), was mijn eerste gedachte, dat de bendeleden, die deze inbraken pleegden, éénzelfde kosthuis zouden hebben, waar ze aan één tafel vanzelfsprekend dezelfde menu's genoten konden hebben. Maar toen ik in *beide* visitekaartjes de aanwezigheid ontdekte der eieren van tweeërlei exotische darmparasieten, kreeg ik de overtuiging, dat *beide* visitekaartjes — nu ja, laat ik in dezelfde beeldspraak blijven — van éénzelfde drukkerij kwamen!

Ik had — nadat ik de voor mij vreemde parasieten-eieren gedetermineerd had — mijne uitkomsten even laten verifieeren door mijn oudleermeester Professor Sluyter, die met zijn vermaard geworden bereidwilligheid de contrôle instelde en mijn uitkomsten beamen kon. Het waren eieren van darmparasieten, die hoofdzakelijk tusschen de keerkringen bij de menschen gevonden worden.

Een telegram naar Assen was toen gauw verzonden om den Rechter-commissaris voor Strafzaken aldaar met dit resultaat bekend te maken: beide visitekaartjes van dezelfde persoon, terwijl deze laatste — naar vrij zeker aangenomen kon worden — in de tropen had vertoefd.

En — nauwelijks had de brigadecommandant te Assen mijn telegram gelezen, of hij sprak als zijn vermoeden uit, dat het wel weer die oudkoloniaal P. zou kunnen zijn, die deze streek telkens onveilig maakte. Die oud-Indischgast werd van zijn woning gehaald; hij ging, zwijgend in alle dialecten, met de Politie mede en was opvallend kort in zijne antwoorden op de hem gestelde vragen.

Hij moest een paar dagen blijven logeeren. . . . de Lezer zal begrijpen, wáárom. Na een paar dagen expedieerde de brigade-commandant opnieuw een jampotje aan mijn adres — het „contrôlemonster” — met verzoek, na te gaan, of dáárin eieren van dezelfde tropische darmpara-

sieten voorkwamen. Dat bleek inderdaad zoo te zijn en een telegram meldde spoedig de uitkomst aan mijn opdrachtgever.

De verdachte moest in het kabinet van den Rechtercommissaris verschijnen, waar hem mijn telegram — zonder verderen commentaar — naast het eerste draadbericht werd voorgelegd. De man nam van een en ander zwijgend kennis, schudde toen veelbeteekenend het hoofd, zette een meewarig gezicht en sprak de woorden: „Dus heb ik me dáármee. . . verraden!“. Een volledige bekentenis volgde spoedig en de zaak was aldus gauw in kannen en kruiken!

* * *

Ten slotte het laatste bedrijf van een drama, dat zich in de oude stad afspeelde en waarbij een oude vrouw door haar kleinzoon beroofd en. . . vermoord werd. Van het gestolen geld kreeg een vriend, die op den uitkijk gestaan had, óók een paar biljetten van tien gulden.

Dat vriendje werd 's andrenदाags óók opgepikt en naar het bureau geleid. Tijdens het overbrengen daarheen bemerkte een der beide rechercheurs, dat hun arrestant — tijdens het gebruikmaken van zijn zakdoek — iets in den mond stak en doorslikte. De abnormale slikbewegingen, die daarbij noodzakelijk bleken, wekten het vermoeden, dat er bijzondere weerstanden te overwinnen waren bij het naar binnen werken van die consumptie.

Bij de fouilleering werd géén papiergeld op dezen vriend bevonden en — in verband met hetgeen tijdens de overbrenging naar het bureau opgevallen was — besloot men, bedaard „den loop der dingen” af te wachten. De nieuwe logé had in zijn cel een schoonen emmer gekregen. Den volgenden dag bleek daarin het noodige gedeponéerd te zijn. Ik kreeg dat in onderzoek en. . . haalde er de aan flarden geraakte, maar nog aaneen te passen drie bankbiljetten van tien gulden uit, die — na reinigen en drogen — tusschen glasplaten ingezonden werden als „bewijsstukken”.

Naar ik later vernam, heeft de Nederlandsche Bank aan de bena-deelde familieleden, in ruil voor die fragmenten, waarop de nummers alle drie te reconstrueeren waren, terstond nieuwe biljetten verstrekt.

Een anderen keer was ik belast, een soortgelijken emmer te onderzoeken met betrekking tot de vraag, of de dépositeur soms daags te voren, bij een roofoverval in een juwelierswinkel, een partijtje losse edelsteenen had geconsumeerd. Dàt werd een teleurstelling. . . er zàt géén goud of zilver in, noch edelgesteente.

* * *

HET HING VAN ÉÉN HAARTJE AF!

Het gebeurde in de twintiger jaren. Juist had ik voor het wapen der Rijksveldwacht weer een paar klassen bevoorrechte mannen „op cursus” gehad, om hen op het zoeken en verwerken van stille getuigen te trainen, toen één dezer oud-leerlingen in zijn standplaats een aardig kansje kreeg, zijn nieuwverworven kennis praktisch toe te passen. Zoo kwam op zekeren morgen een boodschap bij hem binnen, meldende, dat er in den afgelopen nacht ingebroken was in de pastorie.

Zelden heb ik een inbraak met eenvoudiger hulpmiddelen meegemaakt: geen loopers, geen boren, zagen, koevoeten of andere „inbreek-werktuigen” slechts een simpel pennemesje was in dit bijzondere geval toereikend geweest, om zich toegang te verschaffen: aan de achterzijde van het perceel was een glas-in-loodraam op hoogst primitieve wijze afgebroken, door de weeke looden strookjes, die de stukjes glas verbonden, met een klein mesje weg te snijden, waarbij achtereenvolgens alle onderdeelen van het raam losgepeld werden en onder het venster verspreid kwamen te liggen.

De Rijksveldwachter P., die dit onderzoek instelde, bespeurde al spoedig, hoe de aftandsche, bejaarde gemeente-veldwachter (dien de burgervader te oud geoordeeld had, om een cursus in speurkunst bij mij te volgen, wjl hij tòch binnenkort gepensionneerd zoude worden) min of meer naijverig de handelingen van den jongeren collega gade sloeg. De oude kon zelfs niet nalaten, nu en dan kwasie-grappige, bijna hatelijke, opmerkingen te maken. Nu ja, datzelfde had *ik* vroeger óók bij herhaling beleefd. Toen ik — als een der eersten — destijds op een plaats van misdrijf naar vingerafdrukken zocht, stond niemand minder dan een oude Commissaris van Politie, die van al dat nieuwe „gedoe” weinig moest hebben, glimlachend mijn werk te bekijken, schudde het hoofd, als hadde hij medelijden met mijn pogen en zeide dan: „Wat een flauw gedoe toch met al dat gepruts om vingerafdrukken te zoeken; breng me den dader liever terstond hier!” Ja, lezer, het heeft l`ang geduurd, vóór en aleer algemeen de hooge waarde der „wetenschappelijke speurkunst” erkend, gewaardeerd werd. Maar „doorzetten” was ’t parool. Het was pionniers-werk!

Ook die veldwachter was zoo verstandig, zich aan de sarcastische opmerkingen over zijn modern speuren, niet in het minst te storen; ook hij

ging rustig zijn gang. Het stemde den oude ten slotte toch min of meer tot nadenken en hij vroeg daarom den ander, wàt hij nu eigenlijk wel zocht, zoo knielend bij die glasstukjes ondèr het raam der pastorie.

„Ik zoek niet naar een bepaald iets” was het korte antwoord, „maar speur naar eenig bijzonder voorwerp, dat de dader zou kunnen achtergelaten hebben!”.

Eensklaps had de speurder iets tusschen vinger en duim en beschouwde dat aandachtig met de loupe, die hij inmiddels uit zijn achterzak gehaald had. „Wat is dàt nu wel?” klonk het belangstellend. „Een haar”, was het antwoord aan den anderen kant. Toen moest de oude toch wel even lachen en merkte heel grappig op, dat er twee meters verder een héél pruikje haar lag. „Dát interesseert mij niet — dit haartje daarentegen wèl, want *dit* haartje heeft de *dader* hier achtergelaten”.

Natuurlijk was de oude erg nieuwsgierig, wááruit zijn jongere collega nu wel kon afleiden, dat het gevonden haartje, in tegenstelling tot al die andere haren, juist van den dader afkomstig moest wezen en deze was er trotsch op, den oude een lesje te kunnen geven: „Kijk! Dit haartje lag bovenop een glasscherf uit het raam, terwijl er een strookje van het zware lood weer bovenop lag. Het kwam dus op het stukje glas terecht, toen dát hier al lag en werd kort daarna vastgelegd door het inmiddels daar bovenop geraakte strookje lood!” De oude stond sprakeloos van bewondering. . . . tja, dát was drommels goed opgemerkt!

P. wist aanvankelijk met het gevonden haartje geen raad; maar na eenig nadenken, schoot hem te binnen, dat ik — aan het einde van den door hem gevolgden politie cursus — verklaard had, steeds mijn oud-leerlingen met kleine adviezen ter zijde te willen staan bij hun speurwerk, dus. . . . verpakte hij het haartje keurig — volgens voorschrift — in een papiertje en fietste vlug naar Amsterdam, waar hij mij na een uurtje de vraag voorlegde, of dit kleine spoor. . . . ’n enkel haartje, soms nog iets bijzonders zeggen kon; het was toch van den dáder afkomstig!

Natuurlijk had ik schik in het geval en zette mij gauw aan de microscooptafel om uit te vorschen, wàt dit „spoor” wel te vertellen had. Was het inderdaad een haar? Een menschenhaar? Of was ’t een plantaardig element, een plantenhaar of -vezel?

Neen! Het was goed waargenomen — het bleek een menschenhaar te zijn. Ik kon spoedig de volgende opgaf verstrekken:

Het is een haar uit een wilden, woesten, vuurrooden knevel, toebehoorende aan een viezen kerel, die in langen tijd niet bij den barbier onder handen genomen werd!

Ik ontquam natuurlijk niet aan de stille plicht, mijn bezoeker hierop

nadere toelichtingen te geven, waarbij ik hem een blik in mijn microscoop gunde.

Het haar — 't leek wel zoo dik als een potlood bij die sterke vergroo-ting! — was oppervlakkig lichtelijk geschubd en liet een mergkanaal zien. Met behulp van den oculairmicrometer kon dan tevens dikte van haarschors en de breedte van het mergkanaal in duizendste deelen van een mm. worden gemeten, waaruit volgde, dat het een haar van knevel of baard moest zijn. Buitenop het haar vielen echter tallooze schubbetjes van eigenaardig voorkomen waar te nemen, die ik herkende als te bestaan uit Opgedroogd neusslijm, dat — waarschijnlijk bij gebrek aan een zakdoek — tusschen die haren was gewreven. Hierdoor kreeg ik de overtuiging, dat het een knevelhaar en geen baardhaar was, terwijl de aanwezigheid dezer opgedroogde massa's alleszins de conclusie wettigde, dat we hier met een snorhaar van een „viezen” kerel te doen hadden. Het knevelhaar had allerm minst den zacht-gewelfden vorm, dien men aan een snor van het bekende model — „es ist erreicht” pleegt te vinden; in tal van kronkels gegroeid, moest dit haar afkomstig zijn van een knevel, die „wild, woest, verward” kon heeten, terwijl de kleur van het haar óók dien van den knevel aangaf. In plaats van een scherp-afgesneden uiteinde (de natuurlijke, oorspronkelijke spits is alleen bij melkmuiltjes, die nog nimmer aan hun knevel lieten knippen, aanwezig!) vond ik een uitgerafeld topgedeelte, gespleten tot ver van het topje verwijderd. Zóó iets kán geen barbier zien, zonder zijn schaar te nemen, om het uiteengespleten haar eventjes te „punten”. En zóó was mijn diagnose opgebouwd.

Gewapend met deze nieuwe kennis, peddelde mijn oud-leerling terstond weer naar zijn standplaats terug, om daar rechts en links te informeren, of er ook iemand was, die den avond of den nacht tevoren „een viezen kerel met een woesten vuurrooden knevel” in het dorp gezien had. Na eerst meerdere inwoners tevergeefs hiernaar gevraagd te hebben, vernam hij eindelijk, dat een vreemde man, heel aardig aan genoemd signalement beantwoordende, in den vorigen avond een glas bier gedronken had in een cafétje ter plaatse. Maar wie het was geweest, die vreemde bezoeker. . . . dát wist de kastelein niet te zeggen. Daar komt eensklaps het dochtertje van den kastelein, die het gesprek tusschen haar vader en den veldwachter had staan afluisteren, naar voren en deelt dan mede, dat zij dien vreemdeling met zijn woeste roode snor even vóór diens bezoek aan het cafétje, op de brug had zien praten met den tuinman van den burgemeester. Dan trekt P. zonder dralen naar dien tuinman en stelt hem de vraag, wie de roodbesnorde man was, met wien hij den vorigen avond op de brug had staan praten. En — als gevoelde hij eenige

schaamte, wijl hij in dat eigenaardige gezelschap was gezien — klonk het toen: „Ja, maar dat was geen vriend of goede kennis van me! Gelukkig niet hoor! Het was een vent, met wien ik in mijn militairen diensttijd op één zaal gelegen heb; de kerel stond mij toen al niet aan en hij moet heel raar aan lager wal gekomen wezen. Zijn naam is zóó en zóó, en hij moet in een zijstraat van de . . . . gracht in Amsterdam wonen, op den hoek van een dwarsstraatje, boven een komenijswinkel, gehouden door zekeren A.”

Ge begrijpt, hoe vliegensvlug onze rijksveldwachter weer op de fiets sprong, om in Amsterdam bij den Commissaris der betrokken Sectie zijn verslag te brengen en assistentie te verzoeken. Hij kreeg die; samen met een rechercheur van bedoeld Bureau trok hij naar het adres, dat hem gegeven was; men klom de smalle trapjes op naar de kamer drie-hoog-achter, welker deur gesloten was. Men hoorde daarbinnen zachtkens gekuch. . . . er wàs dus iemand thuis. Welnu, die „iemand” kreeg duidelijk te verstaan, dat er Politie aan zijn deur stond en werd ook gesommeerd, om onverwijld de deur te openen, wijl anders geweld zoude worden gebruikt. De deur werd geopend. . . . en men vond hem bezig, zijn buit van den afgeloopen nacht te inventariseeren. . . .!

Dat had één haartje aan het licht gebracht!

* * *

MOORD OF ZELFMOORD?

Het was op een mooien lentedag, toen de Officier van Justitie te Amsterdam mij verzocht, mij terstond naar het Paleis van Justitie te be-geven, om in zijn gezelschap naar Uithoorn, een der plaatsjes aan den Amstel te gaan, waar, blijkens een zoo juist binnengekomen telegram van den Burgemeester aldaar — het lijk van een ouderen man gevonden was, badende in bloed. . . . wellicht slachtoffer van moord!

De doode lag op een grasveld, ongeveer twintig meter van den weg af, op den rug. Men had er een dekzeil overheen gelegd. De polsen ver-toonden een aantal insnijdingen, terwijl een diepe halswonde ter linker-zijde, ongetwijfeld met een doorgesneden halsslagader, wel het sterke bloedverlies, leidende tot den dood, zou veroorzaakt hebben. Naast de met bloed bezoedelde rechterhand lag een geopend scheermes, dat de vlijmscherpe wondranden wel zou hebben aangebracht.

Ik nam een en ander goed in oogenschouw — ook den toestand der kleedingstukken — en maakte enkele foto's van het cadaver met zijn naaste omgeving, die toch „op de plaat” diende vastgelegd te worden, vóór tot verplaatsen mocht worden overgegaan. Natuurlijk werd ook de onmiddellijke omgeving afgezocht naar mogelijke „sporen” — waarbij echter niets bijzonders voor den dag kwam.

Al duurde mijn onderzoek ter plaatse niet lang — toch had ik al genoeg gezien, om te durven concludeeren tot zelfmoord. Dat was den plaatselijken veldwachter een pak van het hart! Welk een moeilijk onder-zoek kon er voor hem weggelegd geweest zijn, ware 't een geval van moord geweest!

Ter fine van het medisch onderzoek — de sectie — werd het slacht-offer gekist en naar Amsterdam getransporteerd, om aan de inmiddels beëedigde medische deskundigen te worden overhandigd. Ik stelde mij telefonisch met dezen in verbinding en vernam toen, dat de sectie den vol-genden dag te drie uur in den namiddag zou plaats hebben.

Ik ging 's andrenndaags naar het anatomielokaal, waar de heeren medici al een flink stukje gevorderd waren met hun onderzoek. Op de door één hunner tot mij gerichte vraag, wat mijn meening was, antwoordde ik onomwonden, dat we hier met een geval van zelfmoord te doen hadden. Toch meenden de geneeskundigen hiertegen te moeten opmerken, dat die conclusie nimmer met 100 % zekerheid getrokken kan worden, waar toch — het was zonneklaar — de wonden, die het slachtoffer vertoonde, altijd

nog door een *ander* zouden *kunnen* zijn aangebracht. Niettemin gaf men mij toe dat er een *grootte mate van waarschijnlijkheid* op zelfmoord bestond. De verschillende schrijvers wijzen erop, dat men met de conclusie „zelfmoord” toch zekere restrictie in het oog moet houden, wijl immers diezelfde verwondingen óók door vreemde hand aangebracht *kunnen* zijn.

In dit bijzondere geval meende ik daartegen te kunnen opponeeren en verklaarde, dat ik *hier b e w i j z e n* kon, dat van moord geen sprake kon wezen en dat het een geval van zelfmoord *m o e s t* zijn. Nu, dat wilde men dan wel eens van mij hooren!

Hier moet mij even een opmerking van het hart betreffende een m.i. principieel foutieve gewoonte, om den medischen deskundigen uitsluitend opdracht te geven tot „uit- en inwendige schouw van het *cadaver* van die-en-die persoon” Bedoelde opdracht behoort véél ruimer gegeven te worden, tenzij men aan de medische experts een criminalist toevoegt, die ter aanvulling van het medisch onderzoek, zijne deducties uit alles wat de kleedingstukken te zien geven, weet te halen. Het onderhavige geval was daarvoor alweer een sprekend voorbeeld!

Ik haalde dan — om mijn motiveeringen vóór zelfmoord beter te kunnen toelichten — eerst de op een hoopje bijeengelegde, door de medici blijkbaar miskende, kleedingstukken van het slachtoffer te voorschijn en wees op de volgende punten:

1. Tengevolge van de verwondingen aan de polsen zijn de handen beide met bloed besmeurd; *op de mouwen* is zoo goed als géén bloed aanwezig.
2. Het uit de halswonde gestroomde bloed liep over de linkerborstbelft, voornamelijk langs het vest; het linkerzakje (horlogezakje) was geheel gevuld met gestold bloed; even lager, bovenop den linkerbroekzak was de broek, tot halverwege de linker knie, geheel *doortrokken* met bloed.

Ik maakte hieruit nu de volgende gevolgtrekkingen:

- a. Na het ontstaan der wonden *z a t* het slachtoffer in het gras overeind — anders zou de bloedstroom *niet* langs het linkerborstgedeelte in de richting van de linker dij gevloeid, en dáár zoo diep in het weefsel doorgedrongen zijn. Dus was het slachtoffer bij *v o l b e w u s t z i j n*; immers: een bewustlooze blijft niet kaarsrecht overeind zitten in een grasveld, doch valt omver! Hij was dus, zooals het heet: „*compos mentis*”!
- b. Het feit, dat de bloedbezoedeling der kleeding zich streng beperkte tot de plaatsen, waarheen de zwaartekracht het uit de halswonde

stroomend bloed voerde, *bewijst*, dat het slachtoffer heel rustig is blijven zitten, toen de halswond ontstaan was. Hoegenaamd niets duidt op bijzondere bewegingen van afweer als anderszins. In geval van moord kan het niet anders, of de aangevallene zou zich met hand en tand verdedigen, afweerbewegingen maken, hetgeen hier allerminst heeft plaatsgehad. Dan was dit dus géén geval van moord, doch van *zelfmoord!*

En de heeren medici herzagen hunne meening, verklaarden, het geheel mij eens te zijn en brachten in hun aantekeningen zoodanige veranderingen aan, dat — *tegen den regel, door de boeken gegeven, in* — óók hunnerzijds, dit een geval van „zelfmoord” genoemd werd.

* * *

KRUIMELDIEFJE.

De directeur der ambachtsschool verleende „audiëntie”. Drie jongens, waarvan er één tranen in de oogen had, de beide anderen dichter bij het schreien dan het lachen, wilden hem deelgenoot maken van hun verdriet, aangifte doen van diefstal uit hunne overjassen, die in de gang der school aan de kapstokken gehangen hadden en dáár beroofd waren van kleinigheden, die in de zakken gestoken geweest waren. Eén was een mooi zakmes kwijt, dat hij op zijn verjaardag gekregen had en waarop hij zoo trotsch was; de tweede miste een zakpotlood en de derde toonde zijn scholiertramkaart, waarvan het maandzegel, dat er pas opgeplakt was, om de kaart voor December geldig te maken, verwijderd was. Ja, het werd nu toch wel wat àl te bar met die diefstallen en het ellendigste was, dat men zelfs niet het flauwste vermoeden had, wie de dief zou kunnen zijn. Het kòn natuurlijk gebeuren, dat een leerling, die zich voor 'n oogenblik uit de klasse verwijderde, de diefstallen pleegde, maar het kon evengoed zijn, dat een vreemde dief, profiteerende van het drukke gewoel op de gangen bij het wisselen der lessen, bij zoo'n gelegenheid een greep in de jaszakken gedaan had. Wanneer de klasse, die „teekenen” gehad had, naar de timmerzaal moest en van lokaal moest veranderen, was het altijd op de corridors een va-et-vient van belang. Daar wàs nu eemnaal geen oog op te houden.

En de directeur achtte het een verdraaid lastig geval, uit die 250 scholieren den dief te vinden! Toen hij de bewuste tramkaart nog eens nader beschouwde, bemerkte hij, hoe op de plek, waar het langwerpige zegeltje geplakt geweest was, thans een hobbelige oppervlakte op het carton gevonden werd, waaroverheen die dief — die er nog een pretje van scheen te willen maken! — hoonend, met potlood de woorden geschreven had: „Het is er af geloopt”. Dàt was toch wèl wat te erg, meende de directeur. En verder over het moeilijke probleem nadenkende, schoot hem plotseling een onbetaalbaar-goede gedachte door het hoofd. . . . ja, dàt zou hij doen, om den dief te kunnen opsporen. . . .!

Hij sneed een aantal vellen schrijfpapier tot kleine „stembriefjes” — voor elken leerling één — en bezocht nu achtereenvolgens alle klassen der school, waar eerst iederen jongen een stukje papier uitgereikt werd, en toen het commando klonk: „Nu zet ieder eerst zijn naam duidelijk op het briefje en daaronder schrijf je dan de woorden „het is er af geloopt”.

Ongetwijfeld hebben er toen meerderen stom van verbazing zich afgevraagd, wat dàt nu wel voor „mop” kon wezen; de knaap, wiens tramkaart beroofd was van het Decemberzegeltje begreep alles, evenals

zijn vriendjes, ingewijden! Het gros der jongens snapte er echter niets van, terwijl er één de dader! . . . den opzet zóó goed begreep, dat hij zijn handschrift op dit stukje papier listiglijk ging verdraaien, om zich niet in de kaart te laten kijken!

Zoo verzamelde het schoolhoofd een aantal van ongeveer 250 briefjes, die hij netjes bijeenpakte, mèt de beroofde tramkaart, om een en ander dan met een begeleitend schrijven aan den Hoofdcommissaris van Politie te zenden, met verzoek „deze zaak wel verder te willen behandelen!”.

De geadresseerde overhandigde het pakje aan den chef der recherche, die het aan een zijner inspecteurs ter hand stelde en deze. . . kwam ermee naar mijn laboratorium, de uitnoodiging van zijn superieuren meebrengende, dat ik zoude uitzoeken, welke jongen de gewraakte woorden op de tramkaart zoude gekrabbeld hebben!

Het was lang geen gemakkelijke taak! Ik doorzag, dat de dief — om ongestoord het zegeltje van de tramkaart te kunnen losweken — zich afgezonderd zoude hebben in een klein vertrekje, waar hij eenzaamheid en water beide vond, doch géén schrijftafel, welker gemis hem kon noodzaakt hebben, één der wanden of de deur als ondergrond bij het schrijven te gebruiken. Voeg daarbij nog de omstandigheid, dat het verwijderen van het zegeltje met behulp van wat water, geleid had tot een doornat-worden van het „schrijfpapier”, dan zal het den Lezer duidelijk zijn, hoeveel omstandigheden samenspannen, om het „handschrift” op de tramkaart a f w i j k e n d te maken. En dan te bedenken, dat het vergelijkingsschrift van denzelfden jongen in andere opzichten „verdraaid” geacht zou mogen worden; neen, gemakkelijk was het niet! En dan het aantal vergelijkingsbriefjes, ’n kleine 250 stuks! Maar dáárom niet getreurd!

Ik heb eerst het handschrift op de kaart, al was dat ook niet als normaal schrift te beschouwen, grondig bestudeerd en het beeld daarvan goed in mijn geest opgenomen. Toen ben ik begonnen met het doorloopen der briefjes, waarvan het meerendeel subiet uitgeschakeld en terzijde gelegd kon worden. Maar er waren er ’n stuk of acht, die mij méér interesseerden. Géén dezer durfde ik identiek noemen met het schrift van de kaart, maar wèl achtte ik de kans zéér groot, dat één dier acht briefjes door den dader geschreven kon zijn; dááronder moest hij zich wel haast bevinden. *Zekerheid* daaromtrent kon het handschrift-onderzoek mij op grond van de abnormaliteiten, die ik reeds aangaf, in dit geval niet brengen. En voor uitgebreid onderzoek van het handschrift was de hoeveelheid schrift — nog wel potloodschrift! — op de briefjes óók al verre van toereikend!

Ik besloot des avonds te zeven uur naar de school te gaan (het was

een avond-ambachtsschool) en vroeg direct den directeur te spreken. Het scheen voor hem een teleurstelling te wezen, dat ik niet onmiddellijk den naam van den dief kon noemen; hij had kennelijk hooger dunk van de recherche te Amsterdam gehad!

In zijn kamer gekomen, vertoonde ik hem een lijstje met de namen van hen, die de acht uitgezochte briefjes geschreven hadden. Nummer één kon uitgeschakeld worden, wijl die — zooals gebleken was — op den avond, waarop de tramkaart beroofd werd, afwezig was geweest wegens ziekte. De tweede kon, naar de directeur meende, gerust voorloopig buiten beschouwing blijven, wijl die jongen in de onmiddellijke omgeving der school woonde en wel géén tramkaart zoude hebben, dus géén interesse voor een maandzegeltje! Dan nummer drie. . . . ?

Het gelaat van den directeur nam een ernstigen vorm aan. Ja, die jongen maakte ook op hem wel eens een minder betrouwbaren indruk, maar. . . . ziet u. . . . ik heb één keer zijn vader aan de school gehad; een ontzettend lastige vent, u begrijpt, dat ik daarmee liever géén moeilijkheden verwek   zouden we niet liever eerst met nummer vier beginnen. . . . ?

Nu, dáárvóór gevoelde ik — eerlijk gezegd — uiterst weinig; na de toelichting had ik juist bijzonder véél zin in een kennismaking met dien knaap, en verzocht zodoende, hem uit zijn klasse te laten halen en bij mij te brengen. De directeur, bemerkende, dat het „ernst” werd, voldeed aan mijn verzoek, maar. . . . zooals hij mij later zeide, om niet in moeilijkheden te komen — bleef *hij* in de gang staan, toen de jongen bij mij de directeurskamer binnenkwam. Wèl fluisterde hij mij het verzoek in 't oor, den jongen niet te fouilleeren, welk verzoek ik met een onverschillig schouderophalen en een glimlach beantwoordde. Stel je voor: *hij* had toch de hulp der Politie ingeroepen, en denkt dan op zeker oogenblik, dat *hij* voorschriften kan geven, wàt er wèl en wat er niet gebeuren moet!

Het jongmensch, ongeveer zestien jaren oud, trad dus het vertrek binnen; hij had iets vrijmoedigs, ik zou haast zèggen: brutaals in zijn voorkomen. Ik beduidde hem met handgebaar, dat hij op een gereedstaanden stoel, nabij den hoek der tafel, zoude plaatsnemen. Juist aan de andere zijde van dit hoekpunt nam ikzelf plaats. Hij had zijn arm vóór zich op de tafel gelegd en spoedig deed ik hetzelfde, waarbij ik ongemerkt „contact” had met zijn arm en — zonder dat hij daarvan eenig idee had — kennis nam van elke beweging — óók van elke *onbewuste* beweging, die dat lichaamsdeel tijdens het onderhoud zoude maken.

Over koetjes en kalfjes werd een gesprek begonnen; over het Sinterklaasfeest, dat kortelings gevierd was, en of de heilige hem goed bedeed

had; of hij veel broertjes en zusjes had en wáár hij woonde. Ik kreeg toen een tamelijk ver uit de buurt liggend adres te hooren, waarop ik terstond de onderstelling lanceerde, dat hij dàn wel héél wat zolen en hakken zou verslijten

„Neen, meneer, ik heb een tramkaart, om gemakkelijker de school hier te kunnen bereiken” Ik liet *mijn* tramkaart, ’n dienstkaart, zien en vroeg, of hij er óók zóó een had. „O neen, *ik* heb een scholierkaart” — en tegelijkertijd haalde hij zijn scholierkaart met opgeplakte maandzegeltjes uit zijn zak te voorschijn. Ik vroeg belangstellend, of hij die zegeltjes aan het hoofdbureau der tram moest gaan halen, waarop mij duidelijk gemaakt werd, hoe aan het begin van elke maand een zegeltje gekocht werd aan de kiosk bij hem in de buurt. „En moet je dàt dan in het volgende hokje plakken?” vroeg ik. „Neen, meneer, dat doet de juffrouw van de kiosk direct; zij zijn gegomd en zij plakt het zegeltje in het eerstvolgende hokje.”

Gedurende dit geheele gesprek was en bleef de jongen kalm en rustig. Vóór mij op tafel lag de tramkaart met de maandzegeltjes. Ik nam mijn loupe uit den zak en keek eens naar het December-zegeltje, gedurende welke handeling ik niet verzuimde, door middel van mijn elleboog contact te houden met den arm van den ander. Voortpratende over die plakgom, welke de kioskjuffrouw belikken moet, om de zegeltjes in te plakken, schonk ik mijn volle aandacht aan het buiten het Decemberzegel hier en daar uitpuilende opgedroogde plakmiddel; het scheen melkwit te zijn — géén Arabische gom dus — geleek méér op witte-dextrineplaksel, zooals dat onder diverse fantasienamen in den handel voorkomt. Nog één opmerking mijnerzijds over het opplakken en het plakmiddel of een schokje aan den arm en een lichtelijk beven verduidelijkte mij, hoe de gemoedsstemming, aanvankelijk zoo rustig — dáárdóór opeens omgeslagen was. „Vent, luister eens goed: dit strookje *is* niet door de kioskjuffrouw opgeplakt maar door *jou*, en het zegeltje is niet aan de kiosk gekocht, maar van een andere kaart losgeweekt . . . je bent een d i e f!”

Hij viel meteen door de mand. Om het hem verder gemakkelijk te maken, draaide ik mij ruglings om en gelastte hem, zijn zakken uit te pakken, daarbij alle zaken, die hij zich wederrechtelijk had toegeëigend, aan *dit* deel der tafel neer te leggen, en ginds te deponeren, wat inderdaad aan hèm toebehoorde.

Achter mij hoorde ik allerlei rommel op tafel leggen. Toen ten slotte rust intrad en ik begreep, dat hij „au bout de son latin” was, draaide ik mij om en zag naast mij een verzameling mesjes, potloodjes, een kompasje en verschillende andere dingen, die dus allemaal gestolen waren

En aan het andere uiteinde der tafel lag niets!!

Ik opende de gangdeur en verzocht den directeur binnen te komen. Deze scheen nog steeds vervuld te zijn van angst voor den lastigen papa van dezen knaap; toen hij bekomen was van den schrik over mijn mededeeling, dat ik den dief gevonden en reeds tot bekentenis had, verklaarde hij, tot mijn niet geringe verbazing, dat „hij” géén aangifte wenschte te doen en er géén „werk van gemaakt” wilde hebben. Ia, toen heb ik het dien directeur maar dadelijk goed duidelijk gemaakt, dat een Politie-man, die een dief te pakken krijgt, z'n plicht te doen heeft en verteld, dat een verzoek, om *niet* tot een vervolging over te gaan, uitsluitend door den benadeelde — in dit geval door de Vaders van de bestolen jongens — kan gedaan worden, m.a.w. de directeur begreep wel, dat ik mij aan *zijn* angstideeën niet kon storen! Deze kwajongen moest eens even goed op z'n nummer gezet worden en eens en voor al den schrik te pakken krijgen, weshalve ik hem mededeelde, dat hij mijn arrestant was en naar het nabije Hoofdbureau van Politie moest worden overgebracht. Toen kwam er een stortvloed van tranen — misschien wel krokodillentranen — maar er was nu eenmaal niets aan te veranderen.

Ik gaf hem, aan het Hoofdbureau gekomen, aan den brigadier der recherche over, wien ik verzocht, den kwajongen voorloopig in een der cellen te stoppen. Toen hij daarin geleid werd, ried ik hem aan, zich goed rekenschap te geven van hetgeen er thans met hem gebeurde

Even later zond de Politie bericht aan de ouders van den knaap, die hem tegen middernacht konden komen afhalen. Toen heeft er wat geklonken!

Toevallig heb ik den jongen later op zijn levenspad nog eens kunnen gadeslaan; de les had hem inderdaad genezen . . . tot béter mensch gemaakt. Gelukkig, dat hij van het verkeerde pad tijdig was teruggekeerd; de meesten kunnen dat niet meer!

* * *

GEFINGEERDE OVERVAL.

Er zijn van die families, waaruit meerdere gezinsleden achtereenvolgens tot de vaste klanten van de Politie zijn gaan behooren, en waarvan de pater familias en zijn verschillende zonen afwisselend in de beklagenbank hebben plaats genomen, sommigen hunner zelfs méér dan eens. Dat zijn dan lieden, die men veilig „beroepsmisdadigers” mag noemen.

Een lid van zoo'n familie wandelde op zekeren dag in het schemeruur langs het Rokin, in gezelschap van een brievenbesteller. Het toeval wilde, dat een slenterende rechercheur, die aan 't zoeken was naar een paar vreemdelingen, het tweetal zag naderen; hij verwonderde zich er onmiddellijk over, hoe een brievenbesteller, zijnde toch een staatsbeambte met vertrouwenspositie, in dergelijk gezelschap kon verkeer en — als had hij een bang voorgevoel, dat het spreekwoord van omgang met pek en het zich-zelf-besmetten daarmede, wel eens op dezen postbeambte van toepassing zou kunnen gebracht worden in de toekomst — hij lette op het kraagnummer van dien postman en noteerde het in zijn aantekenboekje   je kon nooit weten!

* * *

Een week of zes later:

Het is in den vroegen morgen aan het hoofdpostkantoor de gewone drukte van postambtenaren, die de afgesloten metalen trommels uit de safe komen afhalen, waarin de waarden, bestemd voor de bijkantoren in de verschillende wijken der stad. Even later begeven zich de vertrouwelingen met hun kostbare zendingen naar hun bijkantoor, waar ze de trommel in handen van den bureelchef stellen, die er korten tijd later verschijnt.

De chef van het bijkantoor Bloemgracht kwam dien morgen op zijn post, toen hij met ontzetting ontdekte, hoe de besteller, die de trommel gehaald had, onbeweeglijk op den grond lag, met losgerukte uniformjas. Gelukkig kwam de patiënt gauw „bij kennis” en keerde zijn herinneringsvermogen weldra terug. Hij wist te vertellen, hoe, zoodra hij in het kantoor was binnengekomen, een vreemde kerel hem op den voet had gevolgd, hem aan een fleschje, dat hem onder den neus gehouden werd, noodzaakte te ruiken, hoe een worsteling had plaatsgehad, waarbij hem twee knopen van de uniformjas gevlogen waren, en hoe hij een oogenblik,

bedwelmd op den grond liggende, onmachtig geweest was, om iets aan- gaande zijn aanrander op te nemen, zoodat hij niet in staat was, eenig signalement van den booswicht op te geven. En de trommel met waarden was wèg!

Zoodra de Politie van dit misdrijf kennis droeg, werd een telegram ervan „voor allen” over alle lijnen rondgegeven; ternauwernood had de rechercheur, over wien ik in het begin van deze schets sprak, het telegram gelezen, of. . . hij herinnerde zich van een postbeambte, dien hij in uniform had zien wandelen met een der leden van de beruchte familie X. Men kon nooit weten. . . hij nam fluks de telefoon ter hand en schelde het betrokken sectiebureau op, waar natuurlijk elke mededeeling, die voor het onderzoek in deze vreemde affaire van nut zou kunnen zijn, welkom was. De rechercheur informeerde alleen maar even naar het kleeding- nummer (kraagnummer) van den bewusten postbeambte en was niet weinig verrast, toen hem het zelfde nummer werd opgenoemd, dat hij in zijn notitieboekje had geschreven! Hij begreep toen maar al te goed, dat de omgang met de familie X. zijn gevolgen alreeds met zich had gesleept! En nu wist men tevens, in welke richting gezocht moest worden.

De speurders, die op het bewuste postkantoor een plaatselijk onder- zoek hadden ingesteld, troffen op den grond, nabij de plek, waar het slachtoffer gelegen had, eenige scherven aan van een klein medicijnfleschje van bruin glas; hoe men zich ook inspande, iets waar te nemen — met gezichts- en met reukzintuig — aan de scherven was hoegenaamd niets te vinden. En toen men mij die stukjes glas en het kurkje van het fleschje bracht, moest ook ik verklaren, dat er aan het glas, zoo min als aan de kurk, ook maar het geringste spoor vreemde stof te vinden was. Maar de rechercheur, die mij die glasscherven aan het laboratorium bracht, had nog méér bij zich: hij toonde mij óók de uniformjas van den postbeambte, waaraan twee knopen ontbraken, die bij de plaats gehad hebbende worsteling eraf gerukt heetten te zijn. Die twee zware koperen knopen legde hij eveneens naast mij neer. Nauwelijks had ik er één blik op ge- worpen, of ik verraste mijn bezoeker met de verklaring, dat die ééne knoop niet aan de jas gezeten had, doch daar bedrieglijkerwijs naast ge- legd moest zijn. Op zijn verbaasde vraag, hoe ik dat kon zien wees ik hem erop, hoe die koperen knoop een reparatie had ondergaan, waarbij het oogje, dat blijkbaar losgelaten had, weer met behulp van soldeer aan het andere stuk was vastgezet, onder gebruikmaking van kaarsvet als vloeimiddel voor het soldeer, en hoe thans binnenin het „oogje” een hoe- veelheid kaarsvet de ruimte half opvulde, en dan nog wel juist aan die zijde, waar, in gewone omstandigheden — bij trekken aan de knopen —

de dradenbundel, die ze met de jas verbond, het sterkst zou getrokken hebben; en bij die bewerking zou het kaarsvet ongetwijfeld zijn plaats in de holte van het oogje verlaten hebben. Dat kaarsvet duidde er dus zonneklaar op, dat *deze* knoop *n i e t* aan de jas gezeten had, en dus als „garnituur” daarnaast op den grond gedeponeed werd — hetgeen achteraf dan ook juist gebleken is.

De andere knoop. . . ja, die zou aan de jas gezeten kunnen hebben. Maar bij het onderzoeken van de dradenbundels, die als rafels uit de stof van de jas staken, viel mij óók iets bijzonders op: de lengte dier draden. Ik zal dat nader uiteenzetten:

Wanneer een knoop van een jas gerukt wordt, of — zooals 't in het dagelijksch leven keer op keer kan worden waargenomen — dreigt verloren te worden, dan ligt de oorzaak in het dórgesleten zijn van de hechtdraden, die door het metalen oogje loopen; dientengevolge bezwijken de dradenbundels dan ook juist in de bocht waarmede ze, via het oogje, eerst omhoog — dan omlaag, naar het weefsel van het kleedingstuk, loopen. En de restanten van de doorgesleten draadstukken zitten als een uitgerafeld kwastje bijeen.

Hier aanschouwde ik echter een ander beeld: hier waren de eenerzijds uit het weefsel getreden hechtdraden pal „bij den grond” *glad* afgesneden of afgeknipt en juist daarnaast staken de draden — ik zou haast zeggen: in volle lengte — omhoog. Hier waren de bochten niet doorgesleten of doorgerukt op het teerste gedeelte — neen, de bochtstukken, die als regel het meest gesleten zijn, :“waren ongerept gebleven, terwijl aan den voet van den dradenbundel de draden, pal bij het laken van de jas, *scherp*-afgesneden waren.

Ik kon zelfs zien, hoe deze dradenbundel door twee keer knippen doorgesneden was: er waren vier langere en drie kortere stompjes draad en — microscopisch was prachtig te zien, hoe de vezels, waaruit de draden gesponnen waren, alle met een schaar op één linie scherprandig doorgesneden waren!

Toen de jas, die vóór mij op de tafel lag, recht gelegd werd, viel het mij nog op, hoe de meerbesproken dradenbundel *r e c h t s* lag ten opzichte van de korte stompjes, waaruit ik meende te mogen afleiden, dat de van *l i n k s* komende, d.w.z. in de linker-hand, vastgehouden schaar vrij zeker den dradenbundel zou hebben doorgeknipt. Had de rechterhand zulks gedaan, dan zouden juist de draden, die thans als vrije bundel omhoog reikten, aan hun basis doorgeknipt zijn geweest. Dus: hoogstwaarschijnlijk zou die postbeambte linkshandig wezen. . . . dàt kon men gemakkelijk eens controleeren.

De rechercheur ging terug naar zijn bureau, waar de postbeambte in zijn overhemd temidden der agenten zat te wachten. Om bem in zijn verveling afleiding te bezorgen, overhandigde de rechercheur hem het ochtendblad, en even later — als had hij daaraan aanvankelijk niet gedacht — verzocht hij den ander, om „die advertentie, waarin een herdershond te koop geboden wordt”, voor hem uit te knippen; tegelijkertijd legde hij een schaar naast den krantenlezer op de tafel.

Zelf bleef hij in de buurt — kwasië—verdiept in de lectuur van een stapeltje rapporten — doch in werkelijkheid zijn gast voortdurend bespiedend. Deze scheen de bewuste advertentie te hebben gevonden en het geluid van een knippende schaar weerklonk. De rechercheur kon toen constateeren, hoe lustigjes de postman met zijn *linkerhand* zat te knippen — dät doet alleen de linkshandige!

Nog dient vermeld te worden, dat in het postkantoor, waar de „overval” had plaatsgevonden, weggeslingerd in ’n verren hoek, een schaartje gevonden was, dat dáár allerminst thuis behoorde. Het ware-doelloos geweest, den arrestant daaromtrent inlichtingen te vragen; die zou natuurlijk — bekend of onbekend met dat stuk gereedschap — de schouders hebben opgehaald en verklaard hebben, dat bij dáár „geen betrekking op had”. Daarom wilde de rechercheur een anderen kant ermee uit.

In den namiddag begaf hij zich naar de woning van den gearresteerde, liggende één hoog in een perceel, waarvan de straatdeur gemakshalve den geheelen dag open stond. Het lag geenszins in zijn bedoeling, aan de echtgenoot van den verdachte de vraag te stellen, of het háár schaartje soms was — al te goed begrijpende, dat ook hier een dusdanige vraag ontkennend of ontwijkend zou worden beantwoord. Dus bedacht hij een list.

Hij trok aan de bel der eerste verdieping, nadat hij het bewuste schaartje achter de voordeur op de vloermat had neergelegd, zóó, dat — wanneer de deur niet heelemaal geopend tegen den muur aanleunde, men dat schaartje daarachter kon zien liggen.

Na het schellen kwam de vrouw de trap af, om den „meneer” te woord te staan. Deze maakte zich bekend als rechercheur en deelde mede, dat hij een paar kleinigheden wilde weten aangaande het tijdstip, waarop haar man de deur was uitgegaan, enz.

De vrouw scheen eerst eens goed te moeten nadenken over de wenschelijkheid, geheel te zwijgen, zich voor den domme te houden wreef zich de hand langs het voorhoofd en de slapen, keek beteekenisvol naar den grond tot dat haar blik eensklaps op het schaartje viel. Dit

feit onderbrak plotseling haar gedachtengang, die daarbij in andere banen geleid werd; en een zucht van verbazing kwam over hare lippen met de woorden: „allemachtig, hoe komt nu *m i j n* schaartje in vredesnaam *hier* in het portaal te liggen!?”

Toen stond voor den speurder de herkomst van de schaar voldoende vast!

* * *

Dit geval toont alweer zonneklaar aan, van hoe groot belang het is, dat de rechercheur — zelfs al wandelt hij in vrijen tijd langs den weg — zijn oogen degelijk den kost geeft, zich ten volle rekenschap gevende van, en trachtende te verklaren, alles, wat hij om zich heen waarneemt; doch óók leert het, hoe voorzichtig op het nog niet betreden terrein waar het misdrijf gepleegd werd, naar de stille getuigen gezocht moet worden, waarvan er, maar àl te véél, hoogst gevoelig zijn voor beschadigingen, die hunne waarde zoo gemakkelijk doen verminderen of verdwijnen.

* * *

WIE DRAAGT DE SCHADE?

Het mag wel zéér opmerkelijk heeten, dat tallooze menschen, die door een of andere onachtzaamheid, schade aanrichtten, terstond middelen beramen, om de schuld aan anderen te wijten en trachten, die anderen voor de schade te laten betalen! Let maar eens op, wanneer bij eenig verkeersongeval „brokken” gemaakt zijn, zooals de gebruikelijke term luidt; ge zult kunnen waarnemen, hoe beide partijen zich trachten schoon te waschen, betoogende, dat de schuld van alles aan de andere zijde ligt! Het zijn inderdaad zeldzame gevallen, waarin degene, die het ongeval veroorzaakte, ridderlijk zijn fout erkent en zich ten volle voor de door hem aangerichte schade aansprakelijk stelt!

Wanneer ik den Lezer hier eenige typische staaltjes ga vertellen, dan stel ik voorop, dat die niet ontleend zijn aan mijn justitieele praktijk, doch behandeld werden buiten Justitie en Politie om, aan mijn particulier laboratorium, wyl partijen de beslissing aan mij overlieten.

Een groot dameskleeding-magazijn te dezer stede kreeg van een zijner klanten een kortelings tevoren geleverde avondjapon toegezonden, met de opmerking, dat — schandelijk genoeg! — reeds na één keer dragen, verkleuringen aan de vóorzijde van het kleed optraden. Dat moesten fouten in de gebezigde weefselstof zijn! Toen de voor schade aansprakelijk gestelde winkelier met de booze dame afgesproken had, dat eerst de uitspraak van den scheikundige zou worden afgewacht, kreeg ik het avondkleed ter nadere inspectie toegezonden. Na onderzoek kon ik verklaren, dat met een voor dat teere costuum geheel verkeerd ontvlekkingsmiddel, enkele vlekken verwijderd waren, zoodat den leverancier geenerlei schuld kon treffen. Ofschoon de koopster aanvankelijk heftig tegenpruttelde, kwam zij kort nadien toch vertellen, dat, geheel buiten haar weten om, eene zuster de japon naar een feestje één avond had gedragen, dáárbij eenige vlekken erop gekregen had en, bijgestaan door haar toekomstigen bruidegom, alle mogelijke middelen — waarbij het verkeerde! — had aangewend, om de vlekken eruit te krijgen! Zodoende kon de schade op degene, die werkelijk schuldig was, worden verhaald.

Van de zijde van een grossier in tapijstoffen kreeg ik meermalen onderzoekingen opgedragen naar aanleiding van klachten, door winkeliers

uit de provincie ingediend — in opdracht van hunne „goede” klanten — welke klachten veelal liepen over verkleuringen, onverklaarbare vlekken, soms groepsgewijs op bepaalde plaatsen van vloerkleed of traplooper opgetreden, welke beschadigingen nu en dan zelfs het karakter van ingevreten plekken met gaten in het weefsel waren gaan dragen. En altijd noemden die „goede” klanten (en dus óók de in hunne opdracht handelende tusschenpersonen, de winkeliers uit de provincie) die beschadigingen uitsluitend fouten van weverij of ververij — dus: men meende het volste recht te hebben op vernieuwing van tapijt of traplooper!

En keer op keer — ik weet waarlijk niet meer, hoe vaak, maar het loopt in de tientallen gevallen! — kon vastgesteld worden, dat de verkleuringen, invretingen in het weefsel, door niets anders teweeggebracht waren dan door zwavelzuur — dat een der huisgenooten bij minder voorzichtig manoeuvreeren met de accu's van de radio, er over heen gemorst had. Merkwaardig, hoe dergelijke claims verdwenen zijn, zoodra de moderne radio-apparaten het gebruik van een accu overbodig maakten!

Maar opvallend blijft de brutaliteit — men neme mij dit woord niet kwalijk — waarmede zij, die door onhandigheid hun spullen beschadigden, toch maar probeerden, „gratis” van winkelier of grossier vergoeding te krijgen en hèm voor de kosten te laten opdraaien!

Heel grappig was één geval, waarin ik kon vaststellen, dat ná het ontstaan van de schade, op min of meer vakkundige(!) wijze getracht was, de sporen van het zwavelzuur uit de accu te neutraliseeren, en voor het onderzoek — dat verwacht kon worden — wellicht te verdonkeremanen! Ook dát kon vastgesteld worden en bij nadere informatie ginds kwam aan het licht, dat de zoon des huizes — leerling van de hoogste klasse der H.B.S. — verwacht had, dat, na het neutraliseeren der vernielende zwavelzuurdeelen, óók de stukgevreten draden weer zouden aaneengroeien en de vernietigde kleurstoffen evenzoo geregenereerd zouden worden!

Klachten van huismoeders, wier waschgoed met ernstige beschadigingen, door minder scrupuleuze wasscherijen thuisbezorgd was, kwamen ook meermalen ter „behandeling” aan mijn laboratorium; dan werd ook geregeld door den waren schuldige kortweg beweerd, dat het weeffouten in de servetten of bedlakens moesten zijn, welke de opgetreden „scheidingen van samenhang” veroorzaakt hadden; maar die vlieger ging dan slechts uiterst zelden op, aangezien het onderzoek meestal duidelijk

maakte, dat de beschadigingen een gevolg waren van mishandeling met bijtende bleekmiddelen — in den regel chloorverbindingen, die, ter bekorting van het behandelingsproces, op ongebreidelde wijze waren aangevend. Ik wil hiermede geenszins den velen goeden wasscherijen, waarin de wasch met zorg behandeld wordt, een smet aanwrijven!

Ook kreeg ik vele keeren onredelijke klachten te behandelen betreffende vermeende schade, welke door zelfwerkende waschmiddelen heette te zijn aangericht. Het is opmerkelijk, hoe gemakkelijk vele huisvrouwen, wanneer door eenigerlei oorzaak — waar het zelfwerkend waschmiddel absoluut *buiten* staat! — schade aan het waschgoed opgetreden is, terstond de schuld aan dat waschmiddel toeschrijven! En het is grappig, zooals dan elk op zijn beurt het air aanneemt van „de waarheid in pacht te hebben”, wanneer den fabrikant van het waschmiddel de beschadigde waschstukken vertoond worden met de boodschap: „dat komt nu door de behandeling met uw zelfreinigend waschmiddel!” En dan kon steeds aange-toond worden, hoezeer men bezijden die waarheid tastte, en hoe gansch andere factoren in het spel geweest waren en de schade aanrichtten! Wellicht waren meerdere huisvrouwen, die schade aan haar waschgoed bespeurden, tē eenzijdig voorgelicht, nog wel van de zijde van concurrentie, welke niet schroomde, een smet te werpen op het artikel „zelfwerkend waschmiddel” en daarvan, in strijd met de waarheid, allerlei leelijks insinueerde! Ik heb zelf artikelen gelezen, waarin kwasi-geleerdheid verkondigd werd, die echter in wezen den grootsten nonsens inhielden.

Zoo zond een fabrikant van zelfwerkend waschmiddel mij onlangs een babyschortje, door een mama ingezonden, wjl „bij het wasschen volgens voorschrift” vlekken waren ontstaan en gaatjes zouden zijn ingevreten. En wāt leerde nu het microscopisch en chemisch onderzoek? Dat de gaatjes door tallooze speldeprikken gevormd waren en dat de vlekken rondom die gaatjes ijzervlekken waren, gevolgen van roestige veiligheids-spelden! Ik heb voor die dame — ter overtuiging! — die ijzervlekken even met een beetje zuringzoutbrij weggemaakt en haar ten opzichte van het gebruik van het bewuste waschmiddel kunnen geruststellen!

Een andere dame zond een badhanddoek en een kussensloop in; beide stukken vertoonden leelijke gele vlekken en. . . . alweer scheen het zelfwerkend waschmiddel de zondenbok te moeten zijn; die dame schreef bij de zending een briefje, waarin stond, dat „tijdens het wasschen met het bewuste middel de gele vlekken in badhanddoek en sloop waren ontstaan. . . .!”

Ik heb gerapporteerd, dat ik die bewering der klagende dame voor honderd procent aanvaardde, dat *t i j d e n s* het wasschen met het bereide sop die hardnekkige gele vlekken op haar handdoek en op die kussensloop waren ontstaan; máár — zoo schreef ik haar — niemand zal mij doen gelooven, dat „d ó ó r” het wasschen met dat sop die onaangename vlekken konden ontstaan; nog nooit heeft een zelfwerkend waschmiddel vlekken doen ontstaan — allermint dusdanige, die zich openbaarden als vlekken eener uiterst hardnekkige gele anilinekleurstof, hoogstwaarschijnlijk in het waschgoed geraakt toen abusievelijk een helgeel geverfd stuk weefsel (als b.v. een gele stofdoek) tegelijk met de witte wasch in het sop ging . . . . een groote fout van die dame, welke natuurlijk weer de schuld op het waschmiddel wilde werpen, dat evenwel volkomen vrij uitging!

Van concurrentiezijde heeft men niet geschroomd, rond te strooien, als zouden er in het bedoelde waschmiddel „scherp-bijtende korreltjes” zitten, die het waschgoed konden stukvreten. En dat is alweer volmaakt onjuist. Wie trouwens één keer de fabricage van het bewuste reinigingsmiddel zelf kon aanschouwen, die heeft kunnen zien, hoe dáár de tot allerfijnst stof gebrachte grondstoffen in speciale mengtorens dooreengeslingerd worden, tengevolge waarvan een volkomen homogeen poedermengsel ontstaat, waarin niet twee stofjes van het toegevoegde bleekmiddel meer bijeenliggen! Onlangs sprak ik eene dame, die van het waandenkbeeld, dat het zelfwerkende waschmiddel gaatjes in haar fijne zakdoekjes gemaakt zoude hebben, niet af te brengen was. Totdat ik in een gaaf deel van een dier zakdoekjes een lepel vol droog waschpoeder schepte, met een bandje dat poeder „insloot”, onder vorming van een „dotje”, en aldus den zakdoek een kwartier in kokend water deed vertoeven. Daarbij loste natuurlijk alles in het water op, nadat wel de hoogste concentratie van het waschmiddel op het weefsel bij kookhitte had ingewerkt. En wat was de uitkomst? Dat de zakdoek ter plaatse, waar het hoog-geconcentreerde middel opgeborgen werd en alle gelegenheid gekregen had, zijn invloed op het weefsel te doen gelden, *n i e t d e m i n s t e b e s c h a d i g i n g* liet zien! Toen was de klaagster overtuigd en begreep, dat de gaatjes aan *andere* oorzaak moesten worden toegeschreven!

Bij het behandelen eener andere klacht bleek mij, dat de vlekken in het waschgoed een gevolg waren van overdreven langdurig vertoeven in een ongeschikt stuk vaatwerk (een slecht-verzinkt ijzeren kookketel!). En

niettemin was de „dame”, wier waschgoed ernstige schade dáárdor be-
loopen had, vrijpostig genoeg, een poging te doen, van de zijde van den
fabrikant van het zelfwerkend waschmiddel „vergoeding” te krijgen!

Verschillende wasscherijbedrijven — die begrijpelijkerwijze minder
ingenomen zijn met het feit, dat zoovele huismoeders thuis de wasch zelf
behandelen — schromen niet, telkenmale, en in afwisselenden vorm, ver-
dachtmakingen te verspreiden, alsof zoo'n sopje schadelijker zou zijn
voor de wasch dan de behandeling in hun machinale wasscherij! Daarbij
wordt meermalen over het hoofd gezien, dat — zooals Mr. Dr. Ir. F. H.
Thies aangeeft *) — de natuurbleek op een bleekveld bij krachtige zon
véél schadelijker op de vezels van het waschgoed inwerkt dan een op
correcte wijze toegepaste „chemische bleekmethode”, zooals we die met
de zelfwerkende waschmiddelen zien bereiken! Ook Thies en anderen
strijden wél voortdurend tegen het ongebreideld toepassen van chloor-
verbindingen voor het bleeken der wasch; het is voldoende bekend, hoe
dáármede groote schaden aangericht werden en tallooze waschstukken
stukgevreten werden, waardoor ze spoedig als waardeloos door nieuw
goed vervangen moesten worden.

Uit de wetenschappelijke proeven, door genoemden Thies genomen,
is wel duidelijk komen vast te staan, dat behandeling van de wasch met
zelfwerkend waschmiddel, naast deugdelijke reiniging, grondige desinfectie
en helderblekende werking, d e m i n s t e s c h a d e bracht, verge-
leken met andere waschmethoden, waarbij een chloorbleek als anderszins
werd ingelascht. Na met de verschillende procédés bepaalde proefweef-
sels vijftig keeren te hebben gewasschen werd telkenmale met weten-
schappelijke apparaten de trekkracht van de weefsels (de samenhang, de
„sterkte”, zooals de huisvrouw het doorgaans noemt) nauwkeurig be-
paald en dan kwam aan het licht, hoe de met zelfwerkend middel behan-
delde wasch een schitterende serie uitkomsten opleverde. Soortgelijke
proeven — even gunstige eindresultaten opleverende — zijn door „STA-
TEN'S PROVNINGSANSTALT STOCKHOLM” (d.i. het Rijksbureau
voor Materialenonderzoek in Zweden) genomen; ik heb de verslagen van
dat instituut gezien en daaruit geleerd, hoe gunstig men ook daar over
het artikel zelfwerkend waschmiddel rapporteerde.

Ook de andere eigenschappen ervan — o.a. de kiemdoodende wer-

---

*) NEUZEITLICHE WASCHPROZESSE von Mr. Dr. II. F. H. Thies. Heidelberg
Verlag „Melliand's Textilberichte”, bladz. 2.

king — zijn in den loop der jaren door specialisten nauwkeurig onderzocht. Zoo stelde Dr. P. Scharlau van het Hygiënische Instituut der Westfaalsche Wilhelms-Universiteit in Münster vast, hoe snel tijdens de voorgeschreven behandeling der wasch de verschillende groepen van ziektekiemen — o.a. van typhus! — snel worden gedood, en wees genoemde auteur in zijn publicatie (Archiv. f. Hygiene, Band 102, Heft 1) ten slotte erop, hoe het zelfwerkend waschmiddel tegelijk een desodoriseerende werking uitoefent (dus euvelriekende stoffen vernietigt), terwijl de meer gebruikelijke „ontsmettingsmiddelen” (carbol, lysol, creolin) na gebruik, door nawasschen nog niet geheel te verwijderen zijn en het waschgoed op hinderlijke wijze den doordringenden geur dezer stoffen doen behouden. Ook Prof. Dr. W. von Gonzenbach van de Universiteit te Zürich publiceerde in het „Schweizerische Zeitschrift für Gesundheitspflege” (Jaarg. VII, Afl. 4) de uitkomsten zijner enquête over de desinfecteerende werking dier waschmiddelen. Men ziet, hoe de geleerdenwereld zich voor deze groep hulpmiddelen in de huishouding interesseert!

Maar ik dwaalde van mijn onderwerp even af; ik wil U nòg een aardig geval vertellen — ter illustratie van het punt van uitgang: „reclameeren, om door een ander de schade te laten dragen”.

Een winkelier, die een kostbaar tapijt geleverd had, kreeg na eenige maanden de klacht te hooren, dat het kleed verkleuringen vertoonde, en — wonderlijk genoeg — dat het verkleuren, evenals een losraken der wolharen — juist te constateeren was dáár, waar het kleed extra saamgedrukt werd, n.J. onder de tafelpooten. De felheid der reclame, gepaard aan dreigementen met een procedure bij niet-inwilligen der eischen voor een nieuw kleed, leidde ertoe, dat de winkelier de middenbaan uit het kleed liet nemen en mij die in onderzoek gaf. Ja, er waren scherp-uitgebeten, ontkleurde plekken te zien, juist rondom de platgedrukte plaatsen, waar de tafelpooten gerust hadden. Voortgezet chemisch onderzoek bracht echter een hoogst merkwaardig feit aan het licht; de uitkomsten van dat onderzoek leidden ertoe, dat ik den winkelier verzocht, eens na te gaan, of er soms een hond in huis was bij zijn klagenden klant. Ja, dat was zoo; ze hadden een grooten herdershond; toen dan naar aanleiding van mijn inmiddels uitgebrachte verslag — de allures van dien viervoeter werden bespionneerd (vooral, wanneer deze alléén in het vertrek was!) — werden de uitkomsten van mijn onderzoek volkomen bevestigd: het dier had de gewoonte aangenomen, de tafelpooten afwisselend te besnuffelen en er dan — nu ja, „zijn achterwaartschen fascistengroet” bij uit te

brengen! Geen wonder dat de zich ophoepende bestanddeelen, die bij het onvolledig opdrogen in het kleed achterbleven, hun vernielende werking op vezels en kleurstoffen uitoefenden! En van de „vordering” bleef natuurlijk niets over!

Mij schiet nog één aardig voorval te binnen, dat aan den Keuringsdienst onderzocht werd, en dat ik hier wel even verklappen mag, nu ik toch een praatje over zooveel „waschpartijen-aan—huis” heb gehouden. Eenige jaren geleden bracht een juffrouw uit een dicht bevolkte wijk onzer stad, aan den Keuringsdienst een fleschje leidingwater, dat ze zoo juist uit haar keukenkraan gevuld had, maar dat duidelijk naar bleekwater smaakte! Ze had waarlijk gelijk. Niemand begreep daar iets van en er trok onmiddellijk een keurmeester met haar mee naar huis, waar hij uit de kraan in de keuken . . . . soortgelijk water met een duidelijken smaak naar bleekwater, aftapte!

Wat was nu de oorzaak?

Het was hartje zomer, en op drie hoog, waar de juffrouw woonde, kon ze niet eens elk uur van den dag voldoende water uit de leiding tappen. Op vier hoog, bij haar bovenburen, was het natuurlijk nog een graadje erger. Die juffrouw van vier hoog had 's morgens al heel vroeg haar waschgoed behandeld en dit in een volle kuip water in den gootsteen laten staan, aan welk water een scheut van genoemd bleekmiddel was toegevoegd. Zij had al een paar malen geprobeerd, of de kraan alweer „water gaf” — echter tevergeefs, en gemakshalve haar kraan laten openstaan, denkende: wanneer er straks weer méér druk komt en ik water krijg, dan spoelt mijn waschgoed tijdig weer schoon! Nu hing er een stuk gummislang, dat aan de kraan bevestigd was, juist in het kuipwater. Ging nu de benedenbuur op drie-hoog aan de kraan draaien, om een glaasje water te tappen (wat door onvoldoenden druk nog niet uit de straatleiding omhoog kwam!), dan kreeg zij, tengevolge van eenvoudige hevelwerking, het via die gummislang overgehevelde water uit de waschkuip van haar bovenbuurtje in haar glas! En daarmee was het fenomeen opgehelderd!

Zoo blijkt immer: „Onderzoek eerst alle dingen en maak dan pas uwe gevolgtrekkingen!”

* * *

Wanneer ik U, Lezer, de vraag zou stellen; kunt ge mij een juiste definitie van „vergift” geven, dan zouden sporadisch weinig juiste antwoorden binnenkomen. Een Fransch professor, die in een zijner colleges over vergiften zou gaan spreken, begon den studenten deze vraag voor te leggen: geef mij een juiste omschrijving van het begrip „hond” Niet één was daartoe in staat; al achtte ook een elk zich alleszins bevoegd, op de straat een hond als *canis familiaris* te herkennen, toch wist niemand een zoodanige definitie van het begrip hond te geven, dat het alle soorten honden insloot, en alle dieren, die géén honden waren, daarbuiten vielen! Toen allerwege de moeilijkheid van deze opgaaft erkend was, verklaarde die professor, dat het even moeilijk — schier onmogelijk — ware, een in alle opzichten juiste omschrijving te geven van „vergift” En tóch wist men bij eersten aanblik den hond te herkennen, zoo goed als elkeen overtuigd is, te gevoelen, wát een vergift is.

En bovendien: hoevele vergiften zijn niet betrekkelijk?

Wij kennen het verschijnsel, dat als „idiosyncrasie” betiteld wordt; het is de buitengewone gevoeligheid van enkelen voor bepaalde stoffen, die op andere personen neutraal inwerken, doch voor die enkelingen vergiftig zijn. Zoo herinner ik mij een geval uit den tijd, waarin tegen hoofdpijn vaak een antipyrinepoedertje genomen werd. Een jong medicus ten plattenlande, die zijn vader te logeeren had, gaf dezen, toen klachten over hoofdpijn geuit werden, kalmpjes een antipyrinepoedertje. De oude heer reageerde daar ganschelijk eigenaardig op en de zoon — eerst bevreesd, dat hij een verkeerd artikel uit zijn voorraad genomen had, dacht een oogenblik niet anders of hij zou binnen een uur zijn vader verliezen! Deze had idiosyncrasie voor genoemd geneesmiddel. Dat feit heeft dan ook het voor sommigen gevaarlijke — voor de meerderheid heilzame — hoofdpijnmiddeltje op den achtergrond doen geraken en tegenwoordig kennen vele jongeren het middel niet eens meer!

Een dienstbode kon absoluut geen kina-bestanddeelen verdragen; het innemen van slechts één kininepilletje bracht haar na een uur tot radeloosheid door ondragelijk jeuken van de geheele lichaamshuid, die met een soort eczeem bedekt werd; bij een anderen patiënt wekte het innemen van één kininepil verschijnselen op, die bij ieder ander menschenkind optreden, zoodra een kopje vol wonderolie ingenomen is! Vandaar, dat het nuttig is, een nieuwen dokter tijdig op de hoogte te brengen

---

*) Deze schets verscheen vóór eenige jaren in een groep Provinciaalsche Dagbladen.

van de eventueele overgevoeligheid voor bepaalde geneesmiddelen, opdat de aesculaap bij het samenstellen van het recept, dat hij gaat voorschrijven, met de idiosyncrasie rekening kan houden.

Zoo werd, enkele decenniën geleden, nog graag gebruik gemaakt van jodoformverband bij verwondingen. Men vond den penetranten geur wèl uiterst hinderlijk, maar vergat dat nadeel, wanneer er de grootere voordeelen bij de wondbehandeling tegenover gesteld werden. Zoo had in mijn studententijd menig student in zijn fietstasch een klein verbanddoosje — voor „eerste hulp bij kleine ongevallen” — en daarin bevond zich ook een jodoformgaasje. Toen op een gezamenlijken fietstocht één der meisjes-studenten gevallen was en aan den enkel verwond, stond dadelijk een galante ridder klaar, om de wond te verbinden met een stukje jodoformgaas. Binnen vierentwintig uur zat het meisje over haar geheele lichaam vol met een hardnekkig eczeem — zooals de behandelende medicus het noemde — het typische jodoform—eczeem, als gevolg van dat enkele verbandje. *Zij* kon geen jodoform aan haar lichaam verdragen!

Het is algemeen bekend, hoe lijdens aan suikerziekte doorgaans géén suiker mogen gebruiken. Zoo had een jong medicus een zijner tantes in behandeling wegens suikerziekte en schreef haar streng dieet voor; in de plaats van suiker moest de patiënte kunstmatige zoetstof in haar spijzen en dranken brengen; een oude, getrouwe meid-huishoudster, die haar al lange jaren ter zijde stond als eenige huisgenoot, kreeg van den dokter de noodige instructies, die zij aanvankelijk stipt opvolgde, met een spoedig opknappen der zieke als belooning. Als zoodanig scheen de huishoudster echter het herstel niet bepaald te beschouwen; zij had — wetende, dat zij in het testament der oude dame goedgunstig bedacht was — eigenlijk gehoopt, dat dit de allerlaatste ziekte van haar mevrouw zou wezen; zoo rijpte in haar brein de duivelsche gedachte, met terzijdestelling van saccharinetabletten en andere geoorloofde zoetstoffen, gelijk voorheen, flinke porties gewone suiker door het voedsel van haar patrones te mengen. En terstond verergerde de toestand der oude dame op onrustbarende wijze; haar neef maakte zich ongerust, begreep er niets van totdat hij vermoedens voelde rijzen en de huishoudster verdacht, met booze bedoelingen de kunstmatige zoetstoffen door suiker te hebben vervangen. Zoo bracht hij mij op zekeren dag een schaalje appelmoes, met de vraag, of ik door onderzoek wilde vaststellen, welke zoetstof daarin aanwezig was. Ik moest rapporteeren, dat er géén kunstmatige verzoetingsmiddelen aan toegevoegd waren, doch wel een knappe hoeveelheid suiker! Hij uitte zijn „vermoedens”, doch de feeks ontkende. Eerst na bedreigingen met

Politie en Justitie kreeg hij de waarheid boven water, dat de door mij vastgestelde suiker opzettelijk door haar aan het appelmoes was toegevoegd. Hij had zich helaas door belofte verbonden, bij eventueele beken-
tenis de Politie erbuiten te zullen houden, zoodat de eenige straf bestond in onmiddellijke verandering van het testament, waarbij de vlug ontboden notaris nog juist zijn assistentie kon verleenen. Die medicus heeft zeker niet geweten, dat hij zelf een strafbaar feit pleegde, door het hem bekende misdrijf *n i e t* aan de Politie of de Justitie bekend te maken! Ikzelf hoorde eerst jaren later, wèlke omstandigheden zich gewezen hadden om het voor mij op zichzelf staande onderzoek van het monster appelmoes!

Wanneer over vergift gesproken wordt, denken de meesten uitsluitend aan vergift, dat via den mond in het lichaam geraakt; men dient echter wel te bedenken, dat schadelijke, gevaarlijke stoffen langs tal van wegen in ons lichaam kunnen geraken; ik noem slechts het woord giftgassen, om duidelijk te maken, dat ook langs de ademhalingswegen, ja via de huid zelfs, vergiftige gasvormige producten hun vernielende werking op ons leven kunnen aanvangen. Ik herinner mij nog levendig een geval, waarbij iemand, die geplaagd werd door ingewandswormen, die voornamelijk in zijn endeldarm huisden, deze trachtte te verwijderen door een lavement, bereid uit een aftreksel van tabak en uien. Hij had dit aftreksel uit zware tabak, véél te sterk bereid en is doodziek geworden tengevolge eener zéér acute nicotinevergiftiging *via den endeldarm*.

Onwillekeurig denken wij, bij het hooren van vergiftige gassen, aan het verraderlijke kool-monoxjde (kortweg kolendamp geheeten), welk vergift ieder jaar, vooral in het koude jaargetijde, steeds slachtoffers maakt. Doordien ons lichtgas óók een niet onaanzienlijk gehalte aan koolmonoxjde bevat, is dit eveneens zeer gevaarlijk. De vergiftige werking van kolendamp berust op het feit, dat genoemd gas onze roode bloedlichaampjes voorgoed ongeschikt maakt om hun rol te vervullen, bestaande in het opnemen van zuurstof in de longen, teneinde die zuurstof naar alle deelen van het lichaam te transporteeren. Zoo wordt het bloed door kolendamp vergiftigd en gaat het slachtoffer feitelijk aan zuurstofgebrek te gronde, dus: aan verstikkingsdood, al bevindt hij zich ook in een atmosfeer, waarin immer nog een aanzienlijk percentage zuurstof aanwezig is.

Ik vind dien kolendamp altijd een gemeenen, verraderlijken sluipmoordenaar; veelal worden de slachtoffers in hun slaap overvallen; het gas is nagenoeg reukeloos; (wat men waarneemt, zoodra de kachel niet correct afgesteld is, is *n i e t* de kolendamp, doch het zijn de deze ver-

gezellende verbrandingsproducten, welke echter den slapende *niet* doen ontwaken!). Zoo worden de meeste slachtoffers van dit sluipgift dood in bed gevonden. Wellicht is het hier de plaats, op te merken, dat in de meeste gevallen de kachel in prima conditie verkeerde; *niet* in alle; toen ik in Maart 1925 door de Politie werd geroepen naar een woonark, liggende in het Jacob van Lennepkanaal te Amsterdam, vonden wij daarbinnen een ouderenpaar met vijf kinderen roerloos te bed. . . . overvallen door kolen-damp; alleen de moeder vertoonde nog levensteekenen; zij kon, na behandeling met zuurstof, weer bijgebracht worden, om dan te vernemen, dat haar man en haar kinderen allen overleden waren . . . . als gevolg van een defecte verwarmingsinrichting. Nog zie ik het cilindrische kachelkje — een hoogst eenvoudig model! — met fluitketel erop, vóór mij. De afvoerpipj liep van de kachel direct horizontaal door den wand naar de buitenlucht, om dan haaks omhoog te gaan. In dat staande gedeelte nu was zooveel regenval gekomen, dat onder aan het vertikale stuk, het bochtje geheel was doorgeroest; daardoor was van een opwaarts loopenden stroom van verwarmde lucht met verbrandingsgassen geen sprake; de schoorsteen kòn onder deze omstandigheden niet meer trekken. De kort vóór het naar bed gaan opgestorte eierkolen bleven tèn lang koud en werkten de vorming van het vergiftige gas sterk in de hand met het genoemde noodlottige gevolg!

Maar ook dáár, waar een goed—functionneerende kachel staat met correct trekkenden schoorsteen, *kunnen* ongelukken optreden, zooals ik meermalen de gelegenheid had, in mijn loopbaan te zien. Men dient te overwegen, dat de vorming van kolendamp in de eerste plaats aan de orde is, zoodra een lading nieuwe, dus koude brandstof, op het vuur in de kachel gestort wordt. Deze brandstof nu, is in staat, zoolang ze koud is, uit één der verbrandingsgassen welke opstijgen uit het vuur onderin de kachel, namelijk uit het koolzuurgas, het vergiftige koolmonoxyde te doen ontstaan. Hebben wij nu de kachel zóó gereguleerd, dat ze flink kan branden, dan is er voldoende „trek” om (bijaldien het kolengas eens *n i e t* met de bekende blauwe vlammetjes bovenop de koude kolen *verbrandt*) het giftgas door den schoorsteen mèt de andere verbrandingsproducten te laten ontwijken. Maar wee, bijaldien, tèn korten tijd ná het bijvullen der kachel, laatstgenoemde wordt ingesteld op „nachtdienst” en de trek der gassen naar het schoorsteenkanaal verminderd of bemoeilijkt wordt. Dàn kruipen de giftige producten langs kieren van deurtjes enz. de kamer in en. . . . er is o zoo weinig van dat vergift nodig, om de atmosfeer te verpesten en de slapenden naar den eeuwigen slaap te doen overgaan.

Velen hebben de ongelukkige gewoonte, om — kort vóór het naar bed

gaan — de kachel nog eens bij te vullen, waarna deze terstond „op nachtdienst” wordt ingesteld. Dat is — zooals ik hierboven uiteenzette, funest! Men stelt zich en de zijnen aan de grootste gevaren bloot. Neemt, Lezers, toch als vaste gewoonte, de kachel een paar uren vóór het bedtijd is, geheel bij te vullen, opdat — zoolang de schoorsteen nog normaal trekt en de afvoer behoorlijk is — de versch gestorte kolen warm kunnen worden. De dan geproduceerde kolendamp zal ons niet schaden; die trekt dan wèl den schoorsteen in, zoover hij niet verbrandt en tot koolzuur wordt. En, is dan de tijd voor de nachtrust aangebroken, zoo stel gerust de kachel, die uitsluitend warme brandstoffen bevat, op nachtdienst in — er zal thans niets gebeuren!

Wie een kamer bewoont of in een vertrek slaapt, waar af en toe rookproducten van een kachel waargenomen worden, welke in een ander — veelal lager gelegen — vertrek brandt, dient eveneens op zijn hoede te zijn; ik maakte een geval mede, waar een echtpaar dood in bed gevonden werd, terwijl op de flatwoning n i e t werd gestookt en niettemin kolendamp als doodsoorzaak kwam vast te staan. Bij voortgezet onderzoek bleek, dat het rookafvoerkanaal van een groote stookplaats, onderin den kelder van het flatgebouw ter hoogte van de bewuste woning gescheurd was. Behangselpapier, dat op strakgespannen doek over de scheuren van den schoorsteen aangebracht zat, kon toch niet verhoeden, dat bij een ongunstigen trek — en wellicht noodlottige windrichting! — wolken kolendamp de slaapkamer der oudjes binnendrongen; en met het genoemde gevolg.

Tal van vergiftigingsgevallen zijn aan noodlottig toeval toe te schrijven — soms aan domheid der menschen.

Wanneer bij minder hygiënisch uitgevoerde kaasbereiding een ongewenschte infectie door schadelijke microben plaats vindt, kan het gebeuren, dat in een kaas van grootere afmeting, op één plek bedoelde bacteriën de eiwitstoffen der kaas gaan omzetten, waarbij dan vergiftige splitsingsproducten gevormd kunnen worden, die met cadaverinen (= lijkegiften) op één lijn te stellen zijn. Wie dat stuk uit de kaas ongelukkigerwijze treft, kan na consumptie ervan danig ziek worden; wij hebben gevallen meege maakt, waarbij de leden van een gezin, dat een hoekje kaas gekocht had, na gebruik daarvan ernstig ziek werden, terwijl — wanneer de Keuringsdienst bij den winkelier vlug de rest der aangesneden kaas in beslag nam, bij zijn onderzoek moest constateeren, dat dáárin géén schadelijke microben aanwezig waren; zóó plaatselijk kunnen zich soms die kaasvergiften ontwikkelen.

Iets anders is het met vleesch- en worstwaren. Nog niet zoo heel lang

geleden verwerkte een minder scrupuleuze „slager” het van een zieken hit geslachte vleesch tot biefstukjes en worst, met het resultaat, dat geheele groepen der kleine luiden doodelijk ziek werden. Nog steeds heerscht bij velen de verkeerde meening, dat men bij aankoop van „derderangsch worst”, elk gevaar zou kunnen ontloopen, door de worst vooraf goed en lang te koken. Ik zeide reeds, dat deze onderstelling verkeerd is. Men denkt aan de voor melk zoo vaak gegeven adviezen, dit voedingsmiddel vóór gebruik goed te koken en meent een parallel te kunnen trekken bij vleeschwaren van verdacht allooi. Bedacht dient echter te worden, dat — door de melk eenigen tijd aan kookhitte bloot te stellen, de schadelijke *bacteriën* gedood worden, die erin aanwezig gesteld worden. In het gevaarlijke vleesch van genoodslachte dieren echter is reeds het door rottings- of andere gevaarlijke bacteriën geproduceerde *v e r g i f t* aanwezig en dat weerstaat de kookhitte volkomen evenals b.v. rattenkruid dat vermag!

Men koope dergelijk minderwaardig vleesch liever *niet* en bedenke, dat het blootstellen aan kookhitte de gevaren, aan het gebruik van dussdanige vleeschwaren verbonden, allerminst wegneemt!

Het zijn veelal de zoo dikwijls bij name genoemde colibacillen, die onze spijsen ongemerkt vergiftig doen worden; die colibacillen behooren tot onze darmflora; ze spelen een rol bij het verteringsproces in ons darmkanaal en worden regelmatig in faecaliën aangetroffen. Geraken deze micro-organismen nu ongelukkigerwijs eens in spijs of drank, dan kunnen zij de daarin aanwezige eiwitachtige stoffen aantasten en daaruit vergiftige afbraakproducten doen ontstaan. In dit verband wil ik het even over de ijskast hebben. Ik heb hier niet het oog op de moderne vrieskasten, welke interieur een temperatuur onderhoudt, liggende op of onder het vriespunt, doch denk uitsluitend aan de ouderwetsche ijskasten, welke dubbelwanden met stukken ruw ijs worden opgevuld en in welke bergruimte dan een temperatuur heerscht, die steeds een, kleinigheid *b o v e n* het vriespunt ligt. Het spreekt vanzelf, dat ook de bedoelde moderne kasten — wanneer ze eens niet op temperatuur *o n d e r* nul ingesteld worden — de spijsen en dranken, die erin bewaard worden tot heel even boven het vriespunt zullen houden. Dáárin nu schuilt een vergiftigingsgevaar, dat ik U nader hoop te verduidelijken.

Alles wat geboren is, heeft tot eindbestemming weer tot stof te vergaan. Zooals ook alle bouwwerken, die opgericht werden, na verloop van korteren of langeren tijd gesloopt worden, hetzij door menschenhand, hetzij door natuur-invloeden.

Ik heb wel eens als jongen staan kijken naar het sloopwerk van een groot gebouw; opvallend is, dat de aannemer altijd het werk doet aan-

vangen door enkele rappe kerels, die zooveel mogelijk dakpannen héél van het dak weten te halen en omlaag te brengen. Die ploeg is altijd nummer één; dàn komen er een paar vertrouwelingen aan de beurt, om het daklood los te snijden uit de goten en dat. . . . eerlijk op te leveren bij den patroon. En als die dan gereed zijn, is het tijdstip voor het verdere sloopwerk gekomen.

Zoo valt het mij op, hoe óók Moeder Natuur, telkens wanneer zij met een sloopwerk begint, zekere groepen „werklieden”, waarmede ik thans bacteriën bedoel, die voor de afbraak zorgen, in eerste linie aan het werk zet. Dat zijn in de meeste gevallen de melkzuurbacteriën, welke naam den Lezer voldoende verduidelijkt, dat ze de stille werkers zijn, die o.a. de melk tot verzuring doen komen en die de witte kool weten om te zetten tot het heerlijke winterkostje, dat zuurkool heet. Het feit, dat wij in karnemelk, yoghurt, zuurkool en nog andere artikelen het gevormde melkzuur als gewaardeerd bestanddeel weten te genieten, zegt al voldoende, dat deze melkzuurbacteriën — al zijn ze degenen, die het afbraakproces inluiden — ons n i e t vijandig gezind zijn, onze gezondheid niet in het minste schaden. Máár ik zou durven waarschuwen: „houd ze in de gaten, want hun optreden, waarbij ze melkzuur vormen, is voor ons het roode seinlicht: weest op uw hoede: het afbraakproces is begonnen en *straks* dreigt gevaar!” Zoolang die eerste ploeg werklieden in de gedaante der melkzuurbacteriën aan den arbeid is, houden alle andere microben zich afzijdig. Er i s nog geen direct gevaar voor onze gezondheid, zoolang de afbraak zich beperkt tot vorming van melkzuur. Menige huismoeder, bemerkende, dat het restantje van het koude rolladevleesch een uiterst gering zuur smaakje laat waarnemen, is politiek genoeg, vlug naar den azijn te grijpen, onder het motto: „morgen eten wij hâchee en . . . . wanneer er azijn over gegoten is, bemerkt niet één iets van het spoor melkzuur. . . . van het aangevangen „bederf”! Doch, wanneer men de „afbraak” niet verder laat komen, dreigt er voor onze gezondheid geen gevaar. Zodoende kan men steeds het optreden van de eerste verzuringsverschijnselen aan diverse spijzen beschouwen als de aankondiging, dat het sloopwerk begonnen is!

Merkwaardig, zooals de andere ploegen sloopers gelaten hun beurt afwachten, die gekomen is, zoodra de zuurvormende bacteriën den arbeid neerleggen; en dit doen zij, zoodra ze een zekeren zuurgraad hebben ontwikkeld, òf wanneer alle „grondstof”, waaruit ze hun melkzuur bereiden, verwerkt is. Ze wachten langer, wanneer de spijzen door toegevoegden azijn een hooger zuurgraad kregen; (leverworst in 't zuur, rolmops).

Dàn komen de verdere ploegen bacteriën aan den slag, te weten de

gevaarlijke rottingsbacteriën, welke de eiwitachtige stoffen uit voedsel enz., omzetten, en doen overgaan in de hoogst vergiftige stoffen, die zich eveneens in cadavers ontwikkelen. Dàn moet men op zijn hoede zijn! En deze rottingsbacteriën verraden aanvankelijk hare werkzaamheid niet, doordat de mensch van de eerste vergiftige producten dezer sloopers de aanwezigheid *n i e t* met tong of reukorgaan bespeurt en juist dáárin schuilt het verraderlijk karakter van deze rottingsbacteriën.

Welke reden had ik nu, om van de ijskast op de rottingsbacteriën te komen? Ziehier, wat de kwestie is:

Wanneer een niet-gesteriliseerde spijs of drank — b.v. een kannetje melk — in een ouderwetsche ijskast geplaatst wordt, waarin de temperatuur heel even *boven* het nulpunt ligt, zoo maakt deze koude het den melkzuurbacteriën absoluut onmogelijk, haar arbeid te verrichten; er ontstaat geen melkzuur en. . . het „roode sein” dat tot waarschuwing dient, treedt *n i e t* op; doch de rottingsbacteriën, welke bij de heerschende temperatuur wèl kunnen leven, werken èn zich vermenigvuldigen, gaan rustig hun gang en produceeren de cadaverinen, de gevaarlijke lijkegiften, welke aanwezigheid in den beginne *n i e t* te bespeuren is bij het gebruik der spijzen of dranken.

In een groot restaurant te Amsterdam hadden — jaren geleden — op een zomeravond talrijke gasten zich tegoed gedaan aan koffie-ijs, dat — ’s nachts in een ouderwetsche ijskast bewaard — voor *verzuring* behoed was, doch waarin zich colibacillen flink ontwikkeld hadden; in den nacht daarop zijn al degenen, die van dat ijs gegeten hadden, doodziek geworden en héél wat doktoren hadden een onrustigen nacht met hun tallooze patiënten! Politie en Justitie werden erin gemoeid; er had een bacteriologisch onderzoek plaats en de aanwezigheid van een massa colibacillen kwam vast te staan. Men had ten onrechte gemeend, dat — door de lekkernij „in de ijskast” te bewaren en elken dag weer opnieuw te doen bevriezen, alles voor bederf zou behoed blijven.

In Rotterdam vierde een groot gezelschap feest en gebruikte de lunch in een groot restaurant. Dáár had men al enkele dagen van te voren een en ander gereedgemaakt, dat — zoo nam men aan — in de ijskast wel deugdelijk zoude blijven. Maar colibacillen ontwikkelden zich; niemand proefde aan het genotene iets bijzonders, maar het duurde niet lang of het gansche gezelschap vertoonde vergiftigingsverschijnselen; ontzettend moeten de tooneelen geweest zijn, toen de gasten, afzondering wenschende, daartoe geen voldoende gelegenheid vonden en langs den trottoirband geschaard stonden om de ongewenschte spijzen weer uit hun maag te doen treden. Ook dáár vormden dus de vergiften zich tijdens het verblijf in de ouderwetsche ijskast.

Opmerkelijk was ook het geval, waarbij een geheel gezin na het gebruik van appelmoes ernstige vergiftigingsverschijnselen vertoonde. Toen ik ambtshalve een restant van het appelmoes in onderzoek kreeg, kwam aan het licht, dat een belangrijke hoeveelheid *z i n k* daarin in oplossing was gekomen. De zuinige huisvrouw had door 'n mannetje in de buurt, die dat zoo keurig kon doen, een nieuwen bodem in een pan laten zetten; die reparatie had echter niet met *vertind* ijzer, doch met gegalvaniseerd ijzer (dat is *verzinkt* ijzer) plaats gevonden; het zink — een schadelijk metaal — kon in het frisch-zure appelmoes oplossen en leidde tot de vergiftiging, die gelukkig met genezing der patiënten eindigde!

Ook herinner ik mij nog levendig het geval bij een burgemeestersgezin in de provincie Utrecht. Daar traden óók op een gegeven moment vergiftigingsverschijnselen op, die dagen aanhielden, en waarvan óók een gast, die uit Amsterdam op bezoek was, slachtoffer werd. Die burgervader kwam mij raadplegen en bracht mij alle grondstoffen mede, die bij de bereiding van de spijzen hun rol hadden gespeeld, met verzoek, ná te gaan, wáárin de oorzaak der onaangename verschijnselen verscholen zat. Na een langdurig onderhoud zette ik de zending artikelen voor eenigen tijd terzijde, en drukte het verlangen uit, het regenwater uit den bak, waaruit men ter plaatse al het drinkwater putte, nader te leeren kennen. O, de bak was nog korten tijd geleden grondig gereinigd. . . . !

Toch toonde het chemisch onderzoek aan, dat het water zink bevatte en — toen men op mijn advies eens was gaan dreggen — kwam er een zinken emmer te voorschijn, dien een inmiddels ontslagen werkster uit de band had laten vallen in den regenbak terwijl zij zich toen verder maar niet over dat stuk gereedschap had bekommerd!

Sprak ik hierboven over toevallige vergiftigingen — van geheel ander karakter zijn de gevallen van opzettelijke vergiftiging om iemand het leven te benemen, of die, waarbij een tè groote dosis toegediend werd van eenig — met goede bedoelingen — verstrekt vergift, dat als geneesmiddel bedoeld werd.

Zoo behandelde zekere Rechtbank een geval, waarin eene verpleegster terechtstond, die — op onverantwoordelijk domme wijze — een medicijn (phosphorlevertraan), voor de aan haar zorgen toevertrouwde kinderen, zelf ging samenstellen, doch abusievelijk een honderdmaal te groote hoeveelheid van het zwaar vergiftige element phosphor in de levertraan oploste, waardoor slachtoffers vielen!

In Amsterdam moest een oude man, die bedlegerig was, op last van den dokter een lepel wonderolie slikken, die zijn bejaarde vrouw hem

's avonds zou ingeven. Zonder op het etiket te letten, nam zij eene flesch ter hand, die sterk carbolzuur bevatte, en waaruit een eierdopje gevuld werd. Ondanks den doordringenden geur van dit vergiftige artikel dronk de oude man het eierdopje tot den bodem toe in één teug ledig! Hij had met de andere hand zijn neus dichtgeknepen, om den geur der wonderolie niet te bemerken. De dood trad bij dit slachtoffer kort daarna in! Hier moge ik met klem erop wijzen, dat dergelijke gevaarlijke vergiften niet in de huishoudkast temidden van eenvoudige huismiddeltjes geplaatst mogen worden, en iedereen raden, géén fleschje voor gebruik te openen, alvorens zich wel degelijk ervan te hebben overtuigd, dat het etiket den naam van het begeerde artikel aangeeft. Onnoodig te verklaren, dat fleschjes, doosjes of zakjes waarop géén behoorlijk etiket den aard der stof aangeeft, taboe zijn! Er kunnen menschenlevens mee op het spel komen te staan!

Voorbeelden van sluipmoordenaarswerk met behulp van vergift kent de historie er meerdere. De ouderen herinneren zich — zij 't ook misschien uit overlevering — de geschiedenis der Leidsche giftmengster, die een paar dozijn slachtoffers gemaakt had — meerendeels kleine kinderen, die aan haar „ter verzorging” waren toevertrouwd en — zoodra ze op het toegediende vergift begonnen te reageeren — aan hunne ouders werden teruggegeven, om thuis te sterven!

En uit den jongsten tijd kennen de lezers wel den naam van de Weduwe Becker in Luik, die daar als massamoordenares terecht stond. Eigenaardig, zoo vaak als dit misdrijf juist door vrouwenhand gepleegd wordt!

Wanneer ik hier gevallen uit eigen praktijk stilzwijgend voorbij ga, doe ik dat, omdat ik tot elken prijs voorkomen wil, dat Lezers, die bij de bewuste drama's op eenigerlei wijze betrokken waren, mijn pennepraatje terzijde leggen, omdat zij liever niet willen herinnerd worden aan de droefenis, die in hun familie bij die gevallen heerschte. Er blijft genoeg te vertellen over!

Vergiftigingsgevallen zijn óók wel eens gesimuleerd, om zich als beklagenswaardig slachtoffer te kunnen voordoen en. . . een meer aannemelijke „oorzaak” te kunnen aangeven, waardoor b.v. aan het slachtoffer toevertrouwde gelden verdwenen zouden zijn! Zoo liet een ambtenaar, die belast was met het transport van een groote som gelds, deze door een handlanger wegvoeren, havende lichtelijk zijn bóvenkleeding, wierp een fleschje — wellicht ledig — naast zich op den grond in scherven en ging ernaast uitgestrekt liggen wachten, tot er „hulp” kwam

opdagen; de eerste oogenblikken hield hij zich ontzettend versuft; hij gaf aan, overvallen te wezen, waarbij hij zich krachtig verzet had tegen zijn aanrander; daarbij zouden zelfs scheuren in zijn kleeding gekomen zijn; maar dan zou de onverlaat hem aan een fleschje hebben laten ruiken, waardoor bedwelming optrad en van dat moment af wist het „slachtoffer” zich niets meer te herinneren. Zie, Lezer, dergelijke praatjes vullen geen gaatjes! Ze vinden alleen geloof bij de menschen, die in Nick-Carterromannetjes behagen scheppen, doch de mannen der wetenschap weten maar al te goed, dat dergelijke verhaaltjes op pure fantasie berusten! Ook hebben „bestolen”(?) reizigers meermalen aangegeven, dat ze in hun slaap eenige bedwelmende vloeistof onder hun neus zouden gekregen hebben en tijdens de dáárdóór veroorzaakte bedwelming beroofd zouden zijn van de aan hun handen toevertrouwde gelden. Ook dát zijn bakerpraatjes. Al lang staat vast, dat — zoodra onder den neus van een slapende, chloroform of eenig ander bedwelmingsmiddel wordt gehouden — de slaap onmiddellijk eindigt en de aldus „bedreigde” persoon terstond klaar wakker is!

Een bijzondere rubriek vormen bij de Politie de zelfmoorden door vergift. Het spreekt vanzelf, dat in dusdanige gevallen steeds grondige zekerheid verkregen moet worden, dat het een geval van zelfmoord geldt, hetgeen doorgaans gemakkelijk kan vastgesteld worden.

Het geval, dat ik U thans vertellen wil, speelde zich in Weenen af. Dáár had de zoon van een rijk groot-industrieel op bijzondere wijze kennis gemaakt met een circusartiste — kind eener ongehuwde moeder. Er ontstond een vrijage en op zekeren dag werd den jongeman kort en bondig beduid, dat geen keuze overbleef en een spoedig huwelijk met het circusmeisje noodzakelijk was; een ieder begrijpt, hoe de aristocratische familie van den groot-industrieel dit vond, maar. . . . het huwelijk had plaats en na een half jaar werd een dochttertje geboren. De echtelieden gevoelden beiden, dat ze niet bijeen pasten, maar er was niets aan te doen: de huwelijkband kon niet gemakkelijk „zonder kleerscheuren” verbroken worden.

Op zekeren dag kwam de jonge vader hevig ontdaan aan het naburige politiebureau melden, dat hij bij thuiskomst zijne vrouw dood in bed gevonden had; een naast haar op het bedtafeltje liggend briefje verduidelijkte alles: daarin drong zij- bij haar man op vergiffenis voor haar wanhoopsdaad aan, verzocht met klem, voor de kleine meid een betere moeder te zoeken, en een goede herinnering aan de ongelukkige zelfmoordenares te bewaren.

En hiervan werd nota genomen: een geval van zelfmoord! Het briefje

was door de Politie in beslag genomen en werd bij de betreffende acten in de dossiers opgeborgen.

Eenigen tijd later schijnt de schoonmama lont te hebben geroken; zij uitte tegenover de Politie gerechten twijfel, beweerde ervan overtuigd te zijn, dat haar dochter, wier karakter zij zoo goed kende — géén zelfmoord kon hebben gepleegd, en gaf hiermede den stoot tot een gerechtelijk onderzoek naar de echtheid (of onechtheid) van het kattedelletje, dat naast de doode op het tafeltje was gevonden. En ook in Oostenrijks hoofdstad beleefde men het, dat de geleerden het oneens waren: terwijl één hunner als positieve overtuiging te kennen gaf, dat het briefje *n i e t* door de overledene was geschreven, maar door een ander (wie dat was, werd niet gezegd!), meende zijn mededeskundige de waarheid in het midden te moeten laten: hij kon het briefje noch als echt erkennen, noch valsch noemen. En zoo werd de zaak door het Openbaar Ministerie terzijde gelegd.

Al was dit feit maar half naar den zin van de moeder der overledene, zij kon aan het verloop der zaak niets veranderen.

De vader van den jongen weduwnaar echter, die over het „stoken” door de schoonmoeder van zijn zoon zeer slecht te spreken was en zich begrijpelijkervvijs in hoogste mate geërgerd had aan de sensationeele dagbladartikelen met hun vetgedrukte titels, vond dezen gang van zaken allerminst bevredigend; hij eischte niets meer of minder dan volledige rehabilitatie van zijn zoon, die — zoo meende hij in vol vertrouwen — onschuldig verdacht was geworden en achtte het plicht tegenover den familinaam, deze van elke blaam te zuiveren, wèlke offers hem zulks ook mocht kosten!

En zoo vroeg zoonlief — op aandringen van papa — aan de Justitie natuurgetrouwe, scherpe fotografische reproducties van het geïncrimineerde briefje, zoomede van de bij het onderzoek gebruikte vergelijkingsstukken — handschrift gevende van elk der echtelieden — waaraan nog eenige, in latere instantie te voorschijn gebrachte stukken handschrift van de overledene, toegevoegd werden. En de jonge weduwnaar trok ermede naar Frankrijk, om daar bij een groot schriftdeskundige — hoogbejaard — het verhaal te geven van de intriges, waaraan hij ten prooi was geweest, aan welk verhaal dan ten slotte de verzekering werd toegevoegd, dat het „geld geen rol speelde”, maar dat de familienaam van elke smet diende gezuiverd te worden! En hij kreeg dáár een rapport, waarin geconcludeerd werd, dat de overledene het briefje eigenhandig had geschreven. Vervolgens stak de jongeman — mèt zijn goedgevulde portefeuille! — het Kanaal over om in Engeland een „deskundige” te zoeken, die hem de echtheid van het

betwiste epistel kon attestereen, hetgeen hem dan óók gelukte. Met dezen besprak hij de wenschelijkheid, óók op het vasteland nog een paar deskundigen om een gelijklopende verklaring „te zijner décharge” te vragen, waarna de Engelschman hem beloofde, daarvoor te zullen zorgen. En zoo kregen één mijner collega’s te Amsterdam en ik, uit Engeland de paperassen toegezonden met verzoek dit „eenvoudige geval, simpel als kinderspel” even te onderzoeken. Teneinde het ons te vergemakkelijken en ons rapport des te spoediger te kunnen verwachten, voegde die Engelsche collega een afschrift van zijn reeds uitgebrachte verslag aan de stukken toe; maar dáárvan namen wij géén kennis, doch verzegelden beiden de enveloppe, waarin zich genoemd afschrift bevond; wij wenschten natuurlijk objectief, onbevooroordeeld en volkomen onbevangen een eigen, vrij oordeel te vellen en trokken ieder afzonderlijk aan den arbeid. Aldus, onafhankelijk van elkaar een diepe studie van het geïncrimineerde briefje makende, had *elk* onzer weldra de volste overtuiging, dat dit een kunstproduct moest zijn. Talrijke op geraffineerde wijze, aangebrachte correcties aan meerdere lettervormen, gevoegd bij ontelbare teekenen van de gekunsteldheid, waarmede de meeste letters nageteekend waren naar een of ander voorbeeld, namen elke gedachte aan echtheid volkomen weg. Inmiddels duurde het den Engelschen expert wat lang, zoodat hij telefonisch informeerde, tegen welken dag hij ons rapport kon verwachten. Wij adviseerden hem, zijne handen eens te inspecteeren, hem verduidelijkende, dat hij zich danig in „de vingers gesneden” had, waarna ons onomwonden beduid werd, dat hij — wanneer wij tot de valsheid van het briefje concludeerden — ons gezamenlijk rapport *n i e t* kon gebruiken! De zaak was ons àl te louche! Wij zonden de paperassen terug en kregen onze moeite weliswaar betaald, maar ons breedvoerig verslag interesseerde hem absoluut niet. Ik dacht toen aan het bekende gezegde: „de eene traag, de andere graag” en maakte gebruik van de aangename relaties, die ik met den vriendelijken Bundeskanzler Schober in Weenen onderhield. Als President van de Académie Internationale de Criminalistique achtte ik het een bijzonder voorrecht, genoemden magistraat onder de Curatoren onzer instelling te mogen tellen; hij toonde immer zéér veel belangstelling in ons werk en niet minder. . . . in het rapport, dat Engeland niet begeerde! Ons verslag legde hij den beiden Weenschen deskundigen voor, waarna beiden eensluidend hun volle instemming ermede te kennen gaven! Wij hadden hier kunnen vaststellen, dat het briefje absoluut valsch moest zijn, en anderzijds een groot aantal schrift-eigenaardigheden erin aangewezen, die eveneens in het handschrift van den weduwnaar als kenmerkende punten voorkwamen. De zaak werd weer ter tafel

gebracht en korten tijd na dien gaf de verdachte toe, dat hij het briefje in nagebootst schrift zijner echtgenootte vervaardigd had, om, zooals hij bleef verklaren en volhouden, — mocht men hem er ooit van verdenken, zijne echtgenootte vergiftigd te hebben, te kunnen verduidelijken, dat deze zelfmoord gepleegd had. Hij zou — thuiskomend — zijne vrouw dood in bed gevonden hebben, met een glas, riekende naar blauwzuur, naast zich; was angstig geworden en had toen — alvorens de Politie erbij te halen — gauw het geïncrimineerde briefje vervaardigd en dat naast de overledene neergelegd!

Nadat onze Weensche collega's eensluidend verklaard hadden, zich met onze conclusie aangaande de valsheid van het briefje te vereenigen en de jongeman als boven erkend had, het geproduceerd te hebben, nam de Rechtbank te Weenen dan ook in haar vonnis wèl als bewezen aan, dat niet de overledene, maar haar echtvriend het stukje geschrift had vervaardigd, máár. . . achte daarmee n i e t het bewijs geleverd, dat hij haar het vergift heimelijk toegediend had! En zoo bleef hij op vrije voeten maar zijn reputatie bleef verre van onbevlekt!

Hierna hoop ik den Lezers eenige belangrijke gevallen te vertellen, waarin de „misdadige vergiftiging” slechts in de verbeelding van het „slachtoffer” bestond!

Het is psychologisch merkwaardig, zoo vaak als er personen, die angst hebben, door iemand uit hun naaste omgeving te zullen worden vergiftigd, met spijs- of drankresten bij de Politie komen, om hun vermoeden te uiten; en het spreekt vanzelf, dat de Politie, niet kunnende oordeelen, of die klacht gerechtvaardigd is, *zekerheid* begeert te hebben, òf inderdaad vergift in dat kliekje eten of in dat kopje thee aanwezig is, dus: zendt zij het ter fine van nader onderzoek naar haar deskundigen medewerker. Op die wijze kreeg ik in den loop der jaren heel wat keeren schaalpjes met middageten of kliekjes koffie, thee of melk, om daarin naar „vergift” te zoeken! Het is gauw gezegd: „zoek eens even naar vergift” maar de leek moet wel bedenken, dat er honderden vergiften van zéér uiteenlopend karakter bekend zijn, nog véél meer vergiften den meesten onzer nog o n b e k e n d, en dat het opsporen van vergift tot de moeilijkste problemen kàn behooren. De mogelijkheid, dat men het niet te pakken krijgt — b.v., wanneer het spoedig ontleedt of ontwijkt — dient immer overwogen te worden, vandaar, dat ik terstond na ontvangst van het materiaal, een paar proefdieren (witte muizen) „erop zet”, om hun verdere gedragingen te kunnen observeeren. Bijna altijd leven die dieren frisch en gezond verder en krijgen wij de overtuiging, dat de aanklager zich

vergiste! En dan komt bij verder naspeuren der bijkomstigheden haast altijd aan het licht, dat eigen wangedrag van den aanklager jegens hem of haar, die verdacht wordt, tot de klacht leidde; hij durft zóó groote wraak te vreezen, dat bij den ander van het allerergste: sluipmoord door vergift — durft verdenken!

Eens werd een jongmensch van zestien, zeventien jaar bij mij aangediend. Binnengekomen zijnde, legde hij een mooien appel op mijn schrijfbureau neder, keek mij beduusd aan en vroeg in vollen ernst, of ik dien appel — een mooien Bellefleur — eens wilde onderzoeken op mogelijk aanwezig vergift. Ik zat even stom van verbazing den jongen — „nog nat achter de ooren”, aan te kijken en vroeg hem, wáárdoor hij tot de onderstelling kwam, dat er vergift in dezen appel gestopt zou kunnen zijn; en hij vertelde verder, hoe een andere employé aan de bank, waar hij een kleine betrekking had, hem dezen appel had aangeboden, terwijl die collega nog nooit zooiets geoffreerd had.

Ik uitte eensklaps de misschien ietwat gewaagde vraag: „is mijn vermoeden juist, dat je tegenover dien collega een of andere gemeenen streek hebt uitgehaald, en diens wraak meent te kunnen verwachten?”; en met een blos op de kaken gaf hij toe, dat mijn vermoeden geheel juist was. Ik liet mij de zaak nader toelichten, adviseerde hem toen, dien collega ronduit en ridderlijk zijn leedwezen te uiten over hetgeen gebeurd was en voegde er ten slotte aan toe, dat ik dien collega denkelijk hooger zou waardeeren dan dengeen, die vóór mij zat. De jongen pakte vlug zijn appel in en. . . . verdween!

Een dame, wonende in de oude stad, wendde zich tot de Politie, wíl zij ernstige vermoedens had, dat haar inwonende dienstbode èn haar vrijer herhaaldelijk vergift in het middageten mengden, om aangeefster te dooden. De Politie zond mij het pannetje stampot toe, maar — hoe ik zocht en speurde — ik kon op geenerlei wijze de aanwezigheid van eenig vergift constateeren; ook de proefdieren, die ermee gevoed werden, bleven in prima conditie voortleven. Ik diende in dezen zin mijn verslag in, van welks inhoud aan de bedoelde dame bericht gezonden werd. Daags na ontvangst van die kennisgeving meldde zij zich opnieuw bij de Politie — nu weer met een ander kliekje middageten, omdat dáárin beslist vergift moest zitten: zij had het duidelijk kunnen proeven! Andermaal offerde ik meerdere dagen op aan een omvangrijk onderzoek, dat alweer slechts negatieve uitkomsten opleverde; ook dát is haar ter kennis gebracht en — schrik niet, lezer! — ten derden male schreed zij naar het politiebureau met een pannetje spijs! Toen uitte ik mijn ernstige vermoedens, met een psychopathe te doen te hebben en liet door de Politie uitvorschen, wie de

huisarts dezer dame was. Zoodra ik diens naam kende, informeerde ik ambtelijk naar de bewuste dame, doch moest vanuit de hoogte het antwoord vernemen, dat ambtsgeheim(!) hem verbood, zich over zijne patiënten uit te laten! Alsof dāt de bedoeling van den Wetgever ooit geweest ware. . . . ! Maar de dokter vatte zijn ambtsgeheim aldus op en. . . . zweeg in alle talen; ik voorzag, op deze manier voortgaande, het gansche jaar onafgebroken met onderzoekingen van kliekjes eten van die dame bezig te kunnen zijn, wjl de politie geen uitkomst zag en mij verzekerde, dat zij zelf geen beslissing kon nemen, noch durfde na te laten, mij de objecten ten onderzoek te sturen. . . . ; er mòcht eens werkelijk vergift inzitten! Ik stapte naar den Officier van Justitie en klaagde dezen mijn nood, wjl ik gaandeweg de overtuiging kreeg, de overstelpende drukte van al die toxicologische onderzoekingen te moeten danken aan een maniak. Maar deze magistraat schudde het grijze hoofd en verzekerde mij, er niets aan te kunnen doen, wjl die medicus, wanneer hij opgeroepen werd, zelfs tegenover den Officier van Justitie stommetje zou spelen op grond van. . . . ambtsgeheim!

Ik bleef graag gezond — al dreigde er inderdaad gevaar voor het tegendeel — bij zóóveel doelloos werken! Daar schoot mij een goede gedachte te binnen, die ik onmiddellijk ging uitvoeren. Ik vond een der gemeente-artsen bereid de maniakale dame op het bewuste politiebureau — wanneer zij aldaar ontboden werd — te onderzoeken, om mij zijn oordeel te geven en zoo ontving zij een oproepbrief, om aan het Bureau te komen op dag en uur, daarin aangegeven. Gelijk ik had durven verwachten, telefoneerde haar huisarts mij, en vroeg mij op hoogen toon, wāt de reden was, dat zijn patiēnte dáár ontboden werd, waarop ik kalmpjes antwoordde, dat — wat *hij* krachtens ambtsgeheim niet mocht verklappen — mij door een anderen medicus thans zou gerapporteerd worden en toen. . . . leek het alsof hij door een giftige slang gebeten was! „Wat? Een *andere* medicus aan m i j n patiēnte?” en ik antwoordde doodleuk: „natuurlijk doktertje! Ook *ik* heb recht op het bewaren mijner gezondheid!” En opeens kwam de — voor mij verblijdende mededeeling, dat de bewuste dame zenuwpatiēnte was; dat ik haar niet „au sérieux” moest nemen en verdere kliekjes eten gerust mee terug kon geven. . . . !

Soortgelijke gevallen heb ik er méérdere gehad; ik heb maar nooit uitgerekend, hoeveel arbeid zulke psychopathen mij doelloos hebben laten verrichten!

Maar daartusschendoor gaat niettemin de arbeid verder, noodig om voor Politie en Justitie licht in duisternis te brengen.

Nu en dan werden mij vragen gesteld als:

„Is kolendamp lichter of zwaarder dan de lucht? Dien ik, om dat gevaar te keeren, een ventilatierooster nabij het plafond òf bij den vloer te laten maken, zooals de roosters in garages láág aangebracht moeten worden wegens den zwaarderen benzinedamp?”

Chemisch-zuiver koolmonoxyde heeft een soortelijk gewicht (tegenover lucht uitgedrukt!) van 0.97. Men moet echter geenszins meenen, dat de doodende gassen uit de kachel deswege omhoog zullen gaan! Wanneer de kachel, tengevolge van de vroeger omschreven omstandigheden, de gassen, die via den schoorsteen behoorden afgevoerd te worden, in het vertrek laat sluipen, dan denke men toch niet, dat chemisch-zuivere kolendamp naar buiten treedt! Daar zijn koolzuurgas en andere verbrandingsgassen bijgemengd, welker onaangename geur nu en dan dengene, die uit de frissche buitenlucht komt, doet opmerken, dat hij „kolendamp” ruikt; dàt kan echter niet! Kolendamp is vrijwel reukloos, en wat waargenomen wordt, is het mengelmoes van verbrandingsgassen, waarbij teerachtig riekende rookproducten. En dat gasmengsel, hetwelk dan ontwijkt, zal zóó weinig in dichtheid (soortelijk gewicht) van lucht afwijken, dat het zich daarmede rustig vermengt en zich mèt die lucht verplaatst naar de hoeken, waarheen die lucht stroomt.

Wie in de woonkamer gelijkstraats de kachel verkeerdelijk afstelde, welker warmte dan via de open gelaten huiskamerdeur en het trappenhuis naar de hooger gelegen slaapkamers gezogen kan worden, dient wèl te bedenken, dat — samen met de opstijgende verwarmde lucht — het daarin „opgeloste” giftige kachelgassenmengsel naar boven sluipen kan om zijn verraderlijk werk aldaar te volbrengen!

En zoo is het dien vraagsteller duidelijk geworden, dat hij met het aanbrengen van ventilatieroostertjes — hetzij nabij het plafond, hetzij bij den vloer — het kolendampgevaar tòch niet kan keeren!

Heel merkwaardig was een schrijven van een belangstellende die mij de vraag voorlegde, of ik thans niet begreep, de juiste man te zijn, om een pleidooi voor *zijn* systeem van gasverwarming te houden. . . . !

Deze scheen te denken, dat ik „heel eventjes” zou uitmaken, dat gaskachels minder gevaren opleveren dan de kolenkachels, welke toch onder sommige omstandigheden als giftmengers onze atmosfeer verpesten. Ik dènk er niet aan! Beide kachels zullen ongetwijfeld hunne voor- en hun nadeelen hebben, doch het is al te naïef, de gaskachel in het verband met kolendampvergiftiging te verheerlijken! Die „belangstellende” lezer bedacht zeer zeker niet, dat in tal van gemeenten het lichtgas voor een tiende gedeelte uit kolendamp (beter: koolmonoxyde) bestaat! Ik herinner mij van

vele jaren terug een gemeente, waar het percentage koolmonoxyde in het geleverde lichtgas zóó hoog opgevoerd werd, dat men — tegen het groote gevaar, dat die bijna reuklooze vijand opleverde — een hoeveelheid sterkriekend, prikkelend gas ging bijmengen, opdat elk lek, elke openstaande kraan, zich onmiddellijk zoude verraden! Juist door dat aanzienlijk gehalte aan koolmonoxyde is het lichtgas zoo gevaarlijk; en, nu die lezer mij hieromtrent uit mijn tent gelokt heeft, wil ik tevens op een ander gevaar wijzen, dat. . . bij elken nieuwen aanleg, in iederen nieuwbouw met gasverwarming, opnieuw naar voren komt, wíjl overal eenzelfde fout gemaakt wordt: ik heb hier het oog op de lage plaatsing van de gaskraan van den gashaard! Wáárom toch zou die kraan niet *n a a s t* den schoorsteenmantel een behoorlijk eind *b o v e n* den vloer aangebracht kunnen worden, om ze buiten bereik van kleine peuters te houden, die er o zoo graag aan gaan draaien? Dan kan óók niet een aanbotsende stofzuiger of Amerikaansche rolschuier wijziging in den stand van het kraanblad brengen! Ik herinner mij als den dag van gisteren een geval, waarbij een slachtoffer van gasvergiftiging dood op bed gevonden werd. Die sinjeur — zoo werd aangenomen aan de hand van de stille getuigen ter plaatse — was 's avonds laat thuisgekomen en had zich op eenigszins ruwe wijze van zijn schoeisel ontdaan, door zijn bottines gedeeltelijk van de voeten te schuiven en voor de rest van zich weg te schoppen; daarbij zou één der schoenen tegen het gaskraantje opgeschoten zijn, dat daarbij een kwart slag ronddraaide en een vollen gasstroom in het kleine slaapvertrek deed stroomen, dit laatste tot een asphyxiatie-toestel makende!

Een andere lezer toonde bijzondere belangstelling voor hetgeen ik over verzinkt plaatijzer als ongewenscht materiaal voor keukengerei vertelde. Ik geef hem hier even het woord, om een deel van zijn brief, aan mij gericht, voor te lezen:

„In 1914 was ik landweersoldaat en als kok ingedeeld op een der „forten. Daar er weinig kookmateriaal aanwezig was, vroeg ik om een „veevoerfornuis, wat ik *n i e t* kreeg. Wèl verschafte men mij twee gegalvaniseerd-ijzeren *w a s c h*-ketels. Nu wilde het toeval, dat op een Zondag „tutti frutti gekookt werd; de geheele bezetting — de kok inclus — werd „onpasselijk, maar niemand wist, wáárdoor! Doch op zekeren dag werd „rabarber gekookt en wéér werd alles onpasselijk, enz. enz. Een zondenbok „moest gezocht worden; de kok kreeg de schuld. . . . men beweerde, dat „hij peper in de rabarber had gedaan, doch niemand kwam op de ge„dachte, dat de ware schuldigen de verzinkt-ijzeren waschketels waren!”

Dit geval staat geenszins op zichzelf! Vorigen zomer nog consulteerde

mij een brigadier van de Politie; zijn vrouw had een flinke hoeveelheid bessensap gekookt en het vocht kokend heet via een doek in een grooten, goed gereinigden waschketel laten vloeien. Daarbij was de mooie roode kleur leelijk naar het paars overgeslagen; of dat nu ook kwaad kon. . . .? Ik moest hem aanraden, het geheele product in het riool te laten vloeien, als zijnde vergiftigd door opgelost zink. Men ziet, hoe het juist de plantenzuren zijn, die het zink terstond aantasten: appelmoes, rabarber, bessensap! En — wat aan appelmoes en rabarber *n i e t* te zien was, verscheen bij het bessensap wèl als „waarschuwingssein”: zoodra het zink aangetast en in oplossing gegaan was, trad een wankleur op. . . .! Men weet, hoe tal van roode plantaardige kleurstoffen als het ware „omslaan” door paars naar blauw, zoodra het plantenzuur verdwenen is. Door inwerking op het zink verdween het zuur en het daarbij gevormde metaalzout veroorzaakte de verkleuring. Feitelijk gebeurt precies het omgekeerde, wanneer men bij roodekool azijn of appelmoes voegt: de *dàn* teweeg gebrachte *zure* reactie doet de natuurlijke paarse kleur naar het vuurrood overslaan!

Het lezen van een mijner publicaties over vergiften bracht een Haagsch lezer tot de vraag, in hoeverre menschen, die dagelijks in lokalen werken, waar gedurende dien tijd gerookt wordt, aan „rookvergiftiging” (zoo noemt die lezer ’t!) bloot staan.

Bij het lezen van dien brief kwam eensklaps een figuur uit mijn jongentijd naar voren: een oud factotum in een cafétje, waar dagelijks de gasten, afwisselend behorende tot het gilde van veekoopers en andere soorten marktkooplieden, een rook-om-te-snijden plachten te maken met de verbrandingsproducten van allerlei vormen, waarin de bladeren der tabaksplant getransformeerd kunnen worden. Dat factotum zie ik nog vóór mij, als voorbeeld van eeuwige jeugd en het wil er bij mij niet in, dat die baas veel last had van verschijnselen eener chronische „rookvergiftiging”.

Dat neemt niet weg, dat er genoeg menschen zijn, wier ademhalingswerktuigen op onaangename wijze geprikkeld worden door tabaksrook, of wier oogleden pijnlijk getroffen worden, wanneer de alkalisch-reagerende producten uit dien rook daarop inwerken. Zoo is bij fellen Noord-Oostenwind de buitenlucht in dagen van felle koude voor de slijmvliezen van menigen neus pijnlijk, zonder dat we van „vergiftiging” kunnen spreken! Die rookproducten zullen voor zéér enkelen *n a d e e l i g e n* invloed op de ademhalingswegen kunnen uitoefenen, voor een grootere klasse — vooral de niet-rookers! — hinderlijk kunnen zijn, en tòch zou ik het niet wagen, anders dan „in commissie”, van rook-vergiftiging te

spreken! Ik weet wel, dat hieromtrent de meeningen zullen verschillen, gelijk in zooveel andere gevallen de geleerden het oneens waren over kwesties van: „schadelijk” of „niet-schadelijk”?

Jaren lang is er getwist over de vraag, of sporen boorzuur (die men destijds — al was het verboden — nu en dan in boter wist te brengen, om ranzigworden te voorkomen), inderdaad schadelijk voor de gezondheid waren, dus: min of meer „vergiftig”.

Precies zoo ging het, toen de vraag gesteld werd: „Is saccharine schadelijk voor onze gezondheid of niet?”

Over deze laatste vraag hadden enkelen zich weinig zorgen gemaakt en eenvoudig in bevestigenden zin saccharine voor schadelijk verklaard, omdat degene, die met deze niet voedende chemische stof zijn spijsen of dranken zoetsmakend maakt, in plaats van dat met suiker te doen, *minder* voedende stof opneemt, doch hiermede werd geen principieel antwoord op de gestelde vraag verkregen!

Wie denken mocht, dat de scheikundige in een reageerbuisje door proefnemingen kan uitmaken, of boorzuur, saccharine of welke stof dan ook, *s c h a d e l i j k* voor de gezondheid is, heeft het absoluut bij 't verkeerde eind!

De scheikundige kan de algemeen als „vergiftig” bekende stoffen opsporen en op grond van de aanwezigheid van een of ander als vergiftig erkend artikel, een veto uitspreken. Drinkwater, waarin sporen zink worden gevonden, verklaart de scheikundige voor schadelijk — desnoods voor vergiftig — omdat algemeen de schadelijke, vergiftige werking van de meeste zgn. zware metalen voldoende bekend en erkend is. Maar hij stelt de giftigheid van dusdanig schadelijk metaal niet vast, neen! hij kent die giftigheid, stelt de aanwezigheid dier vergiftige stof hier- of daarin vast en verklaart deswege laatstbedoeld artikel voor schadelijk, voor vergiftig!

Maar het is véél ingewikkelder en moeilijker, om uit te maken, of een willekeurige stof, die nog niet op de „vergiftenlijst” voorkomt, nadeelig of onschadelijk is.

Toen het een brandende kwestie was met het boorzuur, ontstond een felle polemiek. Terecht namen de Keuringsdiensten, die voor de volksgezondheid hebben te waken, een afwijzend standpunt in, en schenen aldus te redeneeren: wanneer ik aan mijn ontbijt boter zou krijgen, waarin de fabrikant een héél klein spoortje boorzuur gemengd had in het belang der houdbaarheid; wanneer ik mijn boterham dan besmeerde met jam, waarin de fabrikant — alweer ter conserveering! — een bagatelletje salicylzuur opgelost had, en indien ik dan — om consequent te blijven — ook een enkel druppeltje conserveeringsvloeistof in de melk moest tole-

reeren, wijl deze anders in het snikheete jaargetijde zoo gauw zuur wordt dan zoude ik met dusdanig ontbijt een keurige verzameling conserveeringsmiddelen binnen krijgen!

Ik weet heel goed, hoe tallooze huisvrouwen in het jaargetijde, waarin haar tuin een overvloed van aardbeien, bessen en frambozen oplevert, zelf jams bereiden. Wanneer haar dan de gelegenheid ontbreekt, de gesloten potjes jam behoorlijk te steriliseeren — zooals dat in de groote jamfabrieken geschiedt — nemen zij haar toevlucht maar al te vaak tot het toevoegen van (soms veel te groote hoeveelheden) salicylzuur (of benzoëzuur) aan de jams, opdat ze niet door gistcellen of schimmels zullen worden aangegrepen!

Doch niet allen weten, wáárom die conserveermiddelen voor onze gezondheid nadeeligen invloed moeten uitoefenen.

Ons digestiestelsel is erop ingericht, om de genoten spijzen verteerbaar te maken en de daarbij gevormde suikerachtige (en andere) stoffen in ons bloed te doen opnemen, teneinde in dien vorm „verbrand” te kunnen worden bij spierarbeid enz.

Een zeer belangrijke functie wordt bij dat verteringsproces vervuld door de gezamenlijke bacteriën, die binnen de darmwanden voor de noodige omzettingen van het voedsel hebben te zorgen, en ik zou geneigd zijn, te zeggen: gelukkig hij, die een schitterende bacteriënflora in zijn digestiekanaal huisvest!

Zoodra nu spijzen of genotmiddelen gebruikt worden, waarin conserveermiddelen verwerkt zijn — met géén ander doel, dan dáárin elk leven van bacteriën (en andere mikro-organismen) te beletten, dan behoeft het niemand te verwonderen, dat straks diezelfde bacteriëndoodende stoffen evengoed een vernietigende actie tegen de bacteriën onzer darmflora gaan aanbinden. Menig rheumatiekljder heeft ervaren, hoe zijn digestie schade ondervond, zoodra hij tegen zijn kwaal een salicylzuur-kuur gevolgd had, en hoe dan nieuwe zorgen kwamen voor herstel van het gestoorde evenwicht in de betreffende afdeeling van zijn interieur!

Maar — zoo zal men onwillekeurig vragen — hoe maakt men dan met zekerheid uit, of b.v. boorzuur schadelijk is voor de gezondheid?

Ik herinner mij een op groote schaal genomen proef aan een der groote Amerikaansche instituten, waar men voor dat doel een oproep in de dagbladen plaatste, waarin gegadigden aangeboden werd voor rekening van het instituut eenige maanden in pension te komen; deze gelegenheid stond slechts open voor hen, die na strenge lichamelijke keuring geschikt bevonden werden en bereid waren, zich contractueel te verbinden,

uitsluitend de „en pension” verstrekte spijzen en dranken te nuttigen en buiten de deur hoegenaamd niets te gebruiken.

Dan kregen de „proefkonijntjes” gedurende zes weken precies-afgemeten en afgewogen hoeveelheden spijs en drank; wie grooter appetijt had, kreeg méér. . . . mits de boekhouding maar de opgenomen hoeveelheden nauwkeurig kon noteeren.

Er werd naar gestreefd, het lichaamsgewicht dezer personen — (in verband met hunne arbeidsprestaties verbruikte de één méér voedsel dan de ander!) — op eenzelfde peil te houden. Wie in gewicht afviel of te sterk toenam, werd weggezonden, en zoo bleef een keurschare van personen over, die — met de voor elk hunner vastgestelde hoeveelheden voedsel — een *constant lichaamsgewicht* behielden. Was men zoover gekomen, dan kregen de pensionnaires — z o n d e r daarvan iets te weten! — geleidelijk en geregeld, kleine hoeveelheden boorzuur door hunne spijzen vermengd, waarbij de dagelijksche contrôle even streng doorgevoerd werd, om te ervaren, hoe lichaamsgewicht, de hartslag, en zooveel andere functies méér, zich hielden onder den invloed van die kleine hoeveelheden opgenomen boorzuur. Aldus kon dan worden vastgesteld, hoe het antwoord op de vraag: „schadelijk of onschadelijk?” moest luiden. Men ziet, dat zoo'n puzzle niet zoo-maar-eventjes opgelost kan worden! Maar men brengt in stilte hulde aan de mannen der wetenschap, die - ginds uit ruime beurs de kosten voor dusdanige experimenten kunnende bestrijden — de problemen, die zich op het terrein der volksgezondheid voordoen, kranig tot oplossing brengen!

In Febr. 1933 gaf de Justitie mij een kwakzalversmiddel „Radiumdruppels” in onderzoek. Een dief — in voorloopige hechtenis zittende — had verklaard, dat *per sé door het gebruik dezer druppels* neiging tot kleptomanie in hem ontwaakt was!! Ik kon die meening — jammer genoeg voor hèm — niet deelen!

* * *

HOE DE GEHEIMZINNIGE DIEFSTALLEN IN HET LABORATORIUM VAN PROFESSOR SALTET WERDEN OPGEHELDERD.

Reeds sedert mijn jeugd kenden Professor Saltet en ik mekaar, door diens vriendschap met mijn Vader. Hij had mij zien opgroeien als gymnasiast; ik had later, als student, bij hem op het laboratorium gewerkt, en — toen ik mijn bestemming gevonden had — kwam hij meermalen bij mij aanloopen om kennis te nemen van mijn nieuwste snufjes op criminologisch gebied. En altijd trof mij 's mans heerlijk-opgewekte stemming, zijn bonhommie en zijn onvergetelijke lach, wanneer hij zich echt verheugde!

Op zekeren dag kwam hij weer eens aanloopen en terstond bemerkte ik aan zijn tē ernstig gezicht en zijn trieste stemming, dat er wat gaande was. In weinig woorden had hij het mij verteld: er werd bij hem in het groote laboratorium aan de Mauritskade op steeds driester wijze gestolen; in geen kleedingstuk, dat in de vestiaire hing, kon iets van waarde worden achtergelaten; er was zelfs in de afgeloopen week een kostbare mikroskoop van een der assistenten spoorloos verdwenen. En alweer kernachtig was de noodkreet, waarmede de Professor zijn verhaal beëindigde: „We worden letterlijk opgegeten door de dieven”.

Hij had er reeds een paar rechercheurs van het nabije Bureau-Muiderpoort bij gehad, maar die waren er niet in geslaagd, het raadsel tot oplossing te brengen en. . . middelerwijl gingen de diefstallen — zelfs op klaarlichten dag — allerbrutaalst verder!

Hij drong er op aan, dat ik hem helpen zou, den dief op te sporen, waartoe ik hem gaarne mijn hulp toezegde; maar. . . ik stelde als voorwaarde, dat ik eerst — zonder dat iemand er iets van bemerken kon! — de situatie in het, voor mij nog nieuwe, laboratoriumgebouw zou kunnen opnemen. Dat zou alleen mogelijk zijn op een Zondag-namiddag, wanneer het geheele gebouw verlaten geacht kon worden. Professor Saltet zou aan zijne assistente, freule v. R. verzoeken, den eerstkomenden Zondagnamiddag op nader vast te stellen uur, mij aan een zij-ingang op te wachten. Van die zijdeur bezat genoemde dame een sleutel en aldus zou zij mij gemakkelijk de verschillende lokalen kunnen vertoonen, waar de diverse diefstallen in de laatste maanden waren gepleegd.

Zoo gezegd, zoo gedaan. Ik was op het juiste oogenblik ter aangeduide plaats en de freule geleidde mij terstond naar de eerste verdieping,

waar de kamer van den Professor, de bibliotheek, de kamer der bibliotheecaresse en een paar studievertrekken bij elkander lagen.

In een nevenvertrek, waarin alle loopende jaargangen der verschillende tijdschriften verzameld werden, stond een ruime tafel, waarop alles gesorteerd en ingeschreven werd, alvorens het in de ruime kasten zijn vaste plaats kreeg. Bij deze afdeeling werkte gewoonlijk een jeugdig employé, een leuke jongen van zestien jaar, kwiek, voorkomend, innemend en daardoor werkelijk „l'enfant chéri” van Prof., assistenten en laboranten. Het was hem nooit te veel, voor dezen een flesch melk bij 't twaalfuurtje te halen, voor den ander meteen een doosje sigaretten te koopen, en altijd zonderde men bij de afrekening gaarne een kleinigheidje voor dien aardigen jongen af. Maar tòch — zoo vertelde freule v. R. mij — had men juist eergisteren een bewijs in handen gekregen, dat die boy het met de beginselen van dijn en mijn niet al te nauw nam; hij had den tekst van een telegram op een papiertje meegekregen, welk telegram uit dertien woorden bestond en voor Indië bestemd was. Men had hem méér geld meegegeven dan er voor de verzending van het telegram noodig was. Bij zijn terugkeer hield hij de kosten van veertien woorden af en zeide uit het hoofd zóó keurig den tekst met veertien woorden op, dat men het bijna was gaan gelooven; hij had er echter — met 'n kleine zinswending — handig een veertiende woord ingelascht en bedacht niet, dat er van het getypte briefje, hetwelk meegegeven was, een doorslagkopie was achtergebleven! Men had er schijnbaar in berust, hem *niet* zijn fraude direct onder den neus te wrijven en hem in den waan gelaten, dat zijne verklaringen „geslikt” werden. Ik vernam dat met bijzonder genoegen; immers thans was de kans grooter, dat — i n d i e n hij de pleger der verschillende diefstallen was - hij brutaal met zijn werk zou voortgaan, zelfbewust, dat er geenerlei verdenking op hem, den aardigen, „eerlijken”(!) jongen rustte.

In verbinding met dit vertrek stond de kamer, waar — aan een bureau-ministre de secretaresse placht te arbeiden. Van dat schrijfbureau was in de afgelopen week óók alweer geld verdwenen, dat argeloos voor enkele oogenblikken onbeheerd op het blad was neergelegd, ter uitbetaling aan den concierge voor geleverde boterhammen en koffie.

Voortwandelende door de stille breede gang, leidde freule v. R. mij naar de kamer van den Prof., om mij ook deze te toonen. Opeens bleekte mijne geleidster. . . . zij had voetstappen in een zijgang gehoord! Impulsief duwde zij mij, vóór ik 't goed begreep, in een openstaande klerkast; het zou toch àl te gek zijn, indien zij met een manspersoon in het overigens geheel verlaten gebouw op Zondagnamiddag werd aangetroffen!

De gangdeur, die op een kier gestaan had, werd opengeduwd en daar verscheen de conciërge, die — bemerkte hebbende, dat er „iemand” in het gebouw liep — zich omtrent de identiteit van het bezoek wenschte te verzekeren. „O, is U het, freule. . . .” en na een korten groet maakte hij rechtsomkeert en ging weer naar zijn particuliere vertrekken terug. Ik was uitermate dankbaar, toen freule v. R. de kastdeur weer opende en mij mijn vrijheid hergaf, want de atmosfeer was geleidelijk wat benauwd geworden en ik had groote moeite, een dreigende niesbui te onderdrukken.

Ik had zodoende gelegenheid gehad, mij goed te oriënteren en sprak met mijn geleidster af, dat ik haar een portemonnaie met gemerkt geld zou sturen — guldens en rijksdaalders — die zij op den hoek der schrijftafel van de secretaresse zou deponeeren. Ik drukte haar op het hart, die portemonnaie *in geen geval te openen*; zij zou het geld eerst een dag „laten liggen”, dan weer eens een dagje opbergen, om het daarna opnieuw als lokaas ter aangeduide plaatse neer te leggen, en mij terstond telefoneeren, wanneer er aan den inhoud iets ontbrak.

„Maar, wanneer ik de beurs niet mag openen, hoe moet ik dan wel zekerheid krijgen, dat er iets uit weggenomen is?” vroeg mij de ietwat nerveuze assistente, waarop ik haar geruststellend antwoordde: „Ik laat het geld niet voor niets in de buurt van den briefweger neerleggen.” Door het even dáárop te wegen — het totaal gewicht was haar bekend! — zou zij aan de gewichtsvermindering onmiddellijk kunnen vaststellen, wát er aan den inhoud ontbrak, op grond van het feit, dat een gulden tien gram en een Rijksdaalder vijfentwintig gram weegt!

Drie, vier dagen verlieden in rust. Zou de dief lont geroken hebben en zich ervoor wachten, in het lokaas te happen. . . . ?

Des Vrijdags moest ik, voor het bijwonen eener Rechtszitting buiten de stad, op reis gaan en — wijl ik geen risico wilde loopen, dat mijn onmiddellijke komst noodig zou zijn op dien dag — liet ik dien Vrijdag de steeds intact gebleven beurs met geld weer voor een dagje achter slot en grendel opbergen.

Toen kwam de Zaterdag. Het uur van twaalven had juist geslagen, toen mijn telefoon ratelde; daar klonk als een noodkreet de stem van freule v. R.: „O, àl het geld is eruit verdwenen. . . . komt U terstond?” Ik beloofde, onmiddellijk per taxi bij haar te komen, en wees er met klem op, dat direct a l l e buitendeuren van het gebouw dienden te worden afgesloten, om te verhinderen, dat — wie dan ook — het laboratorium zou verlaten.

Dáár was het plotseling blokkeeren van alle uitgangen natuurlijk een feit van bijzondere beteekenis; iedereen moest zich erin schikken — daar

was nu eenmaal niets aan te veranderen. Boven, in de vestibule van de eerste verdieping, verdrong zich een menigte assistenten, studenten en hulppersoneel om freule v. R. heen, die alle moeite had, om allen vragers een passend bevredigend antwoord te geven.

Middelerwijl was ik aangekomen. . . . en — vóór freule v. R. zich zulks goed kon realiseeren — stond ik eensklaps in de bovenvestibule vóór haar. „Maar hoe is U in vredesnaam binnengekomen? Alle deuren zijn toch afgesloten. . . . ?” — „Zeker, freule, maar ik heb bij mijn oriënteringstocht wel opgemerkt, dat er nog een route was, waarmede U thans wel géén rekening zoude kunnen houden, namelijk die via het groote kolenhok en langs de woning van den concierge!”

Maar ik moest vlug aan het werk en stapte, om te beginnen, in goed vertrouwen op succes, de vroeger beschreven tijdschriftenzaal van de bibliotheek binnen, waar als enkeling de „aardige” jongen aan den arbeid scheen te zijn. Hij kende mij blijkbaar niet en trad mij kaarsrecht, in het besef zijner positie als assistent-bibliothecaris, tegemoet, vragende: „U wenscht, mijnheer?”, waarop ik hem — met de deur in huis vallende — zei, dat ik hem wenschte te spreken, omdat ik inlichtingen noodig had in verband met het spoorloos verdwijnen van zooveel kostbare dingen in deze omgeving. „Maar dan moet u niet bij mij wezen! Waarom wendt u zich dan tot mij?”, waarop ik kahn antwoordde: „omdat ik wéét, dat jij een diefje bent”. (Ik had den doorslag van het naar Indië verzonden telegram met de door den jongen schriftelijk gegeven „afrekening” in mijn hand).

Ik legitimeerde mij, zeggende, dat ik hem wenschte te fouilleeren, waaraan hij zich — naar hij verzekerde — volgaarne, in volst vertrouwen, onderwierp. Uit géén zijner zakken kwam geld te voorschijn. Ik vond dat alweer héél eigenaardig, aangezien ik vernomen had, dat het personeel — voorzooverre het weekloon genoot — des Zaterdags kwartier vóór twaalven uitbetaald werd. Dat loon had hij dus evenmin bij zich, en — zoo overwoog ik — indien hij dat loon weggestopt of op eenigerlei andere wijze verdonkeremaand heeft — zoo kan het gestolen geld langs diezelfde route geëclipseerd wezen; ik toonde echter niet de minste bevreemding en daardoor voelde hij zich des te sterker, wèl bewust, dat het niet-vinden van het gestolen geld hem zou moeten déchargeeren. Maar ik was nog niet gereed met de inspectie zijner kleeding, aangezien ik hem zijn schoenen nog niet had laten uittrekken, zoodat ik hem opdroeg zich ook van zijn schoeisel te ontdoen. Toen moest ik opeens verwonderd aanschouwen, hoe plotseling, bij het uittrekken van de bottines, een stroom van kwartjes en dubbeltjes over den grond rolde! Die hadden niet in de portemonnaie

met gemerkt geld gezeten! Toen ik opheldering vroeg, antwoordde de knaap, dat dit het geld was, dat hij voor een vriendje bewaren moest, waarop ik natuurlijk niet kon nalaten op te merken, dat ik 't een hoogst eigenaardige bewaarplaats voor geld van een ander vond!

Toen hij zijn schoenen, half geknield op den grond, weer aantrok, zette ik een fotografische ontwikkelschaal, waarin een hoeveelheid versche platenontwikkelaar gegoten werd, vóór hem op den grond; op zijn vragenden blik, wát dat nu weer beteekende, vertelde ik hem, dat 't noodig was, dat hij eventjes zijn vingers in die vloeistof had te bevochtigen; daarop werden zijn vingers eensklaps pikzwart. . . . hetgeen hem aanleiding gaf, ze binnenwaarts in de vuist te verbergen, denkende, dat ik het niet gezien had. Op mijne vraag, hoe zijn vingers zoo zwart waren, had de „aardige” jongen terstond weer een antwoord gereed: hij had de laatste dagen voor Professor een partij nieuwe lantaarnplaatjes moeten monteren en de zwarte strookjes, die hij daarbij voor het inlijsten had moeten gebruiken, hadden zoo zwart afgegeven!!!

Ik zag zwiingend toe, hoe hij naar het fonteintje in den hoek liep, het stuk zeep nam, en zijn handen een goede beurt ging geven, waarbij te constateeren viel, dat de zwarte verkleuringen zich over de geheele lengte der vingers gingen uitbreiden. Toen wist ik genoeg!

„Kleed je nu vlug aan; de komedie is uit; die zwarte vingers heb je te danken aan het preparaat, dat ik in fijngepoederden staat bij het geld in de portemonnaie gestrooid had; jij bent thans mijn arrestant, omdat je het geld uit die portemonnaie gestolen hebt; wáár heb je het geborgen?”

Hij zàt in de val — dat begreep hij in een wip — en gaf zich gewonnen! Even vóór twaalven had hij al het gestolen geld — tezamen met zijn weekloon — aan een vriendje meegegeven, dat, volgens afspraak, even aan de straatdeur op hem gewacht had en het moest thans thuis, achter zijn ledikant, verstopt zijn!

* * *

EEN FLAUWE STUDENTENGRAP, WAARVOOR ZWAAR IS GEBOET.

Als oud-leerling van de Amsterdamsche Universiteit vond ik het altijd prettig, in latere jaren nu en dan mijn leermeesters nog eens te spreken, hetgeen nog al eens kon gebeuren, doordien ik — als lid van het Genootschap voor Natuur-, Genees- en Heelkunde — hen afwisselend in de sectievergaderingen mocht ontmoeten. Onder hen nam mijn oude Prof. Sissingh altijd een bijzondere plaats in, omdat ik hèm vooral sympathiek vond; dat was altijd zoo geweest, en juist daarom kon ik mij zoo ergeren, wanneer er enkele studenten behagen in schepten, den humanen leermeester te plagen, hetzij door een misplaatst applaus aan te heffen, wanneer eens een der natuurkundige proeven mislukte, of met een ongepaste interruptie de professorale rede te onderbreken.

Ook in de jaren na mijn studententijd bleef het zoo: er werd op — ik durf zeggen: — gemeene wijze misbruik gemaakt van de goedheid van den Professor, door allerlei ordeverstoringen, alsof het een klasse van kleine schooljongens was, die een gehaten schoolmeester wilden „pesten”

Het zal omtrent een tiental jaren na het verlaten der Universiteit geweest zijn, dat ik van Professor Sissingh bezoek ontving, waarbij hij mijn hulp in de volgende kwestie inriep:

„Veertien dagen geleden” — zoo sprak de professor — „was ik oudergewoonte al vroeg in den voormiddag begonnen met het voorbereiden der experimenten voor mijn college, dat, zooals ook in uw tijd, van elf tot twaalf gegeven wordt. Het was al over elven en nog steeds kwam er geen enkele student de collegezaal binnen. De mogelijkheid onderstellende, dat ze op het college Chemie wat opgehouden waren, wachtte ik geduldig af; te kwart na elven droeg ik den amanuensis op, eens te controleeren, of het slot van de buitendeur soms vastgesteld stond, waardoor niemand zou kunnen binnenkomen, maar vernam spoedig, dat er een briefje op de buitendeur geprikt zat, luidende: PROFESSOR SISSINGH IS VERHINDERD HEDEN COLLEGE TE GEVEN. Ik behoef u mijn gemoedsstemming niet te schilderen, toen ik alle apparaten weer liet inpakken en opbergen. Den volgenden dag heb ik er op het college geen woord over gerept en de zaak zou — ook door mij — weldra vergeten zijn, ware het niet, dat hedenmorgen eenzelfde briefje op de buitendeur bevestigd was, tengevolge waarvan ik mij wéér den ganschen voormiddag voor niets heb uitgesloofd, en er niemand de college-

zaal betrad. Ik heb die twee stukjes papier meegebracht; het schrift is kennelijk van éénzelfde hand; namens het College van Curatoren kom ik U vragen, voor ons uit te vorschen, w i e de schrijver dezer briefjes is.”

Ik huiverde een oogenblik, alvorens hem te beloven, dusdanige opdracht met twijfelachtige kans op succes te aanvaarden en deed uitkomen, dat ik slechts dàn mogelijkheid van slagen aanwezig achtte, wanneer de briefjes door één der studenten geschreven waren, zoomede, wanneer ik als „vergelijkingsmateriaal” handschrift van practisch alle studenten in handen zou krijgen. Het liep naar Pinksteren en ik stelde den Professor voor, dat — zoowel door hem als door zijne collega’s — op een der laatste colleges vóór de feestdagen, beslag zou gelegd worden op alle dictaatcahiers — desnoods onder voorwendsel, dat men eens wilde nagaan, op welke wijze dictaat gehouden werd. . . . !

Die toezegging werd mij gedaan. Ik had echter niet het flauwste idee van hetgeen dàt beteekende en schrok dan ook een beetje, toen op zekeren dag een kruier mij op een handkar, geëscorteerd door den vertrouwens-amanuensis van Professor Sissingh, drie hooge kisten kwam bezorgen, van onder tot boven gevuld met dictaatcahiers!

Dat beloofde héél wat arbeid!

Mijn eerste werk was, een volledige grafologische analyse van het schrift op de beide briefjes te maken, die ik daarbij zóó lang onder de oogen had, dat ik het beeld ervan diep in mijn geheugen had kunnen prenten.

Toen begon het schiften, waarbij het vele, wat absoluut niet in aanmerking kon komen voor eenige verdenking, op zijde gelegd werd, terwijl een kleinere verzameling cahiers zich aan den anderen kant ophoopte, waarin schrift, dat één of méér domineerende eigenschappen van het gewraakte, liet zien.

Daarna werd — met grootere belangstelling — dááruit opnieuw geschift, en er bleven drie handschriften over, die op hun beurt aan een volledige schrift-analyse werden onderworpen. Dáárbij kwam toen zonneklaar aan het licht, welk cahier van die drie van den schuldige was.

Wanneer ik bij een onderzoek, waarvan de afloop van zóó groote beteekenis voor een schuldige zijn kan, voor mijzelf uitgemaakt heb, dat hij, en niemand anders, de schrijver van de gewraakte documenten zijn moet, gevoel ik mij in zekeren zin als de huisarts, die — na ernstig onderzoek — zijn diagnose vaststelt en tot een gevaarlijke operatie moet adviseeren. Ook *hij* zal — denkende aan het „errarre humanum” — zijn patiënt eerst dàn op de operatietafel laten leggen, wanneer hij uit den mond van

een alleszins tot oordeelen bevoegd collega een gelijklopende diagnose met „fiat” voor het operatief ingrijpen heeft vernomen.

Eenzelfde verantwoordelijkheidsgevoel dreef mij thans naar mijn opdrachtgever; ik deelde hem mede, voor mijzelf te hebben uitgemaakt, wie de schrijver der beide briefjes was; ik vroeg echter toestemming, mijne uitkomsten door een collega te laten verifieeren, hetgeen natuurlijk onmiddellijk toegestaan werd.

Na serieuze contrôle verklaarde die collega mij, eveneens overtuigd te zijn van de door mij vastgestelde identiteit, ten teeken waarvan hij een aantekening onder het breedvoerig rapport plaatste, dat ik over mijn onderzoek voor de Faculteit uitbracht.

Het College van Curatoren stelde een dag vast voor de vergadering, waarvóór de bewuste student zou hebben te verschijnen. De pedel, die — ik hoorde het bij deze gelegenheid voor het eerst! — een aanstelling als deurwaarder heeft — dagvaardde in die hoedanigheid den „verdachte”, terwijl mij verzocht werd, de vergadering eveneens te komen bijwonen. Ik kreeg een eereplaats aan de groene tafel naast den Voorzitter. Het duurde niet lang, of de door mij aangeduide student verscheen in de kamer — werkelijk met zekere quasi-onverschilligheid en een houding van: „nou, wie doet-me-wat?”

Hem werden de beide briefjes voorgehouden met de vraag: „Kent u die briefjes?” — waarop onmiddellijk glimlachend geantwoord werd: „ja, die heb ik op de buitendeur van het natuurkundig laboratorium zien hangen, toen er geen college gegeven werd”.

„Kent u ze niet uit anderen hoofde?   neen?   u moet ze anders geschreven hebben. . . .!”

„Wie beweert dat?” kwam ineens vinnig over zijne lippen, en ik — misschien wat brutaal — gaf onmiddellijk in aansluiting op die vraag mijn korte antwoord: „Ik!”

„Hoe komt u daarbij? Er is niets van waar!”

Daarop merkte ik het volgende op: „Al ben ik voor mijzelf ervan overtuigd, dat u de schrijver dezer briefjes is — toch wil ik u volgaarne de gelegenheid geven, mij van mogelijke vergissing te overtuigen; zou mijn conclusie foutief wezen, dan zal ik niet nalaten ze te herzien en u mijn verontschuldigen aan te bieden, al zijn we *nu* nog lang niet daaraan toe!”

Ik had op de tafel vóór den beklagde schrijfgerei neergelegd en noodigde hem thans uit, op dictée, eenige regels voor de Heeren te schrijven. Hij verklaarde zich daartoe bereid.

Nauwelijks had hij de pen in den inkt gedoopt en zich „in houding

gezet” om te gaan schrijven, of ik verzocht hem nadrukkelijk, *n i e t* ter misleiding, op *andere* wijze te gaan schrijven dan hij gewoon was. Een verwonderde blik, en de vraag: „Wat bedoelt u? Ik schrijf zooals ik altijd schrijf!” Dat moest ik pertinent tegenspreken. Uit het vele handschrift, dat zijn dictaatcahiers mij te zien gegeven hadden, had ik met absolute zekerheid kunnen vaststellen, dat hij gewoon was, op schoolsche wijze den penhouder te hanteeren, terwijl hij dat stuk gereedschap thans tusschen wijs- en middenvinger liet rusten, den top sterk rechtsaf gewend. Even stribbelde hij tegen, schikte zich dan, een houding aannemende, die wrevel verried, maar hij hield thans tenminste den penhouder op *zijn gewone* manier vast.

In het dictée kwamen meerdere eigennamen met hoofdletters voor en oogenblikkelijk kon ik vaststellen, hoe hij dezen hoofdletters afwijkende vormen gaf. . . . het waren fantasievormen!

Toen ik een opmerking in deze richting maakte, beweerde hij — tegen beter weten in! — dat hij altijd die hoofdletters aldus vormde (en die vormen geleken niets op die van het tweetal briefjes); ik had echter de dictaatcahiers bij de hand, liet hem erkennen, dat deze dictaten door hemzelf en door niemand anders waren geschreven, en kon heel gemakkelijk de Hooggeleerde Heeren ervan overtuigen, hoe de schrijver thans *a f w i j k e n d e*, bizarre vormen aan dezelfde hoofdletters gaf. Kortom: hij zat er leelijk in!

Hij bleef ontkennen, al was de houding, die hij aannam, in hoogste mate onsympathiek en leugenachtig. De Voorzitter verklaarde hem ronduit, dat dit experiment een onderstreping van de conclusie van den deskundige geweest was, en dat de vergadering thans de volste overtuiging had, dat niemand anders dan hij de schrijver der beide briefjes was geweest. Hij kon de bijeenkomst verlaten. . . .

Deze student wachtte zijn straf van de Universiteit te Amsterdam niet af. Een week later had hij zich aan een andere Hoogeschool als student laten inschrijven, om dáár zijn studie voort te zetten!

* * *

DE ONEERLIJKE POSTBEAMBTE.

Het behoort meestal tot de lastigste problemen, om — zoodra een diefstal bij de posterijen gepleegd is — volledig uit te zoeken, *wie* de schuldige is. Daaraan moet het zonder eenigen twijfel toegeschreven worden, dat het veelal betrekkelijk lang duurt, vóór en aler uit de schare van ambtenaren, temidden van welke de dader geacht moet worden te verblijven, de schuldige is uitgezocht. In zooverre mag het volgende geval wel haast een unicum heeten, vooral ook met het oog op de snelheid, waarmede dáárbij de dief gevonden werd.

Ziehier, wat er gebeurde:

Aan de X-Bank te Amsterdam was in den vergevorderden namiddag een gedeelte van het personeel druk bezig met het gereedmaken van de poststukken, welke straks door één der bedienden naar het hoofdpostkantoor gebracht zouden worden, welke stukken in twee hoopen werden neergelegd: één voor de gewone briefpost — de andere met geldswaarden, voor de aangeteekende post.

De bediende, die alles bijeenpakte en meenam naar de hoofdpost, splitste — aldaar aangekomen — de opeengestapelde brieven niet geheel correct, in dier voege, dat hij den ondersten brief van het bovenste stapeltje — de aan te teekenen stukken — abusievelijk bij de gewone brieven voegde en. . . in de gleuf van een gewone brievenbus deed verdwijnen.

Die brief was bestemd voor een particulier, wonende in een Zuidhollandsche kleine gemeente, die ik Y zal noemen.

Deze geadresseerde kreeg per eerste postbestelling *n i e t* den bewustten brief thuisbezorgd, maar de bekende „kennisgeving” van aankomst van een aangeteekend stuk; om dat af te halen, zoude hij zich ná het genot van zijn ontbijt, naar het postkantoor begeven.

Allereerst werd hem aldaar meegedeeld, dat het opschrift „AANGEGEVEN WAARDE 250.— GULDEN” op het bureau van aankomst aanleiding was geweest — ofschoon de brief uit een zak met „gewone” post kwam — om den brief alsnog „in bescherming” te nemen en bij de aangeteekende post te voegen. Deze attentie leidde tot verhooving van port, casu quo tot een poenitet van dertig cents strafport voor den geadresseerde. Al wist deze laatste ook zeker, dat de brief gerust aan zijn woning bezorgd had kunnen worden, wijl die dan immers direct in zijn eigen handen gevallen zou zijn, tòch waardeerde hij in zekeren zin de goede zorgen, waarmede men zich over dit verdwaalde schaap ontfermd

had, betaalde zijn strafport, waarna hem de brief werd overhandigd. Nauwelijks had hij dien aandachtig in oogenschouw genomen, of hij ontdekte langs den kleprand der enveloppe vreemde dingen. . . . hij vermoedde diefstal van geld uit dezen brief en uitte zijn vrees tegenover de juffrouw, die hem bij de uitreiking te woord had gestaan. Deze zette uiteen, hoe het poststuk — *zonder* te zijn aangeteekend! — in een gewone brievenbus verzeild was geraakt en hoe men op het bureau van aankomst, na ontdekken van die fout, nog gedaan had, wat men kon, door den brief van dat oogenblik af, aan de aangeteekende poststukken toe te voegen. „Maar maakt u den brief hier in mijn tegenwoordigheid even open”, zoo sprak de postbeambte, „dan kunnen wij zien of de waarde, vermeld op de adreszijde, nog in de enveloppe aanwezig is”. Zoo geschiedde, en met ontzetting ontdekte de belanghebbende, dat de f. 250. — volledig aan den inhoud ontbraken; uitsluitend de „begeleidende” brief was aanwezig!

Rumor in casa. . . .

De plaatselijke Politie werd opgebeld; niet alleen kwam de dorpsveldwachter terstond naar het postkantoor, maar de Burgemeester in eigen persoon — als hoofd der Politie — verscheen ten tooneele, om zelf de leiding van het onderzoek op zich te nemen. Hem werd uiteen gezet, welke fout gemaakt was, en allerlei mogelijkheden werden thans besproken: het zou best kunnen zijn, dat aan de X-bank een ontrouwe beambte opzettelijk het poststuk zonder geld, met een „gehavend” voorkomen, in een gewone brievenbus geworpen had, en anders zou aan het zoo groote postkantoor te Amsterdam temidden van de vele sorteerders, zoo gemakkelijk één ontdekt kunnen hebben, dat er bij de *gewone* post warempel een extraatje met f. 250.— lag. . . .

Voor alle zekerheid telefoneerde de Burgemeester tijdens zijn onderzoek, de X-bank te Amsterdam op, om haar uiteen te zetten, wàt er ginds geconstateerd was en ook hier overwoog men de mogelijkheid, dat één van het groote bankpersoneel schuldig aan den diefstal zou kunnen zijn. Nadat het feit op de bank bekend was gemaakt, had het de aandacht van eenige superieuren getrokken, dat één juffrouw, die de bankbiljetten in den brief had moeten sluiten, „erg zenuwachtig deed”, waaruit enkelen àl te voorbarig een voor háár minder gunstige conclusie meenden te moeten trekken! (Achteraf bleek, dat de stakker bij het vernemen van de verdwijning der bankbiljetten geschrokken was, doch niettemin absoluut niets met die verdwijning uitstaande had!).

De Burgemeester voornoemd had inmiddels aan alle personen, die met het vervoer van het poststuk iets te maken hadden gehad, ter plaatse

een uitvoerig verhoor afgenomen: den besteller, die de postzakken aan den trein in ontvangst had genomen; dengene, die de stukken had overgenomen, de zakken uitgepakt en den inhoud gesorteerd, wat allemaal 's avonds tevoren had plaatsgevonden, en ten slotte de juffrouw, die den brief aan geadresseerde had ter hand gesteld. Toen sloot hij zijn proces-verbaal van verhoor af en zond het met het corpus delicti naar Amsterdam. . . . waar de dief zonder eenigen twijfel gezocht zou moeten worden.

Het Sectiebureau, binnen welks ressort de X-bank gelegen was, kreeg de stukken uit Y toegezonden, waarna ze in handen van een der rechercheurs gesteld werden, ter verdere „behandeling” Ook hem werd lichtelijk geïnsinueerd, dat de dief vermoedelijk wel op het Amsterdamsche hoofdpostkantoor te zoeken zou zijn.

Die speurder kwam eens met mij praten; legde mij de beroofde enveloppe vóór, en maakte schamper de opmerking: „Wanneer ik den dief op het groote postkantoor moet zoeken, zoo ben ik er vooreerst nog niet mee gereed. . . .” Toen hij van mijn kant weinig steun voor die bewering vond, voegde hij er lachend aan toe: „Het is, meneer, precies, als wanneer je in je zwembroekje per ongeluk in een mierenhoop terecht komt en gestoken wordt; zoek dan maar eens uit, welke mier de schuldige is”.

Middelerwijl had ik de opengescheurde enveloppe in de hand genomen en — toen mijn bezoeker leukweg vroeg: „Wat raadt u mij nu aan, te gaan doen?” Antwoorde ik kortweg: „Ga een kwartiertje wandelen, laat mij met dezen stillen getuige een poosje alleen; ik wil probeeren, hem aan 't praten te krijgen. . . . en hoop je bij je terugkeer te kunnen zeggen wát ik voor mededeelingen kreeg!”

Hij vertrok, en stond precies na een kwartier weer vóór mij.

„Die enveloppe heeft me alles verteld hoor!” zoo kon ik hem verklaren. „Maak vlug een reisbiljet naar Y in orde; ga zoo spoedig mogelijk dáárheen; informeer, wie dáár, aan het postkantoor gisteren den vroegdienst aan het begin van den dag heeft gehad en. . . . arresteer die persoon; dát is de dader!” — waarop de ander, zonder eenigen tekst of uitleg te vragen met een „Best, mijnheer!” een eind maakte aan het gesprek en vertrok.

Per eerste gelegenheid reisde de rechercheur naar Y, waar hij — comme il faut — begon, zich bij het Hoofd der Politie, den Burger-vader, te melden, die hem, min of meer verbaasd, vroeg, wat hij nu nog kwam doen. . . .

„Den dader arresteeren, Burgemeester!” —

— „Hoe kom je daarbij? Dien moet ge in Amsterdam zoeken en niet hier!” —

— „Maar degene, die 's morgens den vroegdienst op het postkantoor hier had, die moet den diefstal gepleegd hebben, zooals onze deskundige mij verzekerd heeft”. —

— „Wat? Maar hoe kan die zóó iets verklaren? Heeft hij soms vingerafdrukken herkend . . . ?” —

— „Kijk, Burgermeester: ik had geen tijd te verliezen en er was zoodoende geen gelegenheid voor mij, tekst en uitleg te vragen; ik krijg die later wel; maar de hoofdzaak werd mij bekend gemaakt en de opdracht werd mij gegeven, den schuldige hier te arresteeren”. —

— „Ge arresteert hier niemand; neem — voor mijn part — zoo ge dat wilt, de bedoelde persoon een verhoor af; het is een juffrouw, een meisje van goeden huize. . . .”

De rechercheur besloot, de geboden gelegenheid terstond aan te grijpen en kreeg de kamer van den postdirecteur ter beschikking voor zijn verhoor. Zoodra de bewuste juffrouw de kamer binnenkwam, verwijderde de directeur zich.

Naar ik later hoorde, had die juf zich van den aanvang af, een zeker air gegeven, het midden houdende tusschen verbazing, geraaktheid en zelfbewustheid en soms overhellend naar het brutale toe.

Met voorbeeldige kalmte zette zich de rechercheur tegenover de jongedame en — op grond van zijn volle vertrouwen in de mijnerzijds gegeven verklaringen — vroeg hij haar opzettelijk *n i e t*, of ze hem soms inlichtingen kon geven omtrent den inhoud van den bewusten brief, maar viel plotseling in huis met de vraag: „Hoe kwam u ertoe, om dezen diefstal te plegen?”, daarmede zijn *vaste overtuiging*, zijne *wetenschap* toonende van haar schuld. Aanvankelijk scheen de juffrouw te willen opvliegen van woede; zij bedacht zich echter; de kalmte, waarmee de politiemans haar verklaarde, te wéten, dat zij, en niemand anders, den brief beroofd had, overdonderde haar. En diens volgende vraag, gesteld toen hij een verlovingsring aan haar hand ontdekt had, was: „Heeft u het soms gedaan om uw verloofde te helpen. . . . ?”

Daarop betrok opeens de lucht; er brak een felle huilbui met snikken los. . . . zij deed een greep bovenin haar blouse, waarna zij f 175, welke nog over waren van de geroofde 250 gulden, vóór hem op de tafel legde!

Even later — toen het procesverbaal opgemaakt en onderteekend was, kwam de Burgemeester binnen; nog één en al verbazing over de zekerheid, waarmede ik mijn verklaringen gegeven had en tegelijk nieuwsgierig vragende, hoe ik dat allemaal had kunnen weten.

Zijn humeur werd er niet beter op, toen de rechercheur hem moest teleurstellen, onder mededeeling, dat hijzelf 't óók niet wist, *hoe* de ledige enveloppe den deskundige alles en alles opgehelderd had.

Toen moest iedereen weten, hoe ik erachter was gekomen en ik had er braaf schik in, aan alle nieuwsgierigen in de eerste plaats te vertellen, hoe simpel het voor mij geweest was, en mijn verbazing erover te uiten, dat niemand anders die aanwijzingen gezien had.

Mijn „verklaring van het raadsel” was de volgende:

Die enveloppe is kennelijk tusschentijds geopend geworden, waarbij de klep losgewerkt is, om den inhoud eruit te halen. Toen de enveloppe weer gesloten moest worden, gebruikte men daarbij een likje gom, dat op den uitersten rand van de klep gesmeerd werd, waarna de klep werd gesloten en de rand aangedrukt, om het plaksel beter te laten hechten.

Bij dat aandrukken perste er op drie plaatsen een klein overschotje van de taaidikke kleefstof onder den kleprand uit en droogde later tot een miniatuur-worstje, glimmend-bruin, op; ja, ik gaf terstond toe, dat die uitpuilseltjes héél, héél klein waren, maar. . . ik had toch mijn loupe — zelfs meerdere loupes van verschillende sterkte — in den zak en wandelde met het gewapend oog langs den kleprand, om alles in oogenschouw te nemen, wat er op te merken viel; dáárbij ontmoette mijn blik die drie stukjes opgedroogde plakstof. „Niets ongewoons”, hoor ik u zeggen. Neen, Lezer, natuurlijk en héél gewoon, dàt geef ik toe, doch één belangrijk ding zag ik tijdens die wandeling langs genoemden kleprand ook: op het bureau van aankomst — dus in Y — had men den brief, als „aangeteekend stuk”, op de achterzijde den rondes stempelafdruk gegeven, waaruit blijken kon, wanneer die brief aldaar „in behandeling” was genomen. En die stempelafdruk liet niet alleen den plaatsnaam zien met datum en jaartal — maar óók de nadere tijdsaanduiding: 6—7 VM. (Tegenwoordig zijn de letters VM en NM overbodig, sindsdien men dóór-telt en 7 NM aanduidt met 19).

En nu was mijn aandacht gevallen op dat ééne plakseldeeltje hetwelk dwars over het cijfer 7 van genoemde stempeling heen liep!

Daaruit volgde toch zonneklaar, dat e e r s t de stempel op den brief gedrukt was en dat l a t e r de kleverige plakstof over dat „zeventje” heengevloeid was. De diefstal m o e s t dus in het postkantoor te Y gepleegd wezen; anders zou de zwarte stempelinkt bovenop het plaksel gelegen hebben!

Alwie de oplossing hoorde, knikte toestemmend met het hoofd en zei: „ja natuurlijk!”, mij ten volle toegevend, dat het heusch niet zoo ingewikkeld en moeilijk geweest was; wat ik trouwens altijd heb beweerd:

speuren en deduceeren is eenvoudig: *afleiden uit hetgeen er waar te nemen valt!*

Jammer genoeg, dat de meeste menschen wèl *kijken*, maar *niet zien!*

* * *

HOE DE EERSTE LAMP VOOR ULTRAVIOLET- STRALEN-ONDERZOEK IN ONS LAND KWAM.

Toen het tijdens den grooten wereldoorlog 1914—1918 in ons landje krioelde van spionnen uit alle oorlogvoerende landen, had een afzonderlijke afdeeling onzer Politie tot taak, die heeren (èn dames!) in de gaten te houden, en al hun doen-en-laten na te gaan.

De chef van dien contra-spionnagedienst had nu en dan mijn hulp noodig, hetzij voor het onderzoek van documenten op de mogelijke aanwezigheid van mededeelingen in onzichtbaar schrift (met z.g.n. sympathischen inkt geschreven), hetzij voor het beantwoorden van andere vragen.

Zoo kwam de leider van genoemden dienst op zekeren dag bij mij met een gewonen gesteven, linnen boord, en vertelde mij daarvan het volgende: spionnen van zekere mogendheid, voorzien van geheel valsche Nederlandsche paspoorten, trachten in het vijandige land als Hollanders toegang te verkrijgen. Indien hun dat gelukt, blijven de autoriteiten jegens dien gast niettemin uiterst achterdochtig en staan hem b.v. niet toe, flacons met haar- of tandwater, of fleschjes „medicijnen” mee te brengen. . . . uit vrees, dat er onzichtbare — sympathische — inkt in mocht zitten, waarmede allicht mededeelingen in onzichtbaar schrift gedaan zouden kunnen worden op overigens onschuldig uitziende correspondentie, tegen welke doorlating de censor niet één bezwaar zou kunnen opperen. Géén nattigheid mocht meegebracht worden; zelfs zou een vochtige spons, door een reiziger netjes in rubber sponnezakje in zijn bagage meegevoerd zijnde, geducht uitgewasschen zijn, alvorens die spons kon worden meegenomen!

Moest ik aanvankelijk om zulk een angst lachen — *later* werd mij maar al te duidelijk, dat er alleszins reden toe bestond; maar toen wist ik méér dan in de dagen, waarin mij die gesteven boord gebracht werd!

Ter toelichting werd mij erbij verhaald, op welke wijze de spion — eenmaal in het vijandelijke land aangekomen — met zijn bijzonderen halsboord moest handelen. Hij knipte hem middendoor; zette een halven boord 's avonds te weeken in een glas water en den volgenden morgen vormde het waterige aftreksel, van al hetgeen uit den boord getrokken was, den „geheimen” inkt. Daarmede werd op een velletje postpapier in dwarsrichting — dus langs „regels”, die van onderkant naar bovenkant liepen — voorzichtig met een nieuwe pen geschreven. Was alles opgedroogd, dan

viel niets van het schrift te ontdekken; was de keuze van pen minder gunstig geweest en was die wat stijf geweest, dan konden er hier en daar pennevoren gevormd zijn, die de zaak misschien zouden verraden; in dat geval moest de spion een nieuw glas water nemen en daarin zooveel ammonia druppelen, als noodig was, om — wanneer hij de vloeistof onder zijn oogen hield — dáárin een prikkeling te doen gevoelen! Met deze verdunde ammonia moest dan het papieroppervlak luchtigjes door middel van een wattenprop worden afgewischt, waarna het papier weer te drogen werd gehangen; alsdan waren alle pennevoren verdwenen en viel er van de aanwezigheid van geheimschrift niets meer te bespeuren!

Het spreekt vanzelf, dat ik den mij overhandigden boord stipt „volgens recept” behandelde, terwijl ik met het verkregen uittreksel niet alleen wat onzichtbaar schrift produceerde, doch het ook in chemisch onderzoek nam, om erachter te komen, wát er wel voor bijzonders in den boord aangebracht was.

Altijd nog vind ik het jammer, dat het mij niet gelukte, het geheim te ontsluiëren; ik trachtte op alle mogelijke, mij bekende manieren, het door eigen hand op het papier aangebrachte geheimschrift zichtbaar te maken, maar dat gelukte mij niet; het vocht, dat bovendien „als zoodanig” nauwkeurig onderzocht werd, gedroeg zich als schoon water, waarin geringe spoortjes van stijfsel uit den boord zweefden, maar van eenig vreemd, bijzonder bestanddeel kon ik hoegenaamd niets ontdekken, zoodat ik mijn opdrachtgever in zooverre moest teleurstellen, en verklaren, dat ik het geheim niet had kunnen ontdekken. . . . !

Een paar weken later kwam deze chef opnieuw bij mij binnenloopen en bracht mij een. . . . schoenveter, waarin óók, zonder den minsten twijfel, het preparaat voor de bereiding van geheimen inkt, aanwezig moest zijn. Ook daarmede ging ik aan den gang, maar helaas met even weinig succes. Ik vond het afschuwelijk vervelend, geen verblijdend resultaat te kunnen boeken en vond mijzelf. . . . nu ja, Lezer, vult u zelf maar in!

De maanden en jaren verliepen en het einde van den oorlog was gekomen. Geleidelijk herstelde zich naast zooveel anders, de dienst der internationale treinen en het duurde niet lang of ik volvoerde een lang gekoesterd voornemen, om mijn Parijschen collega Bayle — voortreffelijk physicus en kriminalist — te gaan opzoeken, overtuigd als ik was, dat hij véél belangrijks te vertellen zou hebben. Ik bezocht hem op zijn groot, rijk-geoutilleerd laboratorium, waar ik steeds genoot van de verfijnde onderzoekingsmethoden, die Bayle wist te ontwerpen en van de even verfijnde apparaten, die hij „maar voor't bestellen had”; (de betaling geschiedde van regeeringswege! Ikzelf daarentegen heb, sedert 1902 altijd

nieuwe aankopen van instrumenten uit mijn bescheiden privé-beurs moeten bekostigen; dááaraan droeg noch Staat noch Stad één cent bij!).

Den tweeden dag van mijn bezoek aan Bayle's laboratorium begon hij mij te vertellen over bijzondere onderzoekingen, die hij met stijve boorden en met veters had te doen gehad. Ik sprong van mijn stoel op en verklaarde hem, uitermate nieuwsgierig te zijn, of het hèm soms wèl gelukt was, in boord of veter iets te vinden — eerlijk biechtende, dat ik slechts vergeefsche pogingen daartoe gedaan had.

Nog zie ik zijn vriendelijken glimlach, toen ik hem deze bekentenis deed, waarbij hij vergoelijkend zeide: „geneer je maar niet, waarde collega: ik wéét uit eerste bron, dat degene, die dezen „geheiminkt” bereidde — en zijn recept stipt geheim hield! — aan al de chemische Professoren van a l l e Hoogescholen zijns lands, een boord en een veter deed zenden, waarbij hun van hoogerhand opgedragen werd, naar eenig vreemd materiaal te zoeken, dat als geheiminkt dienst zoude kunnen doen en . . . . . *géén hunner heeft dat geheim kunnen ontdekken*; wanneer 't jou dus evenmin gelukte — bedenk dan in ieder geval, dat je in „goed gezelschap” bent; en schat nu je Parijschen collega, die 't wèl ontdekte, heusch niet al te hoog, want ik kwam er door bloot toeval achter!”

Voor de Lezers, die den wetenschappelijken kant der zaak begrijpen, wil ik hier een kleine toelichting geven: Bayle bezat een schitterenden kwarts-spectrograaf van duizenden guldens waarde; dáármee was hij gewend, lijnenspectra te maken van alle „onbekende” stoffen, waarvan hij dan 'n klein snuffje in den uitgeholden top van één der koolstaven van een projectielamp bracht. Op de rijk-gedetailleerde foto van de tallooze spectraallijnen dezer emissiespectra ging hij dan alle streepjes groepeeren en identificeeren; zoo had hij het sopje, dat uit den boord en uit den veter getrokken was, ingedampt, om het residu vervolgens in het uitgeholde kratertje van een koolstaaf van zijn koolspitslamp te stoppen. Op deze wijze had hij later de spectraallijnen van het zeldzame element Vanadium gevonden. . . . en geleidelijk vastgesteld, dat in de bedoelde artikelen *minimale spoortjes* eener organische vanadiumverbinding opgezogen waren geweest! Ik moest eerlijk bekennen, NOOIT het element vanadium ontmoet te hebben; ik had er ook nooit identiteitsreacties op gedaan; doch toen kwam vanzelfsprekend mijne vraag: „Op welke wijze worden nu de schriftlijnen, die gemaakt zijn met een slap waterig aftrekseltje van dat vanadiumproduct, zichtbaar gemaakt?”

„Dat zal ik je terstond laten zien”, antwoordde Bayle, „dan gaan we eerst mijn verduisterde laboratorium binnen, waar ik tegenwoordig allerlei interessante proeven in duisternis volbreng”.

Hij draaide nog even het electriche licht aan en vertoonde mij een werkelijken spionnenbrief — oogenschijnlijk héél onschuldig, een hartelijk briefje van een nichtje aan haar suikertante met heerlijk gezellige babbeltjes over alles en nog wat; maar na eenige oogenblikken zag ik — ná het uitdraaien van het licht — hoe diezelfde brief, die vóór mij op de tafel lag, merkwaardig begon te lichten; pal ernaast stond een geheimzinnig kastje opgesteld, waaruit een tooverachtig, wazig, donkervioletkleurig lichtschijnsel op den brief viel. Dáár stond dwars over het gewone inkschrift heen — in helder-lichtende lichtblauwe strepen het geheimschrift te lezen. . . . phenomenaar! Ook restanten van den veter en van den boord gingen — zoodra ze binnen het schijnsel gebracht werden, — dat uit die tooverlamp trad, een sprookjesachtig blauw-wazigen schijn uitstralen! Geen wonder, dat ik opsprong van verrukking. Wát was dát voor lamp? Waar kwam die vandaan? En al spoedig nam Bayle mij mee naar zijn studeerkamer, waar we ons aan tafel zetten voor de verdere besprekingen. Een eindje boven Parijs ligt aan de Seine de industrieplaats Suresnes; dáár woonde een glasblazer, die in plaats van glas een ander materiaal was gaan bewerken, namelijk bergkristal of kwarts. Dat liet zich niet zoo gemakkelijk smelten, blazen en buigen als glas en de vervaardiging van buizen stelde heel wat hoogere eischen aan de longen en de blaaskracht van den werkman dan gewoon glas! En het licht van die met kwik en kwikdamp gevulde kwartslamp werd nu afgeschermd, gefiltreerd, door een voorgeschakeld filter, zijnde een stuk donker violetzwart gekleurd glas, dat alle zichtbare stralen der lamp tegenhield en slechts de stralen van kortere golflengte, vallende BUITEN het *zichtbare* spectrum, doorliet. En juist die onzichtbare stralen hadden nu het bijzondere vermogen, om allerlei stoffen „aan het luminesceeren” te brengen, waaronder óók den geheiminkt van de spionnen!

Even later nam ik afscheid voor dien dag en spoedde mij naar Suresnes, waar ik de „Verreries-Berlemont” gauw gevonden had.

De patroon zelf ontving mij; een zeer gemoedelijk mannetje, eenvoudigjes en bescheiden in zijn optreden — het rechteroog afgedekt met een zwart lapje, dat ervoor vastgebonden zat.

Hij voerde mij naar zijn toonzaal, waar allerlei glas- en kwartsartikelen tentoongesteld stonden. Middenin den grooten zijwand der ruime zaal stond een deur half open; die voerde blijkbaar naar een nevenvertrek, waar zéér krachtig, helblauw licht straalde. Onwillekeurig liep ik in die richting, benieuwd, wat dáár te kijken was, toen m'sieur Berlemont mij plots bij den arm terugtrok, op het zwarte lapje voor zijn rechteroog duidde, zeggend: „Attention donc, moi j'ai perdu l'oeil droit, en regardant ma première lampe!” Die mooie, helviolette stralen uit die kwartslampen, ze waren niet

zoo onschuldig, als ze wel leken en konden groote schade berokkenen aan het ongewapende oog!

De heer Berlemont, bemerkende, hoe ik erop gebrand was, ook zoo'n lamp mee naar Holland te nemen, moest mij aanvankelijk teleurstellen; ten eerste waren de lampen, die daar stonden (en die voor industrieele doeleinden bestemd waren) allemaal, al verkocht, maar. . . . indien we in Amsterdam geen gelijkstroom hadden, liep het spaak, wijl die kwik-kwarts-lampen alleen op gelijkstroom konden werken en niet op wisselstroom konden branden. Neen, dàn zoude ik een z.g.n. gelijkrichter erbij moeten aanschaffen, om uit den wisselstroom, die de G.E.W. leverde, eerst gelijkstroom te maken. . . . en dat kon een kostbare pret worden!

Mijn verrukking over alwat Bayle mij had laten aanschouwen was groot, en toch niet de eenige drijfveer, om zoo'n installatie te willen hebben. Ik begreep maar al te goed, dat die lamp met haar afgeschermdde ultraviolet-stralen, voor veel andere onderzoekingen onmisbare diensten zou kunnen bewijzen en ik overwoog, de bestelling te doen, al was het ook voor mij een hééle uitgaaf! Toen kwam echter een nieuwe schaduw overglijden. Hij kon mij onmogelijk aan zoo'n donker violetzwart filter helpen voor het afzeven van de begeerde stralen van korte golflengte. En die deden het juist!

Ik zag daar op de tafel een platte, gestolde massa van zulk ultravioletglas liggen, nam die op en hield ze tegen het licht en stond juist op het punt, den fabrikant te vragen, of ik die plaat glas als filter kon koopen, toen hij — mijn wensch begrijpende — opmerkte: „Dàt glasfilter — een „eigengemaakt” — komt van Madame Curie, van wie ik het te leen kreeg, om hier enkele eenvoudige experimenten uit te voeren. Ik kan u dàt filter omnogelijk afstaan”.

Toen kreeg ik een idee: van het Departement van Justitie steeds medewerking hebbende, wanneer het mijn studiereizen betrof, had ik een door het Ministerie van Buitenlandsche Zaken afgegeven „aanbevelingsbrief” meegekregen, die mij op mijn reizen menige deur opende, die anders voor mij gesloten gebleven ware. Die aanbeveling bracht mij ook veiliger en gemakkelijker over de grenzen, wanneer ik — door ruiling van dubletten — bij collega's in het buitenland valsche banknoten of andere vervalschte documenten had meegekregen voor studie of voor mijn verzamelingen. Men had mij anders zoo gemakkelijk voor gevaarlijken falsaris kunnen aanzien en opsluiten!

Ik liet hem mijn officieele papieren zien en toen hij ze gelezen had, spoedde hij zich naar de telefoon, om Madame Curie in haar laboratorium op te schellen. Ik hoorde hem eenigen tijd spreken en de opmerking maken:

„ . . . mais ce monsieur, un chimiste légal, est accrédité par son Gouvernement!” en even later deelde hij mij met verheugd gezicht mede, dat Madame Curie mij dat lichtfilter voor drie maanden in bruikleen wilde laten. Zij zou mij spoedig een adres in Amerika opgeven, vanwaar ik mooie, vlakke glasplaten van de juiste samenstelling, zou kunnen betrekken.

En de koop was weldra gesloten. Binnen drie weken zou mij niet alleen een kwartslamp met inschakelautomaat worden toegezonden, maar tevens, in een tweede groote kist, een kwikdamp-gelijkrichter, om uit wisselstroom zèlf gelijkstroom te maken.

(Ongetwijfeld zullen velen zich uit vroegere decennia den blauwen lichtgloed herinneren, die bij sommige bioskooptheaters door de ruiten der cabine 's avonds naar buiten straalde, en die van dusdanige gelijkrichters afkomstig was; men had gelijkstroom noodig voor de krachtige koolspitslampen en verkreeg dien stroom óók met soortgelijke apparaten uit den door de electriche centrale geleverden wisselstroom!)

De eerstvolgende weken verkeerde ik in de stemming van een kind, dat „vol verwachting het hart voelt kloppen” bij de nadering van het Sinterklaasfeest en telde de dagen, binnen welke de zending uit Suresnes verwacht kon worden!

Een expeditiefirma, die zich met het inklaren der goederen zou belasten, nam de papieren van mij over, die mij toegezonden waren en liet mij een paar dagen later twee groote kisten thuis bezorgen.

Het is mij niet mogelijk, alle indrukken te beschrijven, die mij overmeesterden, toen ik, naast de gesloten kisten staande, uit één dezer, kwikbolletjes over den grond zag rollen. . . . ! De kwartslamp gebroken. . . . ? En al spoedig bleek die onderstelling juist. Ik nam gauw aan, dat men met de verpakking niet voldoende zorgen in acht genomen had en telegrafeerde den leverancier de ontvangst der gebroken lamp, hem verzoekende, onmiddellijk een nieuwe — thans nòg beter verpakt — aan mij af te zenden. Mijn gejaagdheid had nog een andere oorzaak: ik had mij jegens de Vereeniging van Inspecteurs van Politie te Amsterdam verbonden tot het houden eener voordracht met demonstraties met de nieuwe lamp; de datum daarvoor stond vast en ik *moest* dus de installatie spoedig hebben!

Berlemont expedeerde terstond een nieuwe lamp — nòg beter in watten en houtwol gewikkeld en in een ontzettend groote kist verpakt, om des te meer soepel verpakkingsmateriaal om het breekbare object te kunnen bergen. Maar ook die tweede lamp kwam gebroken mijn laboratorium binnen! De teleurstelling werd nog grooter, toen ik las, dat de verzekeringsmaatschappij geweigerd had, opnieuw risico te dragen en dat de lamp dus „voor mijne rekening en verantwoording” afgezonden was!

Dan maar den allersecursten weg bewandeld! En ik telegrafeerde aan Berlemont, dat hij iemand mèt een lamp naar Brussel zoude sturen, en dat die koerier mij die lamp op nader aangeduide plaats en tijd persoonlijk zou overhandigen! En zóó geschiedde het, dat ik naar Brussel trok en in mijn hotel bij het Gare du Nord de komst van den Parijschen koerier afwachtte, om het kostbare, breekbare instrument uit diens handen over te nemen. Zóó angstvallig-precies als hij — en later ikzelf — het pakje droeg, zal nooit een jonge moeder haar baby gedragen hebben!

Ik kwam er behouden mee thuis; een vriend-electrotechnicus hielp mij bij de aansluitingen en weldra kon ik genieten van mijn studies met de geheimzinnige, onzichtbare ultraviolet-stralen, die een nieuwe wereld voor mij openden en waarmede ik als eerste Nederlander arbeidde op 't terrein dezer nieuwe schepping van de techniek!

* * *

Ongetwijfeld zal de Lezer de vraag stellen, wàt ik met die geheimzinnige lamp had uit te voeren. Daarom wil ik hierover iets vertellen, temeer, wijl juist mijn onderzoekingen en ontdekkingen stof voor de *eerste* publicaties leverden, welke over dit interessante gebied in de vakliteratuur verschenen, en den stoot gaven aan vele nieuwe studies, die allerwegen op dit belangwekkende terrein werden onder handen genomen.

De kwartskwiklamp straalt een zee van stralen uit van zeer uiteenloopende golflengten. Heel merkwaardig is, dat de stralen van kortere golflengten *n i e t* door glas kunnen passeeren; ze worden door een ruit van vensterglas tegengehouden, als hield men een houten plankje in hun baan! Kwarts laat ze goed passeeren, vandaar, dat bij een paar speciale toestellen lenzen en prisma's van kwarts vereischt zijn.

Er zijn tal van materialen, die in 't donker, zoodra de onzichtbare kortgolvlige stralen — vooral die van 366 millioensten millimeter golflengte — erop vallen, beginnen te „lichten”. Laatstgenoemde stralen — vallende buiten het zichtbare spectrum, en behoorende tot de ultra-violet-stralen (hierna kortweg U.V.-stralen te noemen) — geven zelf géén zichtbaar licht; ze verraden echter hunne aanwezigheid, doordien tal van stoffen licht — veelal gekleurd! — gaan uitzenden, wanneer ze door U.V.-stralen getroffen worden.

Zoo ontdekte ik, dat de monsters wit schrijfpapier uit een monsterboekje, vrijwel alle een verschillende kleur lieten zien, wanneer ze in de donkere kamer door de geheimzinnige U.V.-stralen werden getroffen; aldus was al héél gemakkelijk te zien, van wèlke blocnote een bepaald velletje papier afgescheurd kòn zijn, en wáár het *niet* bij paste!

Merkwaardig, hoe tal van stoffen, die Moeder Natuur groeien liet, een fraaie luminescentie vertoonen: ivoor, (ook onze eigen tanden!), schildpad, zilverwitte haren, nagels, ja zelfs diamant. En nog merkwaardiger is het, dat alles wat de Mensch aan kunst-materiaal schiep (celluloid, galaliet, nágemaakte diamanten, enz.) *niet* lichten gaat in UV.-stralen).

Het kwam zoo nu en dan voor, dat bij postdiefstallen als anderszins lakkruimeltjes een rol speelden *). En dat uitte de Rechtercommissaris den wensch, dat ik onderzoeken zou, of zoo'n lakkruimeltje, gevonden in het zakstof van een ontrouwen postbeambte, afkomstig kon zijn van de lakzegels van een bepaald poststuk, dan wel van een bepaalde staaf zegellak. Dàt was altijd gevaarlijk terrein. De chemische samenstelling van de vijf lakken op een brief loopt op zichzelf reeds uiteen en wijkt soms héél sterk af van die, welke de lakstaaf zelf bezit. Dit moge in veler ooren ongeloofwaardig klinken, en tòch is het zoo. Ik wil U de verklaring geven:

Een pijp zegellak bestaat voor zeker percentage — laat ons gemakshalve eens aannemen voor de helft — uit smeltbare organische stof (schellak) en voor de andere helft uit minerale vulstof.

Moet men een stuk verzegelen, dan *behoort* de lakstaaf door verhitting aan haar uiteinde min of meer week-plastisch te worden; velen geven er echter — denkelijk uit gemakzucht: het gaat dan iets vlugger! — de voorkeur aan, om de lakpijp op zoodanige wijze in de vlam van een kaars of spiritusbrander te houden, dat de harsachtige stof daaruit zèlf begint te branden; men ziet zelfs, hoe nu en dan op de te verzegelen stukken de lakmassa fiks staat te branden, terwijl de lakstaaf erin rondroert! Dat is in één woord: dwaasheid. Het essentiele van het zegellak — de harsachtige stof, het schellak, als kostbaarste bestanddeel — laat men verbranden! Gevolg is, dat het percentage aan onbrandbare vulstof dienovereenkomstig s t i j g t, waardoor de zegels extra broos worden, minder stevig aan het couvertepapier blijven hechten en dus hunne roeping kwalijk vervullen! Veelal ziet men het gebeuren, dat bij het aanbrengen van het eerste zegel op een brief het zegellak keurig „gesmolten” wordt; bij het tweede zegel vat de lakmassa heel eventjes vlam; indien er ongeduld een rol speelt, wordt voor de verdere zegels de lakpijp in brand gestoken en druipt de vloeibare massa brandend af op de enveloppe . . . . . in *gewijzigde* chemische samenstelling, want de brandbare stof is er gedeeltelijk uit verdwenen, de onbrandbare stof procentisch toegenomen; ziedaar. hoe het

---

*) Zie ook de schets „Souches” en blz. 283.

komt, dat de zegels op vele brieven van uiteenlopende scheikundige samenstelling zijn en NIET met die van de lakpijp overeenkomen. . . . al werden ze dan ook dáármee op den brief aangebracht!

Toen ik ontdekt had, dat de verschillende merken en fabrikaten zegellak een onzettenden rijkdom aan „luminescentiekleuren” vertoonden, had ik dáárin het middel gevonden, om de kleinste verschillen in tint te onderkennen en. . . . de luminescentiekleur van een lakzegel bleek *onafhankelijk* van de behandeling, die het zegel bij het leggen ondergaan had! Allerlei pijpen rood zegellak vertoonden in U.V.-licht de grootste verscheidenheid van kleuren, waarin ze beginnen te „lichten”!

Zooeven gebruikte ik het woord „luminesceeren” — als synoniem op het „lichten” in bepaalde kleur. Dit verschijnsel houdt terstond op, zoodra het lichtende voorwerp buiten den bundel der U.V.-stralen geraakt. Er zijn evenwel óók een aantal stoffen, welke — nadat de U.V.-stralen ze lichtend maakten — buiten den invloed dier stralen, geruimen tijd *blijvend nálichten*; ge kent deze categorie reeds; wellicht bezit ge een wekker of een polshorloge met z.g.n. lichtgevende wijzers en cijfers. Het verschijnsel, dat wij dáárbij waarnemen draagt den naam phosphoresceeren. Tot deze klasse stoffen — meest alle kunstmatig bereid! — behooren de lichtende verven, zoomede een aantal stoffen, die een Parijsche Firma fabriceert, om lichtende bloemen, paarlcolliers, prentbriefkaarten e.d. te vervaardigen. Het is echter jammer, dat het phosphoresceeren betrekkelijk slechts korten tijd ná het verwijderen der U.V.-stralen voortduurt. . . . tenzij radio-actieve stoffen toegepast werden en die zijn uiterst kostbaar!

Al deze verschijnselen zijn het best waarneembaar in stralen van meergenoemde golflengte van 366 millioensten millimeter grootte. Die komen vrij zuiver tevoorschijn, wanneer het straks beschreven lichtfilter van U.V.-glas ingeschakeld wordt, zooals ik dat aanvankelijk van Madame Curie te leen had; (later bestelde ik in de U.S.A. zelf meerdere na). Er treden dàn nagenoeg géén „zichtbare” stralen uit, slechts enkele van het donkerste violet van ons zonnenspectrum.

Ik kreeg in die dagen (in 1924) mijner eerste experimenten met de U.V.-lamp een schrijven van den archeologischen dienst der Universiteit te Groningen. Prof. Van Giffen verzocht mij, uit te maken, of zekere „botjes”, die als overblijfselen van menschen, onder een hunebed in Drente waren gevonden, afkomstig waren van begraven òf van verbrande wezens. Mijn nieuwe lamp bracht de oplossing van dit vraagstuk. Werden de beenderen eerst oppervlakkig goed gereinigd, om aanhangend vuil daarvan te verwijderen, dan ging de beenstof blauw luminesceeren in U.V.-licht. Vergelijkingsproeven met botjes van begraven menschen naast die van ver-

brande dooden hadden mij intusschen geleerd, dat door het verbrandingsproces de beenderresten ophouden, in U.V.-licht te „lichten”

Gaandeweg ontdekte ik, hoe vetvlekken in papier en lichtgekleurde weefselstoffen zeer uiteenloopende kleuren aannemen, zoodra ze in U.V.-licht worden beschouwd; zóó werd het mogelijk, bij onderzoek van een vervalscht volgbriefje, te zien, of de vlekken, die erop zaten, door smeerolie of door lijnolie waren teweeg gebracht, tengevolge waarvan de keuze tusschen een fietsenjongen en een leerling uit een schilderswerkplaats weer aanmerkelijk beïnvloed werd!

En zoo was ik ook de eerste onderzoeker, die olieverfschilderijen van oude meesters in U.V.-stralen beschouwde, om signaturen te ontdekken, welke bij gewoon licht geheel onzichtbaar waren. De mogelijkheid daarvan kwam vooral sterk naar voren, indien de schilder zijn naam op de schilderij aangebracht had met een der verfsoorten, welke opvallend luminesceeren, zooals b.v. zinkwit en andere zinkhoudende verven, of met niet-luminesceerende verf op een lichtenden grond.

* * *

De belangrijkste rol spelen niettemin de U.V.-stralen bij het onderzoek van documenten, wanneer het om weggeradeerde schriftdeelen gaat. Dan zijn stralen van nog kleinere golflengte noodig dan wij bij de luminescentie- en phosphorescentieproeven ontmoet hebben

De belangrijkste spectraalband, welke, afdalend, op die van 366 millimu (d.w.z. millioenen van een m.m.) volgt, is die met de stralen van golflengte 313 millimu. Deze is véél minder intensief; mag zelfs uiterst zwak heeten; de voor luminescentie geschikte oppervlakken, waarop wij deze stralen laten vallen, „lichten” slechts uiterst zwakjes, niet eens voor ons oog waameembaar! Tòch zijn ze voor het documentenonderzoek van zéér groote beteekenis. Terwijl in de 366-stralen (om ze gemakshalve maar aldus te betitelen) alle soorten wit papier gaan luminesceeren (zooals gezegd, in allerhande kleuren blauw, paars, grauw, enz.) brengen de 313-stralen alleen in maagdelijk-rein papier een uiterst zwakke luminescentie te weeg — en n i e t op plaatsen, waar in het papier (zij het dan ook voor ons oog ONZICHTBARE!) bestanddeelen van schrijfinkt binnengedrongen zijn. En dat laatste gebeurt, wanneer wij de pen opnemen en iets schrijven. Bovenop het papieroppervlak zet zich het donkere gedeelte uit den inkt af, dat wij zien; maar buitendien dringen kleurlooze bestanddeelen van dien inkt ter plaatse in het papier, en die ziet ons oog n i e t. Radeert nu een knoeier het zwarte schrift weg, dan staakt hij zijn werk, zoodra zijn

oog niets meer waarneemt, en hij houdt er geen rekening mede, dat daar ter plaatse nog onzichtbare stoffen uit den inkt in het papier achterbleven. Hoe gedragen deze zich nu ten opzichte van de 313-stralen? Ik zeide reeds, dat deze stralen een *uiterst-zwakke* luminescentie tevoorschijn kunnen roepen op maagdelijk-rein papier. Waar evenwel de zoeven bedoelde — onzichtbare — stoffen in het papier gedrongen zijn, luminesceert het papier *niet*; zodoende teekenen zich de plaatsen met die onzichtbare stoffen, die gedeponeerd liggen volgens de lettervormen, op den zwaklichtenden achtergrond van het papier af en geven op de foto een beeld van *hetgeen weggeradeerd werd*.

Zien kunnen we de zwakke luminescentie van het papier in deze 313-stralen absoluut niet; ze is véél te zwak. Maar — wanneer wij de fotografische plaat er maar lang genoeg „naar laten kijken” (dus héél lang belichten: achttien, twintig, soms 24 uur aan één stuk!) — zoo krijgen wij — dank zij de z.g.n. „additieve” werking der lichtimpulsen op die plaat — een beeld van het weggeradeerde schrift.

Het spreekt vanzelf, dat dusdanige opnamen in volslagen duister moeten worden gemaakt, waarin uitsluitend de afgezeefde 313-stralen, en géén andere U.V., nog véél minder de „zichtbare” stralen der kwartslamp, het te onderzoeken papier direct of indirect kunnen bereiken. Het is een heel werk, om aan alle deze eischen te voldoen en dan, zelf buiten de donkere kamer vertoevend, ervoor te zorgen, dat binnen in genoemd vertrek de 313-stralen hun plicht kunnen doen; dat dáár overigens volslagen duisternis heerscht en dat de lens van de camera van buitenaf geopend, en na zóóveel uren, weer gesloten wordt.

De resultaten van dergelijk werk zijn inderdaad verrassend: naast een vervalschte cheque, waarvan het uiterlijk absoluut niets verdachts te zien geeft, een foto te aanschouwen, die een beeld geeft van die cheque, waarop, NAAST het huidige schrift, óók het weggeradeerde *primaire* schrift te lezen staat, is wèl treffend!

Het kostbare toestel, dat voor deze werkzaamheden dient, bevat lenzen en prisma's, die geheel en al uit bergkristal geslepen zijn; het apparaat is een kopie van dat, hetwelk Carl Zeiss naar de aanwijzingen van Professor Kögel te Karlsruhe, bouwde, en het eenige, dat hier te lande bestaat. Begrijpelijkerwijs wordt het niet dagelijks gebruikt en zodoende is het een bijzonder luxe-instrument, wijl het de rente van het geld, dat ik er eens in stak, ternauwernood opbrengt. . . . !

* * *

HET VERRADERLIJKE GLASSPLINTERTJE.

Wanneer beruchte typen hun straf hebben „uitgezeten” en hunne vrijheid herkrijgen — vaak maar voor zéér korten tijd, wijl ze tè spoedig voor een nieuw misdrijf weer opgepikt worden! — zoo bericht de administratie van de desbetreffende gevangenis dat op handen zijnde afreizen der gasten ambtelijk aan de Politie van enkele groote steden. En zoo gebeurde het, dat op zekeren dag bericht binnenkwam, dat de gebroeders B. — zéér „zware” jongens — op nader aangegeven datum zouden worden losgelaten. . . . (op de maatschappij!)

Het was te voorzien, dat deze klanten wel weer gauw een slag zouden trachten te slaan, en daarom had de centrale recherche der hoofdstad bijzondere opdracht gekregen, hen in het oog te houden.

Toen de nacht begon te naderen, ontdekten twee rechercheurs, die per fiets de binnenstad doorkruisten, een oude kleine automobiel, waarin de twee gebroeders op de voorbank zaten! Zelf trokken ze ongetwijfeld óók de aandacht der tuffende „oude bekenden”, die haastig doorreden, weer een dwarsstraatje insloegen, om zoo gauw mogelijk buiten het bereik en den blik der „russen” te zijn. Maar dan opeens ontdekte hun scherpe blik in de duisternis weer een paar andere speurders, die eveneens de auto met bemanning herkenden. Neen, het was niet gemakkelijk, buiten bereik van Hermandad te blijven!

Opnieuw werd een eind omgereden, tot buiten het centrum der stad — slechts ter mystificatie — om dan weer naar de oude stadsbuurten van Centrum terug te keeren; op een gegeven moment hield de auto voor een juwelierszaak in de Kalverstraat stil. Vlug handelen scheen geboden: heel even was er geen sterveling in de buurt te zien. . . . óók geen rechercheurs! Met een hamer of ander hard voorwerp werd in het portiek van den winkel een ruit stukgeslagen, met het plan, door de ontstane opening een greep naar het vele begeerlijke te doen, toen plotseling een paar fietsende politiemannen aan het eind van het rechte stukje straat opdoken. Een seintje van den man aan het stuur. . . . en nagenoeg terzelfder tijd wipte de ander, z o n d e r nog kans te hebben gezien, een goeden greep te doen, de auto binnen, waarop „vol gas” werd gegeven en de wagen wegsnelde. . . . zooals later bleek, naar de garage, een karrenbergplaats in het noordwesten der stad.

De politie vond de ruit. Constateerde weldra, dat het bij het slaan van een gat in de ruit gebleven was, en ging op zoek naar auto en be-

manning. Ze hadden den volgenden morgen de gebroeders in arrest en de auto in beslag genomen.

Een der rechercheurs ging de voorbank met matrasvormig kussen nader onderzoeken, waarbij een loupe hem goeden dienst bewees. En zoo werd de aanwezigheid ontdekt van een miniatuur-glassplintertje. Om U, Lezer, eenig idee van de afmetingen te geven, verzoek ik U, zich voor te stellen, dat ge een geweekten luciferskop met een scheermesje tot eenige plakjes zou kunnen snijden. Het middelste plakje geeft u dan, wat vorm en grootte betreft, een beeld van de afmetingen van dat kleine scherfje glas.

Dat kleine fragment werd mij aan het laboratorium bezorgd, terwijl ik — ten dienste van vergelijkend onderzoek — een stukje glas uit de verbrijzelde ruit in handen kreeg.

Nu dient men te bedenken, dat bij de bereiding van glas, allerlei benodigdheden (lang niet alle van de zuiverste soort!) met een ruwe weegschaal afgewogen worden of naar „zakken” worden afgemeten, om dan te worden saamgesmolten; zoo min als twee pannen snert absoluut éézelfde chemische samenstelling zullen hebben (dáárin toch pleegt de kok „op het oog” zijn zout en andere ingrediënten toe te voegen!), evenmin krijgt men in twee „kooksels” smelt, welke tot vensterglas, spiegelruiten of autolantaarnglazen als anderszins verwerkt moeten worden, producten van éézelfde samenstelling; er zijn altijd kleine verschillen, die met de thans zoo keurig tot de hoogste perfectie vervaardigde instrumenten en methoden, waargenomen kunnen worden.

En zoo blijkt dan, hoe twee smelten, „volgens eenzelfde recept bereid” (evenals die twee pannen snert!) VERSCHILLEN laten ontdekken in hun physische eigenschappen. Zoo wordt b.v., hoe klein en nietig het glassplintertje ook zijn moge — het soortelijk gewicht ervan vastgesteld; hetzelfde geschiedt met een scherfje glas, van de bewuste ruit afkomstig. Voorts wordt de zoogenaamde brekingsindex — verband houdende met de mate van lichtbreking — vastgesteld van BEIDE monsters, terwijl ten slotte de kleur van de twee scherfjes vergeleken wordt in lichtstralen van zeer korte golflengte — zoogenaamd ultraviolet licht. Komen de scherfjes in alle drie deze punten volkomen overeen, dan is eene aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid aanwezig, dat beide van éézelfde ruit afkomstig zijn; we hebben absolute zekerheid, dat ze uit één smelt moeten komen, dus m.a.w. behooren tot ruiten, die uit één kroes gegoten zijn.

De Rechter, die in deze zaak het oordeel had te vellen, wist deze „aanwijzingen” naar waarde te schatten. . . . !

* * *

HET LIJK IN DEN KOFFER.

Het was in den loop van den mooien tienden Augustusdag van 1939, toen een kleine vrachtauto met ledige manden, waarin gevogelte naar de Deventer markt vervoerd was geworden, op terugweg naar Amsterdam, den Rijksweg van Apeldoorn naar Amersfoort volgende, over het rechte nieuwe weggedeelte bij Terschuur reed. De drie mannen, die in den wagen zaten, waren dorstig, en — wetende, hoeveel bramen er groeiden aan gene zijde van het grasveld bezijden den weg, in de haag, die langs een evenwijdig met de spoorlijn loopende droge sloot stond, — zetten zij hun wagen even aan den kant en liepen naar genoemde haag, om hun dorstige kelen te laven.

Terwijl zij zich aan de sappige bramen tegoed deden, ontdekte een hunner achter de haag, in de droge sloot, een grooten hutkoffer, met één der bodemhoeken een eind in den weeken bodem gedrongen — met het andere einde omhoog reikend. Tusschen de prikkeldraadversperring door, begaf hij zich erheen, en weldra had hij vastgesteld, dat het een „gewichtige” koffer was. Met vereende krachten werd de koffer over de prikkeldraadhaag heengetild en op het grasveld neergezet, waarna één der mannen vlug naar den auto liep, om een schroevendraaijer te halen, met behulp waarvan het hem zonder al te veel moeite spoedig gelukte, den koffer te openen. In de oogenblikken, die daarvoor noodig waren, gingen de meest fantastische verwachtingen door hun brein en verbeeldden zij zich, dat het een geroofde koffer met schatten kon zijn, dien de dieven tijdelijk hier gedeponneerd zouden hebben, uit vrees, dat hun vervolgers hem anders in hun bezit zouden aantreffen!

Groot waren echter hun verbazing en afgrijzen, toen ze bij opening van het deksel een in staat van ontbinding verkeerenden romp van een volwassen menschelijk lichaam aantroffen. De ontzettende stank deed hen terugdeinzen en het deksel vlug weer dichtklappen. Vlug trok één hunner naar den veldwachter, die even verder nabij den spoorwegovergang woonde en — doordat deze onmiddellijk zijn Burgemeester óók waarschuwde, verscheen spoedig het openbaar gezag ter plaatse, om kennis te nemen van de griezelige vondst.

Aangezien de vindplaats van den koffer zich op het gebied der Utrechtsche Rechtbank bevond, werd de Officier van Justitie uit Utrecht terstond verwittigd, tengevolge waarvan ook het Parket weldra in Terschuur verscheen, om kennis van de vondst te nemen.

De koffer met inhoud werd naar het ziekenhuis te Utrecht vervoerd

ter fine van nader onderzoek. Buiten den menschelijken romp lagen in den koffer stukken cocos-vloermat, een paar dekens, een handdoek en stukken weefsel, vermoedelijk van onderkleeding afkomstig.

Telegraaf en radio brachten het bericht van deze griezelige vondst in korten termijn door het geheele land, terwijl de Politie in de groote steden verschillende bijzonderheden opgegeven kreeg, waaronder de kennisgeving, dat op één der stukken ondergoed een met zwarten merkinkt geschreven waschnummertje 273 gevonden was.

Nu wilde het toeval, dat een dikke maand tevoren een in de Pijnackerstraat te Amsterdam wonende hofmeester van een der booten van de Maatschappij Nederland, beweerde zijn vrouw plotseling „gemist” te hebben, waarin hij scheen te berusten, wijl zij met een „vriend” naar Rotterdam zou zijn vertrokken. De rechercheur, die deze aangifte had opgenomen en tevergeefs naar de uitgeweken vrouw gezocht had, ging spoedig verder snuffelen. Daarbij bleek hem, dat de vrouw, die haar man gedurende diens reizen naar Indië telkens voor langeren tijd miste, door dezen financieel zóó „kort gehouden” werd, dat zij als *werkster* bijverdiensten zocht. In de woning der familie, waar zij tot daags vóór haar „verdwijnen” gewerkt had, hing nog een bontschort van haar en. . . . ook dáárop stond het merkteeken 273, kennelijk door dezelfde hand, op dezelfde wijze met onuitwaschbaren zwarten merkinkt geschreven!

Geen wonder dan ook, dat reeds vierentwintig uur na het vinden van den koffer, toen men in Utrecht sectie op den romp had laten doen, en waarbij vastgesteld was, dat het de romp eener vrouw was, in Amsterdam de aandacht der Politie gevestigd was op het perceel, waar de hofmeester woonde, of liever: diens vrouw, thans „voortvluchtig”(?). Inmiddels bleek, dat kort na het verdwijnen der vrouw, de hofmeester den geheelen inboedel verkocht had, de woning had vrijgegeven, en zijn zoo-veelste reis naar Indië bezig was te maken.

De woning stond nóg ledig.

In den avond van den elfden Augustus kreeg ik telefonischen oproep van den Officier van Justitie te Amsterdam, om zoo spoedig mogelijk bij hem te komen in het Bureau van Politie aan de Pieter Aertszstraat, onder welks ressort de woning in de Pijnackerstraat viel. Het was tien uur in den avond, toen ik hem daar in gezelschap van de hoogere en lagere politieambtenaren aantrof, druk de kansen besprekende, dat het merkteekentje wel degelijk het verband tusschen het misdrijf èn genoemd adres leggen zou.

De rechercheur U., die destijds tevergeefs naar de uitgeweken vrouw had gezocht, wist eenige belangrijke mededeelingen, van de naaste burea

opgevangen, ter tafel te brengen en het was al meer en meer duidelijk, dat wij het goede spoor te pakken hadden.

Daar kwam bericht boven, dat in de garage, behoorende tot het Bureau, een auto van de Utrechtsche Politie was aangekomen, die ons den koffer bracht, met alles, wat buiten den romp, daarin gevonden was. Het lijkgedeelte bleef nog even in den koelkelder van het ziekenhuis te Utrecht.

Bij kunstlicht stelde ik mijn eerste onderzoek op den koffer in. Niemand liep mij daarbij in den weg, aangezien alle omstanders, hoe groot ook hunne belangstelling was, op behoorlijken afstand gehouden werden door den onbeschrijflijken, doordringenden stank, die uit het onderzoeksobject opsteeg. Het was daar, in die donkere garageruimte evenwel geen geschikt milieu voor een wetenschappelijk onderzoek, zoodat ik voorstelde, dat mij 's andrenendaags de koffer met inhoud, aan mijn laboratorium zou bezorgd worden.

De besprekingen op de bovenkamer van 't Bureau werden voortgezet en toen de rechercheur U. ons kwam vertellen, dat het hem, ondanks het vergevorderde uur, gelukt was, den huissleutel van de leegstaande woning, in handen te krijgen, besloten wij, derwaarts te gaan.

Voor den leek was er niet veel te ontdekken. Nadat de bewoner alle bruikbare zaken eruit gesleept had en slechts rommel en stof had achtergelaten, had een werkeloze buurtgenoot zich bereid verklaard, aan te vegen en op te ruimen, opdat de woning — bij bezoek door aspirant-huurders — een behoorlijker voorkomen zou hebben..

In het keukentje stond de — tot de woning behoorende — gemeentelijke vuilnisemmer tjokvol met alle afval, dat de opruimer daarin gedeponneerd had en weldra had ik den inhoud daarvan over den granieten keukenvloer uitgespreid. Daarbij namen enkele gevoelige reukorganen een „rotlucht” waar, hetgeen voor mij aanleiding werd, eenige stukjes vloerzeil en papier, waarop een weeke, rottende massa kleefde, apart te leggen voor nader onderzoek in mijn laboratorium. Het was echter in die ledige woning, waar géén lichte aansluiting was, en wij ons met zaklantaarnlichtjes moesten behelpen, op dit nachtelijk uur een moeilijk „zoeken”, maar. . . tòch ontdekte ik op het aanrecht, en op de tegels, die van het schotwerk daarop uitkwamen, sporen, die mij sterk den indruk gaven, door bloed te zijn achtergelaten. Morgen zou ik daaromtrent zekerheid krijgen, na chemisch onderzoek dezer sporen.

De daarop volgende besprekingen op het genoemde Politiebureau leidden ertoe, dat de Officier van Justitie een telegram opstelde, verzoekende aanhouding en in bewaring stelling van den hofmeester; na-

vraag bij den nachtportier der Mij. Nederland leerde precies, wáár thans diens boot lag, en zoo ging dat telegram naar den Officier van Justitie te Bandoeng. Na afloop der besprekingen nam ik het mede, om het — op weg naar huis — aan het telegraafkantoor af te geven!

Een berichtje in de dagbladers bracht allerwege sensatie, óók in het buitenland. Scotland Yard telefoneerde den volgenden dag uit Londen, om de Politie een complimentje te maken, maar óók, om te vragen, hoe het gelukt was, in zóó korten tijd licht in deze afgrijselijke geschiedenis te krijgen. „Den eenen dag lezen wij, dat er een koffer met een mensche-lijken romp gevonden is en den volgenden dag telegrafeert de Justitie naar het andere deel der aarde, om dáár den vermoedelijken dader te doen arresteeren. . . . het is kras!”

Ja, het wàs kras. Het liep ook alles méé!

De recherche van meergenoemd Bureau werkte nu dag en nacht, bijgestaan door een wakkeren speurder van de zgn. mobiele brigade der centrale recherche van het Hoofdbureau en deze laatste slaagde erin, een soort dagboek van alle feiten samen te stellen, als ware dat in de woning in de Pijnackerstraat dagelijks bijgehouden. . . .

Toen de ongelukkige vrouw, die dol veel van haar man hield, hem van de Indië-reis thuis verwachtte, had zij zich beijverd, om voor den eersten avond een menu met de lievelingsspijzen voor haar echtvriend samen te stellen; de slager kon in dit verband aardige bijzonderheden mededeelen betreffende het laatste bezoek der vrouw aan zijne zaak. Dàt feit reeds was van dien aard, dat geen geloof gehecht kon worden aan de mogelijkheid, dat *die* vrouw van plan was, binnen 24 uur er met een ander van door te gaan of zelfmoord te plegen!

Maar het onderzoek der recherche bracht veel meer aan het licht! Men kon, bij reconstructie der feiten, komen tot het uur, waarop de vrouw gestorven moest zijn; verdachte heeft het lijk toen naar de slaapkamer achterin de gang gesleept en het op het bed gelegd, waarna hij de slaapkamer afsloot. Hij is toen eerst naar een café gegaan, waarna hij des avonds een drietal burens bij zich inviteerde en met hen zat te borrelen. Zijn vrouw was ervandoor, beweerde hij.

Een der vrienden, die de woning eens ging bekijken, maakte de opmerking, dat de slaapkamer afgesloten was, en kreeg toen ten antwoord, dat dàt het werk zijner vrouw was geweest; ze had den sleutel meegenomen. . . .!

Het later uit de slaapkamer naar de keuken gesleepte lijk is toen op het aanrecht „ontleed”, waarbij heel wat bloed loskwam, dat deels via den gootsteen, deels in de W.C. weggewerkt werd.

In het havenkwartier is de hofmeester toen een paar koffers gaan koopen; een hutkoffer en twee valiezen, die hij met een huurauto maar zelf huiswaarts bracht; hij kon blijkbaar niet wachten op thuisbezorgen!

Een buurman — een sigarenwinkelier — kreeg den volgenden dag den hofmeester bij zich met het verzoek, hem even te helpen met het omlaag dragen van een koffer boeken. Een gehuurde auto (zonder chauffeur, wyl de hofmeester zelf zoude rijden), stond voor de deur, en de buurman assisteerde met het afdragen van den „looigen” koffer. Hij herkende later den in Terschuur gevonden koffer positief als dien, welchen hij had helpen transporteeren, terwijl de leverancier hem even positief herkende als door hem aan den hofmeester geleverd.

Allerlei bezwarende dingen kwamen bij den dag naar voren en schakel na schakel werd gesmeed, die een nauwsluitenden ketting zouden vormen, waaraan niets zou ontbreken.

Op zekeren avond ben ik met mijn assistent Viëtor nogmaals naar de woning in de Pijnackerstraat op onderzoek getrokken; de nieuwe reactie op bloedsporen — hoe klein ook —, welke Specht juist had gepubliceerd, paste ik dáár toe. . . . *in volslagen duisternis*. Met behulp van een vaporisator werd een fijne dauw van de meegenomen vloeistof gespoten op alle oppervlakten, waarop de aanwezigheid van geringe sporen bloed ondersteld werd en, wáár bloed zat, trad er een fraaie fosforescentie op, waarbij een geheimzinnig blauw schijnsel zekerheid gaf, dat dáár spootjes bloed aanwezig waren. Zoo kon ik op het vloerzeiltje van het toilet, al was daar gedweild, bloed constateeren, evenals aan den deurknop, den trekker van de waterspoeling en op tal van andere plaatsen.

Aan den voet van het deurkozijn der slaapkamerdeur liep een bloedveegje, waarin een hoofdhaar; blijkbaar was het doode lichaam daarlangs geschuurd toen het naar de keuken werd gesleept.

Tal van kleedingstukken van de vermoorde vrouw werden teruggevonden in het bagagedépot van een spoorwegstation, waar de hofmeester ze, verpakt in een valies, in bewaring gegeven had. . . . Ze werden door eene zuster der verslagene met zekerheid herkend, en meerdere voorwerpen waren door haar samen met het slachtoffer gekocht.

Onder geleide van een met verlof naar Holland komenden politieman uit Indië, kwam de hofmeester als arrestant naar het vaderland terug. Alhoewel hij aanvankelijk ontkende, van niets te weten, kon hij toch tegen de overstelpende hoeveelheid bewijsmateriaal niet oproeien en gaf toe, het lichaam zijner vrouw in stukken te hebben gesneden. De dood zou echter bij een onschuldig vechten en stoeien veroorzaakt zijn, doordat zij met het hoofd tegen een uitstekenden hoek van het haardstel zou ge-

vallen zijn. De andere deelen van het lijk werden nooit gevonden, zoodat dan ook niet door onderzoek van het hoofd 's mans opgaven getoetst zijn geworden.

In de hut, waarin de hofmeester tijdens zijn laatste reis naar Indië gewoond had, stelde ik nog een onderzoek in, zoodra de „Johan de Witt” hier aan den wal lag, maar er werd niets bezwarends gevonden.

De hofmeester, die in Indië betrekkingen met een jong meisje had aangeknoopt, had deze verzekerd, dat het tot een huwelijk met haar zou komen, wjl hij zich wel van zijn huidige echtgenootte zou weten te ontdoen. Dit getuigenis heeft hem erg kwaad gedaan! Bij het bepalen der strafmaat heeft de Rechter daarmede wel degelijk rekening gehouden!

* * *

HET AFGESNEDEN VROUWHOOFD.

Op 28 Mei '41 was in de buurt van de keersluis van het Merwedekanaal nabij Amsterdam een zeiler met een klein bootje aan het spelevaren; er kwam een regenbuitje opzetten en de zeiler besloot, onder een naburig bruggetje te schuilen. Teneinde niet af te drijven, stak hij naast de zeilboot zijn stokhaak in het ondiepe water. Toen bij den stok weer omhoog haalde, voelde hij, dat er iets aanhing. Wie schetst 's mans verbazing, toen hij aan den haak een dichtgeknoopten doek met inhoud zag bengelen, met een zwachtel als „kruisband” omgeven, en — bij opening van dit pakket, een in staat van ontbinding verkeerd hoofd eener vrouw ontdekte?

Onmiddellijk deed hij bij de Politie aangifte van zijn griezelige vondst, en verscheen er spoedig van officieele zijde een bericht in de dagbladpers daaromtrent.

Het Bureau-Linnaeusstraat, binnen welks ressort de vindplaats van het lugubere pakket viel, interesseerde zich begrijpelijkerwijs in het bijzonder ervoor, en onmiddellijk trokken de rechercheurs aan het werk, om klaarheid te zoeken.

De sectie, die door de medische deskundigen 's andrendaags gedaan werd, deed het vermoeden uiten, dat er denkelijk een tweetal weken sedert den dood konden verlopen zijn.

Toen dan ook de rechercheurs voornoemd eene lijst gingen raadplegen, waarop de sedert 1 Januari als „vermist“ aangegeven vrouwen vermeld stonden, interesseerden zij zich begrijpelijkerwijs het meest voor de aangiften van de laatste twee, drie weken. Daarbij was er ééne van een bewoner van de Balistraat, wiens vrouw — volgens opgaaf — zonder bericht achter te laten, naar Rotterdam zou verhuisd zijn. . . . !

In de Balistraat trof men in de woning een zeventienjarigen zoon aan, die onomwonden zijn twijfel liet blijken, of zijne moeder inderdaad naar Rotterdam getrokken zou zijn. Hij was sedert haar vertrek uit huis, reeds naar de bewuste familie in Rotterdam geweest, waar hem gebleken was, dat dáár zijne moeder in de laatste weken *niet* was gezien! Hij wou trouwde zijn vader — wijl het allesbehalve koek-en-ei was(!) en zijn vader bijzondere relaties zou onderhouden met eene vrouw te Hillegersberg, waarvan „moeder” alles àfwist. Die zoon had in de dagen van de verdwijning zijner moeder bloedspatten op een deurpaneel gevonden en daarop zijn vader attent gemaakt; deze had ze, schouder-ophalend wegge-

wischt. Maar de zoon had onafgebroken met een angstig voor gevoel zich afgevraagd, wáár zijn moeder zat. . . .

De echtvriend werd opgewacht en — verdacht van moord en het verbergen van een lijk — voorloopig ingesloten.

Nadat de medische experts hun onderzoek op het afgesneden hoofd hadden ingesteld, kreeg ik dat in handen, teneinde er een doodenmasker van te maken — dat wellicht voor de identificatie van het hoofd het zijne zou kunnen bijdragen. Daartoe had ik het meegenomen naar mijn laboratorium.

Van het oogenblik af, dat het hoofd boven water was gekomen, waren de rottingsprocessen — met sterke gasvorming — stormenderhand toegenomen, waardoor vooral de dikkere, vleezige deelen, in bijzondere mate omvangrijker werden, tengevolge waarvan weer de kans op herkenning bij den dag geringer moest worden. Uwendige behandeling met formaline mocht daartegen niets uitrichten. Maar één ding viel mij bijzonder op: de profiellijn, dus de lijn, verloopende langs voorhoofd en neus, die onder zulke omstandigheden nagenoeg n i e t verandert (dááronder ligt weinig weefsel, wijl dáár de huid bijna over het gebeente heenloopt), vertoonde iets heel eigenaardigs: een diep-inliggenden neuswortel, een hollen neusrug, een afgeronde neuspunt en een schuins-terugloopende neusbasis, tengevolge waarvan een „wipneus” waarneembaar was, zooals ik bij mijn eerste bezoek aan de woning in de Balistraat óók bij den zoon had waargenomen.

Terwijl ik met mijn werkzaamheden aan het hoofd bezig was, strekte mijn onderzoek zich eveneens uit tot alles, wat verder tot het pakket behoord had, zijnde: den vierkanten doek — een zgn. theedoek met grijze ruiten; een ruim 4 meter lang flanellen windsel en twee overlans gekloofde stukken van baksteen. Wáárom deze voorwerpen ons zoo in het bijzonder belang inboezemden? Omdat er in de meergemelde woning nòg een elftal van soortgelijke vaatdoeken gevonden werden, zoomede eenige soortgelijke flanellen windsels èn steenen van soortgelijken aard als de gevonden stukken. Tusschen den vaatdoek uit het pakket èn dien uit de woning, was geen verschil te zien; het windsel, dat als kruisband om het pakket gezeten had, was óók 4½ cm. breed, evenals die, welke in de woning werden gevonden (in meerdere exemplaren, doordien de zoon bij de beoefening van de voetbalsport zijn enkels diende te zwachtelen), terwijl de stukken baksteen, die tevoren kennelijk één geheel hadden uitgemaakt, krassensporen lieten zien, teweeg gebracht bij het aanzetten van een mes of beitel daarop; de in de zolderwerkplaats van verdachte gevonden baksteen waren soortgelijk en voor hetzelfde doel benut!

De recherche zat — toen de gearresteerde zijn onschuld bleef volhouden en pertinent volhield, dat het hoofd, dat hem in het laboratorium vertoond werd, n i e t dat zijner vrouw was — verre van stil en stelde haar onderzoek óók in ten huize van de vrouw te Hillegersberg, waarheen de verdachte kort na het verdwijnen zijner vrouw zich gespoed bleek te hebben. Dáár vond men de naaimachine, die uit de woning in de Balistraat was meegenomen; de man had zijn zoon, die verbaasde oogen opzette, toen hij moeders naaimachine zag inpakken, kortweg uiteengezet, dat hij die netjes zou laten vernikkelen, opdat die bij moeders terugkeer een verrassing voor haar zou vormen! Evenzoo werden dáár mooie schoentjes, een tafelkleed, mooie koffiekopjes en andere „cadeaux” gevonden, die uit de woning te Amsterdam waren weggesleept. . . . tot zelfs een fraaie mantel van de verdwenen vrouw toe!

Iedereen was diep overtuigd van 's mans schuld, tot diens eigen kind toe, maar. . . hij bleef alles ontkennen.

Opnieuw hadden wij in de woning voornoemd een bezoek gebracht, maar vonden nergens bloedsporen, die erop zouden kunnen duiden, dat dáár in die bekrompen ruimte een cadaver geheel ontleed zou zijn, en spraken het vermoeden uit, dat het slachtoffer elders uiteengesneden zou wezen, hetgeen tòch achteraf bleek, een verkeerde veronderstelling te zijn.

Eenige dagen later kwam een der rechercheurs mij vertellen, dat de zoon des huizes hem had medegedeeld, hoe hij op één zijner flanellen zwachtels, toen hij eens op een pasgeteerd wegdek liep, spatjes teer gekregen had en hoe hij dàt windsel thans miste. Ik ging toen het windsel, dat om het meergenoemde pakket gevonden was, nader te dien opzichte onderzoeken en. . . . vond de bewuste teerspatjes!

Van deze vondst bracht ik den Rechtercommissaris op de hoogte; die den verdachte een uurtje later opnieuw zou verhooren. Toen werd hem deze nieuwe troef voor de oogen op tafel geworpen, tengevolge waarvan hij — het hopelooze van zijn toestand inziende, in tranen uitbarstte en. . . . volledig bekende.

Bij een ruzie zoude zij hem een klap in het gelaat hebben gegeven, waarna hij haar bij den keel gegrepen had en daar vervolgens een stuk koord omhenen gedraaid, uit vrees, dat zij weer zou bijkomen en beginnen te schreeuwen. Na een luchtje te zijn gaan happen, had hij het lijk naar den zolder gedragen, het ontkleed en boven een groote waschteil — om geen bloedbad te krijgen op den zoldervloer! — het hoofd van den romp gescheiden, waarna dat werd ingepakt met de meergenoemde attributen. In den mond was nog een zakdoek geperst, van welke soort

er óók meerdere exemplaren in huis aangetroffen waren. Moeite hebbende met het uitbeenen van de ledematen, zou hij die met een zaag van den romp hebben gescheiden! De romp was vervolgens van alle weeke organen ontdaan, welke laatste achtereenvolgens via de W.C. werden weggespoeld! De ledige romp is afzonderlijk ingepakt en met behulp van een gehuurd schuitje, onder een brug, bezwaard met steenen, te water geworpen. Op een andere plek werden op soortgelijke manier de ledematen verdonkeremaand. Wij namen hem per auto mede, om hem de plaatsen nauwkeurig te laten aanwijzen, waarna ter aangeduide plaatse door de Politie met zorg werd gedregd. De romp is nog gevonden — de ledematen waren uit het omhulsel, waarin ze gepakt waren, losgeraakt en aan het drijven gegaan, waardoor wij ze niet konden achterhalen. De medische experts konden vaststellen, dat dit de bijbehorende romp was, van dezelfde vrouw, wier hoofd eenige dagen tevoren door hen was onderzocht. Zekere organen, die bij het afsnijden omtrent gehalveerd waren, bleken eenzelfde doorsnede te hebben aan het hoofdgedeelte van den hals en aan het nog aan den romp zittende halsdeel, zoodat saamhoorigheid kwam vast te staan.

Het spreekt vanzelf, dat wij van het aanvankelijke plan, om foto's van een gipsen doodenmasker van het hoofd in de dagbladpers te publiceeren, tot vaststelling van de identiteit, thans konden afzien. Het was niet meer noodig . . . !

Binnenin de waschteil kon ik nog, aan de felsnaden, ingedroogde spoortjes bloed terugvinden.

* * *

STOFJES LEVERDEN HET BEWIJS.

Het was de gewone drukte op zekeren Zaterdagavond in een klein cafétje in een volksbuurt aan de grens van Amsterdam. De vaste klanten, waartusschen de waard niettemin één vreemd gezicht waarnam; had dit gezicht hem nu méér vertrouwen kunnen inboezemen. . . . de waard zoude zich ongetwijfeld verheugd hebben in de gedachte aan een nieuwen stamgast. Het was echter anders: niet zonder wantrouwen sloeg hij den vreemdeling gade, wyl deze zich weinig met de overigen bemoeide, maar daarentegen schijnbaar den boel eens goed kwam opnemen!

Tegen elf uur — het tijdstip der voorgeschreven sluiting — verdwenen de bezoekers en na het vertrek van den laatsten gast begon de eigenaar van het zaakje, volgens zijn rotsvaste gewoonte, de stoelen op de tafeltjes bijeen te zetten, om netjes den vloer te kunnen aanvegen, waarna alle meubelen werden afgestoft en op hun plaats gezet. Toen ging hij ter ruste.

Den volgenden morgen wachtte hem een vreemde verrassing: er was ingebroken en een niet onaanzienlijke hoeveelheid sterke drank — toen reeds schaarsch wordende! — bleek te zijn gestolen. Hij spoedde zich naar de Politie, die hem een rechercheur zond, om alles eens goed op te nemen. Deze vond een stukje veter, aan welks eene einde een nestel van blik zat, terwijl het andere uiteinde een rafelig voorkomen had; het was ongeveer tien centimeter lang. Het spreekt vanzelf, dat het reinigen van het café aan het einde van den vorigen avond, hier volsten waarborg bood, dat dit stuk veter door den nachtelijken bezoeker moest zijn achtergelaten; het was niet van de schoenen van den eigenaar, of een van diens huisgenooten afkomstig, zoodat het thans wèl een bijzondere beteekenis kreeg.

De rechercheur had spoedig uitgevonden, wie de vreemde bezoeker van den vorigen avond was geweest. . . . een oude bekende der Politie, die niet in staat bleek, voor den nacht een behoorlijk alibi op te geven. Natuurlijk probeerde hij het den ander uit het hoofd te praten, dat hij gedurende den nacht in dit stadsgedeelte zou geweest zijn, maar weldra kwam vast te staan, dat hij — nog wel in den verboden tijd tusschen middernacht en vier uur in den morgen! — dáár in de buurt was geweest! Hij had bij een in die omgeving wonend familielid aangebeld en gevraagd, of hij misschien dáár den dageraad kon afwachten. . . . hetgeen geweigerd was, omdat men wel kon voelen en tasten, dat er iets achter zat!

Het mooiste was, dat 's mans linkerschoen een veter van volle lengte

bezat, terwijl de rechterschoen sluitend gehouden werd met een veter, waaraan blijkbaar een stuk ontbrak. Aan het defecte uiteinde was een pluizig, uiteengerafeld bundeltje draden zichtbaar. Het kostte weinig moeite, vast te stellen, hoe het gevonden stukje veter, wat zijn lengte betrof, heel aardig het ontbrekende stuk kon zijn, om, samen met het stuk uit den schoen, de lengte te geven, welke de gave veter uit den anderen schoen bezat. Máár. . . dat bewijs kon moeilijk voldoende geacht worden.

Toen probeerde men een „souche” te construeeren. Zooals men weet, is een souche een „scheiding van samenhang, welke de saamhoorigheid van twee stukken bewijzen kan”. Een scherf, uit den rand van een bordje, de afgebroken messepunt of sleutelbaard, het in tweeën gescheurde stuk papier — zij alle vertoonen scheidingsranden van zóó kenmerkende gedaante, dat die uitsluitend passen kunnen aan dat deel, waarmede het tevoren één geheel had uitgemaakt.

Maar het uiteengerafeld karakter van den stukgeraakten veter leende zich allerminst tot het herkennen van eenige souche.

Ik bedacht toen iets anders. Ik overwoog, hoe de veters onzer schoenen op korten afstand van het wegvlak, geregeld door het opwarrelende stof heen, voortbewogen worden, en hoe, tusschen de draden dezer veters in, geleidelijk stofdeelen schuil konden gaan. Ongetwijfeld zouden de beide veters van een wandelaar op gelijke wijze „bestoven” worden, zoodat ik terstond besloot, die stofjes te verzamelen, ter fine van nader microscopisch onderzoek. Zoo zonderde ik uit de drie stukken een uiterst klein hoopje stof af, en wel uit:

- a) het stukje veter, dat in het cafétje gevonden was;
- b) het fragment veter, in den rechterschoen gevonden;
- c) de veter van volle lengte uit den linkerschoen.

Merkwaardigerwijs kwamen in *elk* dezer stofhoopjes stofdeelen van uiteenlopende kleur en herkomst voor, máár. . . de combinatie was in alle drie deze stofhoopjes éénzelfde, zoodat ik zonder eenige aarzeling mocht concludeeren, dat het gevonden veterstuk uit den rechterschoen afkomstig moest zijn.

Onze vriend trachtte alles en alles te ontkennen, maar de Officier van Justitie, zijn requisitoir nemende, merkte eerst op, hoe de stille, doode getuigen thans alweer véél duidelijker taal spraken en méér waarheid verkondigden dan eenige levende getuige in deze zaak, en vorderde veroordeeling tot zes maanden gevangenisstraf.

De Politierechter deed terstond uitspraak en vonniste overeenkomstig den eisch.

En de veroordeelde   teekende géén hoger beroep aan!

* * *

HULP AAN DE BELGISCHE JUSTITIE.

Het gebeurde in de jaren 1914—1918: „ergens” in België.

De Justitie had bij een huiszoeking beslag gelegd op eenige papieren, waaronder één, dat per post van over de grenzen was gekomen, en uit welks schrift groote gedeelten tekst door de censuur totaal onleesbaar waren gemaakt.

Kende men in het laboratorium van den „Officier de Police” Ernest Goddefroy ook menig trucje, om schriftgedeelten, die een gewoon mensch als onleesbaar moest beschouwen, tòch te ontcijferen — door middel van exploratieve fotografie, nu eens met behulp van speciale lichtfilters, dan weer met infrarode stralen — in dit geval stond Brussel’s groote speurder óók voor een „onoplosbaar” probleem; de tekst van den brief was met een paars anilinepotlood geschreven, terwijl de censuur met behulp van grafietpotlood zóveel diepzwarte lijnen over groote stukken van dien tekst gekrast had, dat Goddefroy op geenerlei manier de bleekpaarse schriftlijnen kon uitzoeken.

Men had in het laboratorium — in een der bovenverdiepingen van het Paleis van Justitie van Brussel — reeds alles geprobeerd, maar langs géén der dáár bekende wegen gelukte het, den verborgen tekst te ontmaskeren. En dat juist bij dit stuk, van welks inhoud de Justitie zoo dolgaarne kennis had willen nemen. . . . !

Tegenover Goddefroy stak de Procureur du Roi zijn meening en spijt geenszins onder stoelen of banken en tòch. . . . mocht hij er Goddefroy — op het gebied van chemie en physica een autodidact — geenszins een verwijt van maken, dat deze de oplossing niet wist te vinden.

Ten einde raad vroeg Goddefroy zijn principaal verlof, om den volgende dag met den geheimzinnigen brief naar Amsterdam te mogen gaan, om hem mij in onderzoek te geven, en. . . . dáártoe gaf men hem gaarne verlof.

Per eerstvertrekkenden trein maakte Goddefroy de reis naar Amsterdam, zoodat hij in den voormiddag reeds vóór mij stond met zijn geheimzinnigen brief. Na mij verteld te hebben van alle vergeefsche pogingen, die hij in schier alle denkbare richtingen had aangewend, ging hij, op mijn voorstel, een bezoek brengen aan het Rijksmuseum, omdat ik bij voorkeur mijn nasporingen „moederziel alleen” wilde instellen, om niet afgeleid te worden, wanneer ik, in volle gedachtenconcentratie, mij totaliter aan dit probleem ging wijden. Ik stelde hem voor, des namiddags,

vóór hij met den avondtrein naar Brussel terugging, nog even aan te loopen, om te hooren, òf ik misschien reeds dan tot een oplossing gekomen was.

* * *

Den ganschen namiddag onafgebroken, fullspeed aan het werk — eerst een half uurtje stilzittend. . . . hersenarbeid, dàn opeens een idee. . . . terstond de benoedigheden voor de te nemen proeven uit de kasten te voorschijn gehaald, de apparaten opgesteld en heerlijk aan het experimenteeren . . . .

Toen Goddefroy op weg naar het station, nog even kwam aanloopen, brandend nieuwsgierig, òf ik de oplossing had gevonden, stond hij als aan den grond genageld, toen ik hem naast het *o n v e r a n d e r d* gebleven document, dat mij was toevertrouwd, een foto gaf van den completeen brief, *zooals die aanvankelijk geluid had*, dus: alle gedeelten leesbaar, die de censuur met diepzwart potlood overkrast en onleesbaar gemaakt had.

Hij kon zijn oogen niet gelooven, meende een oogenblik, dat ik een loopje met hem nam en er „wat van gemaakt” had, doch zag weldra in, dat ik hem naar volste waarheid de oplossing gegeven had.

„En hoe heeft U dät klaargespeeld, meneer v. L. H.?” . . . .

Ik had die vraag natuurlijk voorzien, en overwogen, dat ik — alvorens de door mij ontdekte — geheel nieuwe — methode van werken te publiceeren, beter deed, daarover met niemand te spreken. Droeve ervaringen, elders opgedaan, brachten mij daartoe. Destijds had ik mij óók eens gul en open over een trouvaille uitgelaten; korten tijd nadien werd ze door iemand, die er al „uit de zooveelste hand” van gehoord had, als „noviteit” in de Pers meegedeeld, en ik zweeg er wijselijk over, om niet van plagiaat beschuldigd te worden. Sindsdien heb ik ervoor gezorgd, dat ik nieuwigheden geregeld vóór mij hield, *totdat* ik ze in eenig tijdschrift gepubliceerd had als. . . . vruchten van *mijn* arbeid.

Doch. . . . revenons à nos moutons!

Half voldaan keerde Goddefroy naar Brussel terug; bij was eenerzijds verheugd, dat de reis succes had gehad en hij een foto, aangevende den geheelen inhoud van den bewusten brief, in handen had, anderzijds speet het hem, dat ik niet terstond mijn nieuwe werkwijze had bekend gemaakt.

En die werkwijze was heusch zoo ingewikkeld niet . . . . !

Door middel van fotografeeren van het stuk — met wèlke lichtfilters

dan ook — was in geen geval iets te bereiken; ik moest wel een anderen weg uit. Na eenig wikken en wegen besloot ik tot de navolgende proef:

Ik legde het schrift van den brief op een hectograaf, waarbij dus schrift èn doorhalingen met de kleverige oppervlakte van de gelatine-lijmlaag in contact kwamen, en. . . liet den brief een kwartiertje op den hectograaf liggen. Ik had namelijk overwogen, dat het met *a n i l i n e - p o t l o o d* geproduceerde schrift plaatselijk de oppervlakte van den hectograaf kon kleuren en daarin binnendringen, terwijl het grafiet als volkomen neutrale stof, *n i e t s* aan de kleverige lijmmoppervlakte zoude afstaan.

Inderdaad verscheen geleidelijk een spiegelbeeld van het anilineschrift op den hectograaf; laatstgenoemde werd vervolgens afgedekt met een stuk glad, wit papier, dat even boven een pan kokend water „gevoeliger” gemaakt was; dät papier liet ik een uur onder lichten druk met den hectograaf in contact, om het bleek-paarse schrift te kunnen overnemen van de lijmlaag.

Om van het zéér bleeke paarse beeld een contrastrijke reproductie te maken, werd de foto opgenomen bij natriumlicht — het bekende gele licht, waarmede (vóór de verplichte verduisteringsperiode) reeds tal van groote autowegen in ons land 's avonds in geheimzinnig gelen schijn gehuld werden. In dät krachtig-gele licht verschenen de paarse lijnen van den gehectografeerden brief als grauwwart; (in het gele licht kan men n.l. géén violet meer onderscheiden), en aldus werd de krachtige, sprekende foto verkregen, die wèl het anilineschrift van den gecensureerden brief, doch NIET de met potlood aangebrachte doorstrepingen weergaf! Het wàs zoo héél ingewikkeld niet . . . !

* * *

Er worden héél wat anonieme brieven geschreven; onder sommige omstandigheden — zooals b.v. ter gelegenheid van het Sinterklaasfeest — door de meest vriendschappelijke gevoelens geleid, maar vaker met de bedoeling, om te kwetsen, te beledigen of af te persen. En dan wordt steeds de vraag voorgelegd: „is dit epistel door dezelfde hand geschreven, die bijgaande vergelijkingsschriften produceerde?”

Zeer uiteenlopende gedachten bezielen hem of haar, die dusdanige anonieme stukken verzendt; in het meerendeel der gevallen, waarin mijn hulp werd ingeroepen, behoorde degeen, die als schuldige werd aange-
wezen tot het zwakke geslacht! Men is het dan ook algemeen erover eens, dat méér vrouwen dan mannen zich aan deze lafhartige daad schuldig maken.

Zeer kenmerkend is het navolgende geval:

De vader van een leerlinge van een der Hoogere Burgerscholen te Amsterdam, vond op zekeren avond bij het ledigen van zijn brievenbus een aan zijn veertienjarig dochtertje geadresseerden brief, waarvan het adres kennelijk met verdraaide hand was geschreven.

Aangezien hij het zaakje niet geheel en al vertrouwde, opende hij de enveloppe en. . . stond toen als versteend bij lezing van den inhoud: een brief, overvloeiende van de gemeenste, meest platte uitdrukkingen, waartusschenin krabbels (zoogenaamd teekeningen) van het meest schunnige karakter. Heusch, de ergst doorgewinterde schunnighedenjager kon bij het lezen van dezen brief een kleur krijgen!

Verschillende uitdrukkingen en namen, in dien brief genoemd, duiden op verband met de schoolklasse, en zoo werd terstond de directeur der betreffende H.B.S. van een en ander in kennis gesteld. In overleg met een der leeraren, bekend om zijn psychologischen kijk op de leerlingen, werden enkele jongens, die in volle puberteitsontwikkeling verkeerden, en van wie wel eenigermate verwacht kon worden, dat één hunner de schrijver-teekenaar zou zijn, uitgezocht, waarna cahiers met het noodige handschrift, naast den anoniemen brief, in mijne handen werden gesteld, om na te gaan, wie de schrijver was.

Met de grootste beslistheid kon ik verklaren, dat géén dezer knapen de schrijver van het anonieme product kon zijn, waarna de cahiers van alle andere jongens uit de klasse volgden. Van dezen kon ik al evenmin er één als schrijver aanwijzen, en zoo ging ik er toe over, óók de cahiers

der meisjes uit die klasse op te vragen. Toen — ten slotte — ook dáárbij geen enkele aanwijzing gevonden werd, informeerde ik, of men mij toch óók een huiswerkcahier wilde zenden van het meisje, dat den gemeenen brief ontvangen had. Vol verbazing over dit verzoek, voldeed men daaraan. Toen kwam de oplossing van het vraagstuk: het meisje had den erotischen brief zèlve geschreven en aan eigen adres verzonden!

En — volgens veler getuigenis — was het zoo'n keurig-opgevoed, ingetogen kindje, van wie letterlijk niemand zóó iets had kunnen of durven denken

Dit geval staat niet alleen; ik heb in mijn langjarige praktijk méér van dusdanige gevallen meegemaakt, waarin jeugdige meisjes — in de opkomende puberteitsjaren — zich uiterlijk keurig zedig wisten voor te doen, geheel conform de onberispelijke opvoeding, die zij hadden genoten, doch innerlijk kookten van schier ontembare driften, tot het kalmeeren waarvan dan aan het papier allerlei mededeelingen en uitdrukkingen toevertrouwd werden, die zij tot geenen prijs over hare lippen zouden hebben gebracht, doch waarvan het nálezen — bijzondere sensatie(!) gevend — zekere bekoring moest hebben; en het interessante, dat „iemand” je eens een brief met al die verboden kost toezond, óók willende *beleven*, besloot zoo'n kind dan, een collectie erotische volzinnen — vaak ZONDER eenigen onderlingen samenhang — aan een brief toe te vertrouwen, die dan maar aan eigen adres verzonden werd, want. . . . het *ontvangen* van zoo'n brief was toch óók wel iets héél bijzonders!

* * *

KNAP SPEURHONDENWERK.

Tijdens den vorigen oorlog (1914/1918) werd op het Gemeentehuis van een klein Betuwsch dorpje een dienstrevolver van den veldwachter gestolen; er waren in den voormiddag allerlei onguere elementen — meest woonwagenbewoners — geweest, om distributiebonnen voor levensmiddelen te halen, en onwillekeurig verdacht men één van dat gilde van den diefstal.

Een paar dagen later kreeg ik des morgens aan de ontbijttafel een telegram van den Officier van Justitie uit Tiel (destijds had Tiel nog een Arrondissementsrechtbank; die later, tegelijkertijd met de Rechtbanken van Winschoten en Zierikzee, opgeheven is), meldende, dat in den afgelopen nacht de Burgemeester van het dorpje Beesd was doodgeschoten door onbekenden dader, en verzoekende, met een aangegeven trein, naar Geldermalsen te komen, waar men mij aan het station zoude opwachten.

In verband met den ernst van het misdrijf besloot ik alle hulpkrachten onmiddellijk te mobiliseeren; daartoe rekende ik óók het oproepen en meenemen van den agent-hondendresseur Water met zijn beide onbetaalbare helpers, die reeds bij zoovele gelegenheden opzienbarende staaltjes van hun kunnen hadden geleverd *).

In verband daarmee telefoneerde ik weer direct aan Water, om zich, begeleid door zijn tweetal viervoetige speurders, op het afgesproken tijdstip aan het station te bevinden, teneinde met mij mee te gaan naar Geldermalsen en Beesd.

Bij aankomst op het station Geldermalsen kwamen mij de heeren van het Gerecht reeds op het perron tegemoet, zeggende, dat er voor mij nog juist één plaats in de auto open was gebleven. Ik merkte op, dat ik gezelschap had meegebracht, te weten den dresseur en zijn beide honden, hetgeen een niet te miskennen gramschap bleek op te wekken. Men had toch uitsluitend *mij* opgeroepen om hulp, enz., enz.

Min of meer ontstemd over dusdanig gekapittel, merkte ik op, dat — zoodra ik als deskundige geroepen werd voor het onderzoek van eenige zaak, ik mij het volle recht moest reserveeren van vrije keuze mijner gereedschappen, hetzij doode of. . . levende, in den vorm van speurhonden. En dan. . . wàt voor speurhonden! waarvan er nergens ter wereld de weêrga gevonden werd, wat de capaciteiten in het zgn. „sorteeren” betroof!

---

*) Zie mijn schets: „Moord op den kattenboer”.

Ja. . . maar dan moest er nog een tweede wagen komen! Nu, in vredesnaam dan maar. . . en men bleek het alleszins billijke en noodzakelijke in te zien van de door mij genomen voorzorgsmaatregelen. (Later zoude blijken, hoe het snelle succes in deze affaire allereerst aan de hulp der honden te danken was!).

Bij aankomst te Beesd stond de bejaarde gemeenteveldwachter Van Trigt als een Cerberus aan de deur.

Ik kwam op bekend terrein! In dit groote pand had jarenlang mijn Oom met zijn gezin gewoond, die 39 jaar lang Burgemeester van Beesd was geweest, en bij wien ik in mijn jongensjaren menig vacantieweekje genoeglijk had doorgebracht. Ook later had ik de familie meermalen bezocht en met Van Trigt was er uit dien ouden tijd een vriendschappelijke betrekking blijven bestaan. Het deed den ouden baas echt goed, mij kort en duidelijk te kunnen verklaren, dat er hoegenaamd niemand op het terrein was geweest ná het ontdekken van den aanslag, zoodat alle sporen onaangetast bewaard gebleven waren. (Een schrill contrast met het verloop in sommige groote steden, waar, na het ontdekken van eenig ernstig misdrijf, onmiddellijk recherche, de hogere politieambtenaren, de geneeskundige dienst, de fototechnische afdeeling, de centrale recherche en veelal het Parket menige kleine woning totaliter versperden, wanneer het deskundig onderzoek moest aanvangen! En dan koesterde iedere aanwezige de stille verwachting, dat het geluk hèm beschoren zou worden, iets te vinden, wat een bijdrage tot de ontknopping van het warnet kon leveren; maar. . . wat het lot van de meeste „stille getuigen” werd, behoeft ik niet te vertellen. Gelukkig dan, wanneer zoo'n eenvoudige dorpsveldwachter zijn taak opvat, gelijk de oude Van Trigt, en de plaats des misdrijs overdraagt aan het Gerecht — en dit weer aan den deskundige — *in denzelfden staat*, waarin de dader die achterliet!).

Reeds bij eersten aanblik, werd het ons duidelijk, hoe de daders (er moesten er ten minste twee zijn geweest) een groote ladder hadden meegesleept — afkomstig van een, tien minuten verderop gelegen, boerenerf, en deze aan den achtergevel van het huis tegen het middenraam der eerste verdieping hadden geplaatst, welk raam uitkwam op den corridor, verloopende van vóór naar achter.

Tot juist begrip wijs ik nog op het volgende:

Toen mijn Oom zijn ambt neerlegde, volgde hem een ongehuwde burgemeester op, die het groote pand, waar mijn bloedverwanten jaren lang woonden, niet noodig had. Hij nam de gelijkstraatsche vertrekken in gebruik, zoomede één kamer van de eerste verdieping, die als zijn slaapvertrek werd ingericht. De overige vertrekken van de bovenverdieping

werden voor de Secretarie ingericht, tot het bereiken waarvan, aan den buitenkant van het huis een trap werd gebouwd met bordes, waarop een nieuwe deur van de eerste etage uitkwam. Aan den achtergevel, juist naast den corridor, lag de slaapkamer van den burgemeester, zoodat de kamerdeur onmiddellijk naast bovengenoemd raam gelegen was, via hetwelk de nachtelijke bezoeker het huis was binnengedrongen. Door het rumoer van het opschuivende raam gewekt, had de burgemeester zijn slaapkamerdeur geopend en op dat moment een schot in de borst gekregen, waardoor de dood wel onmiddellijk moest zijn ingetreden.

Na aankomst was mijn eerste overweging: die ladder is door de daders meegebracht; dáárop kunnen hunne handen „lucht” voor de honden hebben achtergelaten; ergo verzocht ik den dresseur Water allereerst, de honden aan dien ladder „lucht” te geven en na te gaan, hoe ze zich gingen gedragen.

De viervoeters snuffelden aan beide stijlen van den ladder, brachten hun snuit naar den grond en gingen, blijkbaar een spoor volgende, den diepen tuin in, die achter het huis lag. Dat spoor liep — merkwaardig genoeg! — n i e t over het grintpad, maar over het gazon en via een ledig bloembed, in welks tuinaarde een voetafdruk stond, waarop de honden door luid blaffen onze aandacht wisten te vestigen. Ik merkte op, dat het een lomp model rechterschoen was, onder welks hak een vastzittende ronde gummischijf was bevestigd. (Toen de Officier van Justitie mij vroeg, hoe ik ertoe kwam, te verklaren, dat die gummischijf vast zat, antwoordde ik: „Omdat die scheef geloopt is; zoolang hij draaien kan, loopt hij niet scheef”.)

Inmiddels liepen de beide honden, enthousiast over hun taak, hun baas aan de lange lijnen méétrekkend, naar het achterste gedeelte van den tuin, waar een vrij breede moddersloot de scheiding vormde tusschen dezen tuin en een kersenboomgaard, waarin welig gras was opgeschoten. Komende bij genoemde sloot, bedachten zich de honden niet lang en renden over een vermolmde, krakende plank heen, die in z'n goeden tijd als vlonder gediend had, doch waaraan géén menschelijk wezen in den laatsten tijd zijn hachje toevertrouwde. De plank ging al kraken en zuchten, toen de honden er over heen renden. Nu moest nog hun „baas” naar den anderen kant komen. Ook diens enthousiasme voor het speuren was groot, en dienovereenkomstig steeg zijn moed. Een flinke aanloop. . . . een ferme afzet en. . . . hij had den sprong met goed gevolg gedaan!

In den kerserbongerd hadden de beide viervoeters hun spoor alweer gauw teruggevonden en zenuwachtig snuffelend, de snuiten in voortdurend heen-en-weergaande bewegingen, liepen ze verder. . . . hun geleider

meetrekkend, in steeds sneller tempo, want . . . . hun manier van doen verried het . . . . ze hadden zeker en vast een duidelijk reukspoor onder handen en zochten nu uit, wáár dat op uitliep.

Eensklaps hielden beide honden halt en berichtten door luid keffen, dat ze op iets gestuit waren. De dresseur kwam vlug nader, bukte zich en nam uit het hoge gras een middelmatig groot breekijzer op. Dit kon daar onmogelijk lang gelegen hebben, aangezien het hoge gras zeer nat was en het breekijzer niet roestig; neen, het had er allen schijn van, alsof het er een oogenblik geleden pas was neergeworpen, zóó natuurlijk zag het breekijzer er nog uit, terwijl het toch anders zonder eenigen twijfel rood en dik verroest uit dat natte gras te voorschijn gekomen zou wezen, zoodat wij mochten aannemen, dat dit stuk gereedschap dáár door de daders bij hun vlucht was achtergelaten. Om den persoonlijken geur van dien dader zoo goed mogelijk eraan te houden en er vooral geen vreemde geuren bij te laten komen, liet ik 't aan den dresseur over, om het breekijzer in te pakken en wel in de binnenste vellen van een katern folio schrijfpapier; dáár was in jongsten tijd niemand met de vingers aan geweest. En de dresseur kon dat inwikkelen gerust verrichten, omdat bij de later uit te voeren „sorteerproeven” zij n lichaamsgeur géén schade kan doen; dááaraan zijn de honden gedurende hun gansche opvoeding gewend geraakt; ze schakelen dien geur reeds onwillekeurig uit, wanneer zij het spoor van een ander moeten volgen, en aan een door laatstgenoemde achtergelaten of verloren voorwerp „lucht” moeten nemen, om dan — op het vaste commando „stel den man” — de persoon te zoeken, die datzelfde „lijfgeurtje” heeft.

Alvorens echter het breekijzer definitief *door den dresseur* werd ingepakt (het kwam niet in mijn gedachte, toe te staan, dat ook één der aanwezigen het in handen zou nemen!), werd het eens even vergeleken met een „moet” onder het schuifraam der bovengang en in den daaronder gelegen raamdrempel, waarbij een voorloopig onderzoek reeds een groote mate van overeenkomst aanschouwen deed; geen twijfel, of met dat breekijzer was dit raam in den afgelopen nacht omhooggeschoven.

De oogst aan vingerafdrukken was niet rijk. In de vensterbank waren de grove lijnen van een linkerhand zichtbaar, die echter niet scherp afgedrukt waren, dus onbruikbaar voor herkenning, uitgezonderd een paar lijntjes van den top van den middenvinger, met een eigenaardig centraal figuurtje erin — op zichzelf onvoldoende materiaal, om tot absolute zekerheid van identiteit te komen, met uitsluiting van alle andere aardbewoners. Ik nam er echter tòch een beeld van mee naar mijn laboratorium. Van den schoenafdruk in het bloemperk had ik inmiddels een

gipsafgietsel gemaakt, en ook dat bij de bagage neergelegd. Een paar uur later arriveerde vriend Hulst — de alom bekende prosector uit Leiden — die de sectie op het slachtoffer deed en het doodelijk projectiel daaruit afzonderde en aan mij meegaf, ter fine van mogelijk vergelijkingsonderzoek.

Reeds vóór de aankomst van den gerechtelijk geneeskundige, had ik verklaard, dat er met Rijksmunitie uit een groot kaliber Rijksrevolver geschoten moest zijn; ik had namelijk naast het slachtoffer, op het vloerkleed, een klein rond schijfje paraffinepapier gevonden, zooals dat speciaal in de Rijksmunitie van het aangegeven kaliber, tusschen kruittlading en kogel aangebracht werd, òm elk vochtspoor tegen te houden, dat zijn weg naar de kruittlading zou willen zoeken. Toen dan ook later de kogel uit de borstkas tevoorschijn kwam, overtuigden zich allen van de juistheid mijner verklaring, afgeleid uit het schijfje paraffinepapier en de afmetingen daarvan.

In verband met den treinenloop, zoude één der auto's den dresseur en mij met de viervoeters weer naar Geldermalsen brengen, en zoo nam ik afscheid van den Officier van Justitie en den Rechtercommissaris.

Onze trein was ongetwijfeld juist uit Geldermalsen vertrokken, toen de Utrechtsche Politie het Gemeentehuis te Beesd opbelde en naar den Officier van Justitie vroeg. Deze vernam toen, hoe de Utrechtsche Politie per auto langs den weg via Houten en Schalkwijk de route naar Geldermalsen genomen had en dáár op den weg een woonwagen had aangehouden, welks bewoners eenig wantrouwen wekten; dezen hadden namelijk behoord tot degenen, die in het kleine dorpje, waarop ik in den aanvang van deze schets doelde, (op dien dag, waarop de dienstrevolver verdwenen was) dáár waren geweest tot het afhalen van distributiebonnen. De Utrechtsche Politie had het stelletje meegenomen naar het Hoofdbureau te Utrecht, en het was thans de vraag, wát de Tielsche Officier van Justitie verder wenschte te gelasten.

Ja, het was jammer, dat de deskundige juist vertrokken was, máár. . . . hij kon met zijn trein Utrecht nog niet gepasseerd zijn; indien dus drommelsvlug enkele rechercheurs naar het Centraal-Station te Utrecht gingen om den trein af te wachten, dan konden zij dáár den deskundige verzoeken, uit te stappen, om zijn assistentie te verleen en bij de proeven, die hij alsnog op den aangehouden woonwagenbewoner zou wenschen te nemen. En zoo ontdekte één dezer speurders mij spoedig in mijn coupé, en drong erop aan, dat ik mee zou gaan naar het Hoofdbureau. Het spreekt vanzelf, dat ik uit den wagon derdeklasse, waarin de dresseur Water met zijn hondjes zat, „mijn gevolg” liet oppikken.

Als terrein voor mijn thans te nemen proeven diende de ruime binnenplaats achter het (oude) Hoofdbureau. Bij een belendend perceel werd aan den zijgevel gewerkt; daar stond een steiger tegenaan, waarop metselaars even opkeken van hun werk, toen ze ons bezig zagen met alle voorbereidselen. Aangezien ik in de eerste plaats een zuiver-objectieve proef wilde nemen, verzocht ik één der rechercheurs, om van den woonwagenbewoner diens pet even te halen en die pet aan den voet van den ringmuur, die de plaats omgaf, neer te leggen. Een paar rechercheurs hadden zelf óók een pet, terwijl op mijn verzoek de metselaars van den steiger (ze kregen schik in het geval) hun hoofddeksels even omlaag wierpen. Weldra lagen — op onderlinge afstanden van ruim een meter — een dozijn petten op rijen; toen werd de dresseur met de honden uit de wachtkamer geroepen.

De honden kregen gelegenheid, goed aan het breekijzer te snuffelen, waarna hun baas ze in de richting der petten zond, om te zoeken. Beide honden blaften één der petten op besliste wijze aan; het was die van den gearresteerden woonwagenbewoner. Toen — buiten tegenwoordigheid van den dresseur en de viervoeters — wijziging gebracht was in de volgorde (waarbij de waardevolle pet van den zigeuner met behulp van bijzondere hulpmiddelen verplaatst werd, om er geen nieuw menscheijk parfum op aan te brengen!), werd de proef herhaald, waarbij andermaal de honden hetzelfde hoofddeksel aanwezen, als dragende een geur, dien zij óók op het breekijzer hadden geconstateerd.

Toen stelde ik de volgende proef in: ik liet een vijftwintigtal personen zich op het terrein verspreid opstellen; om nooit het verwijt te hooren van eenigen verdediger, dat de politiehond, die temidden van stadsheeren één „sjappie” moest zoeken, immer laatstgenoemde aanblaft, stelde ik den nieuwsgierigen en kijkgragen metselaars voor, even een laddertje over den muur te zetten en mij te assisteeren, door mede „in de rij” te gaan staan. Ze vonden dat natuurlijk bar interessant en waren in een wip bij ons. De plaats was vol menschen. Toen werd de arrestant gehaald en ergens middenin de menigte geplaatst. In de wachtkamer liet ik den dresseur nogmaals den geur van het breekijzer aan de hondeneuzen presenteeren, en direct daarop, buiten komende, kregen de honden de order te hooren: „stel den man!” Daar begon het gesnuffel, waarbij de honden tusschen alle personen, die doodstil bleven staan, heenkuijerden, aan elk been aandachtig ruikende. . . . òf soms het luchtje van het breekijzer eraan werd waargenomen. Toen opeens een triomfantelijk geblaf — een duet — en daar stond de zigeuner stombeteuterd te kijken, zijn handen voor de borst vereenigd, en op elken onderarm twee hondenvoeten. De

viervoeters stonden keurig naast hem overeind en keften hem ietwat nijdig in het gelaat. De kerel was lang niet gerust en vroeg onafgebroken, of ze niet zouden bijten. . . . !

Laconiek-kalm zeide de dresseur, dat de hond niet zal bijten, zolang de waarheid gesproken wordt, maar o wee, wanneer er grove leugens geuit werden. . . . !

Ik stapte fluks naar den woonwagenbewoner toe, liet alle anderen — onder dankzegging voor de verleende assistentie — de binnenplaats verlaten en zei, dat ik een en ander te vragen had.

Ten eerste moest hij mij eens zijn rechter schoenzool omhoog keeren, ter inspectie, want — zoo zeide ik hem — je zult nu zien, hoe er onder je rechterhak een scheefgelopen, vastzittende gummischijf zit. En inderdaad was dat zoo!

Toen liet ik hem den linker middenvinger presentereen, welks top ik met mijn loupe aandachtig bekeek. Dan voegde ik hem de woorden toe: „Welnu, vriend, je kunt gerust bekennen hoor!” En opeens. . . . kwam de volledige bekentenis over zijne lippen; hij had de dienstrevolver in Tricht op de Secretarie gestolen en dáármee den Burgemeester van Beesd 's nachts doodgeschoten. Er volgde nauwkeurige opgaaf, wáár ze de ladder hadden weggenomen, hoe ze zich over de sloot aan den achterkant van den tuin hadden verwijderd, en in den kersenbongerd het breekijzer achtergelaten hadden. De dienstrevolver zouden zij, over de Lingebrug gaande, in het water der Linge geworpen hebben.

Ik liet met krachtige magneten op de nader aangeduide plaats zoeken en. . . . de dienstrevolver kwam óók te voorschijn.

Zoo was denzelfden dag, waarop het misdrijf werd gepleegd — dank zij de hulp van onze kranige politiehonden — alles volkomen opgehelderd en de dader achter slot, na het afleggen eener volledige bekentenis. Het kòn niet mooier.

Die heeren van het Tielsch Parket zullen wel nooit meer tegengesputterd hebben, wanneer een opgeroepen deskundige kwam aanzetten „met gevolg”, bestaande uit viervoetige helpers met hun leider!

* * *

DE MOORD OP TONIA SCH . . . . .

In het vergevorderde najaar van 1906 wandelde een jachtopziener van een groot buitengoed in den Achterhoek door de eenigszins afgelegen gedeelten van het uitgestrekte bosch, langs een smal boschpad, links van zich het hoog-opgaande naaldhout hebbende, aan zijn rechterhand een stuk, begroeid met flink uitgeschoten eikenhakhout, hetwelk door een breede, vochtige greppel van het boschpad gescheiden was.

Vele van zulke functionarissen hebben arendsoogen, óók deze. En op een gegeven oogenblik bespeurde hij, hoe enkele dunnere topjes der scheuten van het eikenhakhout langs die greppel, versche breuken vertoonden, en omgeknikt hingen.

Dit was hem voldoende aanwijzing: er moest iemand geweest zijn, die zich dáár een doortocht had gebaad, met wèlk doel dan ook, en — nieuwsgierig, om er méér van aan de weet te komen — sprong hij over de greppel en baande zich een doortocht op diezelfde plek, waar de onbekende de twijgen afgebroken had. Een paar meters binnenin het hakhout komende, stond hij op een open plek, misschien vijf, zes vierkante meters groot, waar hij met schrik de resten van een menschelijk wezen aanschouwde, in verregaanden staat van ontbinding verkeerende. Het hoofd — door het veldgedierte (een Franschman noemde de gezamenlijke kevers, torren, pieren, mieren, enz., enz., kenschetsend „les travailleurs de la mort”) tot op het been toe geconsumeerd — was als een kegelbal van het ietwat hellend gedeelte, een meter ver van den romp weggerold; het verdere geraante lag ook al uiteen; van de kleeding waren enkele vodden, aan flarden geraakte deelen, overgebleven. Een dichtgeknoopte doek, die kennelijk de bagage van dit wezen had uitgemaakt, bevatte nog enkele kleedingstukken en een brief, waaruit de identiteit van de persoon kon afgeleid worden: het waren de overblijfselen vanzekere Tonia Sch. . . . , een werkster, die in den hooitijd van de eene boerderij naar de andere trok om werk; een paria, zonder eenigen bloedverwant, vandaar, dat nergens over haar verdwijnen gereclameerd was; ze werd om zoo te zeggen, door niemand gemist!

Bij navraag kwam de Politie te weten, dat zij gedurende de Pinksterdagen van dat jaar het laatst gezien was — n a dien niet meer. Niemand dacht bij het vinden der overblijfselen terstond aan gepleegd misdrijf, behalve de Officier van Justitie, die overwogen had, hoe steeds de dader van eenig misdrijf tegen het leven, aan den geheimzinnigen drang voldoet,

a posteriori nog iets van zijn slachtoffer te zien al is het de begrafenisplechtigheid. (Het is daarom goed gezien, dat men in Amerika reeds vroeg de goede gewoonte invoerde, om — bij begrafenis van slachtoffers van moord door onbekenden dader, ongemerkt de geheele toeschouwerschaar, die rondom de deur van het sterfhuis „belangstelling” toont, en later de ter aarde bestelling bijwoont, op een film te vereeuwigen, teneinde de film in den kring der recherche-ambtenaren te laten afdraaien hopen, dat één hunner temidden der menigte, die gefilmd werd, een ouden bekende ontdekt, wiens tegenwoordigheid het gevolg zou kunnen zijn van dien bovenbedoelden geheimzinnigen drang).

Er werd flink gerechercheerd en men kwam te weten, dat Tonia Sch. . . . in de Pinksterdagen in gezelschap was geweest van zekeren Johannes B., een gevaarlijk heerschap, dat vreemdsoortige neigingen had. Hij hield van de meisjes, maar de vrouwen en meisjes waarschuwd en elkaar steeds, erop wijzende, hoe gevaarlijk die Johannes was: in den aanvang poeslief, maar tijdens de vrijage sloeg veelal zijn genegenheid op onverklaarbare wijze eensklaps in moordlust om, en dan was hij ontzettend gevaarlijk, als een wild beest!

Men wist, dat die woesteling omstreeks Pinksteren in de omgeving was geweest; daarna was hij over de Oostelijke landsgrens verdwenen, om in Duitschland te werken wáár, wist niemand; hij was stoelenmatter en werkte dáár, waar hem kans tot arbeid geboden werd. En bij verder naspeuren bleek tevens, dat hij heel eventjes in de buurt geweest was op den dag vóór dien, waarop de jachttopziener de resten van Tonia S. gevonden had. Natuurlijk trachtte men het een met het ander in verband te brengen. De kerel was echter verdwenen en het scheen onmogelijk, zijn huidig verblijf te ontdekken.

De kleedingresten werden, zoo goed als mogelijk was, bijeengegaard en in een pakket — na droging — aan de Griffie van de Rechtbank te Almelo gedeponed, terwijl de overblijfselen van het lichaam in een kistje bijeengebracht werden, dat op het kerkhof te Diepenheim zijn plaats in de aarde kreeg.

Na den vermoedelijken moord waren twee volle jaren verlopen, en in het voorjaar 1908 waagde Johannes R. zich wederom op vaderlandschen bodem; hij kwam weer over de grens, denklijk vertrouwend, dat niemand meer aan Tonia en aan hèm zou denken. Maar de plaatselijke Politie herinnerde zich alles nog tē goed en nam hem in arrest. Thans kwam het erop aan, te trachten, eenig bewijs van diens schuld te construeeren. Maar dat bleek allerminst gemakkelijk!

Zoo kreeg ik op zekeren dag den Rechtercommissaris voor Strafzaken

van de Rechtbank te Almelo op visite, toen hij voor familiebezoek te Amsterdam moest zijn; hij kwam mij vragen, of ik kans zag, nog iets bij te dragen tot reconstructie van het strafbare feit, dat twee jaar geleden gepleegd was; hij wees erop, dat vóór twee jaar de moord had plaats gevonden; dat men een half jaar later de overblijfselen van het slachtoffer gevonden en begraven had en dat anderhalf jaar nadien de vermoedelijke dader gearresteerd was en thans ingesloten zat in Almelo.

Ik wist waarlijk niet, wat te antwoorden. Wáárvandaan zou ik thans nog „stille getuigen” moeten opdiepen, die iets te vertellen konden hebben . . . . ?

In ieder geval beloofde ik, dat ik mijn best zoude doen, iets te vinden, waartoe ik allereerst de plaats des misdrijs eens wenschte te zien, al was die in de afgelopen twee jaren terdege volgegroeid met nieuw hakhout, en ten tweede het kistje met de overblijfselen der kleeding van de Griffie aan een nader onderzoek wilde onderwerpen. Zoo begon men mij die kleedingstukresten te zenden en spraken wij een dag af, waarop ik derwaarts zou komen, ter fine van bezoek aan de plek, waar de overblijfselen van Tonia gevonden waren.

Naar ik hoorde, ontkende Johannes R. elke schuld; hij kon niet ontkennen, Tonia te hebben gekend en vóór twee jaren op een der Pinksterdagen in haar gezelschap te zijn geweest, maar dáár bleef het bij. Voor de rest ontkende hij letterlijk a l l e s, zelfs dat hij de ligging van het bewuste landgoed kende, nog minder het achteraf gelegen laantje, waarnaast — in het kreupelhout — Tonia's stoffelijke resten gevonden waren.

Die pertinente ontkentenis, en de verklaringen omtrent onbekendheid met de plek, waar Tonia's resten gevonden waren, werd hem noodlottig.

In mijn laboratorium was ik begonnen met het onderzoek der restanten van Tonia's kleeding, die van huis uit ongetwijfeld reeds allersjofelst geweest zal zijn, oordeelende naar de omschrijving, die hier en daar over haar poover persoonkje en haar armoede gegeven werd. Maar het knagend veldgedierte, dat zich ook aan het in de kleeding gedrongen bloed van een slachtoffer pleegt te goed te doen, vreet de weefselstof overal kapot, zoodat de resten nauwelijks te herkennen waren, om te beslissen, tot welk soort kleedingstuk ze hadden behoord.

Dáár had ik vrouwenhulp bij noodig, al werd mij die hulp ook met zekeren weerzin — om het „griezelige” der zaak — verleend.

Om tot reconstructie te komen, maakte ik gebruik van een klein baaltje houtwol, halverwege ietwat ingesnoerd, om als „mannequin” van den romp te dienen. En daaromheen werden nu de kleedingfragmenten, die aan knoopjes, zoom als anderszins door het vrouwenoog herkend werden,

neergeleid, waarna — toen alle vodden (nog niet voor poetslappen bruikbaar!) aldus gerangschikt waren — een nader onderzoek beginnen kon op de vele „scheidingen van samenhang” zooals wij dat noemen.

Daar waren ten eerste tallooze scheuren, kenbaar aan de richting (precies langs schering en inslag) en aan de uiteengerafelde afzonderlijke draadjes van het weefsel. Ten tweede waren vele randen van dusdanige scheidingen van samenhang te vinden, die blijkbaar door veldgedierte waren afgeknabbeld, waarbij meerdere plekken gekenmerkt werden door beten, die de draden scherprandig afsneden.

Maar na eenig zoeken ontdekte ik in de bovenhelft van den „romp”(!) van mijn mannequin, in de kleedingresten een korte snede — met scherpkantig afgesneden rand aan de aangrenzende draden — waarbij wel het allermerkwaardigste de waarneming werd, dat in a l l e op elkaar liggende vodden op overeenkomstige plaats deze snede, even breed en in dezelfde richting verloopende, teruggevonden kon worden. Het leed geen twijfel: hier moest een mes door alle lagen heengedrongen zijn!

Zoude dáárvan óók nog eenig spoor op de resten van het lichaam te vinden zijn. . . . ?

Toen trad ik in overleg met den Rechtercommissaris, en adviseerde hem, in gezelschap van verdachte, een gezamenlijk bezoek aan de plaats des misdrijs te brengen, en dienzelfden dag — na bekomen van een vonnis der Rechtbank daartoe — de stoffelijke resten van Tonia, ter fine van nader onderzoek, op te graven en naar Amsterdam over te brengen.

Met dat plan ging men geheel accoord en er werd een dag bepaald, waarop ik vroegtijdig naar het station Goor zou komen, waar men mij zou opwachten. Ik vond op het perron den Rechtercommissaris, den Officier van Justitie, een griffier, twee marechaussees, twee rijksveldwachters en twee gemeenteveldwachters, benevens Johannes R., die, zwaar geboeid, middenin den kring zijner bewakers stond.

Allereerst hoorde ik, dat de verdachte alles pertinent bleef ontkennen, aangevende, dat hij niet wist, wáár het buiten lag, waar Tonia's resten werden gevonden, zelfs niet wist, hoe te gaan, om dat park te bereiken. Toen kreeg ik een idee.

In den voorafgaanden winter had ik in het Concertgebouw te Amsterdam een avond bijgewoond, waar de toen beroemde telepaath Rubini fabelachtig stoute kunstjes van zijn telepathie aflegde; de gansche zaal was verbaasd over de zekerheid, waarmede hij opdrachten uitvoerde, omtrent welker vorm en omvang slechts een paar vertrouwelingen uit de zaal afwisten (zorgvuldig uitgekozen, om geen verklikker erbij te hebben! Twee

artsen en schrijver dezes vormden die commissie). Na dien avond kreeg ik er schik in, te probeeren, het hem ná te doen en inderdaad gelukte het mij tot zekere hoogte herhaaldelijk, soortgelijke toeren uit te halen.

Toen nu verdachte R. bleef beweren, dat hij niet wist, wáár het buitengoed lag, wèlken kant hij zou moeten uitgaan, om er te komen en opgaf, NOOIT aldaar geweest te zijn, besloot ik, de proef te nemen, om die verklaringen op juistheid te toetsen.

Op mijn verzoek was ook de psychiater Dr. Le Rütte uit Deventer als deskundige in ons midden. Ik pleegde even met hem overleg, waarna ik den Officier van Justitie terzijde nam. „Ik kan U verzekeren” — zoo sprak ik — „dat ik hier in de omgeving nog nooit geweest ben; ik sta hier op volkomen vreemd terrein, en tòch wil ik probeeren, vóórop loopende, U te brengen naar de plek, waar de overblijfselen van Tonia gevonden werden, mits. . . . Johannes R. — ontdaan van zijn boeien — naast mij komt loopen; *ik* zal hem bij den pols vasthouden!”

Zoude het gebeuren, zooals ik verwachtte, dan kwam wèl overtuigend vast te staan, dat verdachte o n b e w u s t *mij* den weg daarheen geweest had!

Aldus werd besloten. Verdachte — bevrijd van zijn braceletten — kreeg de ernstige vermaning te hooren, dat hij — wanneer hij tusschen de beide deskundigen in — vóórop zoude wandelen, géén poging tot ontvluchting behoefde in te stellen, wjl op korten afstand achter hem twee scherpschutters met geladen karabijnen volgden.

De tocht begon. Buiten het station gekomen, voelde ik terstond, in welke richting de wandeling moest beginnen; telkenmale, wanneer de weg zich splitste of een zijweg had, vertelde de polsslag van Johannes R. mij met zekerheid, hoe ik *niet* — en hoe ik *wèl* had te loopen, om nader bij de gezochte plek te komen. Dr. le Rütte en ik telden beiden de polsslagen. Ik gaf in het Latijn hun aantal telkens aan, waarna hij vlug een notitie maakte.

Tien meter achter ons kwamen de veldwachters en de leden van het Gerecht, en — zooals ik later te hooren kreeg — stond men verbaasd erover, met welke zekerheid de kortste weg naar het bewuste laantje werd gevolgd!

Ten slotte waren wij in „het” laantje gekomen; ik bespeurde het duidelijk aan den polsslag van den arrestant en aan diens ademhaling. Middenin het laantje gekomen, moest ik eensklaps halt houden en opmerken: „Wij loopen nu te ver; we zijn het bewuste plekje juist gepasseerd”, waarna ik den Rechtercommissaris de plaats wees, waar het gebeurd moest zijn; het klopte precies! Nog hoor ik de woorden van den Officier: „Indien het

niet een drama betrof, dan zoude ik willen applaudisseeren over uwe prestaties!” en tòch.- vond ik zelf dit experiment zoo moeilijk niet.

Deze proef, aldus met goeden uitslag bekroond, schonk iedereen wèl de moreele overtuiging, dat niemand anders dan de verdachte mij naar deze plek geleid had, die *hij* dus wel degelijk moest gekend hebben. (Het spreekt vanzelf, dat ook Dr. l. R. onbekend was op het terrein ter plaatse).

Bij het daarop volgende hernieuwde verhoor van R. loog die bij al zijne antwoorden zóó dik, dat hij zelfs — vemomen hebbende, dat ik een messteek door de kleedingstukken gevonden had — pertinent verklaarde, géén mes te bezitten en ook nooit e e n m e s t e g e b r u i k e n ! En dàt. . . terwijl zijn beroep stoelenmatter was!!!

In het eikenhakhout was — zooals verwacht kon worden — niets meer voor mij te speuren over. De plek, thans dicht begroeid, was nauwelijks van de omgeving te onderscheiden; door een merkteeken, dat de jacht-opziener op een boom aan den anderen kant van het voetpad gemaakt had, stond de juiste plaats echter geheel vast!

Thans was de opgraving aan de orde op het eenvoudige kerkhof, waar de doodgraver den bovenkant der bewuste kist al had blootgelegd. Nadat — aan de hand van het kerkhofregister — was komen vast te staan, dat in dit kistje de op dien en dien dag gevonden resten uit het park, geborgen waren, bracht men de dooreen liggende skeletdeelen, waaraan nog kleine stukjes weefsel van de kleeding waren blijven zitten, over in een zgn. stijfselkistje, dat de geheele verzameling botjes gemakkelijk bevatten kon.

In verband met het vertrekuur van mijn trein, nam ik dáár afscheid en een inmiddels verschenen brikje bracht mij met mijn bagage naar het station.

Dáár wachtte mij een eigenaardige verrassing.

De stationschef — die blijkbaar heel goed op de hoogte der wettelijke bepalingen was — trad op mij toe en verklaarde, verheugd te zijn, dat hij nu juist heel toevallig een leegen goederenwagen op het emplacement had staan. Op mijn vraag, wat hij bedoelde (ik proefde wel, wáár hij heen wilde!), deelde hij mij mede: „Lijken mogen uitsluitend in een afzonderlijken wagen vervoerd worden, en. . . heeft u niet straks op het kerkhof ginds een lijk opgegraven?”

Ik gaf hem te kennen dat er een misverstand te dien opzichte moest bestaan, en vroeg mijnerzijds: „Indien een medisch student uit Leiden, in Amsterdam verder wil gaan studeeren, moet zijn „magere-Hein” dan in een aparten goederenwagen vervoerd worden. . . ?” en zijn antwoord

luidde: „Neen, natuurlijk niet, want dat is een geraamte en geen lijk meer!” „Weet u. mijnheer de stationschef, wáár het lijk ophoudt, lijk te heeten en „skelet” genoemd mag worden?’

„Dat is het ’m juist, dat weet ik niet!”

„Welnu, chef, dat weet *ik* wel; *ik* ben deskundige, en neem de volle verantwoordelijkheid op mij; in dit kistje zit een droog, tot rommel geworden skelet, dat den naam „lijk” niet meer dragen kan”.

„Nou, dan is het mij wel — en, overeenkomstig mijn verzoek — werd de stijfselkist met de botjes gewogen en ingeschreven als passagiersgoed, waarna ik mijn reçu kreeg.

Voor het onderzoek der skeletdeelen benoemde de Rechtercommissaris tot mededeskundige, op mijn verzoek, Dr. Schoo te Amsterdam, wiens vriendschappelijke samenwerking „pro Justitia” mij steeds een onbeschrijflijk genoeg was; we arbeidden héél vaak in strafzaken voor de Amsterdamsche Rechtbank samen. Helaas werd hij in de kracht van zijn leven na een slepende ziekte aan zijn gezin, zijn vele vrienden en aan zijn werk, dat hem zoo lief was, ontrukkt.

Wij hebben samen den inhoud van het stijfselkistje nauwkeurig in oogenschouw genomen, waarbij een kras op het borstbeen ontdekt werd, kennelijk door afketsen van eenig scherp voorwerp veroorzaakt — vermoedelijk het mes bij één der toegediende stooten. Nu lag de serie spleetjes in de kleeding, waar het mes doorheen gegaan was, méér terzijde van de middenlijn, en lag het voor de hand, dat — na een steek, die op het borstbeen afstiet, een tweede, meer zijwaarts gelegen, toegebracht zou zijn.

Vriend Schoo maakte de botjes keurig schoon en bouwde er met koperdraadjes het skelet in vollen omvang weer uit op. Aan vingers en voeten ontbraken echter meerdere kootjes; het is waarschijnlijk, dat daármee grootere dieren des velds weggetrokken zijn, want — naar mij verzekerd werd — had men bij het verzamelen der resten, met de grootste zorg, alles afgezocht, om toch vooral geen enkel onderdeel te vergeten.

En nu zijt gij Lezer, benieuwd naar het eindresultaat? Door de dezerzijds verzamelde gegevens gelukte het den Rechtercommissaris, zóóveel bij Joh. R. eruit te krijgen, dat hem door den Officier „zware mishandeling, den dood ten gevolge hebbende” ten laste gelegd kon worden. De Rechtbank veroordeelde hem tot een gevangenisstraf van vijftien jaar, in welk vonnis hij berustte.

* * *

Gedurende den grooten oorlog 1914/1918 gebeurde het, dat van een winkel in de Kalverstraat, achter welker spiegelruit een groote verzameling brownings en andere automatische vuurwapens geëtaleerd lag, die spiegelruit 's nachts verbrijzeld werd en. . . vóór er een politieman ter plaatse verschenen was, „men” zich onder medeneming van al die wapens reeds uit de voeten gemaakt had.

De centrale recherche stak al haar voelsprietten uit; één daarvan duidde in de richting van een anarchist, wonende aan den Haarlemmerweg, en binnen korten tijd had de Rechtbank een bevel tot huiszoeking in diens woning verstrekt, waarop Officier van Justitie, Rechtercommissaris + griffier, en enkele inspecteurs van de centrale recherche zich naar bedoelde woning begaven. De bewoner was niet thuis — wèl diens echtgenoot, die er leelijk mee zat, nu tijdens afwezigheid van haar echtvriend, wiens doen en laten haar zéér wel bekend waren, alles zou worden nagezocht in huis.

In de voorkamer stond — schuins den kamerhoek afdekkend — een canapé, achter welker leuning één der spiedende blikken een escadron voorwerpen ontdekte, die ongetwijfeld bommen moesten zijn: stukjes ijzeren pijp van 5 à 6 centimeter doorsnede, 12 tot 15 centimeter lang; aan de onderzijde — door autogene lassching — voorzien van ijzeren bodem, terwijl bovenop een grijze kop als een halve biljartbal, uit beton vervaardigd, de sluiting vormde. Ternauwernood was deze collectie gevaarlijke objecten ontdekt, of de vrouw waarschuwde allen, dáármee uiterst voorzichtig te zijn, wyl ze „in je hand genomen, al konden ontploffen”

De Officier van Justitie gelastte, onmiddellijk den deskundige v. L. H. te telefoneeren, om zijn bijstand te komen verlenen. . . .

Laat ik U terstond eerlijk verklaren, dat — al wist ik wellicht iets méér van de chemie der explosiestoffen — toch mijn kennis van bommen mij allerminst toereikend scheen. Op elk gebied, waarop ik mijne assistentie als criminalist zou hebben te verlenen, had ik mij geestelijk kunnen toerusten. . . . behalve op dat der „bommen”. Hoe dat komt, zult ge vragen: in de literatuur vindt men over dit onderwerp niets — wellicht gelukkig! — aangezien een boek over de samenstelling van bommen misschien méér aangeschaft zou worden in de groote onderwereld dan in den kleinen kring der criminalisten. En — probeerde ik mijn kennis te verrijken, bij die instanties, welke zich met de vervaardiging van bommen

bezighielden (hier denk ik allereerst aan de Artillerie-Inrichting aan de Hembrug!) — dan kwam ik met de kous op den kop thuis, doordien dáár stiptste geheimhouding opgelegd was en men zelfs ten aanzien van den Politiedeskundige geen uitzondering mocht maken!

Zóó komt het, dat ik mij altijd „arm” aan kennis voelde, zoodra de Justitie mij in een bommengeschiedenis haalde als „deskundige”(!)

Ik was echter — door een heel merkwaardig toeval — in het bezit gekomen van een brochure getiteld: „De Praktische Anarchist” Het was een uit het Fransch vertaald werkje, maar hoe was het vertaald! In geen geval door een scheikundige, maar ongetwijfeld door een leek, die alle, hèm onbekende wetenschappelijke termen, in een woordenboek moest opzoeken en — wanneer hij ze dáárin niet vond — op goed geluk vertaalde. . . . benamingen kiezende, die „er wat op geleken” Zoo herinner ik mij, dat *benzène* (bij ons benzol geheeten) vertaald werd met „*benzine*”; toen hij in een der recepten „*acétone*” las en dat woord niet in zijn dictionnaire vond, werd in de Hollandsche vertaling eenvoudig „*azijnzuur*” gezet! Zoo waren er talrijke mystificaties in dat werkje, die natuurlijk ertoe moesten leiden, dat nu eens het begeerde eindproduct onbereikt bleef, wjl het géén explosieve neigingen kòn hebben, doch dat dàn weer enorme gevaren optraden voor hem, die, bij het volgen der recepten, verkeerdelijk een „quid pro quo” nam!

Wat ik echter in dat boekje — hetwelk natuurlijk allerminst voor de oogen van een crirninalist bestemd was! — wèl begrijpen kon, was de techniek, volgens welke enkele soorten bommen dienden gemaakt te worden, en die had ik goed bestudeerd!

Toen ik dan ook temidden der gereedgemaakte, met beton afgesloten, bommen, één halfproduct zag staan, dat — door een of andere oorzaak — halverwege, onvoltooid was weggezet, begreep ik terstond, met wèlk type van bommen ik te doen had. . . . volgens wèlk voorschrift deze gevaarlijke dingen waren gemaakt. Het werd mij ook onmiddellijk duidelijk, wáárom de vrouw des huizes angstig zeide: „Als er eentje omvalt, kan hij ontploffen. . . . óók, wanneer u hem in de hand ondersteboven gaat keeren!”

Nu wist ik genoeg! Mijn besluit was genomen. Ik pakte kalm de twee grootste exemplaren beet — natuurlijk kaarsrecht overeind — en vroeg, wie van de rechercheurs bereid was, mijn voorbeeld te volgen, om ze gezamenlijk naar het naburige politiepost (Post Haarlemmerplein) te brengen.

Ik had hun verzekerd, dat — zoolang deze voorwerpen overeind gehouden werden — niets kon gebeuren; mijn woord en het voorbeeld, dat

ik gaf, leidden ertoe, dat ieder twee van die bommen opnam en mij volgde. Nooit zal ik vergeten, hoe opeens achter mij een vriendelijke stem zich verhief, en — vóór ik de ietwat steile trap wilde afloopen — toesprak: „Mijnheer Hulsebosch, het zoude mij allerminst passen, eenige kritiek op Uwe handelingen te uiten, maar ik zoude U willen voorstellen: geef *mij* die groote exemplaren en neemt U een paar kleinere; *ik* heb géén vrouw en kinderen thuis — U wèl!” Aldus sprak de — toen nog jeugdige — inspecteur van Politie Broekhoff, die later een mijner beste vrienden werd en als waarnemend Hoofdcommissaris in 1941 uit den dienst trad.

Nog zie ik den angstigen blik van den brigadier-posthuischef, bij ons binnentreden met de bommen! Er behoorde voor mij alle overredingskracht toe, om hem gerust te stellen en te overtuigen, dat deze voorwerpen — rustig neergezet in een paar kastjes, die ik zou afsluiten en verzegelen — géén kwaad konden doen.

Zoo kwamen geleidelijk alle bommen tijdelijk in het posthuis; den volgenden dag zou ik ze naar de terreinen aan de Hembrug brengen, waartoe echter eerst eenige schikkingen te maken waren.

In dusdanige aangelegenheden verheugde ik mij steeds in de medewerking van Ir. Berkhout — scheikundige aan de Artillerie-Inrichtingen — die door de Bechtbank als mede-deskundige werd benoemd. Hij zou mij met de bonbons den volgenden dag wachten. De Hoofdcommissaris stelde een der politieboten te mijner beschikking; deze zou precies achter de oude Haarlemmerpoort (waarin het genoemde posthuis ondergebracht was) aanleggen. De kapitein der artillerie B. alhier zou mij zes artillerie-soldaten zenden, om bij het overbrengen naar boord hun assistentie te verlenen.

Op het dek, achter den stuurstoel, lag een lange tros zóódanig opgewonden, dat binnen deze omheining de bommen veilig neergezet konden worden, zóó, dat — mocht er onverhoopt een aanvarinkje komen, of de boot bij het aanleggen een ongewonen duw krijgen — géén der gevaarlijke dingen zou kunnen omvallen. De vrije ruimte tusschen die objecten werd met papierproppen aangevuld.

Op het terrein bij de Hembrug wachtte vriend Berkhout ons al op; de soldaten droegen weer heel omzichtig en voorzichtig den boel naar binnen, waar die in een afzonderlijke loods weggezet werd.

Den volgenden dag begon ons onderzoek. Het half-fabrikaat gaf ons — zooals ik reeds opmerkte — inzicht in de constructiewijze en de lading; daaruit viel al terstond af te leiden, dat ze bij ontploffing „lang niet malsch” zouden zijn. We hadden materiaal genoeg en dus wilden we ons eerst vergewissen van de werking. . . . het effect!

We gebruikten bij ons werk den zoogenaamden springkuil; een diepgedolven graf; zóó zag die eruit: in plaats van planken tegen de zijwanden had men hier zware dikke balkstukken — oude dwarsliggers van het spoor en dergelijk werk — aangebracht, terwijl de kuil ongeveer 2½ meter diepte had. Naast dien kuil stond een heftoestel — een kraan — die gebruikt werd, om reusachtig zware ijzeren platen — zoo groot als ruime grafzerken — op te nemen en over den kuil heen te plaatsen, zoodra daarin voorwerpen voor explosie gebracht waren.

We maakten een klein tafeltje op drie pooten, dat onderin den kuil geplaatst, en waarop één onzer bommen gezet zou worden. Aan een der pooten was een draad bevestigd, die verder naar den bovenkant liep en tot ± 50 meter van den kuil reikte. Door straks aan dien draad te trekken, zou het tafeltje kantelen en de bom in haar gevaarlijke positie komen.

Ik daalde met een laddertje in den kuil af, stelde het wankele tafeltje neer en zette daar één der bommen bovenop; de draad was van tevoren aan één tafelpoot bevestigd. Toen, héél voorzichtig, om niet aan den draad te trekken of daarin met mijn voet verward te raken — verliet ik langs de ladder den springkuil, haalde het laddertje omhoog en liet de zware ijzeren platen over den kuil heen leggen. Toen als de drommel wèg, en aan het touwtje getrokken. Geduldig wachtten wij af: van minuut tot minuut. . . . totdat na twintig minuten een enorme explosie zich deed hooren. Stofwolken sloegen bezijden de ijzeren grafzerken omhoog. Dan spoedden wij ons naar den kuil om de ijzeren platen te laten wegnemen. Na het optrekken van wat nevels blikten wij omlaag; zagen echter niets anders dan den ledigen kuil! Geen bomresten, geen tafeltje. . . . alles was blijkbaar verdwenen!

Bij nauwkeurige inspectie bleek ons het volgende: tot de lading had onder meer een partij oude draadnagels en kromme vierkante nagels behoord, zooals men die bij den hoefsmid soms voor het oprapen heeft. Alle deze waren door de explosiekracht in het hout der dwarsliggers gedrongen — de meeste met den kop vooruit, diep naar binnen geperst, zoodat er van al die puntige, scherpe ijzeren voorwerpen hoegenaamd niets meer buiten het oppervlak der balkstukken uitstak!

Wij lieten door werklieden het zand op den bodem van den kuil in emmers scheppen en naast den kuil neerstorten, waarbij alles door een zeef passeeren moest. Dáárop hielden wij de kleine brokstukken, de scherven van het omhulsel der bom, zoomede de kleine houtsplinters — afkomstig van ons „tafeltje” — achter; al deze fragmenten waren door de ontplofingskracht tot méér dan één meter diep in den grond gedrongen!

Wij hadden ook tot taak, alle bommen onschadelijk te maken. In-

middels was de lust in ons opgekomen, te trachten, met alle gewenschte zekerheid vast te stellen, dat de voltooide bommen inderdaad vervaardigd waren volgens het recept, naar hetwelk het niet geheel afgewerkte exemplaar gefabriceerd werd. Daarvoor was het noodig, de betonnen kap (die door de in het beton ingegoten ijzeren nagels en kettingstukken stevig in elkander zat!) van het cilindrische deel te verwijderen; dat mochten wij niet wagen, uit de hand te doen. Zodoende offerde Ir. Berkhout het denkbeeld, een zwakke springlading als een strop om een der bommen te leggen, nadat die grootendeels rechtstandig in den grond zou zijn ingegraven — den kop alleen boven de oppervlakte van den springkuilbodem. Aldus geschiedde. Vier bommen, aldus uitgerust, stelden ons teleur, doordien met onze hulplading, tegelijk de lading der bom tot ontploffing kwam, maar bij de vijfde gaf de zwakte der waargenomen explosie ons hoop, dat dáárbij uitsluitend de betonnen kop afgelicht zou wezen. En zoo bleek het te zijn! Thans was absoluut vastgesteld, hoe de bommen waren opgebouwd en welke chemicaliën erin verwerkt waren, doch tevens. . . . hoe intens gevaarlijk ze waren! Het spreekt vanzelf, dat ook *hier* weer angstvallig gezwegen wordt over die constructie en over die lading!

De fabrikant kreeg van de Rechtbank gevangenisstraf. Die kwelde hem echter nog niet zóó als — na zijn ontslag — de omstandigheid, dat niet één huiseigenaar van Amsterdam hem een woning wenschte te verhuren! En over de houding, die de gezamenlijke boven- en benedenburen van het groote pand aannamen, toen ze bemerkten hadden, wát de Politie bij H. gevonden had, kan ik kort zijn. De vrouw is met stille trom vertrokken, want de woede der boven- en benedenbewoners van het perceel was onbeschrijflijk!

Enkele weken nadat bovenomschreven onderzoek was afgelopen, kreeg de Politie van verraderszijde een wenk, dat in een pakhuis aan het Bickerseiland, óók een partijtje van diezelfde bommen verstopt zou zijn. Het was een soort schuur met aarden vloer. In een der hoeken dezer ruimte, waar het water, uit een gieter over den vloer gegoten, vlugger in den bodem zonk (waar dus de grond lossen was!), gingen wij graven, en weldra staken twaalf grauwgrijze ronde koppen van soortgelijke bommen als ginds gevonden waren, boven het zand uit.

Ook deze bommen werden aan de Hembrug onschadelijk gemaakt. Nimmer kon bewezen worden, wie ze gemaakt, wie ze daar verstopt had.

* * *

In den oorlog '14—'18 kreeg ik nog een onderzoek inzake een bommengeschiedenis.

Op zekeren morgen kreeg ik — nog te bed zijnde — telefonisch een telegram bezorgd, afgezonden door den Rechtercommissaris voor strafzaken te Maastricht, en ongeveer luidende: „verwacht u per eerstvolgende gelegenheid hier voor onderzoek inzake een internationale bommen-affaire. . . .”

Ik haastte mij, om den eersten trein naar Maastricht nog te kunnen pakken.

Aan het Paleis van Justitie te Maastricht vernam ik, wat er daags tevoren zich afgespeeld had op en bij het kleine stoombootje, dat in die dagen nog een geregelden dienst tusschen Maastricht en Luik onderhield. Daar had iemand — bij géén van het bootpersoneel bekend — vier groote ijzeren vaten — volgens opgaaf carbid bevattende — aan boord gebracht, bestemd voor „iemand” in Luik. Toen het bootsmaatje — om wat ruimte voor verderen deklast te maken — die vaten wat dichter bijeen wilde zetten, hoorde hij, dat er een metaalachtig geklikklak waar te nemen was, veroorzaakt door het tegen elkander klotsen van den inhoud. Dat kon geen carbid zijn, dus waarschuwde hij onmiddellijk den kapitein van het bootje. Deze stelde een onderzoek in en erkende, dat de jongen gelijk had. Hij besloot, een der vaten te openen. Toen schrok hij, bij het aanschouwen van geelkoperen bommen, die — in totaal tot een aantal van duizend achtennegentig stuks! — als „carbid” aan boord waren gebracht. Hij haastte zich, ze op den oever te laten zetten en de Politie te waarschuwen. En tegelijkertijd haastte zich de vreemde, die den boel aan boord gebracht had, om weg te komen. . . .

De gezamenlijke vaten waren in een kelder van het Paleis v. Justitie ondergebracht. In één der vaten lag een lange explosielont, die — zooals ik later hoorde — bestemd was geweest, zig-zag in een sousterrain van een kazerne in Luik te worden neergelegd, waarna de 1098 losse koperen bommen dwars daaroverheen geveid moesten worden. Ontplofte nu genoemde explosielont, dan zouden ook tegelijkertijd de overige zaken tot ontploffing geraken.

Mijn opdracht was: den aard der bommen te onderzoeken, en vóór dien een onderzoek in te stellen naar mogelijke vingerafdrukken op de gladde koperen mantels. Dáármede begon ik dus; och, wat een vervelend karwei, en hoe eentonig! En het vervelendste was, dat op géén dezer voorwerpen één bruikbare vingerafdruk te vinden was, die zich voor identificatie leende!

Voor het onderzoek der bommen, die kennelijk een zoogenaamde

initiaal-explosie noodig hadden, om zèlf tot ontploffing te kunnen komen, had ik ze aan de Hembrug noodig; dusdanigen arbeid verrichtte ik natuurlijk uitsluitend dáár en niet in mijn eigen laboratorium!

Maar nu kwam de groote moeilijkheid: hoe krijg ik een beperkt aantal dezer dingen naar Amsterdam en naar de Hembrug. . . . ?

Er werd krijgsraad gehouden, maar niemand wist den weg, om ze goed en wel ter bestemder plaatse te krijgen. Toen. . . besloot ik, een overtreding te plegen; in elken binnen- en in elken buitenzak van mijn colbertje en van mijn overjas, stak ik een bom, ten volste ervan overtuigd, dat die — *zonder* een begin-explosie — nimmer tot ontploffing konden geraken. De Rechtercommissaris vond het wel „griezelig”, maar wist óók geen anderen uitweg! En alzo geschiedde. Ik ging 's andrenदाags met den avondtrein „bepakt en gezakt” naar Amsterdam, en den daarop volgende dag naar de Hembrug. Het bleek, dat alle bussen picrinezuur bevatten; een proef, met één dezer voorwerpen in den bovengenoemden springkuil genomen, toonde de fabelachtig sterke werking der explosie aan.

Hoe men ook zocht — tegen géén der aanvankelijk gearresteerde personen was eenig bewijs van schuld te leveren; de daders van dezen opzet zijn nooit gevonden.

* * *

En — terwijl ik deze herinneringen uit mijn praktijk op papier stel — zitten wij weer in oorlogstoestand en treden er wéér nu en dan elementen op, om de orde te verstoren, schrik aan te jagen en in de oogen hunner „vrienden” als helden te poseeren.

Ook uit dezen tijd wil ik U 'n paar „bommenaffaires” verhalen.

Zekere nerveuze spanning onder het publiek, allerlei berichten omtrent bomaanslagen in het buitenland, leidden ertoe, dat men — gemakkelijker dan tevoren — zich angstig maakte, „gevaren zàg”, waar die feitelijk niet waren. En dan waren er altijd grappenmakers, die er nog behagen in hadden, den zenuwachtigen medemenschen de stuipen op het lijf te jagen.

Nog duidelijk herinner ik mij, hoe op zekeren avond — tijdens de schemering — een alarm over mijn diensttelefoon binnenkwam, meldende ongeveer het volgende:

„Politieposthuis nummer zóóveel bericht, dat een agent van politie, gewaarschuwd zijnde, dat er in de portiek van het bankgebouw A een bom met smeulende lont was neergezet, met doodsverachting deze portiek betreden heeft en het brandende gedeelte van de lont kon dooven. De bom is in beslag genomen; deskundig onderzoek wordt verlangd; daartoe zal de bom naar het politielaboratorium-v. L. H. worden overgebracht.”

Eerlijk gezegd, kon ik mij de ontstemming van mijn familie en van mijn personeel heel best voorstellen over dusdanige order; immers blijft alleszins de vraag gerechtigd, of het wel verantwoordelijk mag heeten, een bom — omtrent welker aard nog niets vaststaat — in een huis te brengen, waarin mijn gezin woont en leeft, en waarin tevens mijn laboratoria ondergebracht zijn, waar — op dat tijdstip — mijn assistenten werkzaam waren! Maar, hoe het ook zij, men bracht mij de *b o m* thuis. En toen had ik weldra braaf schik!

De bom bestond ten eerste uit een koperen huls — een buisje waarin nauwelijks mijn duim gestoken kon worden. Aan beide uiteinden was het afgesloten met iets, wat sterk aan brooddeeg deed denken. De vulling bestond uit een mengsel van droog zand, met wat cement, en de lont was niets meer of minder dan een eindje schoenveter, waarvan het eene uiteinde in de afsluitmassa geduwd was, terwijl het vrije eind smeulend werd aangetroffen (waardoor allerlei herinneringen in mijn brein schoten aan kwajongensstreken in de school het heimelijk binnenbrengen aldaar van een smeulend stukje schoenveter, dat toen een „stinkerdje” genoemd werd). In ieder geval kon ik de autoriteiten gauw geruststellen, waarna onmiddellijk óók aan de hogere „Oomes”, die reeds van den „bomaanslag” plichtsgetrouw op de hoogte waren gebracht, het kalmere bericht werd doorgegeven!

Nog grotere angstpsychose maakte zich in de oorlogsdagen in Mei 1940 van de menigte meester.

Wanneer bij luchtalarm alles zich haastig naar de schuilplaatsen begaf, gebeurde het bij herhaling, dat er iets verloren werd, nu eens een reep chocolade, dan weer eens een pakje sigaretten of iets anders. En het duurde niet lang, of de door één dwaas geopperde onderstelling, dat vijandig gestemde elementen deze stukken chocolade, die sigaartjes en sigaretten *vergiftigd* hadden en *opzettelijk* op den openbaren weg gedeponeerd zouden hebben, vond gretig aftrek, ging van mond tot mond en . . . à te velen, overtuigd van de „waarheid” dezer berichten, gaven ze als absoluut betrouwbaar en juist, verder door.

Natuurlijk begon ik onmiddellijk de sigaretten, die mij door verschillende afdeulingsbureaux ten onderzoek opgezonden werden, nauwgezet te onderzoeken totdat ik de overtuiging kreeg, dat het allemaal kletspraatjes waren. Alle politie-autoriteiten, die mij zoo'n onderzoek op het dak gegooid hadden, waren bar nieuwsgierig naar den uitslag van het onderzoek en mijn telefoon was onafgebroken door hen in beslag genomen om te informeren, hoe ver ik met hun onderzoek gevorderd was. Eén hunner, die zich overtuigd toonde, „dàt de sigaretten vergiftigd *moesten*

zijn”, en zijn twijfel uitte, of ik misschien het een of ander vergift over het hoofd had gezien, kreeg pas zijn kalmte terug, toen ik hem verzekerde, dat ik niets gevonden hebbende, doodkalm één der sigaretten had opgestoken. „Och, meneer de Commissaris” — zoo sprak ik hem door de telefoon toe — „ik ben dermate van het onschuldig karakter der sigaretten overtuigd, dat ik, terwijl ik met U telefoneer, er lekkertjes één zit op te rooken!” Toen hij eenige uren later nog eens informeerde, of het mij goed bekomen was, en hoorde, dat ik er nòg een had opgerookt, was hij gelukkig wat gekalmeerd.

Ook voor de chocoladereepen was men ontzettend bang, al vertoonde nòch de verpakking, nòch het machinaal opgebrachte glanzende oppervlak der reepen ook maar het geringste abnormaal aspect.

Toen — op een avond — belde mij de directeur van een der groote ziekenhuizen op; niet ver van het ziekenhuis af, had iemand een hoogst eigenaardig gevormd fleschje met geheimzinnig rood vocht gevonden; dat móést wel dieperen zin hebben; men had het bij de analisten van het klinisch laboratorium ten zijnent gebracht, maar naar zijne meening hoorde dusdanig vreemd object onder de huidige omstandigheden bij *mij* thuis!

Zoo kwam een half uurtje later een vertrouweling van bedoelden ziekenhuisdirecteur mij het geheimzinnige fleschje brengen, dat hij mij met ernstigen blik overhandigde. Nauwelijks had ik het in handen, of ik kreeg een onbedaarlijke lachbui — tot groote verbazing van den boodschapper, die nog steeds ernstig en kommervol uit zijn oogen keek.

Weet ge, Lezer, wàt hij mij overhandigde?

Een stukje kinderspeelgoed uit een miniatuur goocheldoos, zooals ik meermalen gezien had. Velen Uwer zullen de fopglaasjes kennen, dubbelwandig, waarbij tusschen die wanden roodgekleurd water gebracht is. Staat zoo'n glaasje vóór u op de tafel, dan zoudt ge kunnen denken, dat men u een glaasje likeur gebracht had. Bij het aanvatten van het glaasje beweegt zich de vloeistof in de tusschenwandruimte. . . . maar, hoe ge het aan de lippen zwenkt en draait. . . . er komt niets van in uw mond! Welnu, een sterk verkleinde uitgaaf van die fop-likeurglaasjes — slechts weinige centimeters groot — werd mij overhandigd! De „steel” van het glaasje was hol; dáárdoorheen was de roode vloeistof in de ruimte tusschen de twee wanden gebracht, waarna een uiterst klein stukje kurk voor de afsluiting moest zorgen. Thans hield men het glaasje *ondersteboven*; het „diep in den hals van het fleschje” gedrongen kurkje kon niemand eruit halen, zonder dat het fleschje zelf gevaar liep, en de eigenlijke holte van het glaasje beschouwde men gemoedelijk als een diepe „ziel” in het fleschje! Nooit heb ik met dusdanig fopglaasje zóó'n schik gehad als bij deze gelegenheid!

In 1941 en begin 1942 kwam het enkele keeren voor, dat zekere soort terroristen hun kracht zochten in het doen ontploffen van zelf gemaakte „bommen”, welker explosies meer schrik en materieele schade aanrichtten dan persoonlijke ongelukken een groot geluk!

Nadat ik eerst geroepen was, een onderzoek in te stellen in een pand aan de zuidelijke grens van Amsterdam, waar een, onder tegen den gevel gelegde bom schade aan huis en een daarbij staande garage gaf, zoomede heel wat gesprongen vensterruiten aan den overkant der straat, kon ik dáár slechts aan de bestanddeelen van een dampaanslag op de gevelsteen deduceeren, welke bestanddeelen in het helsche werktuig gebezigd waren.

Eenigen tijd later ontplofte er in Amsterdam/West een bom, die alweer geringe materieele schade, géén persoonlijke ongelukken, maar in de nachtelijke stilte héél wat schrik teweeg bracht. Ook dáár bepaalde ik, welke chemicaliën bij het samenstellen van de bom waren verwerkt.

In den loop van Januari 1942 ontplofte in een der kozijnen van het sousterrain, aan den gevel van een groot heerenhuis aan de Weteringschans waarin destijds het „Studentenfront” gevestigd was, des nachts te ongeveer één uur een bom, die genoeg explosiekracht toonde, om tot in de bovenste verdiepingen der huizen aan de overzijde der straat hier en daar ruiten te vernielen.

Even later werd ik uit mijn nachtrust gewekt: men vroeg van de zijde der Politie, of ik direct ter plaatse wilde komen voor mijn onderzoek. Ik maakte daartegen ernstige tegenwerpingen: als deskundige had ik sporen te zoeken; dat gelukt nooit in Egyptische duisternis, zooals die dezen nacht heerschte; licht mocht óók de Politie ter plaatse n i e t maken; hoe zou ik in vredesnaam in duisternis moeten werken. . . . ?

Zoodoende sprak ik met den inspecteur van dienst der betreffende politiesectie af, dat ik — zoodra de dag aanbrak — aanwezig zou zijn, om mijn onderzoek aan te vangen. En aldus geschiedde. Even na negen uur, zoodra ik zonder kunstlicht met mijn auto rijden mocht, rukte ik uit, mijn criminalistischen koffer met benodigdheden medenemend.

Het hekwerk, dat in het bewuste raamkozijn van het sousterrain zat, was ontzet; het tweedeelige raampje daarachter was totaliter vernield; uit de naden tusschen de naastbij gelegen cementen tegels van het trottoir kon ik korrelvormig saamgesintelde chemicaliënresten verzamelen, die tot nadere identificatie meegenomen werden naar mijn laboratorium.

Naar ik vernam, had de Politie des nachts reeds eenige resten van den bommantel op den rijweg gevonden en deze aan het Bureau Stadhouderskade gedeponeed. Ik ging even daarheen, om ze ter fine van nader chemisch onderzoek uit handen van den inspecteur over te nemen, en reed

terug naar het pand, waar de explosie was geweest. Toen volgde de merkwaardige ontdekking, dat ook in het tweede raamkozijn, tusschen het hekje en het raampje, iets vreemdsoortigs lag. Het scheen een cilindrisch pakket te zijn, in vieze lappen gewikkeld, welke met bandjes waren vastgebonden. Op een dier lappen — aan den bovenkant — zag ik zwarte vlekken, die ik aanvankelijk voor verkoolde plekken hield, die mij deden onderstellen, dat — ná het aansteken van eenige lont — het vuur gedoofd was en dáárdóór deze bom niet tot explosie geraakt zou zijn.

Ik ging via de voordeur het huis weer binnen en daalde af naar het sousterrain, waar ik — door den kelder, waarin de ketel der centrale verwarming stond — aan de achterzijde van het bewuste venster kwam. Ik nam de bom voorzichtig weg en liep er de trap mee op, naar de belétagé. Dáár trof ik onder méér een autoriteit van de Deutsche Politie, die zich even nieuwsgierig toonde over deze vondst als alle overige aanwezigen. Op een ping-pongtafel, die in de achterkamer middenin de kamer stond, legde ik het pakket neer en knoopte de bandjes los, die de stukken weefsel — kennelijk oude, vuile poetsdoeken — samenhielden, en weldra lag het helsche werktuig ontbloot voor onze oogen.

Het was een stuk ijzeren pijp, ruim 5 centimeter wijd en omstreeks 24 centimeter lang. Aan het eene uiteinde voorzien van schroefdraad, en met een opgeschroefden dop afgesloten — aan het andere uiteinde dicht gemaakt door een schijf plaatijzer, die als bodem door autogene lassching met het cilindrische gedeelte verbonden was.

„Tot hiertoe en niet verder!” zeide mijn intuïtie, en ik dacht onmiddellijk weer aan mijn trouwen ex-medewerker Viëtor *).

---

*) Berend W. Viëtor werkte tien jaar aan mijn laboratorium, eerst als leerling, later als assistent. Ik leidde hem geheel voor criminalistischen arbeid op. De mobilisatie riep hem bij mij weg. Kort na de oorlogsdagen, toen hij uit den dienst kwam, kreeg hij zijn bestemming: hij werd bij de Haagsche recherche aangesteld als politiedeskundige, waar hij spoedig in hoog aanzien kwam bij al zijn superieuren. Op 23 Juli 1941 interesseerde hij zich voor een bus met schroefsluiting, waarvan niemand de strekking kende. Hij draaide den dop los met het verschrikkelijk gevolg, dat eene ontzettende explosie zijn lichaam aan stukken reet; het pand werd mede ernstig beschadigd; twee andere personen liepen ernstig letsel op. Bij de crematieplechtigheid bleek opnieuw, in hoeveel harten hij zich een goede plaats had weten te veroveren. Niet alleen treurden zijn jonge vrouw en zijn lief dochtertje, maar ook zijn vele vrienden, waaronder zijn oude leermeester, gingen gebukt onder het verlies van dezen braven kerel.

Later vernam ik, dat het vreemde voorwerp destijds op het Scheveningsche strand was gevonden; niemand begreep, wat het was en. . . men had, niets kwaads vermoedende, het op een bovenverdieping van een der panden, behoorende tot het Hoofdbureau van Politie, geborgen! Dáár had het al zeven maanden als „incognitum” gelegen!

De vertegenwoordiger der Duitsche Politie — bemerkende, dat ik niet verder met de anatomische les wenschte te gaan — achtte het óók beter, het verdere ontleden aan een „Feuerwerker” over te laten. Met het oog op diens te verwachten komst legde ik het verdachte voorwerp op den schoorsteenmantel, tegen den schoorsteenmuur aan, waar het koel lag, en onderstopte het aan den voorkant met de lappen, die eromheen gezeten hadden. Toen ging ik per auto terug naar mijn laboratorium, om het aanslag op het hekje, de gevonden chemicaliën en de resten van het helsche werktuig nader chemisch te onderzoeken.

Bij aankomst verliet ik de auto, zeggende: „Ik breng den wagen nog maar niet op stal; ik heb zoo’n idee, dat er vandaar nõg wat zal komen!” en trok naar mijn privé-laboratorium om mij in het onderzoek te verdiepen.

Er zullen tien, twaalf minuten verlopen zijn, toen de telefoon ging. De inspecteur van het Bureau-Stadhouderskade deelde mij mede, dat zoojuist óók de tweede bom met heftigen knal ontploft was, waarbij een ernstige verwoesting in de suite der belétage was aangericht!

Mijn auto stond nog vóór de deur gereed . . . ik snelde naar de Weteringschans. Met dankbaar gezicht keken mij de beide politieagenten aan, die, als posten vóór het huis, ervoor zorgden, dat nieuwsgierige voorbijgangers doorliepen. Dankbaar géén wonder; ware het gevaarlijke ding dáár blijven liggen, waar het primair gedeponneerd werd, de twee agenten zouden er ongetwijfeld leelijk aan toe geweest zijn! Thans beperkte zich alles tot materieele schade; niemand had eenig letsel door de explosie gekregen, uitgezonderd de concierge, die — aan de buitendeur staande — langs het voorhoofd een neervallende scherf van een der groote spiegelruitent gekregen had — een snijwond, die vlug aan het gasthuis aangenaaid was en verder verbonden.

Ik was door het oog van een naald gekropen. . . !

Was ik een half uur later opgestaan en had ik mijn werk zooveel later aangevangen — *dàn zou deze helsche machine den Amsterdam-schen politiescheikundige hetzelfde lot hebben doen ondergaan als de Haagsche helsche machine aan Viëtor gebracht had!*

Men wenschte mij geluk met dezen gelukkigen afloop. In de achterkamer was het een vrij groote verwoesting: de schoorsteenmantel lag geheel aan gruzelementen; in het staande rookkanaal was een gat in het metselwerk geslagen; in vóór- en achterkamer waren de spiegelruitent der ramen aan scherven; één weggeslingerde scherf van de ijzeren pijp had een groote scheur in het behangsel der voorkamer aangebracht. Naar ik vernam, had men, direct na de explosie de kamer betredende, dichten kruitdamp waargenomen.

Het chemisch onderzoek toonde gelijksoortige vullingen aan. Ik schroomde niet, nadrukkelijk te verklaren, dat ik over den *technischen* bouw van het helsche werktuig niets verklaren kon; zooals ik boven reeds uiteenzette, kreeg ik nimmer en nergens gelegenheid, mij als politiescheikundige over dit onderwerp „comme il faut” *op de hoogte te stellen!*

Maar: men meent wèl te mogen eischen, dat „de politiedeskundige” zulke zaken o n d e r z o e k t!

* * *

SIGARETTEN MET WATERSCHADE.

Het gold dit keer géén Justitie- of Politie-zaakje, maar een assuradeurs-firma te Amsterdam belde mij op zekeren dag in het late najaar van 1918 op — enkele weken ná den wapenstilstandsday — en vroeg, of ik bereid was, voor een groep assuradeuren een onderzoek op mij te nemen, dat voornamelijk in Dusseldorf zou te verrichten zijn. Een vijftigtal groote kisten, bevattende groote kartonnen dozen, waarin weer kleine pakjes sigaretten verzonden waren, zouden met belangrijke waterschade in Dusseldorf van boord gekomen zijn van de Rotterdammer boot, die de kostbare lading derwaarts vervoerd had.

Na mij eerst zekerheid verschaft te hebben, dat ik een visum zou krijgen, om in dat — door de Belgen bezette — gebied door te dringen, aanvaardde ik de opdracht en kreeg ik de noodige gegevens aangaande afzenders, expediteuren, geadresseerden en . . . nam ik tevens kennis van het rapport van een deskundige, een expert uit Dusseldorf, die de partij „geschouwd” had en in een breedvoerig rapport gewaagde van de waterschade, tengevolge waarvan de zending geacht kon worden, vrijwel waardeloos te zijn geworden.

Het was al avondschemer, toen ik in Dusseldorf aankwam en ik stelde dus den aanvang mijner werkzaamheden tot den volgenden morgen uit. Ik trachtte dien deskundige te treffen, om hem voor te stellen, bij mijn onderzoek tegenwoordig te zijn; ik vond dat royaler, voorgeval ik het in eenig opzicht niet met hem eens mocht zijn.

Nog herinner ik mij, hoe ik — om de Rijnbrug te passeeren — een groote douaneloods dóór moest, die over de halve lengte der brug, over de volle breedte — van de eene leuning tot de andere — daarop gebouwd was. Belgische militairen controleerden daar nauwgezet de papieren van iedereen, die over de brug wilde trekken!

De kostbare zending sigaretten stond in een ruime loods met glazen dak, dat prachtig licht gaf bij het onderzoek.

Toen wij daar binnenkwamen, zag ik, hoe reeds eenige kisten geopend waren, en hoe men daaruit kletsnatte kartonnen dozen, zoomede andere, gedeeltelijk van water doortrokken, te voorschijn gebracht had. Mijn volijverige „collega” vestigde mijn bijzondere aandacht op dat alles, nadrukkelijk vertellende, dat door die waterschade toch alles onbruikbaar. . . . waardeloos geworden was! Het viel mij niet moeilijk te begrijpen, dat hij voor de eigenaren-afzenders optrad.

Toen hij een vermoeden kreeg, dat van mijn zijde het enthousiasme over die waterschade — bij hèm een voldongen feit — NIET zoo groot was, wilde hij mij andermaal overtuigen, dat er in de kisten letterlijk niets bruikbaar was overgebleven; alles en alles door water beschadigd. . . . !

Nu had de kapitein van de reederij, die deze zending kisten van Rotterdam naar Dusseldorf gebracht had, een procesverbaal opgemaakt, waaruit zonneklaar was komen vast te staan, dat er tijdens de reis géén regen gevallen was en dat de lading op geenerlei andere wijze waterschade kon hebben belopen.

Maar. . . . dàn was de schade opgelopen nádat de reederij deze zending op de kade had overgedragen aan een expediteur, die alles naar het pakhuis moest brengen en. . . . de assurantie dekte de geheele reis der sigaretten. . . . óók dat laatste traject tusschen de kade en het pakhuis! Het ging er nu maar om, uit te maken, wáár en hoe die averij was ontstaan.

Toen ik dan in het pakhuis mij van rechts naar links had laten trekken, om de eene opengemaakte kist na de andere te aanschouwen, in het bijzonder dan den stapel natte doozen, die uit die kisten te voorschijn waren gebracht, verzocht ik het pakhuispersoneel, al die — door mijn collega onderzochte — kisten weer te sluiten en in een aparten hoek te zetten, en om dan mij behulpzaam te zijn bij het naar voren sleepen van een paar kisten, die *ik* uit den voorraad liefde te kiezen. Allen keken min of meer verbaasd. Wat zou hij denken? Wat wil die Hollander? Denkt hij soms, dat die andere kisten droge doozen zullen bevatten? We hebben ze toch voor de hand weggenomen. . . . !

Heel goed bemerkte ik, dat ze mij op dat moment een raadsel vonden — hetgeen mij ijskoud liet; er werden twee kisten vóór mij middenop den vloer gezet en de pakhuis knechts grepen terstond hun gereedschappen, om die kisten voor mij te openen. Maar ik trad beleefdelijk op hen toe en verzocht, nog een oogenblikje daarmee te wachten, wijl ik eerst de kisten eens uitwendig zorgvuldig wilde inspecteeren. Zittend op een lager kistje, onderzocht ik met de loupe den rand van het deksel. Weldra kwam mijn „collega” belangstellend vragen, wáár ik toch wel naar tuurde. „Och”, merkte ik op, „ik overtuig mij eventjes van het feit, dat er niet één verroeste spijkerkop te vinden is”; a l l e spijkers, die door den rand van het kistdeksel getimmerd waren, glommen als een spiegel, en riepen mij om beurten toe, dat ze géén douche gehad hadden. . . . !

Aan mijn „collega” meende ik zekeren schrik te bemerken; deze waarneming mijnerzijds aan de spijkerkoppen. . . . die paste niet in *zijn*

reconstructie van de averij en bracht zijn rapport eenigermate in het gedrang; dáárop had hij nu heelemaal geen acht geslagen, erkende hij ronduit. Maar. . . . interessant vond hij mijn beschouwing „allerdings”, verzekerde hij mij.

Voorts raakte ik met mijn anilinepotlood den buitenkant der kistplanken op talrijke plaatsen aan, om er een kort streepje op te trekken. Nergens trad de bekende fraaipaarse kleur op, die men kan waarnemen, zoodra over een *vochtig* plankje met zoo'n potlood een streepje getrokken wordt. Het hout was droog. . . . ! Inwendig, ja aan den binnenkant der kist, was genoeg aan vochtsporen te vinden. Toen ik het deksel had laten oplichten, wilden ijverige helpers mij alweer terstond van dienst zijn en beginnen, de kartonnen doozen uit de kist te tillen. Ik betuigde mijn dank voor al die hulpvaardigheid, doch verklaarde, er de voorkeur aan te geven, eerst weer een poosje te kijken en daarna zèlf doos na doos uit de kist te halen.

Een der doozen van de bovenste laag was doomat. Maar het gedeelte van het deksel, dat dáár precies bovenop gerust had, èn een stuk papier, dat tusschen doos en deksel had gelegen, was droog!

Die kartonnen doos vertoonde op haar zijkant, waarmee zij tegen een andere doos aangestuwd gezeten had, een natte plek. Dáár tusschen die twee doozen dóór, zou dus water „naar binnen gedrongen” wezen. . . . ? Maar waarom vertoonde de nabuurdoos dan niet eenzelfde natte plek in spiegelbeeld op háár zijkant? Neen, heusch, die nabuurdoos was dáár geheel droog, maar liet aan de onderzijde (waarmee ze op een *droge* doos stond!) weer 'n kletsnatten bodem zien.

Ik had spoedig de overtuiging, dat het water, dat al deze doozen sigaretten bedorven had, n i e t daaroverheen gekomen was, nadat die ingepakt waren in deze kisten, doch daarvóór. Mijn „collega”, die slechts in zijn rapport verklaard had, dat de zending door water geheel waardeeloos geworden bleek te zijn, vroeg zijn rapport terug, om er nog iets aan te kunnen toevoegen. . . . (!)

Het spreekt vanzelf, dat mijn opdrachtgevers uiterst tevreden waren met mijn rapport, en dat de Rotterdamsche firma, die de claim had ingestuurd over de „tijdens de reis naar Dusseldorf bedorven sigaretten” een scherp brief kreeg; in antwoord daarop kwam bericht binnen, dat zijzelf niets ervan geweten hadden, doch dat bij navraag gebleken was, hoe de sigaretten, welke in Rotterdam in een kelder opgeslagen gelegen hadden, na „hoog water” van de Maas, ernstig beschadigd te voorschijn gekomen waren; hoe men gezocht had, naar een middel, om die schade door een *ander* te laten vergoeden en hoe men een strooman als koper

naar Dusseldorf had laten gaan, aan wien de zending, netjes verpakt, toegezonden was.

Ze zullen achteraf wel overwogen hebben: wat was het dom, géén verroeste spijkers te gebruiken en ervoor te zorgen, dat althans óók de kisten behoorlijk bevochtigd werden. . . . !

Maar dan hadden ze weer andere maatregelen verzuimd. . . .

De waarheid komt vroeg of laat tòch boven „water!”

* * *

VERRADERLIJKE BLOEDSPOORTJES.

In den avond van den tienden Februari 1942 kreeg ik een telefoontje, meldende, dat in een benedenwoning van de Van Hillegaertstraat te Amsterdam, een alleen wonend heer vermoord in de voorkamer was gevonden. Het was al laat in den avond; door de verduisteringsmaatregelen eenerzijds en het dikke pak sneeuw, dat de straten hier en daar onbegaanbaar maakte, anderzijds, achtte de Officier van Justitie het verkieslijk, den aanvang van het onderzoek tot den volgenden morgen uit te stellen en zoo ontving ik opdracht, 's andrenदाags naar het aangegeven adres te gaan en — aangezien ik met eigen auto ging, om alle koffers met instrumenten mede te nemen, waaraan ik misschien behoefte zoude kunnen hebben — haalde ik „en passant” even den Officier en den Rechtercommissaris af.

Ter plaatse troffen wij reeds recherche van de betrokken sectie, zoodat den Hoofd-inspecteur Posthuma van den Centralen recherchedienst (Hoofdbureau), die — zooals nader blijken zal — het leeuwenaandeel had in de lauweren, die de ontkenning van dit moordgeval bracht.

De kleine woning was in een oogenblik tjokvol menschen, feitelijk véél te veel, om een rustig zoeken naar sporen des misdrijs en des daders mogelijk te maken. In de nauwe gang stonden de aanwezigen soms als haringen in een ton, nadat een bovenbuur en een goede vriend van den overledene binnengelaten waren, in de hoop, dat dezen ons waardevolle inlichtingen zouden kunnen geven. Bedoelde goede vriend deelde ons mede, hoe hij met Freddy — zoo noemde hij den verslagene — afgesproken had, hem Zondagsmiddags te komen afhalen, doch op zijn bellen géén gehoor gekregen had. Later op dien namiddag was hij nog eens aan de deur geweest, echter met even weinig succes. Ook 's Maandags had hij nog eens geprobeerd en het toen maar opgegeven, aannemende, dat zijn vriend voor een paar dagen uit de stad getrokken was.

Vriend Hulst uit Leiden — de patholoog-anatoom — was óók ter plaatse. Wij bestudeerden de ligging van het lijk, de dáárop en op de omringende voorwerpen geraakte bloedsporen en kregen weldra den indruk, dat het slachtoffer een slag met eenig zwaar voorwerp op het hoofd gekregen had — eerst in staande houding — daarna óók nog, ruggelings liggende, vóór den schoorsteenmantel op het kleedje-vóór-den-haard. Eenige scherven van een theepot, een kopje en een schoteltje en een blauw sierbordje, lagen verspreid in de onmiddellijke omgeving van het cadaver. Overigens droeg het kleine vertrek, dat met zijn vele meubelstukken een

„vollen” indruk maakte, weinig sporen van het gepleegde misdrijf. Alles stond blijkbaar correct op zijn plaats. Sporen van inbraak waren nergens te vinden. In de zakportefeuille, zich bevindende in den binnenzak van het colbertjasje, werd geen geld gevonden — wèl een bedrag van ’n honderd gulden in een binnenzak van het vest. Of er uit genoemde portefeuille niettemin geld verdwenen was, en òf roofzucht misschien aanleiding tot dit luguber misdrijf was geweest, bleef vooralsnog een raadsel.

De sectie, die des namiddags plaats vond, bracht aan het licht, dat met eenig zwaar voorwerp het schedeldak ingeslagen werd, terwijl daarbij méér dan één slag werd toegediend; dat de rechterbenedenkaak was stukgeslagen, terwijl ook nog ribfracturen werden geconstateerd, en messteken — waarbij één, dwars door den maagwand — in het lichaam waren aangebracht. Zodoende werd op dien grond ondersteld, dat we hier met het werk van méér dan één dader te doen zouden hebben.

De bovenbuurman maakte er de Politie op attent, dat uit den smallen corridor een nieuwe fiets, die de verslagene nog niet zoo heel lang in bezit had, verdwenen was, en de onderstelling was alleszins gewettigd, dat een dader zich mèt die fiets uit de voeten gemaakt zou hebben. Maar. . . . welk merk, welk nummer, welke andere kenteekenen kon men omtrent die fiets als signalement, noodzakelijk voor een vlugge opsporing, opgeven. . . . ? Men wist alleen maar, dat de man kort geleden een mooie nieuwe fiets gekocht had, méér niet!

Terwijl er dus voor de recherche géén directe naspeuringen op het programma stonden, volgde de Hoofd-inspecteur Posthuma zijn eigen weg, en ging — terwijl de deskundigen aan de snijtafel stonden, en de rechterlijke autoriteiten hunne bezigheden elders hervat hadden — kalm in de woning rondsnuffelen. . . . zonder zelf precies te weten, wàt hij feitelijk zocht!

In het schrijfbureau van den verslagene lagen mappen met papieren, betrekking hebbende op diens administratie. Hij had óók aan verschillende personen geld uitgeleend. . . . zou één hunner misschien het feit gepleegd hebben en zijn schuldbekentenis opgezocht hebben? Neen, dáártegen pleitte de orde, die in het archief heerschte.

Verder zoekende, kreeg de Hoofd-inspecteur Posthuma een map in handen, waarin de overledene allerlei papieren bijeen geborgen had, betrekking hebbende op gesloten verzekeringen; een brandpolis, een inbraakpolis en . . . . zoowaar een polis van jongen datum, betrekking hebbende op de verzekering van het pas aangeschafte rijwiel! Dáár had hij opeens alle gegevens: merk, kleur, framehoogte, framenummer, zadelsoort, kortom: alles, wat hij noodig had!

Hij haastte zich, om een oproep te schrijven, die dienzelfden avond nog in de kranten zou moeten verschijnen, opsporing van dat rijwiel verzoekende

Reeds den volgenden voormiddag kreeg hij een telefoontje van iemand, die in een cafeetje tegenwoordig was geweest bij het sluiten van een koop van een rijwiel, dat precies aan het gegeven signalement voldeed. Wie de verkooper was, wist hij niet — al zou bij den man bij wederzien ongetwijfeld herkennen; maar den naam van den koper, die er honderd gulden voor betaald had, kon hij onmiddellijk noemen; ge begrijpt, met welken spoed onze speurder naar het adres van dien nieuwen eigenaar trok, waar hij, bij het betreden der woning DE fiets vóór zich zag staan.

De vraag, hoe de man aan dat rijwiel kwam, was terstond beantwoord. „U moet niet denken, dat ik die fiets gestolen heb, hoor! Ik heb ze eerlijk „gekocht en daarom van den verkooper netjes een kwitantie gevraagd, die „ik u hierbij vertoon!” En daar had de heer Posthuma opeens een document in handen „the begin of all” zou men het kunnen noemen! Het merkwaardigste was wel het feit, dat die kwitantie geschreven en ondertekend was door. . . . dienzelfden *goeden vriend* van den overledene, die ons zoo bereidwillig allerlei inlichtingen had verstrekt, en zoo vaak „botgevangen” had aan de voordeur bij Freddy!

Die vriend — we zullen hem Chris noemen — kreeg terstond een boodschap, om even aan het bureau te komen, teneinde nog eenige inlichtingen te geven, aan welk verzoek hij dadelijk voldeed. Met merkwaardige kalmte en zelfbeheersching gaf hij op alle vragen antwoord. . . . passende in *zijn* kraam! Maar toen op zeker moment, tijdens dat verhoor, de Hoofd-inspecteur zwijgend de bewuste kwitantie vóór hem op de tafel legde, betrok hij toch wèl eventjes, om dan, zich bliksemsnel herstellende, een oogenschijnlijk zeer aanneembare opheldering te geven; die luidde ongeveer aldus:

„Zaterdags mocht ik van Freddy even diens fiets leenen, om enkele verre boodschappen te doen; ik zou het rijwiel dan Zondags bij hem terugbrengen, wanneer ik hem kort na twaalven, in den namiddag zou komen afhalen. Ik belde toen eenige keeren, zonder dat mij echter de deur geopend werd; ook nadat ik een uurtje was gaan omrijden, bleef ik voor een gesloten deur staan. Ik heb toen 's Maandags mijn pogingen hervat, echter met even weinig succes en was toen zoo onvoorzichtig, om — gedreven door geldgebrek, een gevolg van speelschuld — de fiets voor honderd gulden te verkoopen!”

Het spreekt vanzelf, dat Chris van dat oogenblik af in verzekerde bewaring bleef, al stond ook nog niets vast van eenig verband tusschen hem en den moord op zijn vriend Freddy.

Er werden een paar rechercheurs naar de woning van Chris gezonden, waar inderdaad *niets* hun bijzondere aandacht trok. In de kleerkast hing een keurig opgeperst Zondagsch pak, netjes in de plooiën, over een kleerhanger en daarop was niets verdachts te vinden; men nam het tóch uit alle voorzorg maar *mée*, om het aan het onderzoek door den deskundige te doen onderwerpen; hetzelfde lot onderging een zware hamer — een moker — die in de gereedschapskist van Chris gevonden werd, onder het motto: je kunt nooit weten. . . .!

Het feit, dat deze speurders hoegenaamd niets op genoemde kleding of op den hamer konden waarnemen, stemde hen sceptisch, maar niettemin kreeg ik die stille getuigen aan mijn laboratorium, waar ik ze aan een zeer scherp „verhoor onderwierp”.

Daarbij kwam iets heel belangrijks aan het licht: op de beide revers van het colbertjasje bevonden zich uiterst fijne spatjes bloed, zóó klein, dat ze met het bloote oog *niet* waargenomen konden worden. Met den microscoop evenwel kwam hunne aanwezigheid echter duidelijk voor den dag. Daarbij vond ik het interessant, eens de grootte dezer spatjes te meten; die bedroeg 0,075 millimeter! Geen wonder dus, dat deze „bloedsporen” den rechercheursblik ontgaan waren.

En bij het verdere onderzoek ontdekte ik op het ondereind der beide broekspijpen aan den vóórkant, eveneens van die allerfijnste bloedspatjes. Om den Lezer de bijzondere beteekenis dezer uiterst fijne bloedvlekjes duidelijk te maken, moet ik eerst even iets over bloedsporen in het algemeen zeggen: uit een wonde *vloeit* bloed; er ontstaat soms een bloedstraal en verder krijgen wij *druppels*, van *gedropen* bloed. Wordt echter een bloedrijk weefsel door een harden slag met eenig zwaar voorwerp ernstig gekwetst, dan worden door dien slag *uiterst fijne* bloeddeeltjes — vermoedelijk van de zgn. uiteindelijke bloedvaten der huid afkomstig — weggeslingerd, *fijner* dan we ze bij eenigerlei andere verwonding krijgen. Dusdanige fijne spatjes treden dus uitsluitend dáár op, waar een bloedrijk weefsel door een zéér krachtigen slag getroffen wordt. Hier in het laboratorium spreken we wel eens van de „moordspatjes” Wie ze op zijn kleding heeft, behoeft heusch geen sprookjes van een opgelopen bloedneus of het bijwonen eener clandestiene slachting ergens, op te dischen; dáárbij toch treden nimmer *die* uiterst kleine bloedsporen op.

Hun voorkomen op de beide jasrevers èn onder op de beide broekspijpen kon duiden op het wegpatten uit de hoofdwonden toen het slacht-

offer nog *stond* èn van het toedienen van één of meer harde slagen op het hoofd, toen de man *reeds op den grond lag*.

Ja, het wàs toch inderdaad bloed. . . . ? En — met behulp van den prepareermicroscoop — isoleerde ik hier en daar een enkel wolhaartje van de stof der jas, waaraan dan zoo'n miniem-klein kruimeltje donkerroode materie kleefde, waarna de identiteit van *versch bloed* kon worden vastgesteld.

Toen dit alles vaststond, haastte ik mij, deze uitkomsten ter kennis van den heer Posthuma te brengen, die juist alwéér met zijn cliënt in vraaggesprek gewikkeld was. Naar ik later verzekerd kreeg, waren mijne opgaven hem juist op dat moment zoo bijzonder welkom geweest, wijl hij zoo'n beetje uitgepraat geraakt was, doch nu — gesterkt door de kennis mijner resultaten — een nieuwen aanval kon ondernemen, „met een krachtigen hefboom”, zoo zeide hij.

Chris kreeg toen te hooren, dat het telefoontje, waarvoor zoojuist de heer P. even weggeroepen was, liep over zóódanige sporen, dat daardoor vaststond, hoe Chris bij het plegen van den doodslag op Freddy „er met z'n neus bovenop gestaan moest hebben”. . . . !

Nieuwe noodsprongen. . . . een nieuw verhaal. . . . een uiterste poging, om het vinden dier bloedsporen op de kleeding van een „totaal onschuldige” verklaarbaar te maken. . . .

Hij zou dan Zondagsnamiddags NIET tevergeefs gebeld hebben, doch bij Freddy binnengelaten wezen, waar hij twee wildvreemde kerels vond, die hem voorgesteld werden als Jan en Piet, en met wie Freddy zat te onderhandelen. Een dezer mannen haalde opeens een moker voor den dag en ging daarmede Freddy te lijf, terwijl de andere zich op Chris geworpen zou hebben, om dezen het verleenen van hulp aan zijn vriend onmogelijk te maken. En toen waren die kerels op een gegeven moment de woning uitgelopen. . . . !

Terwijl de Hoofd-inspecteur deze verhalen zat aan te hooren, hield ik mij onledig met het onderzoek van den bewusten moker, die mij mèt het Zondagsche pakje ten onderzoek gegeven was. De steel was nabij het ijzer ietwat murw geslagen, en het, ter plaatse wel wat vezelige hout was rossig van kleur. Ik kon daar tusschen de houtvezels in, resten van versch bloed (zij 't dan ook, met water verdund!) vinden, terwijl in het slagvlak van den hamer de microscoop allerlei zéér kleine kuiltjes liet zien, waarin eveneens restjes van bloed aanwezig waren. Ook deze uitkomsten rapporteerde ik snel aan den heer Posthuma.

Toen deze dan ook uit den mond van zijn arrestant, in diens fantastische verhaal, hoorde van een moker, waarmede Freddy door één dier

onverlaten zou zijn neergeslagen, merkte de Hoofd-inspecteur droogjes op, dat die moker al gevonden was. . . . en dat het de moker bleek te zijn uit Chris' gereedschapskist.

Toen was het pleit spoedig gewonnen. De verdachte begreep weldra, dat verder draaien en liegen niet meer baten kon; hij legde een algeheele bekentenis af. Daarbij kwamen nog hoogst merkwaardige karaktertrekken naar voren:

Hij, die zijn vriend — onderwille van een handvol zilverlingen — neersloeg, met een moker, speciaal voor dat doel van huis af meegenomen! — en diens fiets roofde en te gelde maakte, kwam met de grootste „be-reidwilligheid” in de woning, om dáár de Politie eenige „inlichtingen” te geven, waarbij hij niet de minste emotie vertoonde! En een paar dagen later stond Chris — die toen nog vrij rond liep — aan den arm zijner moeder op het kerkhof, om Freddy de laatste eer te bewijzen. . . .

* * *

BRANDSTICHTERS.

Er werd eens voor het Gerechtshof te Amsterdam een strafzaak behandeld betreffende een opzettelijke brandstichting. De persoon, die de twijfelachtige eer genoot, in de beklagdenbank te zitten, verzekerde bij hoog en bij laag, dat hij volkomen onschuldig was. Maar de pientere President, die alle dossierstukken goed in zijn hoofd had, maakte langs z'n neus weg de opmerking: „wanneer er geen aannemelijke oorzaak voor den brand gevonden wordt, houd ik het steeds voor een geval van opzettelijke brandstichting!”

Wie dat hoorde, schrok eventjes; hij vond 't aanvankelijk wèl min of meer „ongehoord”, zóó 'n kwade gedachte voedsel te geven, maar de meer ingewijden — waartoe ik' ook mijn eigen persoon rekenen mocht — gevoelden wel, dat er een kern van waarheid in die redeneering lag. Terwijl ik deze schets op papier breng, leven wij weder in oorlogstijd; sterker nog dan in de jaren 1914—1918 zien wij opnieuw, hoe alle verbruiksartikelen opraken. . . . uitverkocht zijn, *niet meer te verkrijgen!* En — evenals in de jaren van den vorigen oorlog — leert ons de statistiek, hoe het aantal branden ook thans aanmerkelijk *k l e i n e r* is geworden! Heusch, Lezer: die president had alle reden, om zoo kwaaddenkend te zijn; ikzelf heb óók wel eens in kleinen kring de stelling verdedigd: „het meerendeel der branden met onbekende oorzaak is **OPZETTELIJK AANGESTOKEN!** De verzekeringmaatschappijen dragen daaraan ten deele schuld!”

Meerdere gevallen, waarin ik een deel van het onderzoek voor mijne rekening gekregen had, leerden ons iets als volgt: in den kleinsten burgerstand zullen er twee in het huwlijksbootje stappen véél eerder, dan men aanvankelijk van plan was geweest, maar. . . 't was noodig! En, nauwelijks hebben ze aangeteekend (soms reeds vóór dien tijd lekte het uit en wist een of andere verzekeringsagent van de plannen af) of meerdere vertegenwoordigers van brandassummie-maatschappijen komen aanzetten, om een verzekeringetje af te sluiten. Och arme! Dan blijkt hun, hoe allersoberst de inventaris is: het kàn al niet eenvoudiger en armoediger; de inventaris der toekomstige woning vertegenwoordigt een waarde van nauwelijks twee honderd gulden. Sluit de man niet een post voor ten minste duizend gulden af, dan zit er voor hèm geenerlei aanbrenghpremie in, dus: hij overtuigt de toekomstige echtelieden, dat ze natuurlijk nog het een en ander zullen gaan bijkopen en dat er straks, wanneer heer Ooievaar hen bezocht zal hebben, een wieg en zooveel andere benodigd-

heden dien inventaris vergroot zullen hebben. . . . kom, laat ons de ronde som van duizend gulden ervan maken!

Het schemert den armen drommel even voor de oogen. Is het te verwonderen, dat — te midden zijner armoede — de gedachte bij hem versterkt wordt, dat — wanneer zijn hebben en houwen eens aan het vuur ten prooi valt — die brave heeren van de verzekering hem duizend pop in zijn handen zullen tellen. . . . ?

Verreweg de meeste gevallen van opzettelijke brandstichting hebben dan ook als motief: dóór den brand *uit* den brand te komen. Maar onhandigheid bij het een of andere onderdeel der verrichtingen, òf de tè praatgrage bureu, konden ertoe leiden, dat de Politie lont rook en de zaak in onderzoek nam en, volgde dan op last van het Gerecht, een deskundig onderzoek, dan werden maar al te vaak „stille getuigen” gevonden, welke klaarheid in de duistere zaak brachten en het delict „opzettelijke brandstichting” bewezen.

In de meeste gevallen, waarin „de roode haan op het dak werd gezet”, handelde de bewoner in zijn eigen belang; soms liet hij — terwijl hij voor zijn eigen persoon een prachtig alibi construeerde — den brand door een omgekochten handlanger stichten.

Dusdanige brandjes staan om zoo te zeggen, op zich zelf en houden geenerlei verband met àndere branden. In het begin dezer eeuw echter had zich een clubje gevormd, dat erop uit was, stelselmatig voor brandstichtingen „met rijken buit” te zorgen. De auctor intellectualis was een „expert”, waaronder men al vroeg de persoon verstond, die als bemiddelaar optrad tusschen hem, die in zijn woning brand gehad had èn diens verzekeringmaatschappij. Die tusschenpersoon trachtte er zooveel mogelijk „uit te sleepen” voor zijn opdrachtgever, waarbij het salaris — proportioneel aan wat de assurantie zou uitkeeren — natuurlijk óók steeg!

Die zaakwaarnemer — het was meerderen officieren bij de Amsterdamsche brandweer opgevallen — stond als haantje de voorste bij tal van branden, reeds enkele oogenblikken na het alarmeeren der brandweer, op het terrein. . . . hetgeen al gauw kwade vermoedens deed rijzen. Het viel op, dat juist al die branden, waarbij men A. B. ten tooneele zag verschijnen, branden „met’n luchtje” waren!

Zoo werd in allerlei richtingen door de Politie gespeurd naar de gedragingen van dien A. B.

Middelerwijl brak er in een Brabantsche stad weer een verdachte brand uit; daags vóór de „feestelijke” opening van een nieuwe zaak, brandde de heele boel af. Het was een winkelhuis op een hoek der straat; de ruiten waren nog — tegen den inkijk — met krijtbrij besmeerd. In de

winkelruimte zou de aangekomen partij kisten met rijwielen, banden, velgen, zadels, lantaarns en zooveel andere zaken méér, nog uitgepakt moeten worden. Een paar kisten, waarin bussen solutie en bussen carbid zaten, waren reeds uitgepakt. En daar was me nu — daags vóór de opening der zaak — door onbekende oorzaak brand uitgebroken. Hoe gelukkig noemde de winkelier het, dat hij tijdig voor verzekering gezorgd had; alles was daardoor gedekt!

Het was de brandweer tijdens haar moeilijke taak opgevallen, hoe op étalageplanken afwisselend carbid- en solutieblikken waren neergezet en. . . dat de deksels daar l o s bovenop lagen. De bussen met solutie brandden natuuri als fakkels, en, hoe energiek ook de brandweer daar water overheen spoot. . . de brand breidde zich allerheftigst uit. . . natuurlijk gevolg van het feit, dat het bluschwater in de openstaande bussen carbid gespoten werd, waarbinnen zich reusachtige hoeveelheden van het zoo brandbare acetyleengas vormden. Dàt maakte de zaak in hooge mate verdacht!

Terwijl de Politie, bijgestaan door deskundigen, haar onderzoek ter plaatse instelde, informeerden de chercheurs rechts en links naar de soliditeit der leveranciers, die allemaal lieden van hoogst twijfelachtige reputatie bleken te zijn, welke — blijkbaar in de laatste weken — voor het eerst postpapier met firmahoofd hadden laten drukken, zoomede factuur- en andere formulieren.

Gaandeweg kreeg men een duidelijk inzicht in de machinatie:

A. B. had een fenomenaal plan uitgewerkt. Een handlanger was naar Brabant getrokken om in een der grootere steden een flink winkelhuis te huren. Toen de eigenaar van het pand naar referenties vroeg, antwoordde de aspirant-huurder, dat hij pas kort geleden uit Indië was gekomen; dat het inwinnen van informaties te veel tijd zoude vorderen, daarbij opmerkende, dat de huisheer wel geen bezwaar zou hebben tegen het afsluiten van een huurcontract, wanneer de huur der eerste drie maanden hem „direct in 't handje” gegeven werd! Neen, dān was er zeker geen bezwaar. Een dergelijke royaliteit was de beste aanbeveling!

Het verdere recherche-onderzoek leerde, hoe — na het afbranden van een groote rijwielzaak in het oosten des lands, een opkooper de treurige resten der fietsen was komen halen; die had óók een bod gedaan op de ijzeren draden uit de rijwielbanden, de week geworden spiraalveeren uit de verkoolde zadels en de overblijfselen van wat eens carbidlantaarns geheeten had. Niemand begreep, wāt die man dáármee voor had; het was toch waardelooze rommel. . . !

Maar de resten der zadels gingen in een ruime kist van gloednieuw

hout, evenals de resten der lantaarns en der verdere onderdeelen. Die kisten kregen merkteekens, zoodra ze bij een strooman-grossier in Utrecht gekomen waren, welke merkteekens vermeld werden op pas gedrukte factuurpapieren dezer uit-de-lucht-gevallen grossierderij; de Lezer gevoelt, hoe al die lieden in het complot zaten, dat A. B. gesmeed had. Toen dan ook na den brand, waarover ik in den aanhef vertelde, verkoolde kisten gevonden werden, waarin overblijfselen van honderd zadels, van honderdvijftig carbidlampen, van tweehonderd buitenbanden en vierhonderd binnenbanden, noteerde de „expert” zorgvuldig al deze gegevens, die zoo precies klopten met de facturen, welke de „getroffene” in den zak gehad had en die dus gelukkig niet méé verbrand waren!

En de assurantie kon andermaal „schade”(?) vergoeden, door den brand ontstaan!

* * *

Ongeveer drie decenniën verlieden sindsdien, en — al zullen de brandverzekering-maatschappijen groote kapitalen uitgekeerd hebben aan brandstichters, die „individueel” het zaakje hadden opgeknapt — het duurde tot omstreeks 1930, vóórdat de Politie vermoeden kreeg, dat er wéér een samenzwerende bende brandstichters allerlei aanslagen op de beurzen der assurantie-maatschappijen deed.

Aanvankelijk in de hoofdstad — geleidelijk echter ook in andere gemeenten — hadden er branden-met-onbekende-oorzaak plaats. Beschouwde men elken brand op zichzelf, dan viel niets te concludeeren, al haalde menig politieman den neus even op, als wilde hij te kennen geven, dat ’r naar zijn meening een luchtje aan was! Maar eenig bewijs was niet te leveren!

Het duurde geruimen tijd, vóór de Politie de draden in handen had.

De man, die aan de touwtjes trok, was zekere B. D., die zich weer „expert” noemde en telkens naar voren kwam, wanneer bij een of anderen kleinen man brand had gewoed. Hij spiegelde dezen dan van alles moois voor en liet hem een stuk teekenen, waarin vastgesteld was, hoeveel procenten van het „verzekeringsbedrag” (dus NIET van de door de verzekering uit te keeren gelden!!) voor zijn bemoeiingen uitbetaald dienden te worden!

Deze lugubere persoonlijkheid had een nieuw systeem uitgedacht om groote sommen gelds uit de kassen der assurantie-maatschappijen los te krijgen. Wij kwamen daar eerst gaandeweg achter.

Nadat er al heel wat brandjes in verschillende plaatsen van het land gewoed hadden, en héél wat uitbetaald was, kreeg de Justitie op grond

van gerezen vermoedens, de gedachte, alle betreffende dossiers eens *bij elkander* in oogenschouw te nemen.

Ik had ook gelegenheid, kennis te nemen van al die, oogenschijnlijk afzonderlijke, branden, die niets met elkaar te maken schenen te hebben. Langzamerhand bleek echter, dat al die „slachtoffers” in eenige relatie stonden — hetzij door bloedverwantschap, door huwelijk als anderszins — met B. D. of een zijner twee compagnons.

Zoo hadden diens schoonouders, een neef-en-nicht, diverse familieleden van zijn „compagnon” en eenige „vrienden” van hem, achtereenvolgens brand in hunne woningen gehad.

Toen ik de dossiers bestudeerde en kennis nam van de verklaringen, die door omwonenden, eerstaanwezigen, Politie en Brandweer, waren afgelegd, kon ik zekere punten van overeenkomst ontdekken, die bij àl die branden terug te vinden waren.

Bijna steeds brak er brand uit in een „nieuwe woning”, waarheen de inboedel wegens verhuizing juist was overgebracht, doch waarin de bewoners begrijpelijkerwijs dien nacht nog niet vertoefden; alles stond in de voorkamer opeengehoopt. . . . „men” zou alles den volgenden dag zèlf wel netjes gaan plaatsens. . . .

En wàt voor inventarisstukken brachten de verhuizers daar dan? In meerdere gevallen zóó oud en kreupel (stoelen met drie pooten, etc.), dat er niets aan te bederven viel; geen fatsoenlijk mensch zou dergelijke meubelen in zijn woning dulden. Een oud geraamte eener schrijfmachine, uit den tijd der eerste modellen; een in-verroeste naaimachine, kortom: allerlei rommel, bij een oud-roest weggesleept en daarna overgebracht naar de woning, waarbinnen in den eerstkomenden nacht het vuur danig zou huis houden en waar, ná den brand, de „expert” verschijnen zou, om zijn lijst van „verloren gegane stukken” op te maken!

Ook de waarnemingen van de bovenburen klopten in de verschillende gevallen heel mooi. Steeds was, ongeveer 20 minuten na het vertrek van den nieuwen huurder, een vreemd gestommel beneden waargenomen, alsof er iets van de trappen viel en weldra sloegen de vlammen uit de ramen der benedenverdieping!

Daar was op zekeren dag weer een verdachte brand gesignaleerd in een huis aan de Marnixstraat. Toen ik daar op verzoek van den Politie-commissaris een onderzoek kwam instellen, bemerkte ik, dat ook dáár blijkbaar allerlei oude rommel in huis gebracht was, om des te hooger waarde bij de verzekering te kunnen reclameeren. Ik voelde als het ware, dat hier weer „de bende” achter zat. Gaf mijn vermoeden te kennen en noemde den naam van B. D., zoomede de namen zijner twee vaste mede-

werkers, daarbij adviseerende, na te gaan, of er eenige relatie kon bestaan tusschen den bewoner, in wiens huis den avond tevoren bijna alles verbrand was èn één dezer verdachte sujetten. Ja, dat viel nu niet bepaald méé!

Er ging weer een dag voorbij. De bedoelde bewoner werd aan het Bureau van Politie op grond van verdenking, even vastgehouden. Daar verscheen een advocaat aan het politiebureau, die den wensch uitte, te worden toegelaten tot den gearresteerde, wien hij juridischen bijstand zou verleen. Onwillekeurig keek de Commissaris verwonderd op, wijl, voorzoverre hij wist, die arrestant géén „contact” met de buitenwereld gehad had, dus géén advocaat had kunnen roepen. Zoo vroeg hij: „Maar wie heeft U dan wel geroepen en verzocht, hierheen te gaan?” En toen noemde de ander den naam van één der „compagnons”! Het bestaan eener „relatie” was alweer komen vast te staan!

Korten tijd daarna brak er brand uit in eene woning te IJmuiden, waarin eene weduwe met haar zoon woonden. Ze waren dien avond toevallig samen een slippertje maken naar Amsterdam, waar ze den laatsten trein misten om huiswaarts te gaan; toen namen ze maar een taxi en reden daarmee naar IJmuiden terug. . . . ! Inmiddels was hun woning leeggebrand! Verzekering dekte de schade en. . . betaalde die uit!

Die twee zouden naar Amsterdam verhuizen. De „nieuwe” inboedel — naar ik vermoed, uitgebreid met eenige meubelstukken uit een uitdragerij en de noodige attributen, die de oudroest geleverd had — was op zekeren vergevorderden namiddag „overgebracht” De verhuizers verklaarden ons later, dat ze bij de meeste meubelen nagelaten hadden, de gebruikelijke voorzorgsmaatregelen te nemen, bestaande in het omwikkelen met dekens, alvorens de meubelen in het hijschtouw gebonden werden, omdat dergelijke beveiligingsmaatregelen voor dät oude spul te belachelijk zouden geweest zijn!

De geheele verbrande inventaris stond weer in één kamer opeengepakt bijeen; de bovenburen wisten, dat er omstreeks twintig minuten verlopen waren sedert het dichtslaan der voordeur bij het vertrekken van den laatsten benedenbewoner, toen er een gestommel gehoord werd, alsof er iets de trappen afviel en eensklaps. . . was het vuur fel uitgeslagen.

Geen wonder dus, dat ik direct weer aan verband met de „firma” B. D. en consorten dacht. Máár. . . zou het gelukken, eenig verband aan te toonen tusschen die bende èn deze twee mensen, die juist uit IJmuiden naar Amsterdam waren komen overwaaien? Elke vraag, of „mevrouw” soms kennis had aan één der firmanten voornoemd, werd in ontkennenden zin beantwoord.

Bij breedvoerige ondervraging kwam aan het licht, hoe netjes de zoon uit IJmuiden een brief verzonden had aan de verzekeringmaatschappij, om de ophanden zijnde verhuizing naar het aangeduide perceel te Amsterdam te berichten, waaromtrent aanteekening op de polis gevraagd werd. Die brief werd bij de assurantiefirma opgeëischt en tijdelijk aan het dossier toegevoegd, waarin ik hem bij mijn studie aantrof. Het viel mij op, dat die op de machine geschreven was, en ik herinnerde mij, dat er temidden der overblijfselen van den verbranden inboedel der weduwe, het geraamte eener oude schrijfmachine was gevonden. Die kon ik nog achterhalen, en — al was het vanzelfsprekend niet mogelijk, er normaliter mede te werken — toch kon ik van de matrijzen goede nota nemen en zoo had ik spoedig vastgesteld, dat de bewuste brief aan de verzekeringmaatschappij n i e t op *deze* machine was getikt. Op welke dan wèl?

De Rechtbank had inmiddels in de woning van B. D. en in het vertrek, dat den weidschen naam van „kantoor” droeg, eene huiszoeking gelast; daar waren stapels papieren in beslag genomen, waarbij staten van inventarissen, in machineschrift. Bij vergelijkend onderzoek van het typsel kon ik vaststellen, dat de brief, door die weduwe (of haar zoon) verzonden aan de brandassurantie-Mij, *op de machine van B. D.* was getikt! En zoo was het volgende bereikt: mevrouwtje kòn niet langer ontkennen, dat zij met de firma B. D. relaties onderhield. . . . waaromtrent zij aanvankelijk halsstarrig gejoekt had; dat deed haar géén goed aan de zaak!

Wanneer ik de vele brandstichtings-expertises, die ik pro Justitia uitvoerde, de revue laat passeeren, dan komt mij een geval in den geest, dat zich in een oud, hoog pand afspeelde, dat aan een echten huisjesmelker toebehoorde en waarin hij aan een menigte gezinnen — alle van paupers — de kleine woningen op de verschillende verdiepingen vóór en achter had verhuurd. Tot op zekeren dag de Bouwpolitie verordend had, dat het bekende bordje: „onbewoonbaar verklaarde woning” aan de voordeur zou gespijkerd worden.

Het ontbrak den man aan contanten, om de voorgeschreven verbouwingen aan het perceel te doen uitvoeren en zonder die verbouwingen zou hij geen cent meer aan huur kunnen ontvangen. Ten einde raad, nam hij het besluit, den brand erin te steken. Gelijkstraats-vóór heeft hij alle behangsel van de wanden getrokken en daarvan één grooten prop gemaakt, die middenin het vertrek werd neergelegd. De kamer daarboven bezocht hij, om dáár midden uit den vloer een plank op te breken, welke via de daardoor ontstane opening schuins omlaag geplaatst werd, over

den prop behangselpapier heen. En zoo werden in de verdere bovenkamers dezelfde maatregelen genomen, en konden de schuins in de openingen gestoken vloerdelen straks het vuur gemakkelijk den weg naar den zolder en het dak wijzen. . . . !

Nu moest er alleen nog maar een flinke vlam bijgebracht worden en het gansche perceel kon in 'n ommezien volledig uitbranden!

Uit een meegebrachte bus, waarin 10 liter benzine, goot hij een flinken scheut in de voorkamer over de saâmgepropte massa behangsel heen; toen is blijkbaar de gedachte bij hem gerezen, dat hij óók in de achterkamer wel een hoeveelheid benzine kon uitgieten en aansteken; dáár had hij een soort timmermanswerkplaats; er lagen heel wat houtkrullen op den grond en daar stond ook allerlei kort hout tegen den wand in een hoek. De hier uitgegoten benzine stak hij onmiddellijk aan; hij schrok van de enorme vlam, die hij nog juist wist te ontloopen, door de gangdeur bliksemsnel achter zich te sluiten. Thans moest hij den boel in de voorkamer ook nog eventjes tot ontbranding brengen . . . . Ook dáár stak hij een lucifer aan, maar de gevolgen waren héél anders dan in de achterkamer! Hier toch was in de oogenblikken, die sedert het uitgieten verliepen, een massa benzine in dampvorm overgegaan; de daarbij gevormde benzinegassen hadden zich al spoedig met de lucht goed vermengd, waardoor een hoogst explosief mengsel was ontstaan, waarvan de explosiekracht voldoende spreekt uit de motoren onzer automobielen! Ternauwernood had hij dan ook zijn lucifer afgestreken, of er ontstond een geweldige ontploffing, die de ramen met houtwerk en al naar buiten slingerde, de deur naar buiten perste en de muren ontzette. De bij die ontploffing optredende kortstondige explosievlam omhulde den kerel geheel en al, met het gevolg, dat de toppen der haren van hoofd, knevel, wenkbrauwen en wimpers heel eventjes verzengden en tot verschrompelde gedrochten werden. Zijn schrik was zóó groot, dat hij — zonder zich rekenschap zijner verdere daden te geven — zijn pet opzette, de benzine bus greep, en dáármee in zijn armen, de straat opvlog precies in de armen van een politieagent, die na den slag terstond was toegesneld! Hij kon zich niet herinneren, dat hij op 't laatste moment zijn pet gegrepen en die opgezet had, maar het feit, dat ook midden op zijn kruin de haren verschroeid waren, toonde aan, dat hij tijdens de werking der explosievlam blootshoofds gestaan had!

De opstelling van alle attributen konden wij nog fraai aanschouwen, toen de brandweer er weldra in geslaagd was, den brand in het achterhuis te blusschen. Onnoodig U te zeggen, dat hij „er gloeiend bij” was!

Het kan natuurlijk óók gebeuren, dat het vuur, snel om zich heen grijpend, een algeheele verwoesting aanricht, waardoor al wat er verbranden kan, inderdaad door het vuur verteerd wordt. Men vindt dan na de blussching slechts puin en asch. Verwacht dan echter niet, waarde Lezer, dat er voor den speurder niets meer te vinden is! Daarom geef ik U het volgende geval:

In Amsterdam/West brak — 't is jaren geleden! — brand uit in een winkelhuis, waar alles gereed gemaakt was voor de feestelijke opening van een dameshoedenzaak. De eigenaar deed erg „wanhopig en aanstellerig”, waardoor hij juist de verdenking tegen zijn persoon aanwakkerde. Het was een felle brand en 's andrenndaags vonden wij voor het onderzoek een finaal uitgebrande gelijkstraatsche verdieping; van de straat tot den achterkant van het huis aanschouwde men één puinmassa, waarboven de halfverkoalde balklaag der bovenverdieping dreigend scheen te zweven. In dat puin zag men slechts sporadisch verkoalde houtdeelen, waarvan de herkomst met zekerheid vast te stellen viel; zoo herkende men meerdere standaards, waarop dameshoeden plegen geëtaled te worden.

In de buurt van die standaards vonden wij verbogen „geraamten” van het dunne ijzerdraad, dat — bekleed — in vele dameshoeden verstopt zit, om deze in model te houden. Niemand onzer vermoedde toen, dat deze standaard-resten en „hoedenskeletjes” reeds bij een anderen brand waren achtergebleven en thans de bestemming hadden, hier opnieuw een claim voor zóóveel kostbare dameshoeden te kunnen wettigen!

Zooals ik zeide, was er bitter weinig overgebleven van hetgeen door het vuur verteerd kon worden; van de kasten en de schuifdeuren tusschen de kamers was niets terug te vinden! Onder deze omstandigheden scheen het werkelijk iets wanhopigs, naar de oorzaak van den brand met succes te gaan speuren.

De zenuwachtige bewoner had aanvankelijk onsamenvangende woorden geuit. Later, toen een meer verstaanbaar verhaal over diens lippen kwam, hoorden wij, hoe hij — nog géén electrischen stroom in het perceel hebbende — ná het invallen der duisternis, bij het licht van een klein petroleumlampje een brief aan zijn meisje was gaan schrijven, zittende aan een klein rond tafeltje. Plots was de kat op zijn tafeltje gesprongen; hij was geschrokken en had het beest een mep gegeven, waarbij de dakhaas tegen het lampje was terecht gekomen, met als gevolg, dat het lampje op den grond kapot viel, de wegvloeiende petroleum in brand vloog en in een ommezien alles in lichte laaie gezet was.

Het leek niet kwaad; zou zelfs zéér aannemelijk mogen heeten, máár. . . . contróle is altijd nuttig!

Daarom adviseerde ik, met vereende krachten, alle puin, verkoolde houtdeelen en andere resten deugdelijk te doorzoeken, opdat alles, waarvan de herkomst te onderscheiden viel, op een hoop bijeen zou komen, ter fine van nader onderzoek. . . . Je kon nooit weten!

Nog dient vermeld, dat ik bij het ondervragen van den bewoner, belangstellend geïnformeerd had naar het type van lampje, waarbij hij mij uitlegde, hoe het zoo'n „eenvoudig” petroleumlampje was geweest met een glazen reservoir, van onderen het breedst, en dan in golvende lijn smaller wordende naar het punt, waar de brander gemonteerd was. Ik verwachtte zodoende van dat lampje wel iets te zullen terugvinden. En die verwachting ging in vervulling ook; ter aangeduide plaatse in het voorhuis vond ik het gebroken reservoir met den branderring erop, maar. . . . de brander was eruit geschroefd! Die lag met verkoolde pit, vier meters verder, onder het puin in de achterkamerruimte! En aangezien moeilijk aangenomen kon worden, dat een kat, die een lampje van de tafel springt, den brander zoodanigen „zet” geeft, dat die de noodige omwentelingen gaat maken, om daarna, met pit en al, vier meters verder op den vloer terecht te komen dan het reservoir kregen we de eerste troefkaart in handen, om tegen den winkelier uit te spelen.

Hij had voorts met nog al veel ophef gewaagd van de mooie, kostbare schilderijen, die in zijn nieuw te openen zaak aan den wand gehangen hadden. Toen hem begrijpelijkerwijs de vraag gesteld werd, vanwáár die schilderijen afkomstig waren (natuurlijk, om 's mans aangifte te kunnen verifiëren), antwoordde hij, dat hij ze van zijn broer had overgenomen. Aldus ontnam hij ons de gelegenheid, langs dezen weg een beëdigde getuigenverklaring te krijgen aangezien die broeder als bloedverwant zich op het verschooningsrecht zou beroepen. Aldus kon de betrokkene gerust de waarheid verdoezelen.

Ook die opgaaf diende niettemin gecontroleerd te worden. Informeerende naar de approximatieve afmetingen der verschillende schilderijen — waarvan hij een heele serie opgaf! — deelde hij nog mede, dat de meeste in kostbare vergulde profiellijsten geëncadreerd waren geweest. Nu dat trof, zoo meende ik; men dient te bedenken, dat al die dikke, zware vergulde lijsten uit gips gegoten zijn en dat dáárop de laag verguldsel is aangebracht; dit gips kan echter nimmer volledig verdwijnen, wijl het onbrandbaar is. Die resten konden teruggevonden worden!

Een plattegrond van de kamer werd hem voorgelegd, met verzoek, daarop aan te teekenen, welke schilderijen — groot en klein — langs dezen wand en langs gene opgehangen waren geweest, en nauwkeurig teekende hij alles volgens verlangen aan.

Nu was het behangsel schoon van de muren weggebrand, waardoor de gladde bouwmuur, netjes afgepleisterd, was komen bloot te liggen. Dáárin staken nog precies twee ijzeren duimen, terwijl er één duim in de verkoolde bovenste tengellat aanwezig was. Aan den voet van dien muur lagen — al werd het puin der neergestorte stucdeelen van het plafond ook nog zoo zorgvuldig doorzocht — géén losse duimen, zoodat de vraag gerechtvaardigd was: wááaraan hebben dan al die schilderijen wel gehangen?

Het werd den man wèl wat al te warm onder de voeten; de geschiedenis van de resten van het petroleumlampje èn onze bevindingen ten opzichte van de niet-gevonden duimpjes en schilderijlijsten, bracht hem ten slotte tot. . . . een bekentenis!

* * *

VAN WIEN IS DIT ZAKMES. . . ?
WIENS SLEUTELBOS IS DIT. . . ?

Ziedaar, Lezer, vragen, heel eenvoudig, zooals die zich dagelijks in de praktijk tijdens een politieel onderzoek kunnen voordoen.

In de goede dagen, waarin de Amsterdamsche Politie over het kynologisch wonder — Albert geheeten — beschikte, zou men dezen viervoetigen speurder heel simpeltjes de vraag hebben laten beantwoorden, al moest dan ook nog worden afgewacht, of de Rechter deze prestaties op de lijst der „bewijsmiddelen” zou geplaatst hebben! Het werken met honden, speciaal hun „sorteeren” van voorwerpen om zekere „geurverwantschap” tusschen diverse voorwerpen onderling òf tusschen die objecten en een te zoeken persoon, aan te toonen, genoot niet steeds allerwege onverdeelde waardeering. Hoe dat kwam? Eenvoudig doordien „men” het waagde, de juistheid van de aanwijzingen, die de honden gaven, te betwijfelen, omdat in een of ander bijzonder geval door die honden „verkeerde aanwijzingen” zouden gegeven zijn; en dàt blijf ik altijd tegenspreken. Geen eerlijker schepsel dan een hond — die veinst nimmer, en één hond heeft meer waarheidsliefde dan tien menschen samen!

Ik wil beginnen, U zoo'n geval van „verkeerde aanwijzing” door den hond te vertellen.

In het middaguur zitten eenige politiemannen binnenskamers op hun bureau hun twaalfuurtje te gebruiken. Een hunner smult in een lekker vette Engelsche bokking. Bij gebrek aan ander „gereedschap” gebmikt hij zijn „tien geboden” maar, om het vette gerookte stukje delicatessse te ontleden, waarbij zijn handen vet en visschig worden van geur. Daar rinkelt de telefoon: in een pakhuis heeft men zoeven ontdekt, dat in den laatsten nacht inbrekers ter plaatse geweest moeten zijn; misschien bevinden die zich nog wel in het uitgestrekte pand. Eenige manschappen spoeden zich derwaarts. Men gunt zich niet den tijd, lang met het uitrukken te wachten en de visch-liefhebber stelt zich tevreden met zijn zakdoek, om het ergste vet van zijn handen te vegen. Maar de vischlucht blijft er flink aan hangen.

In het pakhuis heeft één der nachtelijke bezoekers een zakdoek verloren en met de nog naar visch stinkende hand wordt die zakdoek triomfantelijk opgenomen, om hem dan in een stuk papier te wikkelen, dat — evenals de zakdoek — den vischgeur dapper in zich opneemt, voldoende sterk, om straks door een hondenneus te worden herkend. Een uurtje later

komt bericht, dat — enkele straten verder — drie vreemde kerels zich op een terrein in een schuur verstopt hebben; terstond rukt opnieuw de ploeg uit, en arresteert de drie „verdachten”, waarbij hij, die nog steeds den vischgeur aan zijn handen heeft — wel zwakjes, maar toch alleszins voldoende sterk waarneembaar voor den neus der speurhonden! — één der arrestanten stevig bij den kraag houdt. Men begrijpt wel, hoe daarbij onvermijdelijk de vischgeur zich aan dat colbertje mededeelt!

Wordt nu de hulp van politiehonden ingeroepen, om na te gaan, of de gevonden zakdoek bijgeval aan één der drie arrestanten toebehoort, zoo zal zeer zeker de viervoeter met besliste zekerheid aangeven, dat aan zakdoek en aan kleeding van dien eenen arrestant éénzelfde geur waargenomen wordt. Kon hij spreken. . . . hij zou ons kunnen vertellen, dat het geur van gerookte visch was; doordien hij echter zwijgt — of, blaffende, zich uit in een taal, die wij niet nader kunnen verstaan — zoo wordt zijn geblaf, aangevende het constateeren der genoemde geurverwantschap, *v e r k e e r d* uitgelegd, en concludeert men, dat het „lijfgeur” van dien arrestant is, welken de hond als „gemeenschappelijk luchtje” herkende! En dat, terwijl de man *onschuldig* kan zijn!

En zou men in zoo'n geval nu durven beweren, dat die trouwe helper „valsche getuigenis” afgelegd had, en dááaraan het recht willen ontleenen, de beteekenis der hondenhulp te diskwalificeeren? Het was een *mensch*, die hier fouten maakte; het waren diens fouten, welke aanleiding werden tot een verkeerde conclusie, maar de *hond* was eerlijk en wáár in zijn uitingen en zijn „verklaringen”.

Wat valt hieruit te leeren? Ten eerste, dat men achtergelaten voorwerpen, waaraan men honden „lucht” wil geven, *n i e t* met eigen hand mag aanpakken — zelfs niet, al heeft men zijn handen kortelings gewasschen. Het is noodig, een *r e i n* stuk papier — b.v. het middelste vel uit een katern schoon schrijfpapier — erop te leggen, en bij het opnemen van zakdoek of pet, dat papier tusschen het voorwerp en eigen huid te doen verblijven. Dàn gaat niet licht lijfgeur van den politiemán op het voorwerp van den onbekenden man over.

Maar ik ben van het onderwerp, dat ik behandelen wilde, heelemaal afgedwaald; ik wilde U een ander middel leeren, om den eigenaar op te sporen van een achtergelaten zakmes, sleutelbos of ander voorwerp, dat in den zak pleegt gedragen te worden.

Ongetwijfeld heeft ieder Uwer wel eens in het heft van zijn zakmes „schoonmaak gehouden”, om de pluisjesmassa te verwijderen, die zich langzamerhand verzameld had in de gleuf, waarin het dichtklappende lemmet komt te liggen.

Gaan wij eens de wording van die pluismassa na: de meeste zakken onzer costuums bestaan uit voering, uit sterk katoen geweven; door het voortdurend schuren van zakmes, sleutelbos en andere zaken, die men bij zich draagt, slijt dat weefsel geleidelijk af — soms zóó sterk, dat er een gat in den zak ontstaat, waarlangs men gevaar loopt zijn eigendommen te verliezen. Voornamelijk bestaat dus dat slijtagepluis uit katoenharen van de voeringstof, waaruit de zakken genaaid zijn. Maar daarnaast komen in de pluisjes immer wolharen voor, afkomstig van de costuumstof.

Bij den ingang van den zak en in de onmiddellijke omgeving daarvan pleegt men, bij het wegbergen van zakmes of sleutelbos, de opening te zoeken, waarin men genoemde artikelen laat wegglijden in den zak. Bij dat zoeken, door dat glijden langs de costuumstof, nemen die voorwerpen altijd eenige wolharen van de costuumstof méé, welke zich dan vermengen met de genoemde katoenharen.

Draagt men eenige costuums tegen elkaar (een weeksch, een Zondagsch enz.), dan kan het niet anders, of in elk costuum vindt men weer slijtagepluis van *a n d e r e* samenstelling, omdat telkens wolharen van *dàt* pak erin bijgemengd zitten.

Keeren wij thans terug tot de voorwerpen — (zakmes, sleutelbos, enz.), welke telkens weer in een ander pak worden overgeladen bij het verkleeden. Uit elk costuum verdwalen er eenige zak-pluisjes, met de voor *dàt* costuum kenmerkende haren, in de groeven, waarin de messen liggen, tengevolge waarvan het mes — (zoo goed als de holten in de pijpsleutels van den sleutelbos) — *dàt* mengelmoes van gekleurde haren — vermengd met den hoofdschotel, de katoenharen van de voeringstof — bedeed wordt met het, *voor den eigenaar kenmerkende*, complex van gekleurde haren van de costuums, die *hij* draagt.

Wij hebben verscheidene proeven genomen, waarbij mijn leerling N. v. Driest mij ijverig ter zijde stond. Van verschillende personen werden zakmes en sleutelbos in onderzoek genomen, en het was treffend, zoo gemakkelijk als bij microscopisch onderzoek der geogste pluisjes uit die artikelen vast te stellen was, wèlke voorwerpen bijeen behoorden, dus: van ééNZelfden eigenaar kwamen! Wanneer goed gewerkt wordt en de diverse weefselharen juist geïdentificeerd worden (desnoods met vergelijkend onderzoek der daarop gefixeerde kleurstoffen), zijn vergissingen vrijwel uitgesloten!

* * *

DE ZAKKENROLSTER.

De schooldag was ten einde en voldaan over haar werk stapte een der leeraren van de „Industrieschool voor de vrouwelijke jeugd” (aan de Weteringschans, naast het Gymnasium te Amsterdam), naar huis.

Toen, eensklaps, deed zij een afschuwelijke ontdekking: Uit den zak van haar regenmantel waren vier briefjes van tien gulden verdwenen, die zij in de middagpauze ontvangen en tijdelijk dáárin weggestoken had. Het geld — voor háár een heele schat! — was ongetwijfeld in den namiddag gestolen door iemand, die zich naar de leerarenkamer begeven had, om de daar opgehangen kleedingstukken te inspecteeren.

Eerst den volgenden morgen kon zij in de school haar Directrice en de collega's van dit afschuwelijk feit in kennis stellen, en — merkwaardig genoeg — kwam bij velen dezer de persoon van één der meisjes in de gedachten. Die zou het bèst gedaan kunnen hebben, maar niemand waagde het, den naam hardop te noemen. Toen echter één het had aangedurfd, haar vermoeden uit te spreken, knikten de anderen instemmend het hoofd en verklaarden, aan hetzelfde meisje gedacht te hebben

De huisknecht — de eenige manspersoon in het gebouw — werd erbij geroepen. Of hij soms een der leerlingen in de leerarenkamer gezien had

Ja, wacht eens. . . . daarvan stond hem nog een flauwe herinnering voor den geest. Toen hij over de gang liep, had hij heel even het gezicht gehad op een rug en nõg zag hij een roode blouse met een witte X over het rugvlak heen van de schortbanden. En alweer werd het eerste vermoeden versterkt: dat bewuste meisje had gisteren een roode blouse en een wit schort met kruisbanden gedragen!

De Directrice liet haar uit de klasse roepen — wilde dat althans doen, maar kreeg spoedig te hooren, dat Marietje er „vandaag niet was”. Een vriendinnetje, bij haar uit de buurt, had de boodschap meegebracht, dat Marietje niet lekker was en daarom thuisbleef! Och, het was tõch de laatste schooldag vóór de Paaschvacantie, dus zij verzuimde zoo héél veel niet. De huisknecht werd naar hare woning gezonden, doch kwam met de boodschap terug, dat Marietje n i e t ziek in huis vertoefde, doch gezond en wel op reis was gegaan naar Rotterdam, om daar de Paaschvacantie bij een tante genoeglijk door te brengen. . . . !

Aangezien niemand dat meisje openlijk durfde beschuldigen of aanklagen, achtte men het 't beste, rustig te wachten, tot na afloop der vacantie, die veertien dagen zoude duren.

Toen de lessen hervat zouden worden, en alle meisjes weer in de school verschenen, kwamen er óók twee rechercheurs, die het bewuste kindje apart namen om haar te ondervragen. Het was een brutaal en sluw schepsel, dat uit een slecht milieu kwam; de vader was los werkman bij het bootenbedrijf; een zusje was al in een Rijks-inrichting opgeborgen en alleen aan haar leuke snoetje had Marie het te danken, dat eene vermogende dame zich heur lot had aangetrokken en hare lessen aan de Industrijschool bekostigde.

Ongetwijfeld had de Paaschvacantie haar ruimschoots gelegenheid gegeven, haar plan de campagne vast te stellen en te overleggen, wat ze op de verschillende vragen zou moeten antwoorden. Hoe de rechercheurs ook „trokken” de waarheid, eene bekentenis, kregen ze er *niet* uit, en — al gingen ze ook heen met de vaste meening, dat dit ondeugende kind den diefstal had gepleegd elk bewijs o n t b r a k, zoodat er niet veel verder te doen viel, dan de zaak te laten rusten.

Dat beviel de Directrice allerminst; wanneer de bewuste leerling den diefstal op haar geweten had, dan was het noodzakelijk, dat ze van de school verdween, maar — alvorens dezen krassen maatregel te nemen, en haar naar huis te zenden, wilde men wat méér „overtuiging” hebben.

Zoo telefoneerde deze Directrice mij, vertelde mij in grove trekken, wáárom het ging en drong erop aan, dat ik mijn hulp zou verleen, om de schuldige op te sporen. Mijn antwoord was in het kort als volgt: „Nu er in deze zaak al dermate door de recherche gewroet en ondervraagd is, verleen ik mijne hulp liever NIET, want” — zoo merkte ik op — „ik houd niet van afgelikte boterhammen!”

Er werd echter met zooveel klem een beroep op mijn assistentie gedaan, dat ik ten slotte zwichtte, maar daarbij de navolgende condities stelde:

Ik zal trachten de schuldige te vinden, máár: tevoren mag mij *n i e t* de naam genoemd, noch eenige aanduiding gegeven worden, op wèlke persoon eenige verdenking rust; ik wenschte zelfs niet te weten, in welke klasse die zat! En dan verzocht ik, dat men des namiddags voor mij in de groote zaal een U-vormige tafel gereed zou hebben, waaraan alle leerlingen geplaatst zouden worden, gewapend met pen, inkt en papier.

Bij mijn komst aan de school werd mij de zaal gewezen, waar alles gereed gemaakt was, overeenkomstig mijne verlangens. Directrice en leeraren — denkelyk erg sceptisch gestemd, bleven in den corridor; het kan ook zijn, dat zij mijn gedoe wat „eng” vonden!

Toen ik de zaal betrad, waar alle meiskes aan de groote tafel zaten, bemerkte ik een gegiechel, voortspruitende uit de nieuwsgierigheid, wie

die vreemde snoeshaan zou wezen en wat voor komedie er wel zou gespeeld worden. . . .

Weldra lichtte ik de schare toe, dat ik gekomen was, om eenige proeven te nemen, teneinde, óók op deze school, gegevens te verkrijgen betreffende de vraag, met welke snelheid de leerlingen een nog goed, duidelijk leesbaar handschrift kunnen vervaardigen. „Weest dus zoo goed”, zei ik, „om uw pen gereed te houden en vlug, maar goed leesbaar, alwat ik dicteeren ga, op te schrijven. Wie een volzin of een bijeenbehorende groep woorden op papier gereed heeft, steekt den vinger op”. Daarbij haalde ik, heel gewichtig doende, een stopwatch voor den dag, alsof ik tot in secunden de benoedigde tijden wilde noteeren, en dicteerde toen: „Januari, Februari, enz.” Een gekras van meer dan honderd pennen, dat op zeker moment scheen uit te sterven en — nadat een eerste, een tweede, derde vinger omhoog geheven waren, volgden binnen een paar tellen alle overige; de snelheid liep niet héél ver uiteen en op het punt van snelheid gaven ze mekaar niet veel toe!

Daarna volgden de jaargetijden: „Lente, Zomer, enz.” en de zeven dagen der week, en telkens bleek opnieuw, dat, binnen zéér enge grenzen van tijd, de gezamenlijke vingers de lucht in gingen; allen konden behoorlijk vlug met de pen overweg!

Voor afwisseling dicteerde ik een paar spreekwoorden, welker tekst bekend geacht kon worden, zoodat ik dien tekst slechts één maal had uit te spreken. Ten slotte een volzin, die dezen schrijfsters niet bekend kon zijn en welke daarom langzaam gedikteerd werd, zóó, dat de schrijvende handen juist in staat waren, „bij te blijven” Toen kwam het groote moment. Op dezelfde langzame manier dicteerde ik vervolgens aldus: „Wie heimelijk een vertrek binnengaat, waar hij niets te maken heeft, dient wèl te bedenken, dat één achtergelaten vingerafdruk tòch den politiedeskundige leeren kan, wie er in die kamer geweest is.” Inmiddels had ik mijn actentasch opengedaan en dááruit een sterk vergroot fotografisch beeld van een vingerafdruk tevoorschijn gehaald. . . . zonder daarbij één verder woord te spreken!

Mijn oogen waren op de schare gericht. Dáár verrees de eerste vinger omhoog, de tweede, derde. . . . toen als een opvliegende zwerm vogels, de rest der handen. . . . *op één na!* Ja heusch, één der meisjes stak haar vinger n i e t de hoogte in; ze was nog niet klaar met het opschrijven. Ik naderde haar en zag terstond, hoe de laatste volzin háár zenuwen aangegrepen had. Bij géén der anderen had het schrijven der laatste woorden méér tijd gevorderd dan van de voorafgaande, en — had dit meisje zich ook aanvankelijk een even vlugge, rappe schrijfster betoond als de an-

deren nauwelijks was die fatale volzin over 't heimelijk betreden eener kamer en het achterlaten van een vingerafdruk uitgesproken, of zij alleen, en géén ander, zat plotseling intensief te piekeren over de vraag, wáárop in 's hemelsnaam die vingerafdruk, waar deze man op doelde, zou zijn achtergebleven en dat gepieker belette haar eenvoudig, om de schrijfactie te kunnen voortzetten. Het was haar absoluut onmogelijk, verder te schrijven, de volzin kwam niet op papier en dáárdoor háár vinger niet in de hoogte. . . . !

Ik verzocht haar, met mij naar de leeraressenkamer te gaan. Den corridor overloopende, waar de Directrice met de andere dames stond te praten, bemerkte ik, hoe dezen zich erover verbaasden, dat ik „Marietje” binnen weinige minuten eruit gehaald had, want dat was degene, die allen gewantrouwd en van den diefstal verdacht hadden.

Marietje — au fond een boosaardig schepseltje — bekende tegenover mij al evenmin als bij de chercheurs; maar ik had, met de schrijfproeven in de hand, de vaste overtuiging, dat zij den diefstal gepleegd moest hebben; de vermoedens, die de leeraressen hadden, waren er schitterend door bevestigd!

Toen de Directrice Marietje van de school wilde verwijderen, bleek zulks niet meer noodig; deze had eigener beweging reeds „de plaat gepoetst”!

* * *

HIJ HAD HET ZWART OP WIT . . . !

Een aardig, kittig dienstmeisje van een familie, die in de Concertgebouw-buurt een deftig, groot huis bewoonde, had op zekeren dag kennis gemaakt met een leuken jongen, die haar „en passant” eerst ’s glimlachend had aangekeken en bij een volgende gelegenheid, toen ze mekaar tegen kwamen, had aangesproken. Het leek wel zoo’n beetje te treffen; zoude het van beide kanten wat men noemt, liefde op het eerste gezicht zijn?

Op de avonden, welke zij vrij had, kwam hij haar afhalen voor een lekkere wandeling, een bioscoopje of een uurtje muziek bij een biertje; maar het fijnst waren toch op mooie zomeravonden de verrukkelijke wandelingen door Vondelpark en den kant van Amstelveen op!

Ware het nu maar bij wandelen, babbelen en een consumptie gebleven, maar de boom met verboden vruchten speelde zijn rol en helaas bleven de gevolgen niet uit! Toen hij haar wéér voor een wandeling kwam afhalen, moest zij hem het geheim toevertrouwen, waarachter zij in de afgelopen dagen was gekomen. Ja, toen was Leiden in last, want de „vrijer”, die haar de zoetste droomen voor een fijn huwlijksbootje had voorgespiegeld, ontpopte zich nu als een getrouwd man, en vader van drie jeugdige kinderen!

Hij zoude háár echter helpen; hij dacht er niet aan, haar „zoo maar” te laten zitten en kende wel een adres, waar — om zoo te zeggen — alles ongedaan gemaakt zoude kunnen worden. De nobele dame, die het bewuste etablissement hield, was een goede kennis van hem, en ongetwijfeld zou zij in deze aangelegenheid haar assistentie wel willen verleen. Hij zou nog vanavond met haar gaan praten. . . .

Den volgenden avond verscheen hij weer aan de woning, waar hij de zorgvol gestemde meid mededeelde, dat die „dame” haar wel zou helpen, maar. . . . tevoren haar schriftelijke verklaring hebben wilde, „dat het haar nadrukkelijke wensch was, ... enz.” — omdat, zooals het haar verteld werd, de Politie zulks wettelijk voorgeschreven had(!). En, om het haar gemakkelijk te maken, hield hij haar een dichtgevouwen vel papier voor, waarvan de rechter-benedenhoek bovenop bloot lag, en verzocht hij haar, dáár maar vast haar handteekening te zetten, dan kon hij, de brave, wel de bewuste verklaring daarboven schrijven, zoodra hij den voorgeschreven tekst zou hebben leeren kennen. En de stakker haalde pen en inkt uit haar keuken, en — schreef haar naam ter aangeduide plaatse! Daarna nam hij afscheid, en bezocht haar *niet meer!* Deze ridder van de

droevige figuur liet zelfs niets meer van zich hooren. Schrijven kon zij maar hare brieven kwamen toch niet terecht, doordien zij den waren naam van den kerel niet kende, noch diens juiste adres! Zij maakte begrijpelijkerwijs onbeschrijflijk moeilijke tijden mee; het was al begonnen, toen zij — openhartig met haar mevrouw sprekende, van deze een heeleboel raadgevingen kreeg, maar daarnevens het advies, om haar dienst liever tijdig te verlaten . . . .

Zoodra het oogenblik gekomen was, waarop zij met haar kindje de kraamvrouweninrichting kon verlaten, wendde zij zich, op advies der Directrice, tot de instanties, welke eene in den steek gelaten ongehuwde moeder steun verleen, onder méér, door den vader van het kind aan te spreken voor alimentatiegelden. Spoedig was er uitgezocht, wie en wat het heerschap was; bouwkundig teekenaar op een architectenkantoor.

Hij kreeg een oproep, waaraan hij voldeed. Nadat hem het doel zijner komst was uiteengezet, loochende hij hardnekkig, de vader van het kind te zijn al beweerde „die meid” ook nòg zooveel! Maar die eenvoudige ziel, die alles, wat er was voorgevallen, niet ééns, maar al eenige keeren, had uiteengezet, genoot ieders vertrouwen, zoodat in krasse bevoordingen een afkeurend oordeel uitgesproken werd over ’s mans allerlafste houding.

Maar hij kon *bewijzen*(!), dat hij de vader niet was; ja, hij had het van die meid „zwart op wit” gekregen de door haar geteekende verklaring, dat *hij* de vader *n i e t* was! En, wanneer meneer het soms niet geloofde nou, dan kon hij die verklaring wel laten zien ook! En — de daad bij het woord voegende — haalde hij het, meermalen saâmgevouwen stuk papier uit zijn zak, dat in den rechter-benedenhoek de handteekening der jonge moeder droeg, en waarboven de schooier eene verklaring als bedoeld, geschreven bleek te hebben.

De ambtenaar, die hem had opgeroepen, was één en al verbazing en. . . . borg het document terstond in de lade van zijn schrijfbureau. Neen, dat vond de bezoeker niet goed; deze moest en zou dat papier weer terug hebben, wijl het voor hèm een bewijsstuk was! De ambtenaar merkte droogjes op: „Ik kan u verzekeren, dat óók *ik* de vader van dat kind NIET ben, maar *ik* stel er allerminst prijs op, een betreffend attest bij mij te dragen! Waar zou het heen gaan, wanneer wij met betrekking tot *alle* kinderen van ongehuwde moeders, verklaringen bij ons moesten dragen, om ons te déchargeeren. . . . !” En meneer kon zònder document huiswaarts gaan.

Het muisje zou echter een staartje krijgen!

Nauwelijks had de Officier van Justitie kennis genomen van deze

geschiedenis, of hij pakte het heerschapp aan, hem ten laste leggend „valsheid in geschrifte” — waarvan zijns inziens, zich hier een bijzonder geval had voorgedaan.

De Rechtercommissaris kreeg de zaak in onderzoek en verzocht mij, hem bij dat onderzoek ter zijde te staan. Ik woonde het eerste verhoor van den verdachte bij. Nadat eerst in den breede besproken was, hoe lang de „verhouding” al geduurd had, kwam tenslotte het fraaie document ter sprake. Ja, dat had zij heusch welbewust onderteekend, *nadat hij den tekst geschreven had*. En onmiddellijk vroeg ik hem, wáár dat allemaal geschreven was.

— „In de vestibule, waar zij mij te woord stond.”

— „Wáármede schreef u die verklaring?”

— „Met mijn vulpenhouder.”

Toen dacht ik hem te vangen, wijl ik al lang ontdekt had, dat de onderteekening met een anderen inkt op het papier gezet was dan de tekstregels, en vroeg, wáárom het meisje dan naar haar keuken was gegaan, teneinde dáár pen en inkt te gaan halen!

— „Omdat mijn vulpen juist den geest gaf; die was leeggeraakt, en „zodoende haalde zij, om het stuk te onderteekenen, haar eigen pen met „den inkt!”

Vervolgens maakte ik de opmerking, dat er in die vestibule géén schrijfbureau, noch eenige tafel stond, en vroeg, *hoe* hij daar dan dien meerregeligen tekst op het papier geschreven had.

— „Tegen den muur; ik, als bouwkundig teekenaar, heb op menig „bouwwerk te schrijven, nu eens een volgbriefje, dan weer wat anders en „zoo kan ik best tegen den vertikalen muur mijn blad papier laten rusten „en het zóó beschrijven; ik heb daarvoor geen tafel noodig.”

Die laatste bewering kon ik heusch niet slikken; het gave, normale handschrift van den tekst deed mij zéér sterk eraan twifelen, of dat tegen een vertikaal steunvlak geproduceerd kon zijn. Máár. . . misschien had die man daarin een buitengewone vaardigheid!? En op een notitiepapier, dat ik den Rechtercommissaris toeschoof, adviseerde ik dezen, den verdachte te verzoeken, als proef, eens een te dicteeren stukje tekst, op die manier „tegen den muur” op papier te brengen. Maar neen, dáár moest hij niets van hebben!

— „Ik zou dat thans niet kunnen doen; ik hen door alles, wat er „hier met me gebeurt, véél te nerveus; het zou mij *nu* niet gelukken!” En de Rechtercommissaris vond het veel praktischer, den deskundige met het probleem op te knappen, zoodat er een „acte van beëdiging” voor laatstgenoemde werd opgemaakt, met opdracht, een onderzoek in te

stellen op meergenoemd document, nopens de vraag, of de daarop geschreven tekst geproduceerd werd, terwijl het papier tegen een vertikaal steunvlak òf op een gewoon horizontaal steunvlak rustte; met lastgeving, hierover schriftelijk verslag uit te brengen!

* * *

Zooals ik al opmerkte, vertoonde oogenschijnlijk het schrift van de tekstregels niets opvallends, maar tòch zou ik het *te bewijzen* hebben, op welke manier dat schrift tot stand gekomen was!

In de gansche literatuur is over dit punt niets te vinden, en klaarblijkelijk heeft nog nimmer iemand voor het oplossen van een dusdanige puzzle gestaan; er is althans nergens iets over gepubliceerd! Er bleef mij zodoende niets anders over, dan zelf te gaan zoeken naar kenmerken, waaraan de beide groepen schrift te onderkennen zouden zijn. Dan maar eerst materiaal gaan verzamelen, om dáárin te kunnen zoeken naar de verschillende kenmerken, en ik zette dus — op de onschuldigste wijze, die denkbaar is! — mijn assistenten „tegen den muur” om naar dictée, met inkt een vel papier vol te schrijven. Menige zucht werd daarbij geslaakt; ik zette de proef zóólang voort, totdat zich de vermoeienis-symptomen ook in het schrift hadden afgeteekend, en, na eenige oogenblikken rust, verzocht ik hun, denzelfden tekst thans, rustig aan tafel zittend, erbij te schrijven.

Al viel er hier héél wat verschil te zien tusschen het schrift, dat tegen den muur — en dat, hetwelk aan tafel tot stand was gebracht — natuurlijk allereerst een gevolg van de ongewone houding — steeds kwam de vraag naar voren: maar hoe staat het met iemand die dagelijks tegen een muur schrijft, en die daarin een hooge mate van vaardigheid verworven heeft. . . . ?

Gaandeweg kreeg ik de overtuiging, dat ik er, aan de hand van *grafologische* schriftkenmerken, nooit zou komen, wijl telkens opnieuw de opmerking gelden kon: „Ja, dat deze menschen het niet kunnen, is tot daaraan toe, maar die verdachte, met al zijn vaardigheid, die *gewend* is, zóó te schrijven. . . . ?”

Na lang zoeken was ik niettemin zoo gelukkig, een middel te vinden, om de mij voorgelegde vraag met besliste zekerheid te kunnen beantwoorden. Ik had tijdens een regenbuitje op de regendruppels gelet, die langs mijn vensterruit liepen, en waargenomen, hoe in elk nat streepje op mijn ruit, het meerendeel der watermoleculen, gehoor gevende aan de Wet der zwaartekracht, omlaag getrokken was, tengevolge waarvan het

waterlaagje aan de basis van zoo'n natte streep véél dikker was dan aan het bovineinde daarvan. Zóó moest het natuurlijk óók gesteld wezen met de dikkere inktstrepen van schrift, dat „tegen den muur” vervaardigd werd. Maar dáárvan was, zonder méér, niets te zien, doordien de grootere dikke strepen (zooals we die vinden bij de letters b, f, g, h, j, k, l, p) van top tot basis pikzwart opgedroogd waren. Overwegende, dat een dikteverschil hierbij NIET waarneembaar was, doordat een dunner laagje even zwart van voorkomen kan zijn als een dikker, besloot ik, naar een middel te zoeken, om mogelijke dikteverschillen in die groote neerhalen van het schrift, toch aan het licht te brengen.

Ik legde het papier tusschen twee glasruiten, die ik vertikaal plaatste; daarachter kwam een zéér krachtige lichtbron, ervóór de camera, die ingesteld werd op een groep dikke neerhalen.

Werd nu korten tijd belicht, dan was het resultaat een haarscherpe foto, waarbij de schriftlijnen gitzwart tegen den helverlichten achtergrond voor den dag kwamen.

Bij het verlengen van den expositietijd evenwel bereikte ik een moment, waarop de *dunnere* inktlaagjes bewezen, *op den duur* eenig licht dóór te laten, vóórdat de dikkere inktlagen daartoe bereid bleken, en op de dáárbij verkregen foto kwam duidelijk voor den dag, hoe in de toppen der groote neerhalen voornoemd, het licht dóór kwam schijnen, terwijl de voetpunten dier halen gitzwart bleven; **d i e w a r e n d u s d i k k e r!** Zooals te verwachten was, trad dit verschijnsel hoegenaamd niet op bij schrift, dat op horizontaal schrijfvlak, dus aan tafel zittend, tot stand was gekomen!

(ik zal hier niet de technische bijzonderheden uiteenzetten, die bij deze foto-opnamen een rol speelden, omdat ik die elders voor de wetenschappelijke werkers gepubliceerd heb.)

Gewapend met deze frissche, nieuwe kennis, nam ik thans het gewraakte document in behandeling. Daarin bleken de inktlagen van **a l l e** dikke neerhalen echter in den top even dik te zijn als aan hun basis; bij de vervaardiging van dit schrift kon de zwaartekracht dus niet den inkt in die streepjes naar den voet halen en dus: lag het papier NIET gesteund tegen een vertikaal, doch daarentegen op een horizontaal steunvlak.

De vele foto's, die ik als overtuigingsstukken bij mijn rapport overlegde, bereikten hun doel: ze overtuigden ook Justitia ten volle van de juistheid mijner conclusie en de verdachte kreeg een veroordeeling wegens valsheid in geschrifte, en bovendien een nota wegens alimentatiekosten voor het kind, waarvan hij als de vader werd aangewezen.

* * *

De bewoner van een der mooiste huizen van de beroemde „bocht” van de Heerengracht, had op zekeren winterschen namiddag een vriend bij zich in de ontvangkamer — een Zaankanter.

Toen laatstgenoemde een einde aan zijn bezoek maakte en den corridor betrad, om van den kapstok zijn mooie bontjas te pakken, bemerkte hij tot zijn schrik, dat die niet meer ter plaatse hing. Niemand van de huisgenooten kon daarvoor eenige verklaring geven; de jas moest middelwyl gestolen zijn; en juist toen de heer des huizes eenige woorden van condoléance wilde uitspreken, sloeg ook hem de schrik om het harte, aangezien ook zijn bontjas van den kapstok verdwenen was!

„Ja, zie je” — zoo sprak de Zaankanter — „het is afschuwelijk, dat ze mijn mooie bontjas gestolen hebben, en tóch is dàt nog niet het ergste. Wat ik het meeste betreur, is het feit, dat mèt mijn jas, tevens het notitieboekje verdwenen is, waarin ik de resultaten genoteerd heb van mijn veertiendaagsche zakenreis met alle orders, die ik onderweg kon opnemen; ik weet gewoonweg geen raad!”

De Politie kreeg spoedig aangifte van dezen gemeenen roof, die natuurlijk het werk van een of anderen insluipdief was en. . . . maakte daarvan proces-verbaal op; daarbij bleef het voorloopig. Omschrijvingen van de twee geroofde jassen werden in de recherchelijsten opgenomen, die aantal van opkoopters en andere belanghebbenden toegezonden plegen te worden, doch méér kon men op het oogenblik niet aan de zaak doen. . . .

Twee dagen later verscheen er aan de woning van dezen Zaankanter een beambte van het spoor, om hem een pakje te overhandigen. . . . „een boekje, dat meneer gisteren in den trein tusschen Den Haag en Delft in een derde klasse coupé had laten liggen!” — De vreugde van den Zaankanter laat zich niet beschrijven, toen hij zekerheid kreeg, dat in het thuisgebrachte pakje zijn aantekeningboekje zat met de orders! Geen wonder, dat de bezorger er „’n goeden dag” door had! Kinderlijk blijde liep de zakenman zijn woonkamer binnen, om zijne wederhelft deelgenoot te maken van de blijdschap over het teruggekeerde boekje, dat triomfantelijk in de hoogte gehouden werd; toen viel er iets uit . . . . Het bleek een losgerukt katern te wezen; vreemd het boekje had zoo stevig-gebonden in mekaar gezeten en kijk, blijkens de pagineeringcijfers, ontbrak er aan het katern één blaadje dáár had men blijkbaar een notitie op gemaakt; wèlke dat interesseerde hem allerminst — zijn boekje met alle aantekeningen, was terug!

In den namiddag moest de Zaankanter nog even in „stad” zijn, en rekende het zijn plicht, de Politie, waar aangifte van den diefstal gedaan was, even op de hoogte te brengen van den terugkeer van zijn boekje — misschien kon men dáár eenig nut ervan hebben.

Het werd hem spoedig duidelijk gemaakt, dat het noodig was, het boekje voor een paar uren in handen van den politiedeskundige te stellen — waarmede hij wel genoeg moest nemen, en zoo kreeg ik het boekje met het losse katern, ten onderzoek aan mijn laboratorium.

Ja, op de bovenste bladzijde van het losse katern, vielen indruksporen waar te nemen, kennelijk daarin gedrukt, toen op het vel papier, dat hier bovenop lag, potloodnotities werden gemaakt. Ik stelde een verder onderzoek in, waarbij het mij gelukte, den geheelen tekst van dat briefje op een foto te krijgen. Het luidde omtrent aldus:

Meneer Tensen,
Wil u zoo goed zijn en geef de helft van wat ik te goedheb, aan
mijn broer Jan mede.

Piet R . . . .

Deze Piet R. was een beruchte insluipdief, bij de Politie àl te goed bekend; geen wonder dan ook, dat deze spoedig aan het bureau geïnterneerd werd!

Ik bracht mijn rapport met bijbehorende foto 's andrenदाags bij den Rechtercommissaris; het toeval wilde, dat deze op het punt stond, den verdachte binnen te roepen voor het eerste verhoor zijnerzijds, vandaar het verzoek, daarbij even tegenwoordig te blijven.

Piet kwam binnen, zelfbewust, braniechtig-brutaal uit zijn oogen kijkend, als wilde hij zeggen: „waarover maken jullie je nou zoo dik? . . . . je maakt mij immers tòch niemendal!”

Na de gebruikelijke vragen omtrent naam, leeftijd enz., vroeg de Rechtercommissaris hem, of hij bekende, de jassen te hebben gestolen. Groote oogen en reusachtige verbazing aan den anderen kant der balie, waarachter de verdachte stond. Neen, dáárvan snapte hij nou echt heelemaal geen sikkepit! Of hij dan maar eens even nader wilde komen, om de foto te bekijken, die op de tafel lag. . . . naast het katern uit het boekje.

Het korte moment, dat toen volgde, vergeet ik mijn heele leven niet! Na eventjes met gespannen aandacht de foto met den genoemden tekst te hebben beschouwd, naast het velletje wit papier, knikte hij goedkeurend, bracht zijn lippen saámgeperst naar voren, en uitte met hoogst-emstigen blik de volgende woorden: „Een knap stuk werk hoor! Keurig opgenomen . . . uitstekend gedaan, ongetwijfeld!”

Nooit heeft een complimentje over mijn werk zóó'n mengelmoes van indrukken op mij gemaakt als dit! Het kostte mij werkelijk moeite, niet in lachen uit te barsten.

„Maar begrijp je dan niet, wèlke aanwijzingen dit stukje papier ons geeft?”

„Heelemaal niet, Edelachtbare! Ik snap daar nou letterlijk niks van. Hoe kan dàt iets bewijzen. . . . ? Laat ik U nou effen's precies vertellen, hoe het gegaan is en hoe het komt, dat hier een foto van een onzichtbaar briefje, dat *ik* schreef, tegen mij wordt uitgespeeld: ik reisde met m'n broer Jan Woensdag naar Rotterdam. Mijn broer vroeg me, of ik soms nog wat geld voor hem te leen had. . . . voor z'n negotie. Nou ik was zelf heelemaal gesjochte en zei zodoende van néén. Of Tensen me al betaald had. . . . en ook dáárop moest ik néén antwoorden. Toen vroeg mijn broer me, of hij, wanneer het hèm lukte, de helft van Tensen los te krijgen, dàt geld voor zijn negotie te leen kon krijgen, waarop ik toen ja zei. Mijn broer merkte op, dat hij dan toch in ieder geval een machtiging moest hebben, waarop Tensen hèm de helft van mijn tegoed zou kunnen afgeven, en ik voelde al in mijn zakken, of ik een fatsoenlijk stukje papier bij me had. Maar dat had ik niet, en vroeg aan 'n meneer, die in de coupé tegenover me zat, of die me misschien aan een stukje papier kon helpen. Die knul haalde toen dat boekje uit zijn zak en scheurde daar een katern uit; op het bovenste blaadje schreef ik het briefje, waarvan U den tekst nou al kent en gaf hem de rest van het pakje papier onder dank terug. Kan *ik* nou helpen, dat die slemiel dat boekje in den trein liet liggen. . . . en wat willen jullie nou eigenlijk wel van mij hebben. . . . ?”

De troefkaart, die hij op tafel gegooid had, was prachtig! Een uur later was hij weer op vrije voeten!

* * *

DE BEWIJS-LEVERENDE PHONOGRAAFROL.

Het was zomer 1922. Bij tal van vereenigingen, die in het winterseizoen een programma van avonden met diverse sprekers trachten samen te stellen, is het gewoonte, in het warme jaargetijde besprekingen aan te knopen met hen, die uitgenoodigd worden, een avond van dat programma te vullen, en zoo kreeg ik het verzoek van de vereeniging van hogere politie-ambtenaren te Amsterdam, om in hun midden nog eens een avond te komen vullen met mededeelingen over het allernieuwste uit het rijk der wetenschappelijke speurkunst.

Vóór ik het goed en wel overzien had, gaf ik mijn toestemming, om vervolgens achter de ooren te krabben, en mezelf af te vragen, wát ik daar dan wel voor „nieuwigheden” dacht te kunnen brengen! De Lezer dient hierbij in het oog te houden, dat ik, belast zijnde met het geven van onderwijs in wetenschappelijke speurkunst aan verschillende klassen van politie-ambtenaren, steeds gewend was, de allernieuwste snufjes als „hors d'oeuvre” bij mijn lessen op te dienen. Dát had ik sedert Januari 1914, toen ik die politiecursussen begon, als gewoonte aangenomen; het was zooiets als de rubriek „wereldnieuws” in den bioscoop. . . . voorafgaande aan het hoofdnummer. Ik ben die gewoonte steeds trouw gebleven, zéér tot genoegen van al mijn leerlingen, waarvan ik er tot dusverre 'n kleine vierduizend boekte!

Ik zat er dus aan vast, zooals men 't noemt: ik had hun een voordrachtsavond beloofd, en. . . had géén nieuwtjes op het gebied der *Police scientifique*, wíjl ik telkens, wanneer ik iets interessants ervaren, gelezen of gehoord had, mijn leerlingen in de cursussen ervan op de hoogte bracht; en die spraken er rechts en links over, zoodat ik veilig kon aannemen, dat het meerendeel der te verwachten toehoorders al aardig kennis droeg van de *nouveautés* uit het vak! Wát te doen. . . ? Na rijp beraad besloot ik, een najaarsreis te gaan maken door centraal Europa, die te benutten tot het opzoeken van mijn collega's, en een blocnote mee te nemen, om alles te noteeren, wat er ginds aan nieuwe werkwijzen of bijzondere gevallen te mijner kennis zoude komen. Velen mijner collega's in den vreemde kende ik al door briefwisseling — ik zoude thans ook spoedig het genoegen hebben, hen persoonlijk te ontmoeten, wanneer ik hun in hunne werkplaatsen een bezoek ging brengen.

Mijn rondreisbiljet was genomen en ik zoude de volgende plaatsen aandoen: Karlsruhe, Leipzig, Jena, München, Weenen, Graz, Zürich,

Lausanne, Lyon, Parijs, Brussel. Ik had twintig dagen den tijd. . . . niet véél voor een dusdanig programma, vandaar, dat ik het besluit nam, de reizen in nachttreinen te maken, teneinde overdag den tijd te hebben, tot het afleggen van mijne bezoeken. Het was wel lichtelijk vermoeiend, maar. . . . na afloop dezer reis kon ik thuis wel weer de schade inhalen, die met betrekking tot het artikel nachtrust zou kunnen ontstaan.

Hier is het niet de plaats, om over het vele interessante dezer rondreis uit te pakken; ik vertel U alleen, wàt in mijn allerlaatste pleisterplaats: Brussel, in't kort op mijn blocnote gekrabbeld werd.

Dáár bezocht ik o.a. den oud-officier van Politie Goddefroy, wiens vernuft reeds meerdere malen mijn bewondering gewekt had. Bij het langdurig bezoek deelde hij mij weer verschillende staaltjes van zijn knappe werk mede, waarvan ik er één zoo merkwaardig vond, dat ik het mijn Lezers hier wil navertellen.

Niet ver van Brussel, geheel buiten de stad, lag, omgeven door een heerlijk park, een klein kasteeltje, waar eene schatrijke douairière woonde met haar vertrouweling, eene dienstbode, die haar al meerdere jaren diende. Die oude dame wist echter niet, hoe gemeen en valsch die gediensstige was, en hoe vertrouwelijk zij omgang had met een stelletje „zware” jongens.

Laatstgenoemden hadden er de meid al toe gekregen, allerlei bijzonderheden te verklappen over gewoonten harer patrones, en zoo wisten de heeren, hoe de zéér kostbare preciosa — waaronder een diadeem met groote briljanten en een paarlcollier van hooge waarde — geregeld in de safe aan een bank bewaard werden, maar hoe die kostbaarheden, wanneer de eigenaresse ze op een feestavond ten Hove gedragen had, den daaropvolgenden nacht in het huis bewaard bleven, wjl de bank 's avonds geen gelegenheid bood, ze dáár op te bergen; dan bracht de oude dame ze 's andrendaags vlug weer op hun veilige plaats terug. Al spoedig was een boosaardig plan beraamd. In zóó'n nacht, volgende op een soirée ten Hove, zou het stel naar het kasteel komen, om de schatten te stelen. . . . al moest de eigenaresse er desnoods het leven bij inschieten. De „brave” dienstbode had haar vrienden reeds afdrukken in was bezorgd van de huissleutels van vóór- en van achterdeur, en ook nog een zakje vergift in ontvangst genomen, dat den lievelingshond der dame — een besten waakhond! — zou toegediend moeten worden op den dag, aan den vastgestelden nacht voorafgaande. Er waren heel wat punten te bespreken en menig uurtje had men overlegd, hoe dit en hoe dat geregeld diende te worden.

Het clubje „vrienden” was echter wel wat groot en. . . . op zekeren

dag ontstond er een meeningsverschil, dat ertoe leidde, dat één der jongens uit den kring trad.

Deze stapte naar Goddefroy, en vroeg hem, of er kans bestond, eene belooning te krijgen voor belangrijk nieuws. „Natuurlijk hoor!” antwoordde hem de pientere detective: „Wanneer er personen zijn, wier belangen door jouw mededeelingen gebaat worden, dan beloof ik je, bij dezen een belooning voor jou los te krijgen!”

En daar vertelde die sinjeur den speurder de gansche geschiedenis, tot in de kleinste bijzonderheden; hij voegde nog daaraan toe, dat de leider van het stel telkens Susanne — zoo heette die brave trouwe dienstbode! — telefonisch opbelde, om dan nadere gegevens in te winnen, inlichtingen te geven of voorschriften voor den grooten slag. En dan moest men géén kans loopen, Mevrouw aan het toestel te krijgen! Vandaar dat als wachtwoord die hoofdman immer begon met de vraag: „Spreek ik met het militair hospitaal. . . . ?”

Stond dan Mevrouw aan het apparaat, dan klonk terstond haar antwoord: „U is verkeerd aangesloten!” — maar had Susanne den hoorn afgenomen, dan antwoordde zij op dat wachtwoord direct: „Ja, schatteke, Susanne is hier hoor!”

Over twee weken zou een feestavond ten Hove zijn, en de daarop volgende nacht zou „de” nacht voor den roof worden. Tevoren konden ze mekaar nog wel eens telefonisch spreken, en daarbij zouden de vrienden dan wel ten slotte de zekerheid krijgen, dat er geen enkele spaak in het wiel gekomen was. . . . , dat mevrouw naar het Hofbal was vertrokken, enz., enz.

Goddefroy maakte spoedig zijn plan de campagne. Hij wist met de douairière buitenshuis een onderhoud te hebben, en deelde aan deze al zijn voorgenomen maatregelen mede. Met háár sleutels zou Goddefroy nà afloop van het Hofbal zich in huis begeven en naar de slaapkamer gaan, vergezeld van eenige wakkere rechercheurs.

Maar voor de eerstvolgende dagen nam Goddefroy nog eenige hoogst merkwaardige maatregelen, die ik U vertellen wil.

Vooraf herhaal ik U, in welken tijd dit geval zich afspeelde: het was in den herfst van 1922, toen Goddefroy mij het verhaal deed, terwijl de geschiedenis zich in den winter 1921/22 had afgespeeld. Dit dient U te bedenken, om des te juistere waardeering te kunnen gevoelen voor 's mans arbeid. Toen stond de radiotechniek nog in haar kinderschoenen; de eerste versterkingslampen waren uitgekomen en nog slechts weinigen waren met de werking dezer wonderen bekend. Van pick-up's en grammofoonplatenmuziek was nauwelijks sprake, evenmin als van het „opschrijven

op de plaat” van nieuws, dat radio of telefoon bracht; dáárvan wist bijna niemand iets af!

Maar Goddefroy peinsde op middelen, om van die telefoontjes tusschen den leider en Susanne iets „te noteeren”, automatisch, zoodat de stemmen later opnieuw zouden kunnen klinken. En wat deed hij nu?

Hij was bekend met den importeur van het Amerikaansche toestel „Dictaphone”, dat enkele groote kantoren gebruiken, opdat de chef bij het spreken in een hoorn, het dictée van zijn brief op een wasrol vastlegt, om de typiste in de gelegenheid te stellen, b u i t e n zijn tegenwoordigheid, het gesprokene af te luisteren en dat op papier te tikken. Goddefroy vroeg, of hij zoo’n dictaphone eens in bruikleen kon krijgen, en ging toen met geleidingsdraden, versterkingslampen en allerlei andere, zelf-bedachte hulpmiddelen, een installatie opbouwen, die hem in de gelegenheid stelde, elke stem uit de telefoon op de wasrol vast te leggen.

Toen hij dat vernuftige apparaat goed-functionneerend gereed had, trok hij ermede naar een zolderkamer van het gebouw van den telefoondienst, waar het opgesteld werd. Naar diezelfde kamer werden afgetakte draden gelegd, verbonden met de draden van het kasteel der douairière èn met die van het Kraaiende Haantje, de kroeg, waar de booswichten plachten bijeen te komen, om van dáár uit Susanne op te bellen. Uren lang zat Goddefroy daar geduldig het moment af te wachten, waarop een rood-oplichtend lampje hem zoude verkondigen, dat er „verbinding” tusschen de genoemde stations tot stand kwam, en. . . toen dat eenmaal gebeurde, schakelde hij onmiddellijk zijn vernuftige toestel in; de wasrol draaide rustig voort, de naald groefde zich daarin en schreef het geheele gesprek onberispelijk in de waslaag, terwijl de speurder met een kop-telefoon meeluisterende, alles controleerde. Zijn angst was alleen deze: dat het gesprek zóó lang zou duren, dat het niet op die enkele wasrol geschreven kon worden en hij een nieuwe rol zou hebben op te zetten, hetgeen dan vanzelfsprekend met verlies van een deel van den dialoog moest gepaard gaan. Maar. . . het kwam alles op één rol — gelukkig!

Zoo „boekte” Goddefroy tot twee keeren een gesprek tusschen den leider en de dienstbode; het tweede was juist dat gesprek, hetwelk diende, om den mannen de zekerheid te geven, dat de „pret dóórging” zooals ze het noemden!

De strategische maatregelen van Goddefroy waren schitterend genomen. Tegen middernacht stapte hij uit de auto, imiteerende den stap der bewoonster; achter hem schreden op dikke viltpantoffels geluidloos de rechercheurs, die hem zouden assisteeren; men verwachtte, dat meerdere bandieten bij Susanne in de keuken „het moment” zouden afwachten;

zij had trouwens beloofd, te zullen zorgen, dat er wat te drinken was en woord gehouden ook!

Toen het wachten Goddefroy wat begon te vervelen, drukte hij op een schelleknopje; in de keuken klonk meteen de opmerking: „welja, maak nou middenin den nacht nog drukte ook, madam!” Doch — in plaats van de dienstbode, die gewoon was, op dat schelsignaal te reageeren, stapten de kerels de trap op. . . . de slaapkamer binnen, alwaar ze, de een na den ander, gesommeerd werden, blikkend in den loop van een revolver, om de handen omhoog te houden en zich de braceletten te laten omleggen.

Ook de dienstbode werd natuurlijk in arrest gesteld, al wilde deze de gansche wereld van haar onschuld overtuigen; wèl drukte zij haar spijt erover uit, zoo slecht te hebben uitgekeken, en niet te hebben geweten, in welk „slecht gezelschap” zij geraakt was; maar haar mevrouw had haar steeds toegestaan, een paar kennissen bij zich op bezoek in de keuken te mogen hebben. . . . enz., enz.

De rechtszitting kwam. Ook dáár hield iedereen zich als een onschuldig pasgeboren kindje; niet het minste Susanne, die onafgebroken volhield, hoe een zachtzinnig, braaf en trouw exemplaar van het genus dienstbode zij wel was. Totdat. . . . de president opdracht gaf, het weergeef-apparaat der dictaphone in werking te stellen, waarbij Goddefroy een eigengebouwd toestel had ingeschakeld, dat in den volsten zin des woords een voorlooper der latere luidsprekers te noemen was — óók alweer kranig, vernuftig werk!

In de stilte van de rechtszaal klonk het daar opeens:

„Hallo, spreek ik met het militair hospitaal?”

en een vrouwestem antwoordde keurig netjes:

„Ja, schatteke, Susanne is hier hoor!”

waarbij de president, aanwijzend met den vinger, eerst den man en dan Susanne, toevoegde: „Dat is *uw* stem!”

En zoo kwam de geheele dialoog duidelijk, voor ieder verstaanbaar, uit den luidspreker; de stemgeluiden waren zonder den minsten twijfel goed herkenbaar, wijl ze in den juisten toon werden weergegeven. En aan het slot van het proces kregen allen hun straf!

Dit verhaal — breedvoeriger, dan ik het hier kan weergeven — had Goddefroy mij bij mijn bezoek gedaan; geen wonder, dat ik ervan genoot en woorden moest zoeken, om hem mijn volle bewondering uit te drukken.

Ten slotte kreeg ik gelegenheid, te hooren, wàt er nog op de wasrol te ontcijferen viel. Men bedenke, dat de materie van die wasrollen be-

stemd is, om weinige keeren, het gesproken woord terug te geven; ze is te week, om véélvuldig afgedraaid te kunnen worden en van andere samenstelling dan de huidige gramfoonplaten, die trouwens veel harder zijn en op andere wijze worden gemaakt! Aan de hand van een mij toegereikt papier, waarop de „tekst” stond, kon ik toch heel aardig verstaan, wat er in de rol genoteerd werd en was in extase over dit kranige stukje technisch werk! Ik gaf Goddefroy mijn voornemen te kennen, het geval in mijn voordracht voor de Politie te Amsterdam te behandelen, waarop hij mij verzekerde, dãn gaarne de wasrol ter beschikking te zullen stellen. Nu, dat viel me mee!

Teruggekeerd van mijn groote reis, had ik natuurlijk eerst heel wat achterstallig werk af te maken, dat op mij lag te wachten. Daarna ging ik alles, wat ik van mijn studiereis meegebracht had, ordenen en een schema voor mijn lezing in elkander zetten.

De Nederlandsche importeur van de dictaphone-apparaten toonde zich gaarne bereid, mij een compleet toestel (opneem-apparaat, toestel voor weergave èn een derde voor het schoondraaien der waslaag) in bruikleen te geven en denzelfden dag, waarop hij mij deze toezegging deed, kreeg ik de apparaten al thuisbezorgd! Nu kon ik mij ermede vertrouwd maken. Schitterende toestellen. . . . maar voor mijn beurs te kostbaar en. . . . ik typte steeds zelf mijn brieven, zoodat aankoop van zoo'n toestel-voor-groote-zaken, voor mij onzinnig zoude zijn.

Zes dagen vóór den avond mijner lezing werd een postpakketje uit Brussel bezorgd. Ik kan U den schrik niet beschrijven, dien ik voelde, toen bij het aanpakken der postzending, een rammelend geluid mij duidelijk maakte, dat daarbinnen de wasrol aan gruis lag! En zoo was het!

Wat een jammerlijk iets . . . . en dat, nu alles zoo fijn voorbereid was en ik mij van dit punt mijner lezing zoo'n groot effect voorgesteld had. Daar moest echter iets op gevonden worden. . . . !

Ik ging — met „speciale bedoelingen” — het geval eens met Willem Royaards bespreken, dien ik af en toe ter zijde kon staan bij het bedenken van nieuwe trucs om bepaalde tooneffecten te bereiken bij verlichting als anderszins. Hij zoude erover nadenken en mij berichten, zoodra hij een oplossing had gevonden.

's Avonds half tien kreeg ik een telefoontje, meldende dat Mevrouw Magda Janssens en Hubert Laroche over een goed kwartiertje bij mij zouden komen om — aan de hand van den tekst, die netjes op het bijgevoegde papier vermeld stond, dat bij de rol verpakt was — een nieuwe wasrol te „bespreken” Dát zou een knaleffect kunnen worden!

Mijn gasten hadden al te voren braaf schik in het geval. Alweer herhaal

ik U, dat in die dagen het een schier ongekend iets was: je eigen stem in was vastleggen, om die dan weer luide door de kamer te laten klinken. Nadat er dan ook eerst „droge repetitie” gehouden was, waarbij de dialoog weerklonk, zonder dat de dictaphone draaide, werd vervolgens de opname gemaakt. Nooit vergeet ik de pret, die deze twee tooneelsten hadden, toen even later het toestel hun gezellig gesprek prachtig teruggaf! Ik was gered. . . . !

De groote bovenzaal van het Gebouw Heystee liep vol; buiten de hogere Politie-functionarissen waren als gasten ook talrijke leden van het Gerechtshof en van de Rechtbank van hunne belangstelling getuigenis komen afleggen, vandaar, dat er vrijwel geen stoel onbezet bleef.

De velerlei nieuwe werkwijzen, die ik uit den vreemde meegebracht had, boeiden alle aanwezigen; tal van nieuwe lichtbeeldplaatjes konden het gesproken woord toelichten. Na de pauze zou ik het Brusselsche geval behandelen. Ik deelde alles mede, zooals ik het voor mijn Lezers hierboven neerschreef, en vervolgde mijn relaas, tot ik het over de rechtszitting had, waar Susanna met haar trawanten door de dictaphone verrast werden. Op dat moment gaf ik mijn assistent een seintje, verzocht doodsche stilte, en dan. . . . weerklonk de dialoog duidelijk door de zaal. Iedereen hield deze rol voor de oorspronkelijke, want ik had besloten, eerst aan het eind van den avond te biechten, hoe ik noodgedwongen, na de ongelukkige reis van de origineele, een nieuwe rol had laten „bespelen” Zodoende rekende iedereen erop, hier de stemmen der Brusselsche booswichten te hooren.

Eensklaps . . . . daar is één toehoorder, die zich niet langer kan houden, die spreken *moet*, en. . . . de stem van een der nestoren uit het Amsterdamsche Paleis van Justitie zegt: „Je kunt duidelijk hooren, dat die vrouw zenuwachtig is!”

Het laat zich begrijpen, welk een homerisch gelach er in de zaal weerklonk, toen ik eenige oogenblikken later verhaalde, hoe Mevrouw Magda Janssens en Hubert Laroche mij uit den nood geholpen hadden en — ter bereiking van het effect, dat thans als „dan” mijn avondlezing bekroonde — een nieuwe rol hadden gereedgemaakt!

* * *

RESTAURATIE EN RECONSTRUCTIE VAN DOCUMENTEN

De omstandigheid dat ik, temidden van de vele onderdeelen der Criminalistiek, het onderzoek van documenten in den ruimsten zin des woords, langzamerhand mijn hobby had zien worden, gaf mij ook in zekere kringen aan de beurs een reputatie als. . . . specialist in het reinigen van effecten.

Voor hen, die het niet weten, zij hier even vermeld, dat ter beurze géén effectenhandelaar stukken verkoopen mag, waarop met inkt een naam of iets anders geschreven werd, of welke vetvlekken vertoonen. Er zijn vaders, die op de stukken, aangekocht voor Jan of Marietje, den naam hunner kinderen in den bovenhoek plegen te noteeren; zoolang zij dat met zacht potlood doen, is een stukje radeergom in staat, het schrift weer weg te vegen; namen zij daarvoor ongelukkigerwijze inkt, dan wordt het bedenkelijker!

Er bestaan „radeerwaters”, om inktvlekken of stukjes schrift (wanneer men zich vergist heeft) te laten verdwijnen, maar. . . . die vloeistoffen bevatten nagenoeg alle het voor papier zoo funeste bestanddeel chloor, en. . . . ook dat is aan de effectenbeurs taboe! Géén stuk mag verhandeld worden, waaraan met chloor „geknoeid” is; de nieuwe koper, argeloos het stuk in ontvangst nemende, kán later de vernietigende werking van het chloor bespeuren, wanneer het papier op de behandelde plaats brokkelig wordt!

Nu had ik eene methode gevonden, om inktvlekken of inkschrift van het papier te verwijderen, z o n d e r van dat gevaarlijke bleekmiddel gebruik te maken. (De Lezer houde mij ten goede, dat ik deze werkwijze *niet* publiceer; het zou knoeierijen te gemakkelijk in de hand werken en daaraan wil ik mij allerminst medeplichtig maken!)

Zoo waren dan voor enkele effectenhandelaars nu en dan fondsen, waarop met inkt een naam geschreven stond, daarvan bevrijd.

Op zekeren dag — in den vergevorderden namiddag, nà beurstijd — kwam er een telefoontje: „Meneer! Ik was vóór beurstijd aan mijn schrijfbureau druk bezig geweest met het inventariseeren van een partij fondsen, toen mijn bedienden mij erop attent maakten, dat ik mij haasten moest voor de beurs. Ik rolde de klep van mijn schrijfbureau met een plof dicht en trok ter beurze. . . . Bij mijn terugkeer deed ik de vreeselijke ontdekking, dat vanonder den rand der bureauklep een klein stroompje inkt te voorschijn kwam. . . . en weldra bleek mij, dat — door het tè

forsche dichtslaan van het bureau, mijn inktkoker (die pas gevuld was nog wel!) een saltomortale gemaakt had, waarbij diens inhoud over alle effecten is heengevlogen. Het is een vreeselijke toestand, meneer . . . wát moet ik doen?"

Ik moest me heusch eventjes goed in 's mans situatie indenken, om me diens angst te kunnen voorstellen. Maar des te verheugender kon mijn stem klinken, toen ik hem door de telefoon dezen raad gaf :

„Pak vlug een emmer; vul dien voor driekwart met water en dompel dáárin spoedigst alle met inkt besmeurde stukken onder; neem dán een auto, stap er met uw emmer in en breng mij dien hier aan 't laboratorium!"

Een dik kwartier later reeds stapte de effectenman met zijn emmer water uit de auto en zette zijn kostbare bagage op mijn kantoor neder. Ik zag terstond, tot welk type de inkt behoorde, die de inundatie veroorzaakt had, en kon alweer den bezorger een hart onder den riem steken. Tevens beloofde ik hem, te zullen opbellen, zoodra ik met mijn werk gereed zou zijn, maar merkte op, dat ik toch wel eerst eventjes „inventaris" wilde opmaken, teneinde in duplo vast te stellen, wát hij mij allemaal gebracht had.

Het trof mij in niet geringe mate, toen daarop geantwoord werd, dat zulks toch niet noodig was. . . . wijl voor hèm volkomen vaststond, dat ik *alle* stukken, na reiniging, netjes zou teruggeven!

En ze zijn allemaal gereinigd en weer glad gestreken, om er de rimpels uit te verwijderen; méér werk brachten enkele fondsen, waaraan strookjes papier als „rug" vastgeplakt waren geweest; doordat het plaksel natuurlijk allemaal opgelost was, gaf het mij nog wèl wat zorg, om ook te dien opzichte den „status quo ante" terug te tooveren.

Meneer kreeg een telefoontje en kwam. . . . vol verwachting naar mijn kantoor, waar het geheele stel schoongemaakte fondsen als 'n Sint-Nicolaas-étalage lag uitgestald. Héél even keek hij wantrouwend en meende zeker en vast, dat ik nieuwe vervangingsstukken had neergelegd, maar bedacht zich dan onmiddellijk. . . . dat kòn toch niet zijn, want het verkrijgen van duplicaten vordert veel geschrijf en geduld! Er was geen smetje inkt meer op te vinden en aan de stukken zelf kon men met den besten wil niets bespeuren van de plaats gehad hebbende catastrofe!

Naar ik vernam, heeft deze effectenman rechts en links op de beurs de loftrompet over mijn „chemische wasscherij" gezwaaid, en sindsdien kwamen bij voorkomende gelegenheden fondsen tot mij, waarvan schrift of vlekken, die daar met inkt opgekomen waren, verwijderd moesten worden. . . . en dan vooral „zonder chloor", waaromtrent ik steeds eene verklaring aan het stuk te hechten had!

Ook kwam het meermalen voor, dat vetvlekjes uit zulke documenten verwijderd moesten worden; mèt die bezoedelingen waren ze immers ter beurze onverhandelbaar! Dát gaf nu en dan grooter moeite en zorg, vooral, wanneer een schilder vlekken van lijnolie op zijn stukken had laten komen. Waren dusdanige lijnolievlekken geheel „opgedroogd” (chemisch gesproken: volkomen geoxydeerd), dan kon het zijn, dat de vlekken niet te verwijderen waren, zonder de stukken sterk te beschadigen. Hoe dat kwam...?

Bedenk wel, Lezer, dat de verschillende drukinkten, waarmede gewerkt werd bij het drukken dezer effecten, feitelijk allemaal lijnolieverven zijn; die zijn dus in scheikundigen zin, na opdroging, op één lijn te stellen met de onwelkome lijnolievlekken, die de laatste eigenaar erin liet komen. Moest ik die vlekken oplossen... dan liep ik groote kans, óók de opgedroogde lijnoliedeelen van den drukinkt in oplossing te brengen... en dan zou ik ten slotte een stuk wit papier overhouden. In zoo'n sporadisch geval moest ik dan wel adviseeren, bij het Kantoor der onderneming, die dit stuk uitgegeven had, een duplicaat aan te vragen, in ruil voor het besmette stuk.

Nog een ander eigenaardig geval wil ik U mededeelen. Van een bank te dezer stede kreeg ik een effect toegestuurd, dat tallooze malen dubbelgevouwen was, tot er ten slotte een klein pakje als eindresultaat gevormd was; en dat pakje vertoonde een kleverig-vettig voorkomen, alsof het met een of andere olieachtige stof doortrokken ware. In een begeleidend briefje werd mij verzocht, uit het waardestuk de vettige stof — denkelijk een olie-soort— te verwijderen!

Ik trok er mede aan den slag, doch had niet veel succes. Samen met mijn assistenten werd getracht, „organoleptisch” (d.w.z. door goed eraan te ruiken!) erachter te komen, wát het voor vetstof mocht wezen die zoo sterk in het papier van dit object was binnengedrongen, maar niemand kon den geur met eenige vetmaterie samen rijmen.

En zoo schonk ik er de voorkeur aan, liever niet verder te gaan experimenteeren met zulke kostbare stukken, steeds kans loopende, ongewenschte complicaties te ontmoeten, maar daarentegen mijn opdrachtgever te verzoeken, ruitelijk open kaart te spelen en mij te berichten, wát voor materiaal er op dat stuk geraakt was. Dán toch zou het eenvoudiger zijn, de middelen te zoeken, om de vlekken te verwijderen!

Het duurde eenige dagen, vóór ik antwoord kreeg; en dat klonk nog al geheimzinnig.

Laat ik U echter eerst nog even erop wijzen, dat dit geval zich in 1918 afspeelde, toen de wereldoorlog '14—'18 ten einde liep.

De inlichtingen, die ik dan in antwoord op mijn vragen kreeg, klonken ongeveer aldus:

„Onze cliënt bericht ons, dat, zoodra hij als landstormer onder de wapenen geroepen werd, zijne echtgenoot — niet wetende, wáár zij hun eenige effect (een Staatsleeningsstuk van *f* 1000) zou opbergen — het kostbare papier ettelijke malen dubbelvouwde, om het daarna onder hare kleeding tusschen hare borsten te verbergen. Dáár heeft het vele maanden vertoefd. . . . zoodat aangenomen kan worden dat hier géén vetstof doch zweet ingetrokken is. . . .”

Toen waren wij er gauw: ik heb het stuk allereerst in lauw water gelegd, waarbij héél wat „vreemde materie” daaruit verdween, en het daarna nog wat opgefrist, waarbij de laatste sporen der vlekken weg-trokken, om te eindigen met een effenen en glanzen van het papier; ze kregen het stuk „als nieuw” terug!

* * *

In de regentenkamer eener eeuwenoude Stichting in Oud-Amsterdam, vergaderden op zekeren dag de bestuurderen. Niet alleen over het heden en de naaste toekomst werd gedelibereerd, maar één der regenten toonde warme belangstelling voor het verleden der Stichting en informeerde, wáár de oude papieren betreffende de oprichting, schenkingen der gebouwen, enz., zich bevonden.

O, die lagen beneden in een kluis, in de kelderruimte. Maar na den dood van den vroegeren conservator hadden diens erven den sleutel n i e t kunnen vinden, en sindsdien was de kluis gesloten gebleven. . . . ook al doordat men er eigenlijk nimmer in noodig had!

Toen ontwaakte allerwegen belangstelling voor den inhoud der kluis, en met algemeene stemmen werd besloten, die door een smid te laten openen.

Wat met dien grootschen naam van kluis bestempeld werd, was in feite niets. meer of minder dan een oud privaat, achterin den kelder liggend, waarvan men het venstertje had dichtgemetseld, evenals het essentieel onderdeel dezer ruimte, waarna de oude houten deur was weggenomen, om — in een gemetseld kozijn — voor een zware ijzeren kluisdeur plaats te maken.

In deze kluis had men het geheele archief opgeborgen, waarvoor de huidige regenten tot dusverre nooit een blik hadden over gehad, maar waarvoor ze opeens — na de inspiraties van één hunner — belangstelling waren gaan koesteren.

Toen de zwarte man verscheen met zijn boren, breekijzers en loopers, waren de regenten in groote spanning daarbij aanwezig. De ijzeren deur was evenwel niet zoo héél zwaar, doch het slot weerspannig, zoodat het smidje binnen betrekkelijk korten tijd gracieuzelijk de deur openzette.

Toen deinsden de regenten achterwaarts....

Al was ook aan deze „gelegenheid” een gansch andere bestemming gegeven, dan ze oorspronkelijk had — gelijk den vos, die wèl zijn haren, maar niet zijn streken verliest, zoude men haast kunnen zeggen: dit oord verloochende zijn oorspronkelijk karakter evenmin! De atmosfeer dezer ruimte was onbeschrijfelijk, zoodat elkeen in de meening kwam te verkeeren, dat het cardinale deel van het oorspronkelijke „kabinet” n i e t zoude geamoveerd zijn. De oorzaak van dien afgrijselijken stank was echter een andere: men had deze kluis zóó luchtdicht afgesloten dat de overvloed aan vocht, die van den bodem der kelderruimte steeds optrok, zich in den documentenvoorraad had opgehoopt, en dáárin de ontwikkeling bevorderd had van tallooze bacteriënkolonies, die de dierlijke lijm van het geschepte papier der alleroudste stukken (waaronder stapels notarieele acten!) tot zéér begeerlijken voedingsbodem hadden gekozen! Dikke pakketten saâmgebonden folio-acten lagen daar als pappigweeke kluiten, waarin de vingertoppen wegzonken, als in pudding, zoodra men een poging deed, iets beet te pakken. Het was, in één woord, een verschrikkelijke aanblik, en men kreeg de overtuiging, dat het geheele archief voorgoed vernield was.

De meeste pakken met documenten lagen in groote dekseltrommels, waarvan enkele van zink, andere van zwaar blik gemaakt waren; laatstgenoemde waren echter grootendeels door roest verteerd. Met de grootste omzichtigheid heeft men de trommels met hun euvelriekenden inhoud van slijmerige papiermassa's in een droge ruimte neergezet, om inmiddels te overleggen, wát er te doen viel.

Een der regenten kwam mij consulteeren, en vroeg, of er eenige kans bestond, dat de papieren, welke voor de Stichting historische waarde hadden, voor algeheelen ondergang behoed en gerestaureerd zouden kunnen worden; de trommel, waarin die alleroudste stukken geborgen waren, was mij inmiddels thuisgebracht. Ik beloofde, te zullen trachten, te redden wat te redden viel.

Aangezien de lijm uit het papier verteerd was door de rottingsbacteriën, en het papier door-en-door nat was, scheen de stapel documenten van eenzelfde pak, uit één pappige papiermassa te bestaan. Houvast was aan de afzonderlijke vellen met geen mogelijkheid te krijgen. Zoo'n pak legde ik heel voorzichtig in z'n geheel in water en uit een heel fijn straalpijpje joeg ik van terzijde een waterstraaltje o n d e r w a t e r ertegenaan.

Dan ging — als dat straaltje goed gericht was — het bovenste blad in het water zich losmaken van de onderliggende vellen, op soortgelijke wijze, als men, van terzijde tegen een opengeslagen boek blazend, de bladzijden kan omslaan door een krachtig windstootje via een straalpijp.

Zoo'n los pappig vel werd dan voorzichtig opgeschept en op fijn metaalgaas te drogen gelegd. Nadat al het vocht eruit verdwenen was, zat er oogenschijnlijk een klein beetje samenhang in, maar die was toch niet groot! Daarom was een volgende bewerking deze: met behulp van een verfspuit, die door een luchtpomp met electromotor werd gevoed, spoot ik een fijnen dauw van zaponlak over de bladen; was dan het zaponlak opgedroogd, dan voelden die documenten weer als stevig papier aan; een volgnummer kon er zelfs gerust met potlood of met inkt op geschreven worden. Wie niets van de plaats gehad hebbende bewerkingen af wist, hield de stukken voor „oorspronkelijk”, stevig oud-Hollandsch papier!

Het spreekt vanzelf, dat de acten, die nog „op het droge” voorzichtig van elkaar gescheiden konden worden, direct op de horren gelegd werden en — na droging — werden gezaponneerd (d.w.z.: met zaponlak bespoten).

Langs dezen weg gelukte het mij, vrijwel alle historische papieren als de stichtingsacte, enkele afschriften daarvan — even oud, — en de oudste overdrachtspapieren der onroerende goederen met veel andere belangrijke stukken, volkomen te restaureeren; niemand kon het ze aanzien, dat ze zóveel hadden meegemaakt. . . .!

Vele afschriften van notarieele acten uit latere jaren, die tot dit archief behoorden, en welker origineelen toch bij het archief der betrokken notarissen te vinden waren, dan wel in het algemeen notarieel archief naast het Huis van Bewaring, ondergingen deze uitgebreide kunstbewerking niet; ze waren, uit historisch oogpunt van geen belang. Maar veelal was er nog een andere reden, waarom er verder geen moeite aan besteed werd: tegelijk met het verdwijnen van de lijm was bij vele dezer stukken óók de inkt volkomen teloor gegaan, waardoor van het geschrevene hoegenaamd niets terug te vinden was! Heel merkwaardig was één notarieel stuk; de inkt, waarmede de tekst werd geschreven, was absoluut verdwenen; maar die, waarmede de notaris zelf de acte had onderteekend, nadat hij bij het doorlezen ervan eenige renvooien had gemaakt en hier en daar een t-streep had aangebracht of een openstaande o van boven gesloten had. . . . die inkt had stand gehouden tegen de vernietigende elementen, die in die mooie kluis aan het werk waren geweest.

Dit feit bevestigt alweer, dat de huidige „inkten” lang niet alle bestand zijn tegen invloeden als boven genoemde, terwijl het schrift van de oudste

historische documenten uit die kluis, schoon rossigbruin verkleurd, nog schitterend te lezen stond. Welk een contrast!

Hoe dat komt? Wel, Lezer, ik wil het U verklappen:

Onze voorouders maakten *degelijken* inkt uit galappels en ijzerdeelen. Het huidige menschdom kán wel hier en daar nog soortgelijken, degelijken inkt vinden, waarmede een schrift van hooge duurzaamheid te verkrijgen is máár. . . . geeft al te vaak de voorkeur aan „inkten”(?) die eigenlijk den naam inkt niet verdienen: het zijn dikwerf gekleurde waterige sopjes, waarin tè weinig ijzer zit. De duurzaamheid van het dáármee geschreven stuk kán niet groot zijn. Mijnentwege geeft men zulk schrijfnat aan de schooljeugd om hun huiswerk ermede te schrijven; dááaraan zijn toch allermínst eischen voor duurzaamheid te stellen. Maar. . . . overal, waar verlangd wordt, dat het schrift óók na zooveel jaren nog duidelijk leesbaar, dus onvergankelijk, blijft bestaan, passe men ervoor, gekleurde watertjes als „inkt” te gebruiken, waarvan het schrift na eenige dagen nõg een gekleurd voorkomen houdt. Deugdelijke inkten geven schrift, dat na enkele dagen gitzwart wordt, al wil ik hiermede niet zeggen, dat alle inkten, die gitzwart opdragen, tot de eersterangs inkten te rekenen zijn; maar: *alle* inkten, welker schrift mooi blauw of groen of paars b l i j f t — vallen *buiten* de klasse der normaal-inkten, dat zijn die, welke hun minimum van vier grammen ijzer per liter halen en navenant met genoeg galnootdeelen bereid zijn.

Eens ontving ik een brief van iemand, die bijzondere voorliefde had voor een grasgroenen schrijfinkt. Ik dekte de handteekening van dat schrijven met een strookje zwart papier af en stelde den tekst eenige weken aan het zomerzonnetje bloot, met het gevolg, dat de zonnestralen het groene schrift volledig van het papier deden verdwijnen. Ik typte toen boven die onderteekening eenige regels, die ik den betrokkene toezond, en waarvan deze niet terstond alles begreep. Naar ik mag aannemen, is hij voorgoed genezen en gebruikt thans uitsluitend een deugdelijken normaal-inkt, die bij het schrijven een mooi blauw, doch na een paar dagen een gitzwart voorkomen heeft.

In Friesland, „ergens” op het platteland, lag in een boerderij de boer op sterven. Zijn liefhebbende kinderen, die het moment met angst en schrik zagen naderen, hadden heusch niet over vaders heengaan hun grootsten angst; neen, die sproot uit iets anders voort: vader had altijd het stilzwijgen over zijn financiën bewaard en nu wisten de kinderen niet, wààr „de centjes” lagen. Alle laden en kasten hadden zij al doorwoeld (de zieke bemerkte er toch niets meer van, al werden zijn sleutels uit zijn broekzak gehaald en de papieren doorsnuffeld!), maar toch geenerlei aanwijzing ge-

vonden, wáár vaders geld belegd was. De zieke werd nog eens bij de schouders gepakt en dooreengeschud, om goed „wakker en frisch” te worden ter beantwoording van die ééne vraag, maar . . . hij ging de eeuwigheid in, zonder eenige opheldering te hebben kunnen geven.

De dokter kwam helpen met het afleggen van den doode; daarbij vond men, opgehangen aan een bandje, dat om den hals liep, op de borst van den overledene, een katoenen zakje, welks inhoud — ter grootte van een lucifersdoosje — een kaasachtige massa scheen te zijn, doch bij nadere beschouwing zich ontpopte als een opgevouwen stuk papier, groot formaat-zegel, dat met zweet van zooveel jaren doortrokken werd, waarbij het zweet allen inkt van het schrift *o n l e e s b a a r* had gemaakt!

De notaris van het dorp werd erbij geroepen; deze nam terstond het stuk uit hunne handen over en beloofde, de hulp van iemand te zullen inroepen, die ook voor de Rechtbank allerlei papieren te onderzoeken had, en stuurde mij het verbleekte, minder frisch riekende document toe.

Ja, men kon wèl zien, dat er een tekst van $\pm$ 25 regels op geschreven was, zonder dat evenwel van dat schrift één letter te ontcijferen viell!

Toen hielp de ultravioletlamp met haar geheimzinnige stralen van korte golflengte. En — terwijl het stuk in de donkere kamer aan de inwerking van die stralen werd blootgesteld, stond er tegelijkertijd een foto-apparaat op gericht. Dit laatste leverde mij een beeld waarop de geheele tekst van een schuldbekentenis mèt onderteekening, te zien was. Een broeder van den overledene, die spoedig kennis gekregen had van de vondst van een *onleesbaar* stuk, had het niet noodig gevonden, zijn neven en nichten erop te wijzen, dat dit wel de schuldbekentenis zoude kunnen zijn, die hij hun vader gegeven had, toen deze hèm aan bedrijfskapitaal hielp. . . .!

Ge zult begrijpen, Lezer, hoe die brave oom opkeek, toen de notaris hem mijn foto onder den neus hield. . . . en tot afwikkelen der zaak noopte!

* * *

Zoo herinner ik mij ook nog als den dag van gisteren het volgende geval.

Daar was een booswicht, die aan eene bank in Crefeld een chèque kocht van *f* 37,00 — betaalbaar aan de Deutsche Bank, Filiale Amsterdam, en dat waardepapier — zoodra hij het in handen had — ging vervalschen, om er een chèque van *f* 2830,00 van te maken; tevens veranderde hij den naam, welken hij op de chèque had doen schrijven, in een andere, tufte vlug de Hollandsche grens over en vervoegde zich — thans als „belanghebbende” — bij een bankier te Nijmegen, om daar verzilvering van de chèque te krijgen, en dan alsjeblijft een beetje heel vlug, want hij zat erg

om het geld verlegen! Die bankier zond het document per expressebrief aan een bevriend bankiershuis te Amsterdam — een groot! — vanwaar men onmiddellijk naar de Deutsche Bank toog, om dáár het geld te innen. Gezien, wèlke boodschapper ermee kwam, aarzelde men geen oogenblik, om — al was de adviesbrief uit Crefeld ook nog *niet* binnengekomen — het geld uit te betalen.

Een paar uren later kwam de adviesbrief, die leerde, dat chèque nummer zooveel, afgegeven aan die-en-die persoon, een bedrag van *f* 37,00 betrof. Onmiddellijk werd Crefeld opgebeld. Het moest toch een abuis wezen? Men vergiste zich toch, wijl *dit* een chèque van *f* 2830,00 gold! Maar Crefeld hield vol, dat er op die chèque *f* 37,00 betaald was en slechts dát bedrag uitgekeerd had mogen worden.

Toen begon de pret!

De handige knoeier was er vandoor, en niemand heeft ooit kans gezien, hem op te sporen, maar de Deutsche Bank vorderde van dien Nijmeegschen bankier het verschil, zijnde *f* 2793 op, wijl toch deze begonnen was, het valsche stuk ter incasso naar Amsterdam op te sturen.

De Nijmegenaar had er weinig ooren naar en . . . vroeg, of hij die chèque — die hoegenaamd *n i e t s* verdachts liet aanschouwen! — nog eens in handen mocht hebben. Men zond ze hem op, en weldra was de chèque in handen gesteld van een „deskundige”, die zijn oordeel over het document zoude hebben te geven.

Na eenigen tijd verscheen er een gewichtig rapport, dat, in het kort, hierop neerkwam:

„De chèque heeft een volkomen normaal voorkomen.”

„Ware erin geradeerd met radeergom, mesje als anderszins — dus mechanisch — dan zoude ik zulks met mijn microscoop aan de ruiger geworden oppervlakte van het papier kunnen zien. Maar er *is* niets van dien aard te ontdekken! Ware met eenig chemisch middel gewerkt, om schrift te verdelgen, zoo zoude ik aan verkleuringen van de oppervlakte des papiers, daaromtrent zekerheid krijgen; maar daarvan *is* niets waar te nemen!

Ergo igitur: deze chèque is volkomen „gezond”; ze is primair op het bedrag van *f* 2830,00 ten name van P. B. uitgeschreven; tevoren stond er géén ander bedrag noch eenige andere naam op vermeld!”

De chèque kwam uit Nijmegen terug, mèt dat rapport van dien deskundige, hetwelk begrijpelijkerwijs den Nijmeegschen bankier volkomen gerust stelde. Maar de Deutsche Bank te Amsterdam gaf de zaak in handen van haar advocaat Mr. Stibbe — den Deken der Orde van advocaten in

de hoofdstad — die op zijn beurt aan mij opdroeg, de chèque grondig te onderzoeken. Hetgeen ik deed!

Nauwelijks had ik — volgens de methode van Professor Kögl — met het speciale toestel, dat Carl Zeiss voor mij (op Kögl's voorschriften) vervaardigd had — het eenige toestel van dien aard in heel ons land! — de chèque gefotografeerd, of ik ontdekte op de foto's *a l h e t p r i m a i r e* schrift, dat de bank in Crefeld daarop geschreven had en dat de knoeier zoo kunstig weggewerkt had. Zelfs de naam, waarop de chèque aldaar oorspronkelijk was uitgeschreven, kwam op de foto duidelijk naar voren.

Ik had kassian met dien Nijmeegschen deskundige; ik schreef hem, dat hij zich leelijk vergist had, en gaf hem den raad, om, vóór dat zijn opdrachtgever hem, met *mijn* rapport tot „betere gedachten” brengen zou, zijn rapport terug te vragen, eerlijk verklarende, dat hij zich vergist had. Maar dáárnaar had deze heelemaal geen ooren. Hij kwam op hooge beenen naar Amsterdam, en wilde van mij wel eens weten, met welk recht ik een ouderen collega aldus meende te mogen kapittelen. . . .!

Er was niet veel overredingskracht noodig; ik legde hem slechts de foto's voor, die ik met mijn kostbare installatie had gemaakt, en weldra was hij overtuigd. „Ik ben geslagen. . . . ja, maar *zulke* toestellen heb ik ook niet in gebruik” zeide hij verklarend, waarop ik hem beleefdelijk aanried, dàn zich ook maar liever niet aan onderzoekingen als het onderhavige, te wagen!

* * *

Sindsdien heb ik meermalen met de hierboven genoemde installatie, welke lenzen en prisma's bevat, uit bergkristal geslepen (glas laat de ultraviolet-stralen *n i e t* door!), foto's gemaakt van wèggeradeerd schrift, o.a. van een vervalscht paspoort van een Italiaan, die den oorspronkelijken naam, daarin vermeld, had weggewerkt, om er zijn „nom de guerre” voor in de plaats te stellen. Die installatie kostte mij destijds een kleine tweeduizend gulden. Ik gevoelde het als een stukje plicht, dat apparaat aan te schaffen; hoe zou ik anders onder eede bij aanvaarding van een opdracht, kunnen verklaren, mijn werk „naar beste weten” te zullen verrichten. . . .? Maar er waren jaren, waarin ik de rente van genoemd kapitaaltje nog niet met dat toestel kon verdienen; men vond het altijd hemelschreiend, wanneer ik voor een bepaalde foto, met dát toestel gemaakt, een oogenschijnlijk hoog bedrag in rekening durfde brengen. . . . en oordeelde, dat een foto een foto was, en dat die nimmer zóóveel mocht kosten! Heusch, het was dikwijls wèl „animeerend!!!”

* * *

VERKOOLDE PAPIEREN.

Bij de meeste pogingen, om papieren te „verbranden” slaagt men er niet in, deze geheel tot asch te doen vergaan; in den regel ontstaat er een verkoolde massa, die eerst na langduriger verhitten onder toevoer van voldoende zuurstof, verbranden kan, waarna dan uitsluitend de minerale bestanddeelen van het papier overblijven.

In vele gevallen kronkelt dan tijdens het verkolingsproces de massa zich op in de grilligste bochten, en is het haast niet mogelijk, de koolmassa weer vlak te leggen, wanneer het erom gaat, uit te vorschen, wàt er tevoren op het papier gestaan heeft. Bij zulke pogingen verbrokelt doorgaans de massa tot allerlei kleine stukjes, die ternauwernood als „legkaart” aaneen te passen zijn. . . . een hopelooze arbeid!

Toch is het mij nu en dan wel gelukt, door technische kunstgrepen, grootere samenhangende gedeelten van zulke koolvelletjes vlak te krijgen, en vast te stellen, wàt er tevoren op stond, hetzij gedrukt of als geschreven tekst. Dat hangt grootendeels af van het materiaal, waarmede genoemde tekst was aangebracht. Zekere soorten drukinkt blijven ook na verkoling van het papier nog heel goed zichtbaar, en te ontcijferen zijn in het bijzonder de nummers van verkoolde banknoten, dank zij een voorzorgsmaatregel, door onze Nederlandsche Bank genomen, om die nummers erop te drukken met een bijzonderen inkt, die — door zijn speciale samenstelling — al héél duidelijk op het verkoolde papier „spreekt”. Ook potloodschrift glanst, bovenop de doorgaans doffe resten van verkoold papier, opvallend sterk; grafiet namelijk verbrandt héél moeilijk en het potloodschrift verandert zelf bij het verkolen der papiermassa nagenoeg niet. Ook drukinken blijven veelal op verkoold papier nog wel met technische hulpmiddelen ontcijferbaar.

Dat bleek bij het navolgende geval, waarbij de Rechtercommissaris der Dordrechtsche Rechtbank mijne hulp inriep:

Ergens op het platteland stegen rookwolkjes op tusschen de dakpannen eener kleine arbeiderswoning. Meerdere landlieden spoedden zich bij het zien van dezen rook naar het huisje, waar zij de bewoonster in de gelijkstraatsche woonkamer aan haar dagelijkschen arbeid vonden. „Vrouw Pieters, de boel staat boven in brand. . . !”, waarop de vrouw — blijkbaar onaangenaam verrast — antwoordde: „Nou, ga maar niet naar boven, want dan stik je nog!” De lieden liepen de zoldertrap op en vonden boven wat smeulenden rommel, die met weinige emmers water, die

ze elkander toereikten, in enkele minuten gebluscht was. Toen kwam de bewoonster ook naar boven. Uit een kinderwagen, waarin wat rommel lag, die nog niet gebrand had, haalde zij eensklaps een blikken presentetrommeltje tevoorschijn, dat zij opende, waarna haar hand den inhoud, die uit verkoolde papieren bestond, ging dooreenhalen, en, zich komedianterig-nerveus aanstellende, gaf zij eenige keeren te kennen, dat thans àl het geld verbrand was. . . . waarvan juist morgen de pachter betaald had moeten worden.

De omstanders, die zich niet eens zoo vlug rekenschap gaven van het feit, dat de inhoud van den kinderwagen *niet* van het vuur geleden had, en niettemin daartusschen een blikken trommeltje was opgediept, welks inhoud totaal verkoold bleek, maakten zich bezorgd over dat bankpapier; ze gristen de overspannen(?) vrouw het trommeltje met inhoud uit de handen en één hunner maakte de juiste opmerking, dat — wanneer het inderdaad verkoold bankpapier was. . . . in de plaats daarvan ongetwijfeld gave, nieuwe biljetten in ruil gekregen konden worden.

Inmiddels was de veldwachter ten tooneele verschenen; deze interesseerde zich natuurlijk óók buitengewoon voor bankpapierresten en nam het trommeltje in beslag.

Dàt nu werd mij in onderzoek gegeven met de opdracht, te onderzoeken, of zich in het trommeltje verkoolde bankbiljetten bevonden of andere waardepapieren, dan wel waardeloze papierresten.

Mijn onderzoek wees uit, dat we hier *n i e t* met verkoolde banknoten te doen hadden, maar met stukken verkoold krantenpapier. . . . van de rubriek „scheepsberichten”!

Het politie-onderzoek bracht nog méér aan het licht en de dame werd wegens het opzettelijk stichten van brand veroordeeld.

In het jaar '40 brachten vele Rotterdamsche zakenlieden mij de verkoolde resten van waardepapieren, die ná het bombardement en de daaruit voortgekomen branden, uit de puinhoopen opgediept waren. Er was één grossier bij, wiens gansche boekhouding op kaartsysteem stond, zoodat hij metalen laden met verkoolde pakken kaarten terugvond. Op die kaarten was *niets* terug te vinden, wat een reusachtige strop beteekende; de afdeling debiteuren was niet te lezen!!!! Hier deed zich nu een geval voor, waarbij mijn hulp helaas niets kan baten, enkel en alleen door het feit, dat men met een blauw watertje en *niet* met deugdelijken normaalinkt alle posten had ingeboekt. Alleen reeds het scheiden der uiterst broze koollaagjes van de in tal van bochten verkronkelde kaarten, was een geduldwerkje, dat veel tijd vorderde, want — hoe voorzichtig en om-

zichtig ook gearbeid werd, toch brokkelden steeds gedeelten van de velletjes af!

Maar geleidelijk kregen wij kleine kunstgrepen onder de knie, die de mogelijkheid openden, om dikkere saamgebakken pakjes van waardestuk-resten zonder averij in hun onderdeelen te ontleden, teneinde die dan te fotografeeren op de meest voordeelige manier: waarbij dan n.l. het meeren-deel der belangrijkste aanwijzingen op de fondsen, op z'n voordeeligst gereproduceerd werd.

Groote trommels met verkoolde stukken, die er als één stuk papierkool, saamgebakken, in lagen, hebben wij op die manier in al hun onderdeelen ontleed en van alles foto's gemaakt, die dan serieletters en nummers, alles keurig mooi te voorschijn deden komen.

Bijzondere herinnering bewaar ik aan één aandeel Nederlandsche Handelmaatschappij. . . . van de allereerste uitgifte, bij de stichting; dat was met behulp van pen en inkt van nummers voorzien (er waren toen nog geen numeroteurs!), terwijl ook de naam van den eersten houder daarop *geschreven* stond: „Koning Willem II der Nederlanden”. Dank zij het feit, dat men daarbij een prima schrijfinkt gebruikt had, kon ik ook dat schrift heel duidelijk op mijn foto doen „spreken”. Maar overal, waar de Rotterdammers van minderwaardigen inkt gebruik gemaakt hadden, was het schrift door het vuur totaliter verteerd.

Wordt het niet hoog tijd, dat de overheid zich ook ten onzent eens méér met het artikel INKT bemoeit en voorschriften geeft, met eischen, waaraan goede schrijfinkt behoort te beantwoorden. . . . ???

Voor ongeveer drie ton waarde aan fondsen heb ik aldus gered. Mijn foto's ambtshalve door mij gewaarmerkt, en begeleid van een verklaring mijnerzijds, werden door de betrokken maatschappijen erkend, en dáárop kregen de belanghebbenden nieuwe stukken met dezelfde nummers, als de verbrande bleken gedragen te hebben.

De drang naar overheidszorg voor goeden inkt werd wèl in hooge mate erkend door een slachtoffer van de Rotterdamsche branden, een zakenman, die mij een verkoolde lederen actentasch bracht, waarin een met de pen geschreven schuldbekentenis van zes duizend gulden gezeten had; ook deze was tot een uiterst dun velletje verschrompelde papierkool vergaan. Ook hier gelukte het mij helaas niet, den tekst van het stuk fotografisch terug te vinden, enkel en alleen door het feit, dat een inferieure inkt voor het schrijven der schuldbekentenis gebruikt was; had die inkt méér ijzer bevat. . . . de schriftuur zoude ook ná de verkoling te herkennen geweest zijn!

Iets héél bijzonder vormde wel het volgende: bij die verkoolde papieren uit Rotterdam stelde men óók een platte doos in mijn handen, waarin een ongelooflijk dun velletje verkoold vloeipapier lag. . . . overblijfsel van een machinedoorslag op heel dun vloeipapier gemaakt. De tekst, die daarop gestaan had, was voor belanghebbenden van groot belang. En het gelukte mij, dien tekst in zijn geheel te fotografeeren, zóó duidelijk, alsof ik een origineel voor de lens had geplaatst. Merkwaardigerwijs verkreeg ik bij deze werkwijze immer de letterteekens WIT op den zwarten achtergrond van het verkoolde materiaal!

* * *

Het is al heel wat jaren geleden, maar het geval staat mij nog voor den geest, alsof ik het vorige maand meegemaakt had.

De Officier van Justitie der Rechtbank te Utrecht droeg mij op zekeren lentedag op, naar een dorpje in de provincie Utrecht te gaan, alwaar de inspecteur van Politie mij brengen zoude naar een villa, waar in den afgelopen nacht een diefstal met inbraak zou hebben plaats gehad en omtrent zestigduizend gulden aan effecten uit een brandkast zouden gestolen zijn.

De bewoner, de heer X.Y.Z. ontving ons; bij was alleen thuis; zijne vrouw en twee dochters hadden den vorigen avond — evenals hijzelf — de woning verlaten en gesloten, om enkele dagen elders te gaan doorbrengen; de Politie had hij met zijn vacantieplannen bekend gemaakt en deze had hem dus getelegrafeerd, direct over te komen, wijl er in zijn villa ingebroken was . . . .

De beroofde brandkast — een oud, onbetrouwbaar type — lag vóór-over, middenin de kamer; ze moest uit den hoek, waarin ze altijd had gestaan, weggesleept zijn naar het midden van het vertrek, alwaar ze voorover was neergelegd; toen was het „kinderwerk” geweest, den achterwand der kast, die uit een stuk plaatijzer bleek te bestaan, dat door een serie klinknagels met de rest verbonden was, daarvan te scheiden; het scheen wel, alsof een groot stuk carton, dat met punaises vastgezet had, met een bot mes was losgewerkt!

Wat mij het meeste trof hij eersten aanblik, was wel, dat aan *deze* prullerige brandkast een bedrag van f 60,000 aan effecten toevertrouwd zou zijn, terwijl in het tegenovergelegen hoekje der kamer een „knaap” van een Lips’ brandkast stond, waarmede zoo’n kunstje onmogelijk uitgehaald had kunnen worden. Dáárop gewezen, haalde X.Y.Z. de schouders op, zeggende, dat hij „dat zóó niet had ingezien” en dat hij het nu achteraf wel betreurde, zoo roekeloos geweest te zijn; maar. . . . het was nu eenmaal gebeurd. . . . beroerd genoeg. . . . en gelukkig maar, dat hij tegen diefstal met braak verzekerd was. . . . !

Gelijk méér voorkomt, had ook hier de nachtelijke bezoeker een staaltje van boevenhumor te aanschouwen gegeven: in de opengebroken kast, die als een open doos vóór ons op den grond lag, blikten wij op een slappen vilthoed, die — zoo verklaarde X.Y.Z. ons — hèm toebehoorde; die had in de gang op den kapstok gehangen en was door een der dieven in de kast gelegd, nadat de hoed als W.C. gebruikt was. . . . (!)

Onnoodig, U, Lezer, te verzekeren, dat ik mij voor dit „visitekaartje” onmiddellijk interesseerde. Ook boezemde het mij belang in, wàt er de laatste dagen alzoó hier in huis „op het menu” gestaan had, zoodat ik mij naar het vuilnisvat begaf, om na te gaan, van welke groenten afvaldeelen daarin gedeponeed waren.

Bij het onderzoek naar vingerafdrukken op de kast, trof ik op de zijvlakken, in de uiterste hoeken boven, nabij den vóórkant der kast, meerdere „grepen” aan, getuigenis afleggende van een hoogst eigenaardig beetpakken der kast; die moesten wel achtergelaten zijn door dengeen, die de kast op die plaatsen aanpakte, om ze uit haar hoekje, met kapseizende bewegingen, weg te halen. Op die plekken vindt men namelijk nooit bij een beroofde brandkast — die op haar plaats bleef staan tijdens de operatie — zulke groepen vingerafdrukken! Het was dan ook mijn voornemen, vóór terugkeer naar Amsterdam, óók de vingerafdrukken van den heer des huizes op papier te zetten, teneinde te kunnen nagaan, of bijgeval hijzelf de kast „voor de berooving” had klaar gelegd. . . . je kunt nooit weten!

Ik sprak weinig of niets bij mijn werk, dat onafgebroken met de grootste aandacht gevolgd werd door den bewoner, aan wien ik zekere onrust meende te bespeuren.

Hij begon een paar malen een praatje over het interessante van mijn werkkring; en dat hij dat werk toch zoo mooi vond. . . .

Onze magen gaven langzamerhand een teeken, dat het tijd was, eenige zorg aan ons intérieur te besteden, maar vóór we daartoe besloten, had ik al met den Officier van Justitie even kunnen praten, om hem een vaag vermoeden kenbaar te maken; ik deelde hem mede, dat ik — tegen de gewoonte in — NIET met de Heeren van het Gerecht samen zou gaan twaalfuren, doch dat ik de uitnoodiging van den heer X.Y.Z. zou aannemen, om met hèm samen te gaan lunchen in een naburig restaurant. Hetgeen geschiedde.

Onafgebroken „hengelde” hij ernaar, of ik al eenig idee aangaande deze geheimzinnige inbraak had, welke vraag ik ontkennend beantwoorden bleef, zeggende, dat ik lang niet *alle* misdrijven vermocht op te helderen. Hij scheen daardoor ietwat opgelucht.

Toen gooide hij het gesprek op de karige wijze, waarop het Rijk doorgaans „los werk” honoreerde en — ik moet ’t eerlijk erkennen — ik viel hem daarin min of meer bij! Vertelde hem naar waarheid, dat ik — óók als „los werkman” — mijn werk pro Justitia verrichtte; alleen gehonoreerd werd, wanneer ik wat op te knappen had; dat ik dus géén vast inkomen als deskundige genoot, al had ik het gansche jaar door wèl

hooge onkostenrekeningen te betalen voor onderhoud van mijn instrumentarium, aankoop van nieuwe apparaten, bijhouden van mijn bibliotheek met de nieuwste studiewerken — allemaal duur! — enz. enz.

Vóór wij van tafel opstonden, wachtte X.Y.Z. even op een moment, waarop de kellner buiten het lokaal was; niemand kon ons toen bescpieden. Uit zijn binnenzak haalde hij een pakje bankbiljetten, samen een bedrag van vijfhonderd gulden vertegenwoordigende, stopte mij dat in de hand, zeggende: „Laat *ik* U dan in de gelegenheid stellen, eens een paar begerde instrumenten of mooie boekwerken voor uw laboratorium aan te koopen!”

Omkoopen was het niet, maar het leek er toch véél op!

Ik pakte het geld aan, bedankte hem nauwelijks, en stak het zwijgend in mijn zak.

Zoodra ik, terugkeerende op het terrein van onderzoek, den Officier van justitie zag, nam ik hem even terzijde om hem te vertellen, wát er aan de koffietafel was voorgevallen, en te vragen, hoe daarmee te handelen. „Heel eenvoudig, meneer Hulsebosch: U bewaart dat geld; maakt een proces-verbaal op van deze „schenking” en legt dat met de banknoten voorloopig in uwe brandkast; misschien hebben wij later een en ander noodig!” — En zoo inventariseerde ik nauwkeurig de waardepapieren, schreef zelfs de nummers ervan in mijn relaas op en borg vervolgens, overeenkomstig opdracht, den boel netjes op!

Het verdere onderzoek leverde géén „grootscheepsche” uitkomsten op: de samenstelling van het visitekaartje klopte *n i e t* met de groentenresten uit den vuilnisemmer; het was dus „van buiten gekomen” en niet van een huisgenoot afkomstig. De vingerafdrukken op de brandkast waren alle van den eigenaar; alhoewel de plaatsingswijze hoogst verdacht was, kon dááruit geen *bewijs* van schuld worden geput. En zoo bleef X.Y.Z. buiten de gevangenis. De verzekeringmaatschappij maakte evenwel allerlei bezwaren; zeer zeker terecht! X.Y.Z. kon absoluut niet aannemelijk maken, dát hij voor 60 mille aan effecten bezat. . . . zoodat de assurantiemaatschappij hem „voorloopig” uitbetaling weigerde. Er werd *n i e t* geprocedeerd! In de villa was schraalhans keukenmeester en X.Y.Z. kon geen huishoudgeld meer aan zijn vrouw geven! Niemand begreep, hoe de familie zich nog overeind hield. . . .

Een paar maanden later werd aan een bank te Amsterdam een valsche chèque „ter uitbetaling” aangeboden. De bankbeambte, die de fraude terstond ontdekte, maakte alarm, waardoor de aanbieder niet kon ontkomen; het was een veertienjarige jongen, die aan de inmiddels tele-

fonisch opgeroepen Politie verklaarde, dat hij het geld innen moest voor een hem onbekenden meneer, die hem daartoe opdracht gegeven had en hem met 't geld zoude opwachten in een kattenkroeg dáár-en-dáár. De jongen werd in die richting gezonden; op eenigen afstand volgden twee rechercheurs. Toen dezen te bestemder plaatse aankwamen, stak de „meneer” zijn hand reeds uit, om het geld (dat natuurlijk NIET uitbetaald was!) in ontvangst te nemen, toen hijzelf in ontvangst genomen werd door de Politie.

Het was. . . de heer X.Y.Z., die er thans natuurlijk gloeiend „bij” was. Wegens valsheid in geschrifte enz., kreeg hij een zware straf en ging voor een paar jaren de gevangenis in. Hij zat heelemaal „aan den grond” zooals men het noemt.

Kort daarna sprak ik den inspecteur van Politie van het bewuste dorp, toen deze mij over een ander geval kwam raadplegen. Hij deelde mij mede, hoe — door het wangedrag van X.Y.Z. — diens geheele gezin geruïneerd was; zijn vrouw — iemand van keurigen huize — verhuurde thans kamers; de beide dochters waren in betrekking, maar. . . de kamers stonden momenteel leeg en het kwam eenige dagen per week voor, dat er géén warm eten op tafel verscheen. . . !

Toen achtte ik het goede oogenblik gekomen, om de enveloppe met de 500 gulden uit mijn brandkast te halen. Ik liet den Inspecteur het bijgevoegde proces-verbaal lezen en „voor accoord” (wat de nummers en waarden aanging) teekenen. Daarnaast werd een acte van overdracht opgemaakt, waarbij ik hem de F. 500 overhandigde, ter uitreiking aan de getroffen vrouw en kinderen van X.Y.Z., en vroeg, of hij zich met deze boodschap wilde belasten. Mocht ginds aan hem gevraagd worden, vanwaar dat geld kwam, zoo zoude hij antwoorden, dat het nog „van papa was”!

Ten slotte zond ik de beide stukken aan den Officier van Justitie in, die mij de ontvangst berichtte en blijde was met de mooie oplossing!

* * *

„HET GELE POEDERTJE”

Zonder den minsten twijfel, durf ik de overtuiging neer te schrijven, dat bij menig rechercheur, die over mijn „gele poedertje” leest of hoort spreken, zich een glimlach op het gelaat gaat ontplooien, omdat het herinneringen bij hem oproept aan prachtgevallen, waarin dat gele poedertje een vaak niet-verwachte oplossing van eenig probleem opleverde, al bracht het dikwijls ook zekerheid in de richting, waarin hardnekkige vermoedens zich hadden vastgeworteld.

Ik had na eenig zoeken, temidden der kleurstoffen, er één gevonden, die — krachtiger dan eenige andere — zich aan de huid vastzet en zich daarvan *n i e t* met behulp der gebruikelijke reinigingsmiddelen verwijderen laat; een kleurstof bovendien van niet alledaagsche kleur. Ik ben al vroeg begonnen, spoortjes van deze kleurstof te strooien in geldbakjes, waaruit ’s nachts gestolen werd of op andere plaatsen, waar een of ander minder sociaal aangelegd individu zijn handen naar eens anders eigendom zou kunnen gaan uitstrekken. Dan kreeg die onverlaat de gele kleurstof aan zijn handen en droeg hij onmiskenbare sporen, door het „gele poedertje” besmet te zijn geworden.

Waarom ik de kleur juist geel koos? Wel, eenvoudig hierom, wijl zooveel andere kleuren t*è* gemakkelijk met een of andere „smoes” *verklaard* zouden worden. Bezorgde ik hem roode vlekken. . . . hoe gemakkelijk kon hij zich een fleschje rooden inkt aanschaffen, zich dáármede nog wat erger bezoedelen, om dan fijntjes te kunnen verklaren: „dat zijn vlekken van rooden inkt, dien ik toevallig op mijn handen gekregen heb; thuis staat het fleschje. . . . !”

En paarse vlekken zouden door het bezit van een anilinepotlood verklaard worden, enz., enz. Maar dit oranjegeel, zóó intensief de huid bevlekkend, konden ze nooit „verklaren”, al poogde af en toe een verwoed sigarettenrooker ons wijs te maken, dat ’t nicotinevlekken van zijn sigaretten waren. Maar dát kon dan gemakkelijk gecontroleerd worden en. . . . gelogenstraft!

Aan een groote bank te Amsterdam misten de ondergeschikten keer op keer zaken, die ze in hunne bovenkleeding hadden achtergelaten, welke kleeding in de speciale vestiaire voor het personeel geborgen werd. Allerlei artikelen van meerdere of mindere waarde verdwenen aldus uit de mantel- en jaszakken, en het personeel werd daardoor een beetje onrustig.

Die onrust was gemakkelijk te verklaren: de dieverij *moest* wel het

werk van één der employé's zijn; anderen toch konden in die vestiaire geen toegang krijgen.

Vooraf, toen de directie allerlei vergeefsche pogingen gedaan had, te ontdekken, wie de dader was, steeg de genoemde onrustige stemming — in het bijzonder bij de dames-beambten.

Op zekeren dag vervoegde zich een juffrouw aan mijn bureau, vragende, of zij mijn raad mocht hebben in een netelige kwestie. Het bleek een juffrouw van die bank te zijn, die mij het verhaal van de diefstalletjes deed, en eraan toevoegde: „juist de gedachte, dat het één van de collega's zijn moet, maakt ons wanhopig!”

Ik stelde haar gerust en gaf haar de verzekering, dat we binnen eene week zouden weten, wie de booswicht was. Ik zou echter een ouden dames-regenmantel noodig hebben, waarvan één der zakken een extra voering kreeg, die later weer gemakkelijk daaruit te verwijderen zou zijn natuurlijk, om niet met het gele poedertje het gansche kleedingstuk te bederven, doch alleen dien binnenzak te bezoedelen, welke er later weer uitgehaald kon worden. Dáárvóór zorgde zij!

Deze jas werd toen in de vestiaire opgehangen; in den geprepareerden zak was een oude portemonnaie met wat pasmunt gestoken, op welke pasmunt een klein snippertje van het gele poeder gestrooid werd. Naar mij verteld was, kon verwacht worden, dat — gelijk voorheen — die portemonnaie 's andrenदाags netjes geledigd zoude zijn; de portemonnaie zelf zou weer in den zijzak gestoken worden. „Des te beter” zeide ik, „dan verwacht ik ook te méér succes!”

Ik gaf haar toen den raad, af en toe naar de vestiaire te gaan, om te voelen, of de muntstukken nog in den zak zaten, en — zoodra ze mocht bemerken, dat het geld verdwenen was — een rondegang te maken door de kantoorruimten, wíl naar mijn overtuiging de dief of dievegge een geelgekleurde hand m o e s t hebben.

Het meisje was dankbaar voor mijn hulp. Overeenkomstig mijn advies, ging zij af en toe poolshoogte nemen totdat zij ontdekte, dat de slag geslagen was   het geld was schoon-op!

Nu rees er voor haar een nieuwe moeilijkheid: het verbod, om in andere kantoorruimten te komen, dan waarin men zelf werkte, hield haar ervan terug, den bewusten rondegang te maken, om de gele hand te gaan zoeken!

Kordaat stapte zij naar haar afdeelingchef, verzocht dezen, haar onmiddellijk in een der spreekkamertjes te willen aanhooren en wijdde hem dáár in, betreffende de apartjes met „meneer v. L. H.”.

De ander kreeg schik in het geval en zeide terstond: „Dan is het

't beste, dat we samen gaan kijken; wandel dus met mij mede en kijk „ook goed uit!” Maar zelfs na het maken van twee ronden, zag men nergens een gele hand. Het vertrouwen in de deugdelijkheid van het middel zakte héél even beneden A.P.

Terwijl op een der corridors nog even werd nagepraat over het geheimzinnige geval, kwam een der trouwe, oude werksters de gang opstappen. Er stond nog een vuilnisemmer, en de zaalchef verzocht de werkster — die haar rechterhand zorgvuldig door haar opgeslagen schort bedekt hield! — om dien emmer mee te nemen naar de afdeeling, waar die thuis behoorde. Toen moesten beide handen bloot, en ontdekten de twee speurders, hoe die brave werkster een groote saffraangele vlek in haar handpalm had. Daarnaar ondervraagd, probeerde zij nog te liegen, maar. . . . toen uit haar zak pasmunt te voorschijn kwam, waarop nog resten van het gele poedertje aanwezig waren, hielp ontkennen niet langer en. . . . viel zij door de mand!

* * *

Een caféhouder op de Gelderschekade, die het vele kleingeld, dat hij 's avonds uit zijn lade naar zijn woning meenam, gesorteerd in een geldtrommel placht op te bergen, had bemerkt, dat de voorraad op geheimzinnige manier nu en dan slonk. Hij woonde met zijn vrouw alleen, en slechts een oude, trouwe werkster, die al zooveel jaren 't volste vertrouwen van de familie genoot, kwam overdag boven, in de woning, om haar diensten bij het schoonmaakwerk te verleenen. Naar haar meening gevraagd, verklaarde de echtgenoot, er niets van te begrijpen, want Mina was als de bank; aan háár behoefde je heusch niet te twijfelen; maar, wie dan wèl verdacht zou moeten worden, wist ze evenmin!

De kastelein praatte er eens met een rechercheur over; deze had wel idee in het geval en kwam een beetje „geel poeder” bij me halen, dat netjes over het geld in het trommeltje werd uitgestort, stoffijn, zoodat de niet-ingewijde niets van de aanwezigheid ervan bespeuren kon!

Toen den volgenden dag de werkster wéér meerdere uren in de woning gearbeid had, was het voor den rechercheur gemakkelijk, vast te stellen, dat er iemand aan den inhoud van het trommeltje moest zijn geweest. De vrouw in kwestie was inmiddels huiswaarts gegaan; ze woonde ver in Amsterdam-Oost. Toch trok de rechercheur onmiddellijk naar de bewuste woning, waar hij háár en haar echtvriend — 'n bruut — aantrof. Als reden van zijn bezoek gaf hij aan, dat er bij dien kastelein telkens geld uit het trommeltje verdween; onmiddellijk stond de echtvriend brieschend op.

„Daar wil je toch niet mee zeggen, dat mijn vrouw daar wat mee te maken zou hebben?“, waarop de rechercheur antwoordde: „Welnee, maar de Commissaris, die nog weten wil, welke menschen daar verder nog vandaag boven geweest zijn, wenscht, dat uw vrouw hem straks enkele inlichtingen komt geven. . . . gaat u even mee, juffrouw?“

Maar . . . . vóór ze goed en wel op straat liepen, had de rechercheur haar al verteld, dat de gele vlekken op haar handen alles vertelden, en dat ze gerust kon „inpakken“! Ze is aan het bureau gebleven; haar man kreeg bericht, dat zij blijven moest, en stond even perplex te kijken als de vrouw van den kastelein, want het was toch altijd zoo'n oprechte, brave vrouw!

* * *

In het hartje der oude stad is een groote galanteriezaak, waar een dozijn jonge meisjes als winkelbedienden werkzaam is. Ook dáár had de patroon bemerkt, dat er gestolen werd; ook hem was het niet mogelijk, eenig vermoeden op een of ander lid van zijn personeel uit te spreken, maar. . . . gestolen wèrd er, dàt stond vast.

De recherche, hierover gepolst, achtte het raadzaam, eens een strik met het gele poedertje te leggen en dan rustig af te wachten. Aldus gebeurde het.

Den volgenden dag ging alles zijn gewone gangetje, totdat het eenigen meisjes van het winkelpersoneel opviel, dat Fietje zoo lang, wègbleef . . . . ze was naar de toiletten gegaan en nòg niet terug! En, toen ze eindelijk — met hoogroode kleur — terugkwam, liep ze den winkel dóór, de straat op, om aan de overzijde een boodschap te gaan doen. (Achteraf bleek bij navraag, dat ze daar een stuk Sunlightzeep gekocht had!) Vervolgens was zij teruggekomen en wéér naar de toiletten gerend. . . . vreemd, nietwaar?

En een kwartiertje later zagen de anderen, hoe zij, hoed-op en mantel-aan, met haar handschoentjes keurig aan de handen, vertrokken was, zeggende, dat ze „heelemaal niet lekker was“, naar huis ging, de anderen verzoekend, „het wel aan meneer te willen zeggen“(!)

Toen — een etmaal ná het maken der voorbereidselen — de rechercheur eens poolshoogte in de zaak kwam nemen, kreeg hij alles over Fietje te hooren; geen wonder, dat hij zich geroepen voelde, bij haar thuis eens te gaan kijken, hoe het met haar ging. . . .

Wat hij toen aanschouwde, laat zich haast niet in woorden omschrijven. Kinderen, die zich aan nagelbijten bezondigen, en mèt de nagels, stukjes huid wegbijten, laten een beeld zien, dat als kleinigheid te be-

schouwen is naast dat van de handen van dit Fietje. Deze toch had schier alle plekjes gele huid, die het verraderlijke poedertje haar bezorgd had, àfgevreten, zoodat haar handen vol wonden zaten; en tòch ontdekte de rechercheur met zijn scherpen blik nog op tal van plaats en gele plekjes op haar huid. Onnoodig te zeggen, dat zij „erbij was”!

* * *

Zoo zoude ik kunnen verder gaan met het vermelden van succesgevallen met het gele poedertje; maar het zoude eentonig worden; het komt immers steeds op hetzelfde neer: elk contact van de hand met een voorwerp, dat met het gele poedertje bedeed is, geeft aan die hand gele vlekken, die zich n i e t laten verwijderen; vooral, wanneer — zooals het juist haast immer geschiedt! — pogingen gedaan worden, om door ferm met zeep te wasschen, de vlekken weg te krijgen, zet zich de gele kleurstof nòg hardnekkiger op de huid vast en breiden de vlekken zich uit. Zoo ooit, dan kan hier getuigd worden: „P r o b a t u m e s t!”

* * *

Lezer! Ik kom U een gewetensvraag stellen: heeft U wel eens het ongeluk gehad, aan Uwe ontbijttafel een bordje op den grond in tweeën te laten vallen? Zoo ja, dan neem ik onvoorwaardelijk aan, dat U, na de stukken te hebben opgeraapt, ze héél eventjes aaneengepast hebt, waarbij wellicht UW overbuurman — of overbuurvrouw! — aan tafel gekscherend de stereotype opmerking gemaakt zal hebben: „Ja, zóó heeft het gezeten!”

Ge zult daarbij echter niet aan den dieperen zin gedacht hebben, welke in dat aaneenpassen gelegen is. Wanneer ik U de eene helft van het bordje zou laten, en de andere helft zou opbergen; wanneer ik U van het noodige reisgeld zou voorzien, en U opdragen, de wereld rond te reizen, om op alle stortplaatsen van huis-afval te gaan zoeken naar een half bordje, dat volkomen aan Uw halve bordje kon passen, dan ben ik er absoluut zeker van, dat die reis vergeefsch zou zijn en dat ge er niet in zoudt slagen, zoo'n bijpassend half bordje te vinden. Neen, alléén aan de helft, die er tevoren één geheel mede uitgemaakt heeft, past het precies!

In de criminalistiek gebruiken wij steeds het woord „souche” en — zou ik eene definitie van dat woord moeten geven — dan luidde die: „Een souche is een scheiding van samenhang, waarmede de saâmhoorigheid onomstootelijk is te bewijzen!”

Indien *alle* abonné's van een dagblad met een oplaat van 100 duizend nummers, uitgenoodigd werden, na lezing van hun avondblad, den rechter-benedenhoek van hun krant op grillige manier af te scheuren, zoo zou het door U afgescheurde stuk uitsluitend passen aan hetgeen er van het blad op Uw tafel bleef liggen, doch. . . . aan niet één andere krant!

Van wáár de naam souche komt? Ik zal het U vertellen:

De afzonderlijke loten van de groote Fransche loterij, zitten — wanneer ze van de drukkerij komen — als tramkaartjes in boekjes van honderd stuks; ze zijn echter niet geperforeerd, maar een smal linkergedeelte, dat hetzelfde nummer draagt als het rechts daarvan gedrukte eigenlijke lot, is daarvan gescheiden door een strook, die met keurigen en kleurigen filigraindruk met fijne figuurtjes bedrukt is. Dáár doorheen moet — bij ieder lot afzonderlijk! — de schaar gehaald worden, waarbij dan de schaar telkens een andere, grillige, gebogen snede door dat fijne lijnenprentje moet aanbrengen — geen twee keer 't zelfde!

Op elk lot staat — klein gedrukt — aan één der randen: „Attention à la souche; n'y coupez pas!”

De bedoeling laat zich gemakkelijk begrijpen.

Laat ons eens onderstellen, dat aan de drukkerij, waar de loten vervaardigd worden, eenige exemplaren heimelijk weggenomen worden, vóór ze door den numeroteur van een getal voorzien werden; denk U zich eens, dat op zekeren avond de dagbladen het nummer publiceeren, waarop de hoofdprijs gevallen is, en de dief der blanco-loten zich haast, het „gelukkige” nummer met den echten numeroteur op een der blanco-loten te drukken, dan zou het denkbaar zijn, dat hij zich met dat valsche lot wederrechtelijk in het bezit van den hoofdprijs probeerde te stellen, in welk geval „men” een heele toer zou hebben, om uit te maken, wèlk lot het echte was, indien ook de ware rechthebbende met zijn ware lot kwam opdagen.

Zie, in dat geval helpt de souche. Want géén prijs wordt op eenig lot uitbetaald, of eerst moet in het soucheboekje de strook opgezocht zijn, die voorheen één stukje papier met het bewuste lot uitmaakte, en moet de grillige snijlijn van de schaar precies aaneensluiten, wanneer het lot èn zijn souche tegen elkander gelegd worden. Dàn heeft men de zekerheid, dat men met het echte lot te doen heeft en is het valsche lot onmiddellijk als zoodanig ontmaskerd!

Niet lang geleden roofde iemand een lossen distributiebon, die van het vel was gescheurd en voor den boterleverancier was klaargelegd. Toen dat bonnetje uit den zak van den dader gehaald werd, hield deze stokstijf vol, dat het stukje papier enkele dagen geleden door hem van een onbekende gekocht was. Maar met behulp van microscoop en camera kon aangetoond worden, dat dit kleine stukje papier afkomstig was van de kaart der benadeelde juffrouw! (Geval Hoofdbureau Amsterdam).

Een anderen keer had een inbreker pech, toen hij trachtte, met een valschen sleutel een deurslot te openen: een stuk van den sleutelbaard brak àf en bleef in het slot achter; de man was onvoorzichtig en liet de rest van den sleutel aan zijn sleutelbos zitten; dat werd hem noodlottig: de saamhoorigheid kwam zonneklaar vast te staan tusschen dat stukje ijzer èn het brokstuk, dat in het slot gevonden werd!

In een perceel der Vondelpark-omgeving deed een opgeschoten knaap een poging tot inbraak; hij had zich in het hoofd gezet, aan één der balcondeuren, de stopverf uit de sponning te halen en aldus de ruit te verwijderen en de spagnoletten los te draaien. Maar de stopverf was keihard en van- zijn zakmes brak de punt af; die bleef diep in de harde stopverf

zitten, waar ik ze tijdens mijn onderzoek aantrof, en loswerkte, om als corpus delicti mede te nemen.

Dank zij het onvermoeid zoeken van den toenmaligen chef der centrale recherche — Pateer — kwam deze erachter, dat een vingerafdruk, dien de dader moest hebben achtergelaten, geplaatst was door een zeventienjarigen jongen uit de buurt en deze werd naar het bureau gehaald. Ik was daar juist aanwezig, toen de arrestant binnenkwam. Hij werd gefouilleerd, waarbij een paarlmoeren zakmes voor den dag kwam. „Jongen, wat heb jij een mooi mes. . . .”, zei ik, langs m'n neus weg, waarna de eigenaar opmerkte: „ja, maar de punt is eraf. . . .”, niet vermoedende, dat ik er onmiddellijk op zou laten volgen: „Maar ik geloof wèl, dat ik die voor je heb!” De breukvlakken lieten een prachtige souche vaststellen: in het vergroote beeld correspondeerden de „bergen en dalen” van het eene ruwe breukvlak van het staal schitterend met „dalen en bergen” aan den anderen kant! De saamhoorigheid werd bewezen en de booswicht gestraft.

Een ander geval leverde een souche van carton op. In een kast, waarin kantoorbehoefden bewaard werden, had in een hoekje op een der planken de kleine kas gestaan, waarin voor 'n paar tientjes aan geld gezeten had. Op zekeren morgen nu ontdekte de boekhouder, dat op die plank een begin van brand was geweest. Er lagen verkoolde resten van het sigarenkistje, waarin het geld bewaard was en van eenige papieren, die in de naaste omgeving erbij gelegen hadden. En — zooals te verwachten was — ontbrak het geld! Bij mijn onderzoek ontdekte ik een voor drie kwart afgebranden „cartonnen” lucifer, die zorgvuldig in veiligheid gebracht werd.

Men had wel vermoeden, dat de jongste bediende er méér van zou weten; deze had echter géén boekje cartonnen lucifers bij zich. . . .

De opmerking werd evenwel gemaakt, dat het regenweer van den vorigen dag wel ertoe geleid kon hebben, dat hij gisteren in regenjas verschenen zou zijn, zoodat vlug een rechercheur naar de woning van den jongeling toog, om dáár eens te neuzen. Hij vond in een zijzak van de bewuste regenjas zoo'n lucifersboekje, waarin. . . . nog één lucifer zat.

Het was niet gemakkelijk, en tòch gelukte het, de plaats vast te stellen, wáár voorheen de lucifer, gevonden bij den „brandhaard” in de kast, in 't boekje vastgehecht gezeten had. De souche kon ten opzichte van de drie dimensies keurig worden aangetoond! En dáarmede werd de saamhoorigheid bewezen.

Vele jaren geleden werd in de Driekoningenstraat te Amsterdam een

alleen wonende bejaarde weduwe vermoord in haar woning gevonden. Het was een zonderlinge vrouw, die, nota bene, in contact stond met zware jongens, die háár gestolen goed kwamen verkoopen. Wij vonden in haar woning wel 'n twintig paren nieuwe damesschoenen en tal van andere handelswaren, o.a. een opgerold stuk vitrage.

Dat laatste werd den daders noodlottig. Nadat ze de vrouw vermoordden, pakten ze een deel van hun buit mee, gewikkeld in een stuk vitrage, dat ze van het groote stuk hadden afgeknipt. Het was treffend, zoo mooi als de souche voor den dag kwam, niet alleen door het ingeweven patroon, maar óók door de op enkele plaatsen aanwezige „hakkels”, die de schaar, (welke niet zuiver knipte), hier en daar gemaakt had. Bovendien vormde deze eigenaardige ”emballage”, die bij de dieven thuis werd gevonden, mèt het stuk, dat ten huize der vermoorde achterbleef, juist samen de vijftig yards. . . . de oorspronkelijke lengte van het stuk.

Mijn overleden collega Loock uit Dusseldorf rapporteerde een geval van moord op een knaapje; om den hals vond men een „strop”, bestaande uit eenige saamgeknoopte stukjes *nieuw* touw of koord. Dit feit leidde de verdenking in de richting van een pakhuisknecht bij een touwhandel. Nu wilde het toeval, dat rollen van dezelfde soorten touw als in dien strop verwerkt waren, in dat magazijn werden aangetroffen; met een mes waren de stukjes dáárvan afgesneden, nu eens schuinsweg, bij 'n ander stuk in twee keer trekken met het mes. . . . kortom: ook bij deze scheidingen van samenhang waren pracht-souches aanwezig!

Men bemerkt wel, in hoe veel soorten materiaal souches gevonden kunnen worden. Zoo werd een postbeampte — sorteerder aan het hoofdkantoor — gewantrouwd; aan zijne afdeeling kwamen herhaaldelijk beroovingen van aangeteekende brieven voor. Eens bemerkte een andere beampte, hoe zijn collega — die zich geruimen tijd „geabsenteerd” had — een brief met zegels uit zijn zak haalde en dien weer temidden der overige stukken deponeerde; de chef werd gewaarschuwd. De bewuste brief werd weer uit den stapel gehaald, maar de verdachte ontkende alle schuld. Toen kon de afzender, die naar het postkantoor ontboden was, zijn brief even open maken, om vast te stellen, dat het geld eruit was. Maar het bewijs van de schuld des daders leverde een kleine, fijne souche: ik had bemerkt, dat uit een der lakzegels een hoekig stukje aan den omtrek ontbrak. Bij fouilleering trof ik in het zakstof een lakkruieltje aan, dat een prachtige souche vertoonde, ja, dat volledig het hiaat aan den omtrek van het lakzegel op den brief vermocht te vullen, en ook de juiste dikte

had, om te bewijzen, dat dit lakkruimeltje tevoren deel van dät lakzegel op *dien* brief had uitgemaakt! De zaak was zodoende vlug „in kannen en kruiken”!

Bij velen ligt de geschiedenis van den moord in Leidschendam nog voldoende in het geheugen; daar wist een pseudo-militair een argeloozen veekoopman, die steeds veel geld in zijn zak droeg, uit diens woning mée te lokken — zoogenaamd, omdat de kapitein zijne hulp noodig had, om vee te taxeeren! — waarna hij den ongelukkige in de auto dood sloeg, om even later het lichaam aan den zijkant van een buitenweg in het bermgras uit den wagen te laten neervallen.

Om niet herkend te worden, meed hij liefst de dichter bewoonde wijken en maakte een omweg langs de smalle polderwegen, waar op zeker oogenblik het omdraaien van den wagen (hij was verkeerd gereden!) moeilijkheden opleverde. Daarbij stiet hij met zijn voorwiel tegen een ijzeren pen op, die schuins uit den grond stak en verbonden was met den stijl van een tuinhekje, om dat te steunen. Genoemde ijzeren pen had bij die gelegenheid een stukje rubber uit den linkervoorband gedrongen — zooals men met een lepeltje een gaatje in een pudding kan maken — tengevolge waarvan dáár een stukje rubber op den grond achtergelaten werd en hij verder reed met een voorband, waarvan op één plekje het rubber ontbrak en de canvaslaag bloot lag.

De saamhoorigheid kon hier ook schitterend gedemonstreerd worden!

Een kleermaker van een groot confectiemagazijn werd ervan verdacht, heimelijk uit een lap stof de stukken, benoodigd voor een matrozenjekker van zijn oudsten spruit, te hebben gesneden en meegenomen. Hij ontkende; de Politie nam het inmiddels afgewerkte kledingstuk te zijnen huize in beslag; ik liet het door een vakman uit elkaar tornen, waarna de afzonderlijke deelstukken glad gestreken werden. Toen was het een kinderlijk eenvoudig spelletje, om — als bij een legkaart — te gaan passen en meten en. . . . het bewijs werd geleverd! Want we konden precies nagaan, wáár de kraag, wáár de voorbladen enz. uitgesneden waren uit het groote stuk, en wáár het rugvlak.

Mijn schets over de souches wil ik beëindigen met een souche, waarvan het ontdekken den schuldige op vijftien jaren kwam te staan:

In Garderen op de Veluwe waren, in een afgelegen kleine woning, twee alleenwonende vrouwen vermoord. Uit alles bleek, dat roof het motief was geweest. Eén der vrouwen had men een grooten doek als prop in den mond geduwd, om haar het schreeuwen te beletten.

Er bleken twee kerels schuld aan te hebben; de een viel weldra door de mand en legde een volledige bekentenis af; de ander hield zijn onschuld pertinent vol en dacht zich dáárdóór aan een veroordeeling te kunnen onttrekken. Nu, het leek er wèl eenigermate op, want — buiten de beschuldigende verklaringen van zijn mededader was er in de twee maanden, die ná den moord voorbij gingen, niet veel bewijs tegen hèm gevonden. Toen schreef de Officier van Justitie te Zwolle mij, met verzoek, eens te komen praten; al had men ook aanvankelijk van andere zijde „deskundigenhulp” gehad — toch stelde men er prijs op, wanneer ook ik mij eens met de zaak wilde bemoeien   hopende, dat ik nog eenig lichtpunt voor de bewijislevering vond.

Ik kreeg het dossier mede, om dat eerst eens te bestudeeren. Daarin las ik, hoe — volgens verklaring van den eerstgenoemden verdachte — de kerels per trein tot Amersfoort waren gereisd; hunne fietsen waren toen als bagage meegenomen. Van Amersfoort werd op de fiets verder getrokken.

Zoodra ik dit las, kwam het mij wenschelijk voor, eens bij de spoorwegen te laten informeeren, of de biljetten, waarop fietsen op dien bewusten dag van Amsterdam naar Amersfoort vervoerd werden, soms te achterhalen waren; ja, dat kon toevallig nog, en temidden van de bewuste kaarten vond ik er twee, die opeenvolgende nummers droegen en door één-zelfde hand met inkschrift ingevuld waren. Dàt was   schrift van verdachte nummer twee, zooals kwam vast te staan.

Vervolgens las ik van de prop, die de eene vrouw in den mond was geduwd en even later van een partijtje vodden, dat in de woning van „nummer twee” (een woonschuit, liggende benoorden Amsterdam in een zijkanaaltje) gevonden was en welke vodden thans ter Griffie gedeponeerd lagen. Ik ging naar Zwolle en verzocht, mij die vodden te vertoonen, en hoorde toen, „dat die reeds deskundig onderzocht” waren. Ik meende zulks in twijfel te mogen trekken en liet mij in dien zin erover uit. Neen, heusch, ze waren deskundig onderzocht! En alweer moest ik spijtig opmerken, dat ze dàn *niet goed* onderzocht waren. Natuurlijk vroeg men mij, hoe ik dàt zoo pertinent kon beweren, en mijn antwoord was:

„Wanneer ik heb na te gaan, of er eenig „souche-verband” bestaan kan tusschen twee proppen krantenpapier, dan is het een allereerste eisch, die proppen te ontwarren en geheel glad, vlak uit te strijken; eerst dàn kan men gaan passen. De vodden uit dat mandje liggen hier sterk verkreukt, óók eenigermate als proppen, ineen; om na te gaan, of daar een stuk bij is, dat tevoren met den doek uit den mond van het slachtoffer één geheel heeft uitgemaakt, moet men die stukken weefsel evengoed

eerst volkomen glad strijken, en pas daarná kan men behoorlijk gaan passen en meten! De toestand van al deze vodden bewijst mij duidelijk, dat ze genoemde operatie *n i e t* hebben ondergaan, dus: zijn ze niet „comme il faut” onderzocht. U houde mij ten goede, dat ik ze ter fine van nadere inspectie mèt den bewusten doek, meeneem naar mijn laboratorium!”

En aldus geschiedde. Thuisgekomen, haastte ik mij, het tot mijn laboratorium-inventaris behorende elektrische strijkijzer aan te sluiten, en even later de meegebrachte vodjes en grootere lappen te gaan glad strijken.

Toen stelde ik vast, dat de prop, in den mond van het eene slachtoffer gevonden, één geheel had uitgemaakt met een strook, waaraan een zoom (denkelijk afkomstig van een kussensloop), gevonden in de woon-schuit aan de overzijde van het IJ. Wie aan de betrouwbaarheid der ietwat rafelige souche twifelen mocht, werd ten volle overtuigd van de juistheid der conclusie, wanneer hem gewezen werd op drie tèt dikke draden van den inslag — weefselfouten — die eensdeels in den geïncrimineerden doek, andreendeels in de daarnaast passende strook gevonden werden, op dezelfde hoogte en afstanden. Bij een omgezoomd stukje aan den benedenkant bleek de volkomen gelijke breedte van dien zoom; de gelijkvormigheid van den naaimachinesteek; kortom: er was geen zweem van twijfel. De saamhoorigheid was bewezen. . . .

En deze souche beteekende voor den betrokkene vijftien jaren gevangenisstraf!

* * *

WAT ÉÉN KLEIN BLOEDSPATJE GETUIGDE. . . .

Het was tijdens den oorlog 1914—'18, toen er allerlei onguere elementen probeerden, de Nederlanders van hun gouden tientjes af te helpen, door hun daarvoor vijftien, zestien, zelfs zeventien gulden te bieden. Naar verteld werd, zouden dezen in dienst geweest zijn van Oost-Europeesche staten, die het goud broodnoodig hadden.

Zoo kon men in zeker café op het Rembrandtsplein te Amsterdam, iederen avond — tot het sluitingsuur toe — in een bepaalden hoek, meestal steeds aan hetzelfde tafeltje, een man zien zitten, die de gouden tientjes inkocht; de een recommandeerde den ander en bracht dien naar den koopman, die zóoveel geld voor het goud betaalde.

Het was een paar bezoekers opgevallen, zooveel geld als die man steeds bij zich had en zij vatten het plan op, hem den een of anderen keer „wat lichter te maken”. Eerst werd hij bij zijn wandeling naar huis (het bewuste café sloot pas te één uur 's nachts en trams reden er dan niet meer) onopgemerkt gevolgd, waarbij vastgesteld werd, dat hij in de Marnixstraat tegenover de Handelsschool woonde, op een bovenhuis.

Den volgenden avond — of beter: nacht — zouden ze hem in het portaal achter de straatdeur in het duister opwachten, om hem dan te berooven.

Toen de bewoner den drempel had overschreden en de straatdeur wilde sluiten, kreeg hij een ontzettend harden klap op het hoofd, waardoor hij lichtelijk bewusteloos werd en ineen zakte, máár. . . . onder het slaken van een luiden gil, die tot in de uithoeken van het huis doordrong. Dáárop hadden de belagers echter heelemaal niet gerekend! Ze wachtten héél even doodstil, de eerstvolgende secunden in ledigheid af, en opeens werd het hun duidelijk, dat de boventrap begon te kraken, terwijl een lichtschijnsel de komst van hulp voor den thuisgekomen bewoner verried.

Zonder zich verder te bedenken, trokken ze de voordeur open en namen vliegensvlug de beenen; de een rende in de richting naar het kruispunt Rozengracht — de ander holde in tegengestelde richting naar het Leidscheplein. Na elke tien stappen draaide hij het hoofd even om, ten einde zich zekerheid te verschaffen, dat er hem nog niemand op de hielen zat, en liep over het trottoir, in de schaduwen der huizen, zonder het flauwste idee te hebben, dat in één der portieken van die huizenrij een politieagent verdekt opgesteld stond.

Deze diender schoot op het juiste moment uit zijn schuilhoek te voor-

schijn, om den hardlooper te kunnen vastgrijpen, die dermate buiten adem was geraakt, dat het hem niet mogelijk was, de eerste oogenblikken antwoord te geven op de hem gestelde vragen; van deze was natuurlijk de vraag: „waarom ren je zoo hard?” nummer één. Dáárop kreeg de politiemán als antwoord: „och, zóó maar. . . . om gauw thuis te wezen. . . .”, waarbij een schokken met de schouders ongetwijfeld ertoe strekken moest, om de onbelangrijkheid van dat hardloopen nog wat te onderstrepen.

„Wanneer je géén andere redenen had, om zóó hard weg te loopen, „ga dàn maar eventjes met me mede”, zoo stelde de agent hem voor en saampjes wandelden zij naar het Politiebureau op het Leidscheplein, alwaar de arrestant — die weer ’n beetje op adem gekomen was! — echt de houding aannam van vermoorde onschuld, die, blijkbaar door een misverstand, den verderen nacht op het bureau zou hebben te vertoeven.

Een uurtje later kwam een arts den wachtcommandant „voorloopige aangifte” doen van een overval op een bewoner van een bovenhuis der Marnixstraat, dien hij zoo juist verbonden had, doch die niet in de gelegenheid was, thans zelf te verschijnen en de medicus kon vast het een en ander vertellen, doordien de getroffene hèm een verslag gegeven had.

De wachtcommandant begreep al spoedig, dat er verband zou bestaan tusschen den tevoren binnengebrachten arrestant — den hardlooper — èn dezen roofoverval, maar, hij begreep tevens, dat voor de reconstructie van dat feit nog een en ander noodig zou wezen, m.a.w.: dat bedoeld causaal verband behoorlijk diende te worden aangetoond!

De nacht was voorbij; nachtploeg wisselde tegen dagploeg, die kennis nam van de in behandeling zijnde zaken en in arrest zittende personen. In den loop van den voormiddag arriveerde de Commissaris. Deze stelde zich op de hoogte van hetgeen er in den afgelopen nacht was ingeboekt. Hij hoorde van dien arrestant, en vroeg — wel wat ondeugend: „En is die vent nu gearresteerd, omdat hij hard liep, òf hebben jullie eenige aanwijzing of eenig bewijs, dàt hij met dien overval wat te maken heeft?”

Wèl had men begrepen, dat er tenminste twee man bij betrokken waren geweest, want — terwijl de hardlooper, met een slappen hoed getooid, op het bureau was aangeland, bracht een der medebewoners van den getroffene een gleufhoed, die nog in de vestibule gevonden was.

De Commissaris vroeg, of er op de kleeding van den arrestant bloedsporen gevonden waren; niemand had daarvan echter iets ontdekt, maar. . . . voor alle zekerheid moesten jas en hoed toch maar even naar het laboratorium, ter fine van onderzoek.

Ik kreeg de kleedingstukken, met verzoek, na te gaan, of daarop bloed-

sporen te vinden waren en te berichten, wàt eventueel uit die sporen was af te leiden. Van het voorval wist ik niets!

Het was een zgn. demi-saison, van gespikkelde groenekaaskleur, tamelijk ruig van oppervlakte.

Ik vond na eenig zoeken inderdaad een bloedspoor, wèl uiterst klein, maar het leerde mij véél, zoodat ik rapporteeren kon: „de drager van deze jas is in den afgeloopen nacht tegenwoordig geweest bij het toedienen van een enorm harden slag op iemands hoofd; let wel: hij is daarbij tegenwoordig geweest — doch heeft den slag *niet* zèlf toegebracht”.

Wat ik verwachtte. . . . gebeurde! Mij werd gevraagd, nader toe te lichten, wááran ik dat allemaal gezien had, óók wat den tijd betrof en het „tegenwoordig zijn” bij het toedienen van een klap dóór een ander. Ik kon toen de volgende toelichting geven

Het bloedspoor is een uiterst klein spatje. De kleur is nog rood, als van versch bloed. Een klein stukje vochtig papier, dat er tegenaan gedrukt wordt, neemt terstond roode kleur over; het spoor is dus niet ouder dan eenige uren vandaar, dat het *in den afgeloopen nacht* op de jas geraakt moet zijn.

De hoeveelheid bloed, welke dit spatje vertegenwoordigt, is uiterst klein; zóó kleine bloeddeeltjes worden alleen dàn weggeslingerd, wanneer met kracht op een zeer bloedrijk huidgedeelte geslagen wordt.

Kan over een gladde stof zoo'n weggeslingerd bloedspatje aardig ver voortglijden op ruige kleedingstof, die remmend werkt, wanneer het schuins toeschietende bloedspatje daarop aanlandt, verplaatst het zich zelden over grooteren afstand; niettemin trof het mij hier, hoe vèr dat *kleine* kwantum bloed van dat minieme spatje tòch nog over de ruige stof voortgegleden was; het *moest* een enorme snelheid gehad hebben, die slechts te verklaren is door den enorm harden klap, die het deed geboren worden. Zóó verklaar ik den harden slag.

Vraag ik mij af, van wáár dat bloedspoor gekomen is, dan stel ik eerst vast, dat het van uit de hoogte schuins omlaag op de stof der jas is aangeland — zonder eenigen twijfel dus van een hoofd afkomstig.

En wáárdoor ik kon verklaren, dat de eigenaar van deze jas wèl bij den overval tegenwoordig was geweest, doch den klap *niet* zelf kon toegediend hebben? . . . . Dàt was al „simple comme bonjour!” Het bloedspatje zat op het *rugvlak* der jas en zodoende kòn de drager daarvan — vooropgesteld, dat hij de jas normaal droeg — niet den aanval gedaan hebben, doch moest hij met z'n rug naar de „bron” van het bloedspoor gestaan hebben.

* * *

De bloedsporen zijn en blijven de belangrijkste stille getuigen, wanneer het erom gaat, uit te vorschen, h o e alles in zijn werk is gegaan. Dàn worden onderzocht hunne kleur, oplosbaarheid, grootte, vorm, dikte, richting, ligging en groepeeringswijze, (wanneer er meerdere aanwezig zijn), en dan valt uit al die gegevens doorgaans aardig wat af te leiden, zooals het bovenstaande geval aantoont.

Zoo kreeg ik uit Assen — in verband met een moord op een alleen wonenden man op de Drentsche heide — een soldatenuniform, waarop verschillende bloedvlekken, met de vraag, of ik dit costuum wilde onderzoeken, wijl vermoed werd, dat de eigenaar de dader van den moord zou zijn. Ik gaf den veldwachter het pakket onmiddellijk na inzage weer mede, met de boodschap, dat de eigenaar-drager van deze uniform den moord niet gepleegd had, al mochten ook deze bloedsporen blijken versch menschenbloed te zijn.

Het slachtoffer was namelijk in de bedstede met een hamer doodgeslagen; daarbij hadden talloze fijne bloedspatten, die naar alle richtingen weg vlogen, zich op het beddegoed, op de wanden der bedstede en op de binnenzijde der half-geopende deuren vastgezet. Tusschen die half-geopende deuren door, had de dader zich naar binnen gebogen en de slagen toegebracht. Er was dus alle grond, te verwachten, dat óók op diens kleeding — voor zooverre die blootgesteld was aan den „spattenregen” van bloed — zich uitsluitend fijne bloedspatten konden neerzetten; op de soldatenkleeding echter duidden de bloedsporen mij er duidelijk op, dat er stroomen bloed uit diens neus of mond (òf uit een hoofdwonde) over het borstvlak der tuniek *gevloeid* waren. Daar waren géén spatten bij, zooals ze allerwegen in die bedstede gevonden waren!

Achteraf bleek ook, dat de kerel bij een ernstige vechtpartij kortelings flink „op z'n gezicht” gehad had.

Het schenkt steeds buitengewone voldoening, wanneer het bestudeeren van de „sporen”, om de verklaringen van die stille getuigen op te nemen, ertoe strekken kan, een onschuldige, op wien toevalligerwijs verdenking rees, zoo gauw mogelijk te kunnen déchargeeren. Het is ook tè erg, valschelijk van een ernstig misdrijf verdacht te worden!

* * *

HOE DE GESTOLEN JUWEELENSCHAT TERUGGEVONDEN WERD.

Op een rustigen Zondagmorgen kreeg de Commissaris van Politie Wesser te Leeuwarden bericht, dat er in de woning van mevrouw B., weduwe van een beroemd kunstschilder, iets gebeurd moest zijn. Ondanks herhaald schellen werd er niet open gedaan, terwijl men toch mocht aannemen, dat zoowel de bewoonster als haar trouwe dienstbode Annetje, thuis waren.

Met een zijner rechercheurs verschaftte de Commissaris zich, via den tuin van een der bureu, toegang tot de tuinkamerdeur van het bewuste pand, welke daar niet afgesloten bleek en dus direct opengeschoven kon worden. Dáár vond men de dienstbode, kermend en klagend, liggend op een divan, de polsen, èn de enkels met touwen saamgebonden, terwijl op de eerste verdieping, in haar slaapkamer, de ruim tachtigjarige mevrouw B., eveneens met touwen om handen en voeten gekneveld, onder de dekens in haar bed lag.

Uit de mededeelingen dezer vrouwen bleek, dat den avond tevoren — Zaterdagavond dus — gescheld was; dat Annetje was gaan kijken, wie er aan de deur was; hoe een onbekende kerel brutaal naar binnen was gestapt, met een zwarten lap als masker voor het gelaat en een dreigende revolver in de hand; hoe deze bevolen had, geen geluid te geven, wíjl hij anders schieten zoude. Hij had beneden in de tuinkamer Annetje aldus vastgebonden — op de slaapkamer de oude dame, die nog wel aanvankelijk middenin de kamer op den grond gelegen had, doch — op haar dringend, maar zéér beleefd verzoek aan „meneer den inbreker” — opgenomen was als een pakketje waschgoed, en in het bed was gedeponeerd, waarna de bandiet haar de dekens over het hoofd getrokken had, alvorens uit den antieken bonheur du jour alle kostbaarheden te rooven, en die in een gonjezak te laten verdwijnen. En daar waren zéér kostbare stukken bij, óók vele met historische waarde, geschenken die haar overleden echtgenoot, beroemd kunstschilder, persoonlijk van vorstelijke personen in ontvangst genomen had; met elkander — naar eene onlangs gehouden taxatie geleerd had — wel voor een waarde van vijftig, zestig duizend gulden!

Commissaris Wesser, hoogstaand politiemán, nòg hooger staande als mensch — zooals ik zelf waargenomen had bij een zijner „grootte zaken” — had weldra opgemerkt, hoe diep de groeven van de knevelingstouwen

in het vleesch der oude vrouw gedrukt waren, terwijl het hem tegelijkertijd opviel, hoe losjes de touwen om polsen en enkels van de jeugdige Annetje zaten.

Hij rook lont . . . . maakte de opmerking, dat Annetje, uit dergelijke loszittende boeien bèst had kunnen loskomen (ze scheen daartoe zelfs niet de minste moeite te hebben gedaan!) en liet haar afzonderlijk in eene kamer op nadere orders wachten.

De oude mevrouw — ondanks haar hoogen leeftijd nog kras en pienter — had gelukkig geen verder nadeel van de overrompeling dan een beetje stijvig gevoel in haar ledematen, dat echter spoedig verdween, en dan natuurlijk de smart over het verdwijnen van haar preciosa, op de meeste waarvan zij zoo buitengewoon gesteld was, omdat er historische herinneringen aan vast zaten!

De Commissaris liet een dokter komen; deze stelde vast, dat Annetje zwanger was. Het verdere onderzoek leerde, dat haar vrijer — een schildersknecht — te weinig verdiende, om het thans zoo noodig geworden huwelijk te kunnen sluiten. De recherche speurde dien Zondag wàt ze kon; de inmiddels van de feiten verwittigde Justitie telegrafeerde mij, om direct over te komen. Per eerste gelegenheid reisde ik via Enkhuizen-Stavoren naar Leeuwarden, waar ik in den avond aankwam. Ik trof op het politiebureau den Rechtercommissaris aan, met den Officier van Justitie en den griffier, zoomede den Commissaris van Politie èn den medicus.

Men had — zéér terecht! — de touwen, waarmede de oude vrouw gebonden was, niet losgeknoopt, maar, tusschen de knopen in, doorgesneden, waardoor de manier, waarop de knopen tijdens het vastbinden gelegd werden, nader bestudeerd kon worden. Die knopen waren van eigenaardige constructie, en ongetwijfeld het werk van iemand, die gewoon was véél en vlug te knopen.

Naar ik vernam, had men niet alleen Annetje, doch ook haar vrijer — den schildersknecht — en diens boezemvriend, die emballeur was in een groot magazijn, aangehouden, omdat er redenen waren, aan te nemen, dat die vriend èn de man-met-het-masker één en dezelfde persoon konden zijn. Mevrouw B. had duidelijke herinnering aan 's mans gestalte, had diens handen goed opgenomen(!) en zijne stem óók meenen te herkennen!

Maar alle drie bleven hardnekkig ontkennen, iets met dezen diefstal te maken te hebben.

Bij mijn binnentreden in het vertrek, was de Rechtercommissaris juist met het verhoor van Annetje bezig; zij was erg nerveus en haar ontkennen, door dik en dun heen, maakte een zeer verdachten indruk: men „proefde“ er de leugens bovenuit! De dokter had bij het onderzoek nõg iets vast-

gesteld, wat hier ter plaatse niet breedvoerig behandeld kan worden, doch hetwelk erop duidde, dat de „inbreker” haar niet slechts met touwen vastgebonden had. Ook daaromtrent loochende zij alles wat heel dwaas genoemd werd, wyl de bewijzen voor de juistheid van de verklaringen van den dokter aanwezig waren!

Annetje ontkende dus halstarrig; van hare verklaringen werd een breedvoerig proces-verbaal opgemaakt, hetwelk door haar na voorlezing werd ondertekend. Toen kon zij naar de naburige kamer gaan die van den Commissaris. Deze zat aan zijn bureau, eenige formulieren in te vullen; op korten afstand van hem, aan de tafel zat Annetje, zuchtend en verdrietig.

Er werd geen woord gesproken; niettemin weet ik zeker, dat er in het hart van dien braven Wesser — voor wien ik, zooals ik reeds zeide, een groote vereering had — héél wat omging, toen hij daar die meid zag zitten, en overwoog, wát háár brein wel moest kwellen. Toen opeens schudde hij meewarig zijn hoofd en zei: „Annetje, ik heb diep met je te doen, kind; je hebt verdraaid stom gehandeld en mijn hart bloedt, wanneer ik bedenk, dat misschien jouw kind in de gevangenis geboren moet worden!”

Toen opeens — het werd haar tè machtig — gleed zij van haar stoel op hare knieën, legde haar hoofd op een knie van den Commissaris en smeekte hem: „Zeg mij dan wát ik doen moet het bezwaart me zoo verschrikkelijk!”

En naar beste weten ried de magistraat haar aan, liever berouwvol alles te bekennen, dan in deze starre houding te volharden, die tòch niet zou voorkomen, dat de waarheid aan het licht kwam. Ja, dan zou ze maar liever alles eerlijk opbiechten. . . . !

De Commissaris kwam opeens door de verbindingsdeur het instructie-vertrek binnen; inmiddels was het verhoor van den vrijer al begonnen; bij onderbrak dit, zeggende: „Laat hèm nog even wegvoeren naar buiten, want Annetje wil nog iets verklaren!” En bij het voortgezette verhoor, biechtte zij alles op; het kwam ongeveer hierop neer:

Haar toestand was zoodanig geworden, dat ook haar familie op een spoedig huwelijk aandrong; maar ze hadden geen middelen, om huisraad en een uitzet èn een wieg met toebehooren te koopen. Toen was het plan gerijpt, de oude vrouw, die „er och zoo warm inzat”, te berooven. Annetje noch haar vrijer hadden daartoe echter den moed; kwam laatstgenoemde gemaskerd in huis . . . . de pientere oude dame zou zonder eenigen twijfel diens postuur, handen, stem en bewegingen herkend hebben, dat ging dus niet. Maar als „Dritte im Bunde” was diens vriend in het complot op-

genomen. Hem kende mevrouw niet. Hij zou Zaterdagavond aanbellen; Annetje zou hem binnenlaten; dan zou hij terstond een masker voorbinden, en — met een oude revolver in de hand (ongeladen!) naar de slaapkamer gaan, om daar de oude ziel met touwen te binden en de kostbaarheden in een gonjebak te stoppen. Zoo was het dan ook ten uitvoer gebracht. De van doodsangst bevende oude vrouw had hem voortdurend aangesproken met „Meneer de inbreker”, en gezegd: „roof maar, wat je wilt, maar laat mij in Godsnaam in leven!” (Hieruit putte later die vriend zeker „recht”, toen hij bij zijn verweer voor de groene tafel verklaarde, dat de oude vrouw hem toch feitelijk permissie gegeven had, de schatten mee te nemen!)

Nadat hij haar geboeid had — ze lag op den grond — had zij hem gesmeekt, haar dáár niet maar zóó te laten liggen, doch haar dan liever in bed te leggen, aan welk verzoek de pootige kerel bereidwillig voldeed; als een veertje was ze opgenomen en onder de dekens gestopt! En ze had toen heel beleefd: „dank je wel, meneer de inbreker” gezegd!

Vervolgens was de vriend omlaag gegaan, om thans ook Annetje te binden. Tevoren hadden die twee echter nog een „gezellig oogenblikje” (waarvan de vrijer natuurlijk niets mocht weten) en al te stijf mochten de touwen haar niet knellen; dat deed haar te veel pijn!

Daarna verliet hij met het gonje-zakje, waarin alle kostbaarheden uit de zilverkast, de woning, om — buiten de deur gekomen zijnde — zijn vrachtje onmiddellijk aan den buiten op wacht staanden vrijer ter hand te stellen. Mòcht er alarm gemaakt worden en hij gearresteerd dan kon men bij hèm immers niets van den buit vinden

* * *

De verklaring, door Annetje in verbeterden vorm afgelegd, was op papier gesteld en door haar geteekend; toen trok ze opgelucht naar de andere kamer en werd haar vrijer binnengeleid. Deze nam, volgens afspraak, de starre houding aan, alles fel ontkennende. Nadat hij erop gewezen was, dat Annetje inmiddels de waarheid had verteld, geloofde hij zulks niet, achtte die mededeeling een valstrik, zoodat Annetje binnen geroepen werd. Onder een stortvloed van tranen zeide deze tot haar vrijer: „Ja jongen, ik heb het heerlijk opgebiecht; het heeft me ècht opgelucht . . . dat moet jij óók doen!”

Wat hierop de vrijer tusschen z'n lippen doorsiste, durf ik hier heusch niet neerschrijven.

Het spreekt vanzelf, dat de vrijer niet anders kon doen, dan óók de

volle waarheid toegeven en ná hem was het de beurt voor den vriend om te bekennen!

De omvangrijke verklaringen, die op papier gezet moesten worden, vorderden aardig wat tijd, zoodat het omstreeks half vier in den nacht geworden was, vóór alles behoorlijk op papier stond.

De directeur van het Huis van Bewaring had reeds telefonisch bericht gekregen, dat hij nog „logé's” zou krijgen, dan kon hij daarmee rekening houden in verband met zijn nachtrust. . . . !

De processen-verbaal waren afgesloten en in de actetasch van den griffier opgeborgen; de heeren van de Rechtbank namen afscheid en vertrokken. Ik bleef nog even met Commissaris Wesser napraten. Deze keek heel voldaan, en vroeg mij, of ook ik niet van meening was, dat het allemaal mooi verlopen was, waarop ik echter verklaarde, dat ik pas dán geheel voldaan zou zijn, wanneer ik de kostbare kleinoodiën voor de oude dame terug had gevonden.

De vrijer, die ze weggevoerd had, werd nog even binnen geroepen; op mijne vraag, wáár bij den gonjezak met kostbaarheden gelaten had, raakte hij even in woede en brulde: „Waar die zijn, vertel ik niemand! Die zijn voor mij, wanneer ik geboet heb en uit de gevangenis kom!”

Daaraan mochten we toch niet de belangen der oude dame opofferen! Eensklaps besloot ik, de kleinoodiën te gaan zoeken. . . . mèt dezen dief, die mij *onbewust* naar de plek zoude brengen, waar hij ze verstopt had. De Commissaris stelde een paar jonge rechercheurs — hardloopers — te mijnen dienste; hun verzocht ik, op zes meter afstand achter mij méé te loopen, wanneer ik met den vrijer een nachtelijke wandeling door het mij *totaal onbekende* Leeuwarden zou gaan maken. Den vrijer voegde ik toe: „man je bent zoo reusachtig overspannen, kom mee, dan gaan we nog even de buitenlucht in” We verlieten het bureau; onophoudelijk hield ik in zijn gedachten het beeld der gestolen kostbaarheden wakker en. . . . voelde aan zijn bewegingen onmiddellijk (ik had hem aan de jasmouw vast), wèlken kant we moesten uitgaan. Kwam er een dwarsstraat of een splitsing van den weg. . . . ik kon duidelijk opmerken, wáár de juiste route lag. Zoo kwamen we, na eenigen tijd, in een plantsoen, waar de nachtelijke hemel genoeg licht gaf, om rhododendronperken ter linkerzijde en een vijver rechts van mij, te doen onderkennen.

Achter ons volgden zwijgend de beide rechercheurs.

Met volste gedachtenconcentratie kuierden we verder; mijn metgezel dacht — begrijpelijkervvijs — onafgebroken aan den geroofden schat. ik daarentegen moest mijn volle aandacht schenken aan 's mans ademhaling, en alle zijn bewegingen, óók de onbewuste.

Maar dan voelde ik, hoe — na een hoogtepunt van spanning — eensklaps ontspanning in hem optrad, en maakte de gevolgtrekking, dat we den buit voorbijgelopen waren. Daarom maakte ik met mijn mannetje rechtsomkeert, zeggende: „we zijn hier bij den buit. . . !”

Toen rukte hij zich los, spoedde zich naar den waterkant. waar hij naast een dooden tak, die aan den oever in het water geplant was, ging zoeken onder het wateroppervlak; „dan houd ik verd. . . de eer aan *mijn kant*” riep hij, en. . . na weinige tellen hief bij den zak met kleinoodiën uit het water op; ik wenkte de rechercheurs, gaf hun den zak en den arrestant over, en wandelde rustig terug naar het bureau.

De Commissaris zat daar nog te wachten, en keek méér dan verwonderd, toen de zak met kostbaren inhoud op de tafel werd leeggestort. Wij konden nog inventaris opmaken; de dageraad kwam zich al aan den hemel verkonden; ik kon toch nog eenige uurtjes rust nemen en trok dus naar mijn hotel, voldaan, dat ik weer een succesnummertje erbij in mijn boek kon schrijven!

Dat kunstje. . . had ik van den telepaath Rubini afgekeken, toen deze séances gaf in het Concertgebouw te Amsterdam; ik dacht toen direct: zou *ik* dat niet evengoed kunnen leeren? En na eenige oefeningen in intiemen kring, wanneer we een kamer vol gasten hadden, had ik bemerkt, dat ook ik tot het waarnemen van allerlei fijne, onbewuste bewegingen, die een ander maakte, de geschiktheid bezat! Dat was de heele kwestie!

Maar de hoofdzaak was: Mevrouw B. kreeg al haar preciosa terug!

* * *

In de volgende schets geef ik den Lezer een interessant geval, dat zich in 1884 afspeelde; onnoodig erop te wijzen, dat de deskundige, die dáárbij Politie en Justitie diende, n i e t de schrijver kon zijn; die was toen een kind van zeven jaar. Doch het is hem thans een genoegen, in zijn serie schetsen er één te kunnen brengen, waarin zijn onvergetelijke Vader, die hem als criminalist de eerste schreden leerde zetten, een rol speelde. Voor het samenstellen gebruikte ik ten eerste de aantekeningen, die ik maakte, toen mijn Vader mij van zijn belangrijke gevallen vertelde; ten tweede raadpleegde ik het oude dossier van deze zaak, dat mij toevallig dezer dagen in handen kwam.

* * *

Zomer 1884. Het was op de oude Botermarkt — thans Rembrandtsplein geheeten — in het vergevorderde namiddaguur, precies als in latere jaren, een gezellige drukte op de terrassen voor de café's, en in het bijzonder vóór „Mast” (Mille Colonnas) zaten veel menschen; geen tafeltje onbezet. Daardoor hadden enkelingen zich tevreden moeten stellen met een plaats aan een tafeltje, waaraan reeds anderen gezeten waren.

Een zekere J., makelaar in effecten, die óók het genot van een bittertje in de buitenlucht wilde smaken, was toevallig beland aan een tafeltje, waaraan twee vreemdelingen hadden plaats genomen; ze spraken in hun conversatie Spaansch. Wanneer zij iets te bestellen hadden, bedienden zij zich van de Fransche taal. Dat deden ze ook, toen den aanzittenden Amsterdammer eenige inlichtingen aangaande bezienswaardigheden der stad gevraagd werden. En daarna werd in het Fransch nog wat verder gebabbeld, waarbij den vreemdelingen bleek, dat deze J. wel méér bij Mast kwam om zijn apéritief te nemen. Het was dan ook geenszins alléén aan het toeval toe te schrijven, dat een paar dagen later het drietal wederom op dat terras aan één tafeltje gezeten was. Het onderhoud werd levendiger; wederzijds informeerde men, „of men óók in den handel” was en zoo had J. naar waarheid verklaard, dat hij in het effectenvak zijn kostje verdiende — de beide vreemdelingen vertelden hem, in een leugentje-om-bestwil, dat zij „in wijnen” reisden. Het duurde nog eenige dagen van samenzijn in het borreluur, vóór het vertrouwen dier heeren in den Amsterdammer ver genoeg boven A. P. stond, om hem in diepst

vertrouwen mede te deelen, dat zij uit Zuid-Amerika naar Europa gekomen waren, om agenten te zoeken voor de exploitatie eener grootsche uitvinding: het maken van valsch goud. Toen J. eventjes schamper begon te lachen, werd hem met nog méér nadruk verzekerd, dat het bijzondere van hun procédé hierin gelegen was, dat de knapste vaklui bij de gebruikelijke onderzoekingsmethoden, zooals de toetssteen er een vormt, hun fabrikaat n i e t van echt goud vermochten te onderscheiden!

Dát sloeg in bij den Amsterdammer, die zich hoe langer hoe sterker voor die uitvinding zijner nieuwe relaties ging interesseeren; zijn belangstelling steeg ten top, toen hij hoorde, dat zijn nieuwbakken vrienden in staat waren, van dat speciale metaalmengsel direct munten te vervaardigen, welke overal „aangenomen” werden en aan geen enkele bank eenig wantrouwen wekten, veel minder, geweigerd werden! Maar het leek hem tè mooi. . . . en hij stak het niet onder stoelen of banken, dat hij het zou moeten *zien*, alvorens het te kunnen gelooven.

Ja, dat was nu de moeilijkheid. Die twee hadden hem nu al voldoende vertrouwd, en hem meegedeeld, wáár het om ging. . . . het bijwonen der experimenten, om hem volledig te overtuigen van de juistheid hunner informaties, zou eerst toegestaan kunnen worden, wanneer serieus onderhandeld kon worden over het aankopen hunner licenties, die ze in de afgelopen maanden ook in Madrid, Parijs en Brussel „aan den man” gebracht hadden. Ze noemden hem het bedrag, dat voor die rechten èn de recepten betaald zou moeten worden en. . . . J. schrok een beetje, want dát ging zijn portemonnaie-inhoud te boven! Maar. . . . wellicht had zijn broeder er wel interesse voor en wilde deze hem het „bedrijfskapitaal” wel leenen! Ja, dat zou die broer ongetwijfeld wel doen. . . . !

Nu het zóó stond, mocht J. er wel iets méér van weten, en zien óók. Zij logeerden in het bekende reizigershotel „Oldewelt” van Vermunt aan den Nieuwendijk (sinds jaren verdwenen!) en op een nader vastgesteld uur in den avond zou J. hen aldaar op kamer 50 mogen bezoeken; hij kreeg een wachtwoord. . . . zonder hetwelk hij geen kans zou hebben, te worden binnengelaten, en verheugde er zich niet weinig over, enkele uren na den gezamenlijken borrel, een kijkje in de heksenkeuken te zullen krijgen!

Terwijl zijn hartje vol verwachting klopte, liep hij de trap van Hotel „Oldewelt” op, om op de tweede verdieping de deur van kamer 50 op de afgesproken wijze te bekloppen en de van binnen klinkende vraag met het wachtwoord te beantwoorden.

Bij zijn binnentreden trof hem een benauwde, stinkende atmosfeer. Tusschen de tafel en het venster stond — op een stuk plaatijzer — een

pot met gloeiende houtskolen, die als komfoor scheen te hebben dienst gedaan. De tafel stond vol geheimzinnige fleschjes, ten deele opgeborgen in een antiek likeurkastje met openklappende deurtjes en laatjes, waarin verschillende stukken gereedschap, een klein balansje, een smeltkroes en dan was er nog — ongetwijfeld als pièce de résistance — een tweetal matrijzen van zwaar ijzer, elk bestaande uit twee samensluitende helften, van buiten van handgrepen voorzien, en aan hunne binnenvlakten de holten vertoonende voor sovereigns met den beeldenaar van Koningin Victoria — schitterend mooi en fijn de teekening „en relief” bevattende. Terwijl de eene vriend den gast afleidde en aan den praat hield, had de ander één der matrijzen in behandeling genomen en bij het kolenvuurtje onzichtbare manipulaties uitgevoerd. Op zeker oogenblik naderde hij de tafel, waarop een lampetkom met water stond en met de gestes van een goochelaar, die met zijn „hocus pocus paf” hèt moment zijner actie aankondigt, opende hij zijn matrijs, om dan vier goudstukken in de kom met water te laten neerploffen. Dáárvoor had J. natuurlijk de volste belangstelling; hij bekeek ze, één en al bewondering voor het schitterend mooie, natuurlijke voorkomen. De resultaten had hij thans in de hand, maar van het procédé zelf begreep of vermoedde hij begrijpelijkerwijs nog geen sikkepit!

Men sprak af, elkaar 's andrenदाags weer bij Mast te ontmoeten. J. zou — zoo werd afgesproken — de vier „gouden Engelsche ponden” in den loop van den volgenden dag aan een bank of een wisselkantoor gaan inwisselen tegen Hollandsch geld en daarbij ervaren, dat ze zonder blikken of blozen werden aangenomen.

Na het hotel „Oldewelt” verlaten te hebben, trok J. naar het huis zijns broeders, om hem eventjes apart over een hoogst belangrijke aangelegenheid te spreken. Deze maakte, tot J.'s groote teleurstelling, echter niet alleen bezwaar, voor zóó'n aangelegenheid ook maar één cent te leenen, maar drong er met de meeste klem op aan, dat J. onmiddellijk de Politie met een en ander in kennis moest stellen. . . . anders deed *hij* het! Dàt was een streep door zijn rekening. . . . maar hij zag geen uitweg en trok daarom naar de Oudebrug; (in het gebouw, waarin thans het Bureau voor Handelsinlichtingen gevestigd is, zetelde destijds de Politie der „zesde” sectie, die later een nieuw pand in de Warmoesstraat betrok, dat nog heden het sectiebureau vormt). Dáár sprak hij, eerst met een inspecteur, even later met Commissaris Stork zelf, en voor de overrompeling in een der avonduren werd het geheele programma vastgesteld.

J. zat in het bitteruurtje weer oudergewoonte bij zijn „vrienden”, en deed het voorkomen, alsof hij het geld bijeen zou krijgen, om dan

voor het „grootte concern” agent in Nederland te worden. Dàn mocht hij 's avonds opnieuw in hun hotelkamer komen, teneinde een tipje verder den sluier te zien opheffen, al zouden de recepten natuurlijk eerst later aan hem worden bekend gemaakt, wanneer alles in kannen en kruiken was met de licentiegelden!

Een kwartiertje vóór het afgesproken tijdstip, waarop J. zich weer aan de deur van kamer 50 had te melden, betraden achtereenvolgens, héél zachtjes, Commissaris Stork, een inspecteur en drie rechercheurs van het bureau-Oudebrug de naburige kamer 49, die daartoe door de hotel-directie beschikbaar gesteld was, om hier het oogenblik van den inval rustig af te wachten. Het oor tegen de verbindingsdeur leggend, konden dezen slechts vreemde klanken opvangen. . . . in kamer 50 werd uitsluitend Spaansch gesproken! Zodoende verstond men van de conversatie in het aangrenzende vertrek geen syllabe!

Eenige minuten later hoorde men, hoe een geklop in bepaald rythme op kamer 50 de komst van J. aankondigde, zoomede, hoe deze op het afgesproken wachtwoord, binnengelaten werd. Toen. . . . kon men enkele klanken en woorden, in het Fransch geuit, via de tusschendeur opvangen.

Geheel volgens afspraak, verscheen er, na omstreeks tien minuten, op den corridor een bediende van J., die dezen „zoogenaamd” een juist aangekomen telegram zou hebben te brengen. In de onmiddellijke nabijheid van dezen koerier stonden de politiemannen, welke inmiddels kamer 49 verlaten hadden en zich gereedmaakten voor den overval.

Dan treedt de boodschapper naar voren, tikt eenige keeren op de deur van kamer 50, tegelijkertijd roepende: „Meneer J., ik heb hier een telegram voor u!” — En het kostte J., die tòch al lichtelijk zenuwachtig was bij het spelen van zijn rol, weinig moeite, om „nerveus” naar de deur te loopen, en die tot grooten schrik der beide Spanjaarden te openen. . . .

Het was in een ommezien gebeurd: de rechercheurs namen de beide vreemdelingen voor hun rekening; dezen werden gefouilleerd en afzonderlijk in een hoek der kamer neergezet. De Commissaris, die zich gehaast had, de ramen te openen, aangezien het smeulende houtskoolvuurtje in het komfoor een benauwde atmosfeer geschapen had, waarin het noodige vergif van kolendamp aanwezig was, begon terstond een verhoor, waarbij de vreemdelingen eensklaps véél moeite hadden met hun Fransch . . . . , terwijl hij een inventarislijst ging schrijven, waarop alle potjes, pannetjes, fleschjes, puntzakjes enz. vermeld werden. Het was 'n hééle lijst!

Gedurende het eerste verhoor, dat de Commissaris den vreemdelingen in de Fransche taal afnam, was het hem opgevallen, hoe de een,

die blijkbaar aan de tafel zich met de fabricatie had bezig gehouden, eigenaardig gekleurde vlekken op de handen had. En wat deed Commissaris Stork op dien Juli-avond van het jaar 1884?

Hij raadpleegde den heer M. L. Q. van Ledden Hulsebosch, jong apotheker aan den Korten Nieuwendijk 17. . . . ! En laatstgenoemde zorgde ervoor, dat er aan het politiebureau-Oudebrug vlug een tweetal ruime beker glazen met het noodige gedistilleerd water bezorgd werden, waarmede de handen afgewassen werden, teneinde dan in het waschwater naar den aard der opgeloste stoffen een scheikundig onderzoek te kunnen instellen.

Den volgenden dag, toen de zaak reeds in handen der Justitie ...was gekomen, benoemde de Rechtercommissaris, Mr. Elias, mijn Vader — tezamen met diens collega L. C. W. Cocx (apotheker aan de Heerengracht 222) — tot deskundige. Het gaf mij een eigenaardige sensatie, toen ik onlangs in het oude dossier, de acte van beëdiging aantrof en daarin Vaders handteekening onder de aanvaarde benoeming zag staan!

Overeenkomstig de bepalingen der Wet moeten *alle* van valsheid verdachte muntstukken aan 's Rijks Munt onderzocht worden; de grondstoffen en alle verdere in beslag genomen stoffen en voorwerpen kan de Rechtercommissaris voor strafzaken aan een deskundige zijner keuze in onderzoek geven. En zoo kregen in dit geval de deskundigen alle fleschjes en potjes, de matrijzen, kortom, alle verdere zaken te onderzoeken

Het duurde niet lang, of de heeren experts waren het er roerend over eens, dat de gansche inventaris. . . . met muntmisdrijf *niets* te maken kon hebben. Daar waren fleschjes met koperbronspoeder, met schellak, kortom: met een menigte stoffen, waarvan — voorzoover bekend — nog nimmer één valschemunter zich bediend had, om. . . . valsch metaalgeld te maken!

Er was óók een fleschje bij, waarin stukjes metallisch natrium, omgeven door paraffineolie. Voor hen, die zulks niet weten, wil ik even erop wijzen, dat natrium, op water gebracht, drijft en onder felle reactiewerking — soms met vuurverschijnselen gepaard gaande! — sissend en heftig het water ontleedt, bij het aanschouwen van welk verschijnsel de leek sterk geïmponeerd wordt. Dáármede was J. bij één zijner bezoeken, toen hij denkelijk tē dicht den ander genaderd was om hem op de vingers te kijken, achteruit gedreven. . . . ! De vreemdeling had toen opeens een stukje natrium in de kom met water geworpen en den ander gewaarschuwd, een eindje uit de buurt te blijven!

Leverden al deze attributen niets bezwarends op. . . . nõg grooter werd de verbazing, toen van den muntmeester uit Utrecht een rapport

binnen kwam, meldende, dat de ingezonden goudstukken alle e c h t waren! En aldus werd het den Heeren van het Gerecht spoedig duidelijk, dat de twee in arrest zittende vreemdelingen zich nimmer schuldig gemaakt hadden aan muntmisdrijf, maar dat zij met een goocheltruc geprobeerd hadden om J. een flink bedrag uit den zak te kloppen om dan spoorloos ervandoor te gaan! De Officier van Justitie moest dan ook zijn primaire beschuldiging intrekken en de beide vreemdelingen werden als ongewenschte gasten over de grenzen gezet!

* * *

DE HANDIGE OPLICHTER.

Het is slechts weinigen beschoren, eens een grooten prijs uit de loterij te trekken, en toch is — tòt den trekkingsdag toe — iedereen der mééspe- lenden in spanning; vol verwachting klopt zijn hart en — is hij dit keer *niet* de gelukkige, dan speelt hij even prettig in de volgende ronde opnieuw mede en waagt zijn kansje!

De kastelein van een klein café in een Noordhollandsch stadje, ver- keerde op zekeren morgen in die gelukkige stemming van iemand, die een mooi buitenkansje in den schoot geworpen kreeg. Aan zijn ontbijt las bij den volgenden brief, zoojuist door de post bezorgd:

Waarde neef!

Ik twijfel, of je je mijn persoon nog heelemaal kunt herinneren, maar, héél in de verte, zijn we nog familie van elkaar. Luister, wáárom ik je hier schrijf:

Ik heb, om zoo te zeggen, géén familie. In mijn huwelijk was ik erg ongelukkig; mijn humeur leed er altijd bar onder, ik werd onverschillig en ging, als werkelooze, toen ik eenmaal in verkeerd gezelschap gekomen was, méé uit inbreken. We hebben den laatsten keer een goeden slag geslagen en hadden aardig wat centjes te verdeelen. Maar we werden later gesnapt en nou zit ik in Leeuwarden om een gevangenisstraf van vijf jaar op te knappen.

Op bijzondere manier houd ik tòch contact met de buitenwereld, zoodat je dezen brief gewoonweg over de post krijgt; ik schreef 'm op gewoon postpapier, dat ze me hier binnengesmokkeld hadden. Ook blijf ik van allerlei nieuws op de hoogte en zoo werd mij bericht, dat dat wijf van me, bezig is, om m'n spullen allemaal te verkoopen, zoodat ik, als ik over vier jaar thuis kom, niemendal meer zal vinden. Ik zal d'r wel krijgen hoor!

Maar d'r is wat anders: zonder dat ze wist, wàt ik, in de laatste week van mijn verblijf in de woning, uitspookte, heeft ze thans — naar ik hoor — de zes mahoniehouten stoelen uit mijn voorkamer versjacherd; die moeten nu bij een uitdrager in de Kerkstraat, bij jullie in de buurt, beland wezen. Welnu: *ik* zie ze toch nooit meer terug — da's minder, maar jou, als eenig familielid, wat ik nog heb, wil ik vertellen, dat ik in die laatste week, die ik thuis doorbracht, in elk der zittingen van die zes

stoelen een lappie van duizend pop verstopt heb; daar heeft natuurlijk niemand erg in en niemand wéét daar iets van!

Dat m'n vrouw nu mijn inboedel verkocht, vind ik nog niet zoo heel erg, al waren die stoelen mooi — „stijlstoelen”! — maar dat er nu mijn zes duizend pop mee gemoeid zijn, is afschuwelijk. Ik zei je al, dat ik heelemaal geen familie heb, alleen weet ik, dat jij — ofschoon héél in de verte — nog een achterneef van me bent, en daarom wilde ik het jou schrijven. Red dat geld tenminste; beschouw de helft ervan als je eigendom — stel mij na afloop van mijn straftijd de andere helft ter hand, dan ben ik daarmee tevreden. Zie dus spoedigst de hand op die zes stoelen te leggen; ze hebben een rood gebloemde zitting.

Je neef

En hier stond een valsche naam, die echter herinnering aan verre familierelaties bij onzen vriend deed ontwaken.

De kastelein was min of meer nerveus over dat buitenkansje, stak wat geld bij zich en trok onmiddellijk naar den aangeduiden winkel van den uitdrager, waar hij tot zijn vreugde de zes stoelen in de étalage zag staan; die moesten het beslist wezen — andere waren er trouwens niet: dát waren de „stijlstoelen” met de aangeduide bekleeding erop!

De winkelier vroeg een exorbitant hoogen prijs; het waren zulke fijne stoelen, ècht in stijl gebouwd, en hij deed 't voor geen cent minder! De ander brandde van verlangen, die stoelen zijn eigendom te kunnen noemen, staakte zijn pogingen, om ze tegen lagere prijs te krijgen en sloot den koop. Wáár ze bezorgd moesten worden.

„Nee, laat maar; ik heb toevallig hier bij den hoek een handkarretje staan, waarop ik ze direct zelf meeneem naar huis. . . .”

Aan zijn woning wachtte hem zijn vrouw met groote oogen van stomme verbazing op; wat dát in vredesnaam te beteekenen had? Wáárom hij zoo mal deed, om zes stoelen te koopen, terwijl alle kamers tjokvol meubelen stonden! Maar, zonder één woord te zeggen, trok manlief met de stoelen vlug naar den zolder, sloot zich daar op, en trok zijn zakmes, om de zittingen der stoelen los te snijden. Zijn ontgoocheling zal stellig gelijk geweest zijn aan die van den man, die de kip opensneed, die hem gouden eieren legde. Ook hij vond niets. . . .!

Woedend over het feit, dat hij zóó gemeen was opgelicht, spoedde hij zich naar de Politie, waar hij den brief vertoonde en verslag over zijn aankoop en verdere ontdekkingen bracht. Naar ik later vernam, had de

Politie bij het aanhooren van de jeremiade véél moeite, zich „fatsoenlijk” te houden en *niet* in lachen uit te barsten. Het was in ieder geval een prachtig gelukte streek! Máár. . . dan moest ook die handelaar in tweedehandsch meubilair in het complot zitten! Er werd gededuceerd en gecombineerd en ten slotte rees er een ernstig vermoeden tegen een „zwaren jongen”, die juist een serie jaartjes in de gevangenis had „opgeknaapt” om voor een paar ernstige misdrijven te boeten en kort geleden ontslagen was. Ja, het was ècht iets voor dezen boef, om zóó geraffineerd een oplichtingstruc te enscèneeren.

Nu ging het alleen maar om de vraag, hoe men op z’n vlugst aan handschrift van den bewusten vriend kon komen. Een der chercheurs wist spoedig raad: hem was bekend, hoe de verdachte, nà zijn boetetijd, in kennis geraakt was met een fatsoenlijke weduwe, bij wie hij een kamer gehuurd had en met welke vrouw serieuze betrekkingen waren aangeknoopt, máár. . . onder een valschen naam. Hij begreep àl te best, dat — wanneer hij zijn waren naam opgaf, haar het bloed in de aderen zou stollen, en haar een onbeschrijfelijke vrees moest bevangen, den kerel in huis te hebben, wiens naam heel Nederland kende. Hij had echter afge-rekend met het zware leven, wilde een nieuw leven beginnen en had nu een gunstig moment uitgezocht, om zijn aangebedene alles open en rond op te biechten. Na afloop van die bekentenis, verklaarde zij, dat ze die openhartigheid dermate op prijs stelde, dat zij desondanks van hem blééf houden en met hem wilde trouwen. . . . àls hij zijn naam nu maar veranderd kon krijgen. En, om dáártoe te kunnen komen, had hij een rekest aan de Koningin geschreven, waarin hij zijn ernstige toekomstplannen ontvouwd en erop gewezen had, hoe noodig het voor hem was, dan dat nieuwe leven onder een anderen naam te beginnen, wilde hij niet overal uitgestooten worden.

De Politie informeerde terstond, wáár dat verzoekschrift inmiddels in behandeling was en vroeg het op, teneinde een vergelijkend handschrift-onderzoek te kunnen doen instellen.

Zoo kreeg ik dat verzoekschrift èn den brief over den stoelenaan-koop toegezonden en toonde zonneklaar aan, hoe die twee stukken door ééNZelfde hand geschreven *moesten* zijn. Het werd een leelijke streep door zijn rekening en natuurlijk uitstel voor het begin van het „nieuwe” leven!

* * *

Van dezen zelfden snaak is mij een ander voorval uit diens leven

bekend geworden, dat ik den Lezer nog vertellen wil. (Misschien slaat de Lezeres liever de bladzijde terstond om, teneinde gespaard. te zijn voor een geval, dat zij shocking zoude kunnen noemen!)

Het werd mij medegedeeld door mijn ouden vriend Dr. van der Schatte Olivier, die in 't begin dezer eeuw geneesheer was aan het gesticht te Medemblik.

De hoofdpersoon uit het zoeven vermelde geval, zat destijds als „patiënt” in het krankzinnigengesticht te Medemblik opgeborgen. Na het plegen van een paar zéér ernstige misdrijven meende hij de voorkeur te moeten geven aan een verblijf aldaar boven dat in een gevangenis en. . . . hij hield zich gek!

Nu neem ik graag aan, dat de medici, die een rapport over hem moesten uitbrengen, op grond waarvan zijn verblijf in dat gesticht bevolen werd, hun goede gronden hadden, om een daartoe strekkend advies uit te brengen, máár. . . . aan den anderen kant blijf ik van meening, dat de kerel toch zoo héél gek niet was. . . . getuige het volgende voorval!

In het gesticht was voor de gezamenlijke patiënten op zekeren avond een godsdienstoefening gehouden, na afloop waarvan ze onder toezicht van de bewakers, over de gang naar hunne cellen zouden teruggevoerd worden. Dicht bij een zijvenster brandde reeds een gasgloeilicht. Eensklaps had onze gast het half-opengeschoven raam op volle hoogte omhoog geschoven en met een forschen klap ballon en glas van het gaslichtarmpje verbrijzeld, om dan — vóórdat de bewaker het kon verhinderen — uit het raam te springen. Wèl trachtte men hem bij den kraag te grijpen, maar de ander hield terstond zijn armen boven het hoofd en liet zich uit zijn jas glijden, zoodat de bewaker het enkele kleedingstuk in de handen hield!

Onmiddellijk werd groot alarm gemaakt en kwam ook de directeur uit zijn woning geloopt, op den voet gevolgd door de leden van zijn gezin, allen benieuwd, wát er precies gebeurd was.

Het was al knap duister. Niettemin trok men met de noodige manschappen en speurhonden onmiddellijk links en rechts op stap, om in de verschillende richtingen den vluchteling te gaan zoeken, maar. . . . na eenigen tijd kwamen allen onverrichterzake terug bij het gesticht.

Wat had onze vriend gedaan? Zich gehaast, om — toen de woning van den directeur leegstroomde — dáár een toevluchtsoord te zoeken; door de tuindeur kwam hij het huis binnen en spoedde zich naar den zolder, waar hij door het vitragegordijntje van een dakvenster heen, alle opsporingswerk met de grootste belangstelling gade sloeg. Hij bemerkte óók, hoe — na geruimen tijd vergeefs zoeken — maatregelen

voorgeschreven werden, om in de omgeving de wegen door groepen menschen te doen bewaken; men achtte zulks noodig, wèl wetende, wat voor 'n gevaarlijk individu thans zijn vrijheid verkregen had. En zoo liepen in den nacht op alle wegen in de omgeving patrouilles, elk bestaande uit drie, vier stevige boeren, die hooivorken en ander gereedschap hadden meegenomen, bij gebrek aan wapens.

Maar niemand vond hem dien nacht!

Hij zat rustig op den zolder, muisstil, geduldig wachtende, tot in de kamers beneden, alle stemmen zwegen en dáár over allen de nachtrust was gekomen.

Het enerveerende van deze geschiedenis werkte vanzelfsprekend op 's mans intérieur en weldra bespeurde hij de resultaten daarvan. Hij kon echter onmogelijk op normale manier thans aan de wetten der Natuur gehoorzamen en waagde het niet, een trap af te dalen, om het kleinste vertrek eener benedenverdieping te gaan opzoeken. Dán deponeerde hij „een en ander” liever hier op den zolder. Dat „ééne” zoude hem zoo gauw niet verraden; maar. . . . dat „andere” kon hij maar niet „als Gods water over Gods akker” laten loopen. . . . het mocht eens lekkage geven en dan zoude men onmiddellijk naar den zolder komen. . . .

In een hoek van de zolderruimte, achter een gordijn, stond een menigte koffers en doozen; daar lag òòk, opgerold, de groote vlag, die bij nationale feestdagen uitgehangen werd. Hij snuffelde eens verder en vond in de cartonnen doozen een groote menigte vetpotglaasjes, die bij de Kroningsfeesten bijgedragen hadden voor de fraaie illuminatie van de directeurswoning.

Intusschen steeg bij hem de nood. . . .

Opeens een helder idee: langs den rand van de mangeltafel, die er stond, plaatste de snaak een behoorlijk aantal vetpotglaasjes op een rij en. . . . de spanning verdween en er kon géén lekkage komen!

Het Neerlandsch rood-wit-blauw verdeelde hij in zijn drie afzonderlijke banen en knoopte die zorgvuldig aaneen; aldus verkreeg hij een hulpmiddel, om zich in het holst van den nacht buiten het zoldervenster te laten zakken.

Ge ziet, Lezer: zoo héél gek was die baas heusch niet!

Eenmaal buiten zijnde, ontdekte hij spoedig, dat, overeenkomstig de gegeven bevelen, de buitenwegen onafgebroken werden bewaakt door de patrouilles. Toen hij, van een donker hoekje uit, een viertal mannen met hooivorken zag naderen, kroop hij vlug in een droge greppel, die den weg kruiste, en in het wegdek met een groote ijzeren rasterplaat

afgedekt was. Dááronder verstopte hij zich en enkele minuten later liepen de mannen eroverheen, luid pratende over den handigen vluchteling!

Toch heeft hij zich niet lang schuil kunnen houden; honger dreef hem naar een boerderij, waar hij door den boer en diens knechts weldra vastgebonden werd, om hem aan de Politie terug te geven.

Met zekeren trots sprak hij echter later over zijn belevenissen op dien bewusten avond!

* * *

GEFINGEERDE OF WERKELIJKE POSTDIEFSTAL?

Het zal wel niemand verwonderen, dat menigmaal advocaten, die in het door hen behandelde strafproces een bezwarend deskundigenrapport ontmoeten, waarvan ze de juistheid niet vermogen te waardeeren, gaarne een anderen deskundige gaan raadplegen, om diens oordeel over het bereids uitgebrachte verslag te leeren kennen.

Zoo kreeg ik vaak strafpleiters bij mij, met de vraag, of er aan dit of dat rapport misschien „wat te doen viel”.

Prettig vond ik zulke boodschappen nooit. Maar ik achtte het in zekeren zin mijn plicht, na te gaan, of — zooals de „verdachte” natuurlijk gauw beweert — de deskundige, die voor den Rechtercommissaris zijn rapport uitgebracht had, werkelijk gedwaald had, of dat deze over een deugdelijk onderzoek, een even deugdelijk verslag had gegeven. Was dát gebeurd, dan klopte de advocaat aan doovemans deur, en verklaarde ik weldra, *n i e t* bereid te zijn, een stuk werk, dat tot geenerlei op- of aanmerking aanleiding gaf, te gaan afbreken.

Máár. . . het is mij ook wel eens gebeurd, dat ik, na inzage der stukken minder voldaan was over het „deskundigenrapport”, hetzij dat ik fouten in het onderzoek aantrof, hetzij er eene m.i. tè ver strekkende conclusie getrokken werd. Ja, dàn gevoelde ik het een stukje plicht, mijn hulp en bijstand te verleen, om tot elken prijs te voorkomen, dat misschien een onschuldige van een foutief deskundigenrapport het slachtoffer zoude worden!

Zoo kreeg ik eens bezoek van een advocaat; deze kwam op voor een tuinder, een jongen kerel, die onlangs een brief, waarin een bedrag aan papiergeld, per aangeteekende post naar Duitschland verzonden had. De geadresseerde had bij de in ontvangstname de droeve ontdekking gedaan, dat er in de enveloppe géén enkel bankbiljet zat, doch een menigte stukken waardeloos pakpapier. Het zaakje was aan het postkantoor van afzending teruggestuurd, met de noodige protocollen erbij, en in de kleine Provincie-plaats had de directeur van het betreffende postkantoor onmiddellijk de marechaussee ervan verwittigd. Deze nam de stukken over en ontbood den tuinder.

Nu dient eerst even te worden gestipuleerd, dat de vijf lakken op de enveloppe een geheel normaal voorkomen hadden, gaaf en ongeschonden, terwijl het omslag zelf géén andere „beschadigingen” liet zien dan die, welke de geadresseerde aan den bovenrand met zijn zakmes had aange-

bracht, òm den inhoud te leeren kennen. Het behoefde geen verwondering te wekken, dat de marechausee weldra het gevoelen kreeg, dat de afzender, onder het aanbieden van een dikken brief als „aangeteekende zending van hooge waarde”, in feite een enveloppe met waardeloos pakpapier verzonden had, verwachtende, dat — bijaldien de ontvanger reclameerde — de schuld op Tante Pos gegooid zou kunnen worden en deze laatste het volle bedrag als schadevergoeding zoude uitkeeren.

De wijze, waarop deze politieman den ontboden tuinder dan ook begon te ondervragen, liet niet den minsten twijfel aangaande zijne vermoedens. De „verdachte” sputterde echter fel tegen en verzekerde bij hoog en bij laag, dat hij werkelijk het aangegeven bedrag aan banknoten in den brief verzonden had. Maar dáárvan wilde de wachtmeester niets weten. Sprak de enveloppe met haar gave zegels trouwens niet een voldoende duidelijke taal? Die wàs tusschentijds niet opengemaakt en opnieuw gesloten — het was onmogelijk aan te nemen, wat onze tuinder hem trachtte wijs te maken. Daarbij kwam nog de uiterst nerveuze houding van het slachtoffer; maar die was ànders te verklaren. Noode had hij den tocht naar de marechausee-kazeme ondernomen, nu meerdere teekenen thuis erop wezen, dat de ooievaar elk oogenblik op het huisje kon neerstrijken om daar een eersteling te brengen. Geen wonder dus, dat des tuinders gedachten onafgebroken thuis vertoefden en hij naar het einde dezer pijniging hunkerde, wat hij dan ook niet onder stoelen of banken stak, doch den wachtmeester met klem verkondigde.

Deze politieman had echter „lont geroken” en geleidelijk een „overtuiging” gekregen, die hem deed zeggen: „Kijk eens ventje: ik ben ervan overtuigd, dat je den brief met *pakpapier* hebt opgevuld; ontken nu maar niet langer, want het is vergeefsche moeite; ik moest je eigenlijk insluiten; indien je mij echter het feit bekent, zal ik je voorloopig op vrije voeten laten en. . . . kun je direct naar je vrouw gaan!”

En zoo geschiedde het, dat de tuinder, ten einde raad, òm naar huis te kunnen rennen, in Godsnaam „bekende” en de verklaring teekende, waarna hij huiswaarts kon gaan.

Maar. . . . hij had een valsche verklaring, een valsche bekentenis onderteekend. . . . *noodgedrongen!*

De zaak liep verder over alle bekende schijven. Het proces-verbaal van den wachtmeester, die deze zaak zoo vlug „opgehelderd” had, werd aan den Officier van Justitie doorgezonden; misschien vloeide er wel een klein complimentje voor den flinken wachtmeester uit voort. De Officier van Justitie gaf de zaak in handen van den Rechtercommissaris; deze magistraat begon de diverse stukken — inclusief de geïncrimineerde enveloppe

— in handen te stellen van den door Hem benoemden en beëdigden deskundige, die op dezen stillen getuige een wetenschappelijk onderzoek zou hebben in te stellen en daarover een met redenen omkleed verslag zou hebben uit te brengen.

De tuinder werd in diens Kabinet ontboden en opnieuw verhoord. Daarbij zette de „delinquent” een geheel anderen koers dan bij den wachtmeester gekozen was; hij ontkende op de meest pertinente wijze, zich aan het hem ten laste gelegde feit schuldig te hebben gemaakt, hetgeen den Rechtercommissaris wèl hoogst eigenaardig voorkwam. „We zullen dan maar eens afwachten, wàt het deskundig onderzoek uitwijst!”, zeide hij.

En het rapport over het deskundig onderzoek kwam binnen. De conclusie was dan deze: dat de deskundige de lakzegels nauwkeurig had onderzocht, „zelfs met den binoculairen” microscoop, en dat hij daarbij de volle overtuiging had gekregen, dat deze zegels *primair* waren vastgehecht, m.a.w. *niet* tusschentijds „gelicht” waren, om daarna ten tweeden male op de enveloppe gehecht te worden. Dàt rapport deed de deur dicht, en de zaak werd naar de Rechtbank ter behandeling in Open Rechtszitting doorgezonden.

De tuinder, die — ten volste overtuigd van de onjuistheid der beschuldiging — gelaten den loop der dingen afwachtte, wjl hij inderdaad onschuldig was, kreeg den raad, een advocaat te nemen. Dezen vertelde hij in den breede, hoe zich alles had afgespeeld en zodoende kreeg ook de verdediger spoedig de overtuiging, dat hier een misverstand in het spel moest zijn. Zoo wendde hij zich tot mij, verzekerde mij, dat er hier iets niet in den haak was en vroeg om mijn hulp.

Veel zin had ik er niet in; dat rapport van dien deskundige zou toch ook wel zijn gronden hebben, waarop geconcludeerd was. En zoo begeerde ik een afschrift daarvan. Vanzelfsprekend kreeg ik het corpus delicti niet in handen, wat ik zéér betreurde.

Het rapport echter vermeldde weinig zakelijks. De deskundige had zich — uitsluitend lang visueelen weg — door middel van zijn microscoop (en nog wel met zijn binoculairen microscoop — d.w.z. met den stereo-microscoop!) ervan vergewist, dat de lakzegels geheel normaal waren en nimmer van ’t papier verwijderd konden zijn. En terstond maakte ik de opmerking, dat geen deskundige *het dáárbij mag laten*; hij dient zich langs verdere wegen ervan te overtuigen, of inderdaad de zegels op normale wijze op het papier zitten dan wel secundair daarop werden vastgehecht. De adcaat vond mijne opmerkingen zeer belangrijk en. . . . liet mij dagvaarden, om voor de Rechtbank die bezwaren tegen het uitgebrachte deskundigenrapport te herhalen.

Dat vond ik een minder plezierig vooruitzicht. Wetende, hoe die deskundige dáár aangeschreven stond, voorzag ik, dat ik, als vreemde eend in de bijt, kans liep, minder vriendelijk te worden aangekeken, waar *ik* toch het rapport van dien deskundige kwam bestrijden en daarmee de positie van het OM. zou kunnen verzwakken.

Het liep daar dan ook, zooals ik verwacht had. Als allerlaatste werd ik uit de getuigen-wachtkamer vóór de groene tafel geroepen. Alle rechters keken mij eenigszins vinnig aan, als hielden ze mij voor een spelbreker, die, als huurling van den verdediger, enkel en alleen verschenen was, om een spaak in het juridische wiel te steken.

Nadat de President aan den advocaat gevraagd had, wáárom deze mij had doen verschijnen, werd mij de vraag voorgelegd, of ik aanmerkingen 'had op het in deze zaak uitgebrachte deskundigenrapport, en ook. . . of ik de bewuste enveloppe zèlf gezien had.

Ik begon te antwoorden, dat — door de omstandigheden — mij de gelegenheid niet gegeven was, den beroofden brief zelf in oogenschouw te nemen; dat ik echter — wanneer de onderzoeker zich uitsluitend bepaald had tot het *bekijken* van de lakzegels, dáártegen ernstig bezwaar moest maken, wijl toch een knappe berooving géén direct-zichtbare sporen behoefde na te laten, daarbij opmerkende, dat er, voor het beantwoorden der principieele vraag, of de zegels van den brief waren af geweest en opnieuw opgeplakt werden, *méér onderzocht diende te worden*.

De repliek van den anderen deskundige luidde ongeveer aldus: *Ik kan met mijn microscopen genoeg z i e n aan de lakzegels en wensch mijne conclusie te handhaven.*

„U hoort, wat Uw collega zegt”, voegde de president mij toe, en hij stelde mij in de gelegenheid, nog één opmerking te maken. Die luidde als volgt: „Mijnheer de President, dan verzoek ik acte van deze mijne verklaring, die ik gaarne wil afleggen: *ik* ben niet zóó knap, dat ik door kijken-alleen een zoo belangrijk vraagstuk behoorlijk kan oplossen; in een geval als dit m o e t een dieper-ingaand onderzoek worden ingesteld!” En ik kon naar Amsterdam terug reizen.

Die Rechtbank *veroordeelde* den man!

Zooals ieder begrijpen zal, teekende de advocaat voor zijn cliënt appèl aan, waardoor de zaak voor het Gerechtshof opnieuw zou behandeld worden.

De verdediger liet mij óók voor de Zitting van het Gerechtshof oproepen.

De Procureur-Generaal, kennis genomen hebbende van de rapporten uit het dossier èn van het verloop der Bechtbankzitting, begreep, dat de

verdediger wel weer opnieuw „dien contra-deskundige”(!) zou meebrengen, die dan wederom zijn bezwaren tegen het rapport van zijn collega te berde zou brengen. Dàt kon voorkomen worden. . . .

Hij telefoneerde dien deskundige en droeg hem op, om alsnog zijn onderzoek op de geïncrimineerde enveloppe uit te breiden met die maatregelen, welke de contra-expert „zoo noodzakelijk” achtte, opdat, bij de Behandeling voor het Gerechtshof gezegd kon worden: „Welnu, meneer v. L. H., ten overvloede hebben wij den brief nog laten onderzoeken volgens de door *U* aangegeven methoden en die hebben de uitkomsten van het eerste onderzoek ten volle bekrachtigd!”

Die Procureur-Generaal keek wèl vreemd op zijn neus, toen hij enkele dagen later — nog vóór den dag, waarop de Zaak zoude vóórkomen — een briefje van dien deskundige kreeg, van ongeveer den volgende inhoud: „Het spijt mij, *U* te moeten berichten, dat ik *onder de suggestie der omstandigheden* mijn eerste onderzoek wèl wat te oppervlakkig heb verricht; nu ik de door collega v. L. H. aangegeven methoden toepas, blijkt mij, dat inderdaad de lakzegels met gluton op den brief geplakt zitten; door middel van enkele druppels water lieten ze zich van het papier lichten; ze zijn er dus blijkbaar tusschentijds van verwijderd geworden en vervolgens met een kleefmiddel weer op hunne plaats teruggebracht.”

Het was voor dien deskundige géén prettige boodschap!

De tuinder, *die al een paar maanden in voorarrest gezeten had*, werd op staanden voet losgelaten; de beschuldiging werd ingetrokken; de Zitting afgelast.

Die deskundige, gelezen hebbende, hoe de „verdachte” reeds ten overstaan van de marechaussee „volledig bekend” had, had . . . zijn taak wat àl te gemakkelijk opgevat. Ik kon niet anders dan tevreden erover zijn dat ik — n'en déplaise de minder vriendelijke ontvangst voor de groene tafel der Rechtbank ginds — mijn stem had doen hooren. De juistheid van het AUDIATUR ET ALTERA PARS was opnieuw aangetoond.

* * *

Zoo verscheen ik óók eens — op verzoek van een verdediger — in eene Zitting van het Gerechtshof te Amsterdam, waar ik tallooze jaren als deskundige, opgeroepen door het O.M., mijne adviezen had uitgebracht.

Het ging om een brandstichting. Daar zou — volgens rapport van een dorps-chef-van-de-brandweer — een verfbus, ten deele gevuld met

benzine, middenin den vuurhaard gevonden zijn. Die bus was ter Zitting als corpus delicti aanwezig.

Nu had ik gegronde redenen, aan de juistheid van die verklaring te twifelen. Middenin een vuurpoel houdt een bus, waarin benzine zit, het niet uit; de benzine verdampt; licht zal de bus uit elkaar springen; het soldeer van de bliken bus zal lossmelten en, last not least, het papieren etiket, dat op de bus geplakt zat, vertoonde geen enkele bruine schroeiplek. . . . ! Ik was ervan overtuigd, dat hier een misverstand moest bestaan en wenschte daarop te wijzen.

Ternauwernood had de President mijne tegenwoordigheid bemerkt, of de uitdrukking van zijn gelaat nam een vinnigen vorm aan. „Wat, komt U hier, als deskundige of als getuige *à décharge*?” was de vraag. Deze hinderde mij op ontzettende wijze, en ik antwoordde onmiddellijk: „Pardon, mijnheer de President, U vergist zich. Ik verschijn hier voor de tafel *a l t i j d* in dezelfde hoedanigheid, uitsluitend PRO LUCE ET PRO VERITATE. Het laat mij volkomen onverschillig, aan welken kant van de weegschaal van Vrouwe Justitia daardoor een overwicht ontstaat. Als neutraal deskundige geef ik mijn adviezen betreffende de WAARHEID, die ik vind, en gevoel mij *nimmer* *à charge* of *à décharge*!” Dáárop hoorde ik géén antwoord of opmerking meer!

* * *

Aan het einde mijner serie schetsen gekomen zijnde, geef ik *hier* — op verzoek van den Heer K. H. Broekhoff — antwoord op een drietal vragen, die bij hem gerezen waren, tijdens het persklaar maken van mijn pennevruchten.

V r a a g 1). „U heeft het een paar keer gehad over den politiehond Albert en diens dresseur Water. Ik zou graag willen weten, wááaraan U het toeschrijft, dat noch Water, noch de speurhond Albert ooit een goeden opvolger hebben gehad. Ik kreeg toch den indruk, dat dit Uw meening is.”

Mijn antwoord luidt:

Het dresseeren van politiehonden kan in verschillende richtingen geschieden, b.v.:

- a) om een arrestant, die tracht te ontsnappen, aan te houden;
- b) om zijn „baas” te verdedigen tegen aanvallers;
- c) om de fiets of eenig ander, aan zijn zorgen toevertrouwd voorwerp, te bewaken;
- d) om een bepaald reukspoor te volgen en de „bron” aan te wijzen;
- e) om goed te „revieren”;
- f) om goed te „sorteeren”,

waarbij de viervoeter zich niet van zijn stuk mag laten brengen door revolvergeschoten, hooge schuttingen of andere belemmeringen.

Uitblinkende speurhonden, die dat alles keurig verstaan, zijn even zeldzaam als goede dresseurs, die het engelengeduld hebben èn de geschiktheid, om het den honden te leeren.

Albert was een buitengewone speurhond en Water een eminent dresseur. Nà Water kwam de leiding bij personen, die hunne sporen nog moesten verdienen, en ten hoogste in de vijf eerstgenoemde punten van het programma hun grootste heil wilden zoeken. Het kan óók zijn, dat men geen slag ervan had, het „sorteeren” goed aan de honden te leeren, dan wel, dat de opvolgers van Albert te „hardleersch” bleken te zijn.

Al moge op het platteland ook het volgen van een reukspoor door den hond wel met succes bekroond kunnen worden — doordien dáár m e e r terrein ligt, waar weinig of geen storende reuksporen van menschen aange troffen worden — in een groote stad, waar elke vierkante voet gronds reuksporen van tallooze voorbijgangers vasthoudt, is het zoeken èn volgen van

één bepaald „dadersspoor” een hopeloos iets. Dáárom zocht en vond Water een machtigen tegenhanger in het sorteervraagstuk. Meermalen was ik getuige ervan, hoe Water zijn honden „lucht” liet nemen aan een achtergelaten voorwerp, waaraan dus des daders lijflucht zat, en dàn het commando „zoek!” gaf, waarbij de hond uit een collectie petten, zakdoeken of jasjes, (waarbij de voorwerpen van verdachte personen lagen), correct de objecten aanwees, (of hèt object), waaraan hij dienzelfden geur óók waargenomen had en. . . . vrijwel altijd met succes, z o n d e r fouten te maken.

Na Water kwamen er méér nieuwe dresseurs, maar sterke staaltjes, als Albert vertoond had, lieten hùn viervoeters niet zien. Aan sorteeren werd blijkbaar geen aandacht meer geschonken en — werd er in een ernstig geval gevraagd, een dresseur te sturen met een hond, die in staat was, goed te sorteeren. . . . dan gaf men een teleurstellend bericht.

Al was ik destijds „Adviseur” mij werd te dezen opzichte *niet* om advies gevraagd, al liet ik — ongevraagd! — blijken, dat ik in de groote stad het „sorteeren” een veel hoogere kwaliteit vond voor den geoefenden politiehond dan het volgen van een reukspoor op den weg. . . . wat in de stad immers tòch zelden of nooit gelukte!

Of het den lateren „dresseurs” echter niet gegeven was, hunne honden zóó te leeren sorteeren, als Water het zijn beide honden deed, dan wel, of men dit punt der dressuur van te weinig beteekenis achtte en meende te kunnen verwaarloozen, wéét ik niet, maar nà Water kwamen er geen groote bravourstukken meer voor, zooals ze zich in diens tijd herhaaldelijk voordeden. Wat voor brillante successen hadden de latere dresseurs met hunne honden? Ze konden opperbest arrestanten achterna zitten, de fiets van hun baas bewaken, laatstgenoemde verdedigen tegen aanvallers, maar. . . . voor den waren s p e u r d i e n s t waren ze vrijwel onbruikbaar in de groote stad.

Toegegeven dient te worden, dat de geleidelijk ontstane g e w o o n t e, om met een reusachtig groot aantal „belangstellenden” (autoriteiten van justitie en van Politie; afdeulingschef met rechercheurs; de centrale recherche, meevoerende de fotografen en de ambtenaren van den daktyloscopischen dienst; de geneeskundige dienst en — soms óók nog de politiedeskundige!) — de plaats van misdrijf als het ware te *bestormen*, er weinig toe bijdroeg, om een mogelijk „dadersluchtje” op die plaats ongerept te houden voor den hondenneus!!! Méér dan eens bedacht ik met spijt, hoe door zulke invasies het onderzoek met den speurhond reeds in allereerste instantie *onmogelijk* gemaakt was!

Zoolang men geen betere dresseurs en betere honden fokt, komt er in de toekomst géén „Water” en géén „Albert” meer, en — al mocht de

toekomst nog eens zulke „begaafde exemplaren” brengen, dan nòg voorzie ik slechts weinig groote successen, tenzij. . . . met de gewoonte *gebroken* wordt, op de plaats des misdrijs het complete „recherche-apparaat” te laten aantreden, in plaats van aldaar e e r s t de sporenzoekende speurders te laten zoeken naar stille getuigen, die bij zoo'n „invasie” hopeloos om zeep gebracht worden.

* * *

V r a a g 2). „U heeft het een paar maal over het voordeel, dat een misdrijf-onderzoek ten plattenlande heeft boven een in de groote stad, althans voor den *criminalist-speurder*. Eigenlijk geeft U de voorkeur aan den eenvoudigen dorpsveldwachter, die alles intact laat, doch bewaakt, tòt de komst van den speurder, b o v e n het geheele recherche-apparaat, dat er in de groote stad bij te pas komt. Nu zal het U bekend zijn, dat het streven bestaat, óók voortaan ten plattenlande het geheele grootstedelijke recherche-apparaat in te schakelen. Ik vind het interessant, hierover Uwe meening te vernemen.”

Hierop antwoord ik het volgende:

Hans Gross sprak het eerst over „stille getuigen”, die èlk een afzonderlijke „stommentaal” spreken voor hèm, die in deze materie gestudeerd heeft en de „mededeelingen” van die stille getuigen weet te verstaan, te begrijpen en. . . . daaruit zijne deducties weet te maken. Wie de Chineesche taal niet machtig is, moet een tolk roepen bij het verhooren van een Chinees. Maar het lijkt wel, alsof iedereen, die bij het moderne „recherche-apparaat” ingelijfd is, zich in staat acht, uit een klein pluisje, uit de ligging, de richting, de grootte of de kleur van een klein bloedspootje, de noodige gegevens te putten, nuttig voor de vlugge oplossing van HET probleem. Ieder op eigen gebied, zoowel de knappe fotograaf als de daktyloscopie-specialist, waant zijn eigen werk het allervoornaamste en. . . . het meest-spoedeischende, terwijl toch juist de praktijk duidelijk geleerd heeft, hoe de *werkelijke speurder*, die op de *ongerept-gelaten* plaats des misdrijs in zijn eentje begint met zijn speurwerk, het onderzoek vlugger in goede banen kàn leiden, dan het ingewikkelde c o m p l e x van het moderne „recherche-apparaat”, waarmede parade gemaakt wordt!

De wetenschappelijk-onderlegde speurder, die alles moet z i e n, en uit al wat hij waarneemt (soms de oogenschijnlijk nietigste zaken!) zijn deducties maakt, òmdat hij speciale studie van alle soorten sporen gemaakt heeft, heeft heusch zijn volste gedachtenconcentratie noodig, om te zorgen,

dat niets hem ontgaat; hij moet zich rekenschap geven van alles wat hij ziet — soms ook van dingen, die hij *m i s t* (en die er juist behoorden te zijn!), en maakt dááruit zijn gevolgtrekking. Niet voor niets studeerde hij in zoovele exacte wetenschappen; chemie en physica, plant- en dierkunde, bacteriologie, enz. en oefende hij zijn geest in logisch denken en deductie.

Het is zoo'n wetenschappelijk—speurder echter volslagen *onmogelijk*, in een vertrek, waar één of anderhalf dozijn „belangstellenden” rondwandelen, praten, allerlei dingen aanrakende, open makende, enz., enz., tot de vereischte volle, intensieve gedachtenconcentratie te geraken; men had hèm in zoo'n geval beter *thuis kunnen laten!*

Het door vele Justitieele functionarissen gevolgde systeem, om de plaats des misdrijs „af te sluiten”, een wacht ervóór te zetten, met de boodschap: „er is een deskundige onderweg; vóór diens komst mag niemand de plaats des misdrijs meer betreden!”, *is te weinig* algemeen, gewaardeerd en nagevolgd!

Men zet liever de deur wagenwijd open en laat tientallen menschen binnen, die — elk voor zich — meenen, de meest belangrijke functionaris ter plaatse te zijn, waarbij de bezoekers echter *gezamenlijk* het onderzoekterrein *b e d e r v e n* voor den waren „wetenschappelijk-speurder”.

Ik wéét uit ervaring, hoe funest die methode (!?) is; wanneer er geen wonder geschiedt of verraad optreedt, dan construeert men uit de „achtergelaten sporen” tòch nooit meer, hoe het precies alles gegaan is. Over de vernieling van de „reuksporen” en de schade voor het onderzoek met honden in dusdanige gevallen van invasie, sprak ik reeds bij de beantwoording van de eerste dezer drie vragen.

* * *

V r a a g 3). „Ik zou Uw meening wel eens willen hooren, wááran het toe te schrijven is, dat de combinatie *politiedeskundige-speurder* eigenlijk beperkt is gebleven tot. de generatie, waartoe uzelf behoort. De huidige politiedeskundigen zijn veel meer „laboratorium-onderzoekers.”

Hierop antwoord ik:

Het is, zooals U opmerkt: de tegenwoordige politiedeskundigen onderzoeken inderdaad de stoffen en voorwerpen, die hun door de rechers aangebracht worden — soms begeleid van niet-te-beantwoorden vragen en 't verzoek tot onuitvoerbare onderzoekingen.

Gaarne neem ik aan, dat de politiedeskundigen bevoegd zijn, de hun

vóórgelegde „sporen” volgens de regelen der kunst te onderzoeken. Echter strekt hun onderzoek zich alleen uit tot hetgeen hun aan het laboratorium bezorgd wordt en. . . . „speuren op de plaats des misdrijs” is toch wèl wat anders! Dàt vereischt een langjarige studie; óók het afleiden *uit* de gevonden sporen. . . . het zgn. deduceeren. Zèlf in het gunstige geval verkeerd, een scherpzinnigen Vader te hebben, die op enkele gebieden der criminalistiek reeds in het laatste decennium der vorige eeuw zijn sporen verdiende, stond ik reeds als jongen gretig te kijken bij Vaders werk. Hij leerde mij al vroeg allerlei uit het betrekkelijk kleine gebied, dat hij van de „Police scientifique” onder de knie had. Aan vingerafdrukkenstudie dacht nog niemand hier! Hoofdinspecteur Te Wechel uit Rotterdam èn ik waren de eersten in ons land, die daktyloscopische onderzoekingen verrichtten. Zóó ging het met meerdere soorten van stille getuigen, waaraan tevoren nooit aandacht gewijd was.

Om mij verder in het vak van wetenschappelijk-speurder te bekwamen, bestudeerde ik niet alleen alle boeken, die ik over deze materie in handen kreeg, maar maakte jaarlijks kostbare studiereizen naar buitenlandsche centra, om geleidelijk de verdere onderdeelen der criminalistiek te leeren beheerschen; oefende mij onafgebroken in het deduceeren uit de waargenomen zaken en bouwde daaruit de vaak vèrstrekkende eindconclusies op.

Voorzooverre mijn middelen gedoogden, kocht ik jaarlijks de noodige kostbare instrumenten en boeken aan, om op alle gebieden der speurkunst mijn werk zoo goed mogelijk te kunnen doen; daar waren toestellen bij, welker prijs vier cijfers vóór de komma liet zien! Gelukkig werd mijn arbeid gewaardeerd en ik wist, dat bij voorkomende gelegenheden de onderzoekingen aan mijn handen zouden worden toevertrouwd, waarbij die apparaten werden gebruikt en de daarvoor betaalde gelden nuttig besteed bleken.

Onder degenen, die mijn werk van terzijde gadesloegen, waren er velen, die óók „dien kant uitwilden”, maar. . . . zoodra ze begrepen, dat ze *beginnen* moesten met zich te installeeren met zoo'n speciale outillage, om dàn gelaten af te wachten, òf soms een Rechtercommissaris van een of ander Arrondissement hun eens een onderzoek zoude opdragen (aangenomen, dat zij de langjarige studie en voorbereiding tot hun taak achter den rug hadden!), . . . dan werd veelal direct ingezien, dat het een al te riskante onderneming zou worden, zóóveel geld in een zóó speciaal instrumentarium te steken. . . . op hoop van zegen!

Dáárdoor kwam het, dat er geen „school” ontstond. De stem van Prof. Mr. Van Dijck (in leven Lid van den Hoogen Raad en Hoogleraar te Amsterdam), die erop wees, dat het Staatszorg was, een Rijks-Instituut

voor gerechtelijk onderzoek te stichten *), aan welks hoofd een geoefend criminalist behoorde aangesteld te worden, die „school” kon maken en opvolgers kon kweken, klonk als die eens roependen in de woestijn.

Speuren, sporen-zoeken en deduceeren. . . . men leert dat niet uitsluitend uit de boeken; het vereischt langdurige oefening onder leiding van superieuren, dàt heb ik bij mijn bezoeken aan buitenlandsche centra en studeeren onder mijn leermeesters dáár, maar al te goed ingezien!

Reeds gaf ik U toe, dat de huidige politiedeskundigen, laboratoriumwerkers, wèl weten, in welke richting de hun thuisbezorgde sporen moeten onderzocht worden, máár. . . . het eigenlijke speuren op de plaats des misdrijs blijft hun vreemd. . . . wijl dat op andere wijze aangeleerd moet worden dan in het laboratorium èn. . . . omdat het sporenzoeken, het werkelijke speuren, **ONMOGELIJK GEMAAKT WORDT**, zoodra de meer genoemde „invasie” van het „complete recherche-apparaat” op de plaats des misdrijs een feit is geworden.

Reeds meermalen zeide ik: de wetenschappelijk-speurder heeft zijn groote kracht hierin, dat hij op de plaats van misdrijf (mits die ongerept is gebleven!) sporen weet te vinden, welke anderen over het hoofd zien; dat hij stille getuigen ondervraagt, die hèm iets te vertellen hebben en stof tot deduceeren geven, doch die door anderen niet opgemerkt worden! Ziedaar in het kort mijn antwoord op Uw laatste vraag.

Nog één opmerking zoude ik hieraan willen toevoegen: ik ben thans **) in mijn 44ste „dienstjaar” *pro Justitia*; als politiedeskundige (bij de Amsterdamsche Politie) vroeg ik mijn ontslag. Wanneer ik zie, in welke richting de veranderingen ingevoerd worden en aan de overrompeling der plaats van misdrijf denk door het moderne „recherche-apparaat”, dan kan ik slechts dànkbaar terugzien op mijn gelukkige jaren als spurder, waarin ik — zonder in het minst àfgeleid te worden — zoo vaak de sporen kon zoeken, en nòg dankbaarder zijn, wijl ik niet in de toekomst genoodzaakt zal worden, temidden van één of anderhalf dozijn menschen, op de plaats des misdrijs, contact te zoeken met mijn „stille getuigen”.

---

*) Zie: Tijdschr. V. Strafrecht, 16 Mei 1923: „Een Nederlandsch Politielaboratorium” door Prof. Mr. J. V. van Dijck.

**) Zomer 1945.